

**ÖSZTÖNZŐK ÉS KORLÁTOK A KIS ÉRTÉKŰ KÖVETELÉSEK
PERBELI ÉRVÉNYESÍTÉSE SORÁN HAZÁNKBAN ÉS EGYES
EURÓPAI ÁLLAMOKBAN**

Dr. Horváth Edit Írisz

-Doktori értekezés-

Témavezető: Dr. habil. Harsági Viktória
tanszékvezető egyetemi docens

Budapest, 2014

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Doktori Iskola

Tartalomjegyzék

I. Előszó.....	7
II. Bevezetés – A kis értékű követelések perbeli érvényesítésének elméleti alapjai.....	9
1. A tisztességes eljárás	10
2. A perek hatékonysága	13
2.1. A hatékonyság és a jóhiszeműség elve	13
2.2. A kis értékű követelések perbeli érvényesítésének hatékonysága	14
2.2.1. A hatékonyságról.....	14
2.2.2. A kisértékű perek joggazdaságtani hatékonysága.....	14
3. Eljárási megoldások az eljárások gyorsítására a kis értékkel bíró követelések esetében.....	23
4. A jogorvoslathoz való jog	25
5. Az értekezés célja.....	29
6. Az értekezés szerkezete.....	30
III. A kis értékű követelések európai eljárása	32
1. A kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet megszületése	32
2. Az európai bagatell eljárás alternatív jellege	33
3. A Bagatell rendelet hatálya	35
3.1. Tárgyi hatály – alkalmazási kör	35
3.1.1. Polgári és kereskedelmi ügyek	35
3.1.2. Értékhatár	36
3.1.3. Határokon átnyúló ügyek	38
3.2. Személyi hatály	42
3.3. Területi hatály	44
3.4. Időbeli hatály.....	44
4. A kis értékű követelések európai eljárása	45
4.1. Az eljárás megindítása	45
4.2. Az eljárás lefolytatása	50
4.3. Vizontkereset és beszámítási kifogás	55
4.4. Nyelvek	57
4.5. Az eljárás lezárása	59
4.6. Tárgyalás	61
4.7. Bizonyításfelvétel a kis értékű követelések európai eljárásában.....	62
4.7.1. A bizonyításfelvétel.....	62
4.7.2. A bizonyításfelvétel megengedhetősége, terjedelme	63
4.7.3. A bizonyításfelvétel eszközei.....	65
4.7.4. A bizonyításfelvételi eljárás	66
4.7.5. Bizonyításfelvétel a kis értékű követelések európai eljárásában Magyarországon	67
4.8. A felek képviselte	68
4.9. A feleknek nyújtott segítség.....	68
4.10. A bíróság feladata.....	69
4.11. Az iratok kézbesítése.....	70
4.12. Határidők.....	71
4.13. A kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítélet.....	72
4.14. Az ítélet végrehajthatósága	73
4.15. Költségek.....	74
5. Jogorvoslat a kis értékű követelések európai eljárásában született ítélettel szemben.....	74
6. Az ítélet felülvizsgálatára vonatkozó minimumszabályok.....	76
7. Alkalmazandó eljárási jog.....	78

8. A kis értékű követelések európai eljárásában született ítéletek elismerése és végrehajtása	79
8.1. Elismerés és végrehajtás.....	79
8.2. A végrehajtási eljárás megakasztása – megtagadás és felfüggesztés vagy korlátozás..	82
8.2.1. A végrehajtás megtagadása	82
8.2.2. A végrehajtás felfüggesztése vagy korlátozása	83
9. Összegzés – A Bizottság javaslata a Bagatell rendelet módosítására	84
IV. A kis értékű követelések perbeli érvényesítése egyes európai államokban	92
1. A jogösszehasonlítás fontossága	92
2. A kis értékű követelések perbeli érvényesítése az Egyesült Királyságban	93
2.1. A small claims track, a fast track és a multi-track eljárások	94
2.2. A small claims track	95
2.2.1. A small claims track lefolytatására irányuló kereset.....	95
2.2.2. Képviselő.....	96
2.2.3. A tárgyalás előkészítése	96
2.2.4. A felek előzetes meghallgatása	97
2.2.5. Tárgyalás	98
2.2.6. Eljárás tárgyaláson kívül	99
2.2.7. Döntés a small claims track keretében	100
2.2.8. Jogorvoslat	100
2.2.9. Költségek a small claims track esetében	100
2.3. Összegzés	101
3. A kis értékű követelések perbeli érvényesítése Franciaországban.....	103
3.1. Első fokú bíróságok Franciaországban – jurisdiction de proximité	103
3.2. A kis értékű követelések perbeli érvényesítése – a jurisdiction de proximité eljárása	105
3.2.1. A jurisdiction de proximité eljárásáról általában	105
3.2.2. Képviselő a jurisdiction de proximité előtt	105
3.2.3. A keresetlevél előterjesztése	106
3.2.4. Előzetes egyezségi kísérlet a kis értékű követelések kapcsán.....	106
3.2.5. A tárgyalás előkészítése	108
3.2.6. Tárgyalás a jurisdiction de proximité előtt.....	108
3.3. Összegzés	109
4. A kis értékű követelések perbeli érvényesítése Németországban	110
4.1. A német diszkrecionális eljárás alkalmazási területe	111
4.2. A bíróság eljárása diszkrecionális jogkörben.....	113
4.2.1. Az eljárás főbb jellemzői.....	113
4.2.2. Tárgyalás a diszkrecionális eljárásban	116
4.2.3. Bizonyításfelvétel a diszkrecionális eljárásban.....	117
4.2.4. Ítélet a diszkrecionális eljárásban.....	117
4.2.5. Jogorvoslati lehetőségek a diszkrecionális eljárásban hozott ítéletekkel szemben	118
4.3. Viták a diszkrecionális eljárás alkotmányossága kapcsán	119
4.4. Összegzés	119
5. A kis értékű követelések perbeli érvényesítése Olaszországban.....	121
5.1. Giudice di pace	122
5.2. A giudice di pace eljárása.....	124
5.2.1. Az eljárás karakterisztikuma	124
5.2.2. Kereset a giudice di pace előtti eljárásban	124
5.2.3. Képviselő.....	126
5.2.4. Tárgyalás - Bizonyítás.....	126
5.2.5. Döntés a giudice di pace előtt folyó eljárásban.....	127

5.2.6. Jogorvoslat a giudice di pace döntése ellen	128
5.3. Ex equo et bono eljárás	129
5.4. Összegzés	129
6. A kis értékű követelések perbeli érvényesítése Svájcban	131
6.1. Az egyszerűsített eljárás és a sommás eljárás elhatárolása – alkalmazási terület	131
6.2. Az egyszerűsített eljárások	133
6.2.1. Az egyszerűsített eljárásokról általában	133
6.2.2. A felek és képviselőik	134
6.2.3. Kereset az egyszerűsített eljárásban	134
6.2.4. Perköltség-biztosíték az egyszerűsített eljárás keretében	135
6.2.5. Perbehívás	135
6.2.6. Idézés a tárgyalásra és nyilatkozat	136
6.2.7. A tárgyalás, intézkedések a pervezetés körében	136
6.2.8. A tényállás megállapítása, a bizonyítás	136
6.3. Az egyszerűsített eljárások formái	138
6.4. Perorvoslatok az egyszerűsített eljárásban	139
6.4.1. Fellebbezés	139
6.4.2. Felfolyamodás	140
6.4.3. Felülvizsgálat	140
6.5. Összegzés	141
7. A kis értékű követelések perbeli érvényesítésének európai megoldásai – Összegzés	143
V. A kis értékű követelések perbeli érvényesítése Hazánkban	149
1. A kis perértékű ügyek története Magyarországon	149
1.1. A szóbeli perek bíróságai	150
1.2. A polgári törvénykezési rendtartás	151
1.2.1. Sommás eljárás az 1868. évi. LIV. törvénycikk alapján	152
1.2.2. Községi bíráskodás az 1868. évi LIV. törvénycikk alapján	153
1.3. A kisebb polgári peres ügyekben való eljárás	154
1.4. Sommás eljárás az 1893. évi XVIII. törvény alapján	156
1.4.1. A törvény létrejöttének előzményei	156
1.4.2. A sommás eljárás	157
1.5. 1911. évi I. törvény a polgári perrendtartásról	158
1.5.1. A törvény létrejöttének előzményei	158
1.5.2. Eljárás az 1911. évi I. törvénycikk alapján – a járásbírói eljárás	159
1.5.3. Eljárás a sommás visszahelyezési és a sommás határperekben	161
1.5.4. Községi bíráskodás az 1911. évi I. törvény alapján	163
1.6. 1952. évi III. törvény a Polgári perrendtartásról	165
1.7. Összegzés	166
2. A kisértékű perek Magyarországon	169
2.1. „Kisértékű per” – „kis pertárgyértékű ügy”	171
2.2. Kisértékű per – különleges per?	172
2.3. A kisértékű per fogalma	174
2.4. A kisértékű perek a gyakorlatban	181
2.5. A tárgyalás előkészítése	189
2.6. Tárgyalás a kisértékű perekben	191
2.6.1. Az első tárgyalási nap	191
2.6.2. A tárgyalás elmulasztásának következményei	194
2.6.3. A folytatólagos tárgyalás	195
2.7. Keresetváltoztatás – viszontkereset – beszámítási kifogás	197
2.8. Bizonyítás a kisértékű perekben	198

2.9. Határozatok a kisértékű perekben	199
2.10. Perorvoslatok a kisértékű perben	200
2.10.1. Fellebbezés	200
2.10.2. Perújítás	206
2.10.3. Felülvizsgálat	207
2.11. A kisértékű perek hatékonysága.....	209
2.12. A kisértékű követelések csoportos igényérvényesítésének lehetőségei	211
2.12.1. A csoportos igényérvényesítés lehetőségei a hatályos szabályok szerint – a szabályozás hiányosságai	213
2.12.2. A kis értékű követelések csoportos érvényesítése, mint lehetőség – joggazdaságtani szempontok.....	219
3. Összegzés	221
VI. Köszönetnyilvánítás	227
VII. Hivatkozott irodalom	228
Melléklet – Az empirikus kutatás kérdőíve.....	238

Rövidítések jegyzéke

Bagatell rendelet	Az Európai Parlament és a Tanács 861/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről
Bizonyításfelvételi rendelet	A Tanács 1206/2001/EK rendelete (2001. május 28.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai közötti együttműködéséről
Brüsszel-I. rendelet	A Tanács 44/2001/EK rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról
Európai bagatell eljárás	Kis értékű követelések európai eljárása
Kézbesítési rendelet	Az Európai Parlament és a Tanács 1393/2007/EK rendelete (2007. november 13.) a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről (iratkézbesítés), és az 1348/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről
Pp.	1952. évi III. törvény a Polgári perrendtartásról
„Új” Brüsszel-I. rendelet	Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról

I. Előszó

"Nemes önbizalom, de ne az önhittség Rugói lelkedet nagy célra feszítsék, Legnagyobb cél pedig, itt, e földi létben, Ember lenni mindég, minden körülményben." – írja Arany János. Bizonyára e sorok gyakran eszükbe jutnak sokaknak, ha kiszolgáltatott helyzetbe kerülnek: az akár fizikai, szellemi, tudásbeli, hatalmi vagy lelki fölényben levők ugyanis gyakran élnek – néha nem is tudatosan – olyan eszközökkel, megoldásokkal, melyek révén a másik fél előtt egyébként is ismeretes fölényüket még inkább hangsúlyozni kívánják. Ezekben az esetekben az alulmaradt fél számára bármilyen segítő kéz, jó szándék sokat jelenthet, s úgy gondolom, hogy ezt szükséges is kimutatni, ha lehetséges, átnyújtani, illetőleg adott esetben tényleges segítséget ajánlani fel és adni is.

A fentieket természetesen a mindennapokat átszövő jogviszonyok vonatkozásában is érvényesnek tartom, és úgy gondolom, hogy a jogalkotó különösen nagy felelősséggel bír e téren, hiszen az élet, az emberek révén előállt erőfölény-különbségeket a jogszabályok által tompítani lehet, sőt bizonyos helyzetekben akár fel is lehet őket oldani. E kérdéskör már joghallgatóként elkezdett foglalkoztatni és igyekeztem fokozott figyelmet szentelni azon jogintézményeknek, melyek esetében a felek erőfölénybeli különbsége szinte tapintható. Doktori értekezésem témájául végül a kis értékű követelések perbeli érvényesítésének elemző bemutatását választottam mint olyan témát, ahol a fenti probléma több vonatkozásban is testet ölthet és emellett a polgári eljárásjogi alapelvek, a (jog)politikai, illetve sok esetben egyéb tényezők is szerepet kapnak, sőt több esetben egymásnak is feszülnek.

A kis értékű követelések érvényesítése kapcsán indult perek esetén feltehetőleg gyakran jelenik meg egyik vagy másik oldalon a „kisember”, azaz a jogban járatlan személy, aki – amikor szemben találja magát az igazságszolgáltatás és általában a jog hatalmas rendszerével és gépezetével – megrémül és úgy érzi, hogy az képes őt a „földre döngölni”. Véleményem szerint sok esetben már azon tény konstatálása is hasonló érzetet kelt bennük, ha egy közüzemi szolgáltatóval vagy egy nagyobb gazdasági társasággal keverednek jogvitába. Ha már a felek közötti erőfölénybeli különbség ilyen negatív érzetet képes kiváltani, a jogalkotónak – véleményem szerint – joga és talán kötelessége is, hogy e helyzet orvoslására jogi eszközöket biztosítson a gyengébb fél számára.

Úgy gondolom, hogy bizonyos szempontból alapvető problémát jelenthet már maga a per elnevezése is. Hazánkban jelenleg „kisértékű per” elnevezéssel illetik a kis értékű

követelések érvényesítése okán indult pereket, s a bemutatásra kerülő európai modellek esetében is valamiféle hasonló elnevezéssel találkozhatunk. Kétségtelen, hogy e megjelölés magában hord egyfajta értékítéletet is, hiszen feltételez egy értékhatárt, mely alatt az a követelés kis értékű lesz. E körben ugyancsak nagy felelőssége van a jogalkotóknak, hiszen olyan összegben kell megjelölnie ezt az értéket, mely az adott ország gazdasági, pénzügyi és jövedelmi viszonyait veszi figyelembe és általában, a társadalom legtöbb tagja számára nem jelent számottevő nagyságot. Ha tehát a jogalkotó elvéti ezt és túl magas összegben határozza meg a kis értékű követelések kapcsán alkalmazandó felső küszöbértéket, súlyos következményekkel járhat. Ha ugyanis azzal a féllel közlik, aki az éveken, netán egy egész életen át gyűjtött pénze miatt kezdeményez pert, hogy követelése kis értékű, és ezért egy kisértékű perben bírálják el igényének jogszerűségét, egészen biztos, hogy felháborodik és valamelyest megrendül a bizalma mind az igazságszolgáltatásban, mind pedig általában a jogrendszerben: ennek tömeges előfordulása esetén szükségszerűek a sokkal negatívabb következmények.

Láthatjuk tehát, hogy a kis értékű követelések kapcsán számos fontos és érdekes kérdés merülhet fel, melyek közel megnyugtató rendezése a jogalkotók feladata és egyszersmind felelőssége is. Jelen doktori értekezés arra próbál meg választ keresni, hogy Hazánkban, az Európai Unióban, illetőleg egyes európai államokban milyen utakat, jogi eszközöket találtak a perben vitatott összeg, a felek és az igazságszolgáltatás közötti feloldhatatlannak tűnő erőfölény- és egyéb különbségek orvoslására, s ezek közül mely képes betölteni rendeltetését, illetőleg melyek azok a jogintézmények, amelyeket segítségül lehet hívni e cél megvalósítása érdekében.

II. Bevezetés – A kis értékű követelések perbeli érvényesítésének elméleti alapjai

Nehéz feladat hárul a jogalkotókra a polgári eljárásjogi szabályok kidolgozása kapcsán (is), ugyanis e körben számtalan alapelv ütközik egymással, illetve a kitűzött jogpolitikai célokkal, s e képet tovább árnyalhatják az egyéb – cseppet sem mellékes – célok, tényezők. Különösen igaz ez a kis értékű követelések kapcsán, hiszen e körben éppen maga a per tárgya ösztökélné a jogalkotót az eljárásjogi szabályok egyszerűsítésére, illetve a jogalkalmazókat egy egyszerűbb eljárásra, noha ez sok esetben az eljárásjogi garanciák korlátozásával, esetleg megszűnésével, a polgárok igazságszolgáltatásba vetett bizalmának, jogbiztonságérzetének csökkenésével járhat. Fontos tehát megtalálni az egyensúlyt e téren.

Főként két tényező, két elvárás feszül e téren egymásnak: a jogviták gyors elbírálása és a tényállás alapos tisztázása. E két tényező nyilvánvalóan egymást gyengíti és a bírák feladata, hogy megtalálják a kellő egyensúlyt közöttük: az alaposág ugyanis általában idővel jár. A felek legalább egyikének – tipikusan a felperesnek – fontos az időtényező, míg az alaposág – jó esetben – mindkettőjük számára jelentőséggel bír. A probléma feloldása érdekében SÁRFFY két megoldást tart alkalmazhatónak. Mindkét elvárás teljesül akkor, ha a bíróság egymás után két eljárást folytat le: az első eljárás a per iratainak alapos megvizsgálását nem célozza, ellenben gyors és végrehajtható határozattal záruló eljárás, melyet adott esetben egy lassabb, de az alaposág követelményének messzemenően eleget tevő eljárás követ, melyben az első eljárásban hozott határozat teljes felülvizsgálatára jogosult a bíróság. A második lehetőség a fenti két tényező megfelelő szem előtt tartására az, ha a bíróság nagyobb mérlegelési jogkört kap, és saját maga dönti el, hogy melyek a feleknek azok az előadásai, bizonyítási indítványai, melyeket kizár, illetőleg nem engedélyez az eljárás gyors lefolytatása érdekében.¹ Nyilvánvaló, hogy mindkét eljárásnak megvan a maga előnye, hiszen míg az első esetben – noha összességében végül hosszabb eljárásról van szó – csak azon ügyek kerülnek részletes, alapos tárgyalásra, melyek esetében tényleges vita áll fenn, addig a második esetben a jogalkotó a bírák számára biztosít nagyobb önállóságot és a törvényben csak a mérlegelés kereteit rögzíti. A modellek hátránya éppen az előnyükben ragadható meg: az első esetében végül egy hosszabb eljárás folytatódik le, míg a második esetében az alaposág szenved csorbát. Ennek kapcsán feltehető a kérdés, hogy vajon melyik a jobb modell? Véleményem szerint egyik modell sem tud a maga tiszta valójában érvényre

¹ Sárffy Andor: Magyar polgári perjog. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1946. 148-149.

jutni, ezért mindenképpen a két modell valamiféle keveréke képes biztosítani az alaposág és a gyorsaság együttes érvényesülését: azaz az eljárás két szakaszból állva, a második, peres szakaszban a bíró mérlegelési jogkörében találhatja meg az egyensúlyt az eljárás gyors lefolytatása és az alaposág között. Az elvárások összeütközése kapcsán ismét felmerülhet a kérdés, hogy a bíró mérlegelési jogkörében konkrét esetekben vajon a gyorsaságot vagy az alaposágot kell, hogy szem előtt tartsa. E körben a válasz nyilvánvalóan csak az lehet, hogy ezt mindig az adott ügy összes körülményét mérlegelve lehetséges eldönteni. Az azonban leszögezhető, hogy amennyiben a bíró döntése ellen van helye olyan jogorvoslatnak, amelynek keretében lehetőség van az ügy, a tényállás alapos felderítésére, a bírának az eljárás gyorsaságát, mint célt kell inkább szem előtt tartaniuk. Amennyiben azonban a jogorvoslati lehetőségek korlátozottak, illetőleg nem beszélhetünk reformatórius jogköréről, a bírának nagyobb figyelemmel kell lenniük az alaposág követelményére.

1. A tisztességes eljárás

Az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény 6. cikke értelmében mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság méltányosan, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogaival és kötelességeivel kapcsolatos jogvitájában. Ezen nemzetközi kötelezettségének próbált meg eleget tenni a magyar jogalkotó, mikor a Polgári perrendtartás szabályai közé illesztette az ügyek ésszerű időn belül való befejezésének követelményét. E követelmény megjelenik a 2. § (1) bekezdésében, ahol a jogalkotó a bíróság feladatává teszi, hogy a feleknek a jogviták elbírálásához, a perek tisztességes lefolytatásához és ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jogát érvényesítse. Az ésszerű idő kategóriáját azonban a jogalkotó lényegében saját magával magyarázza, így tulajdonképpen a jogelv tényleges érvényesülését meglehetősen ellehetetleníti, mikor kimondja, hogy a per befejezésének ésszerű időtartama a jogvita tárgyát és természetét, valamint az eljárás lefolytatásának egyedi körülményeit is figyelembe véve határozható meg.² E némileg hiányos szabályozást enyhíti az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlása, mely felhívta a figyelmet arra, hogy miként kell értelmezni az ésszerű idő követelményét: *„Rendes körülmények között a pert legfeljebb két tárgyaláson kell befejezni: az első esetlegesen az*

² Németh János: Alapvető elvek. In: Németh János – Kiss Daisy (szerk.): A polgári perrendtartás magyarázata 1. Kommentár. Második (átdolgozott) kiadás. Budapest: Complex, 2007. 91.

előkészítő tárgyalás és a második folyamán történik a bizonyítás felvétele, a felek előadásai és ha lehetséges, az ítélet meghozatala.”³

Az ésszerű idő követelményének teljesítése a fenti, elsőre viszonylag konkrétan tűnő meghatározás alapján könnyen kudarcba fulladhat, tekintettel főként az ügyek bonyolultságára, illetve a polgári pereket általánosan uraló tárgyalási elvre. Ennek nyomán az Emberi Jogok Európai Bírósága több alkalommal is foglalkozott az ésszerű idő követelményével. Leszögezték, hogy az ésszerű idő követelménye nem csak az eljárás, mint egész vonatkozásában kell, hogy érvényesüljön, hanem az egyes eljárási cselekmények, a per egyes szakaszainak vonatkozásában is. Így nem az eljárás objektíven vett tartama tekintendő az egyetlen figyelembe veendő tényezőnek az ésszerű idő követelménye kapcsán, hanem amellet további három tényező befolyásolja e követelményt.⁴ E három tényező közül elsőként került kiemelésre a már fentebb is említett kérdés, azaz a per tárgyát képező ügy bonyolultsága, komplexitása, illetőleg egyéb olyan kérdések, melyek jelentős befolyással bírhatnak az eljárás időtartamára. Ezen viszonylag objektív tényező leginkább az összetett, nehéz ténybeli vagy jogi megítélést igénylő ügyekben ölt testet, ahol sok esetben jelennek meg nemzetközi vonások, illetőleg a peres felek nagy számban vannak jelen, valamint az eljáró bíróságnak jelentős mennyiségű iratanyagot kell áttekintenie. E körben az Emberi Jogok Európai Bírósága leginkább az eljáró bíróság magatartását vizsgálta és amennyiben azt állapította meg, hogy a bíróság a maga részéről mindent megtett az ügy gyors elintézése érdekében, noha az eljárás ésszerűtlenül hosszú ideig is tartott, nem állapította meg az Egyezmény megsértését.⁵ A második tényezőként a felek olyan felróható magatartását emelték ki, mellyel hozzájárul(hat)nak az eljárás elhúzódásához. A fél magatartását két oldalról közelítették meg a nemzetközi fórumon: egyrészt vizsgálták, hogy tanúsított-e olyan magatartást, mely az eljárás elhúzódását eredményezte, illetőleg az általános elvárhatóság keretei között megtett-e mindent az eljárás gyorsítása érdekében. A harmadik tényező a közhatalmi szerveknek, a bíróságoknak azon magatartása, mely hozzájárul(hat) az eljárás időtartamának ésszerűtlen megnövekedéséhez. Az Egyezmény részes államai nyilvánvalóan e körben igyekeztek a lehető legnagyobb védekezést kifejezni és számos érvet sorakoztattak fel az eljárás elhúzódása felróhatóságának megcáfolására. Ilyen kimentési okként hozták fel például hogy az eljárás időtartamába az eljárás felfüggesztésének időtartama nem számít bele,

³ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R(84) 5. sz. Ajánlása. Emberi Jogi Füzetek, 1999. 29.

⁴ Vö. a Bochoholz v. Germany, 7759/77. sz. ügyben hozott 1981. május 6-i ítélet.

⁵ Vö. a Monnet v. France 13675/88. sz. ügyben hozott 1993. október 27-i ítélet; a Katte Klitsche de la Grange v. Italy, 12539/86. sz. ügyben hozott 1994. október 27-i ítélet; a Leray and Others v. France, 44617/98. sz. ügyben hozott 2001. december 20-i ítélet.

hogy a bíróság mások eljárásának eredményességében reménykedett (peren kívüli megállapodás), hogy nem a bíróság, hanem a bírák mulasztottak, hibáztak, illetve voltak jogi tévedésben.⁶ Viszonylag gyakran hivatkoztak az államok e körben az igazságszolgáltatás leterheltségére, a bírák számának alacsony voltára, illetve a technikai és adminisztrációs problémákra, valamint a jogszabályok megváltozására is.⁷ Sőt, Olaszországban a maffia tevékenységére vezették vissza az olasz eljárások hosszú időtartamát.⁸ Ezeket az érveket alapos megvizsgálás után többnyire elutasította az Emberi Jogok Európai Bírósága és megállapította a tisztességes eljárás kötelezettségének tagállami megsértését.⁹

Hazánkban a Pp. 2.§-a által biztosított, a jogviták ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jog megsértése miatt szintén több alkalommal fordultak a bíróságokhoz, így az Emberi Jogok Európai Bírósága mellett a hazai bíróságok is kimunkálták e területet, noha a hazai szabályozás kétségtől alaposabban fogalmaz, mint az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény 6. cikke. A magyar bírói gyakorlat szerint az ésszerű időtartam csupán a per befejezése után ítélt meg.¹⁰ Ennek kapcsán – némiképp ellentétesen a nemzetközi fórum által kimunkált elvekkel – több alkalommal született olyan ítélet, mely az eljárás egészének időtartamát veszi figyelembe kiindulótételként: ha az nem tűnik ésszerűtlenül hosszúnak, a bíróságok többnyire nem állapították meg a jogsértést. Az ésszerű időtartamot a polgári perek esetében általában 12 hónapban jelölték meg, mely időtartam egy-egy fórum eljárására vonatkozott, azaz nem a keresetlevélnek a bírósághoz való beérkezésétől egészen a másodfokú jogerős ítélet megszületéséig. A per ésszerű időn belül való befejezése azonban nem feltétlenül jelentette a jogsértés megállapításának hiányát, hiszen a kérelem keretei között több alkalommal vizsgálták, hogy az egyes eljárási cselekmények megtétele a bíróság részéről határidőben, illetve kellő gyorsasággal történt-e. Ha azt állapította meg a bíróság, hogy az alapügyben eljáró bíróság nem tett eleget e kötelezettségének, megállapította az ésszerű időn belül való befejezés követelményének sérelmét.¹¹

⁶ Vö. a Bock v. Germany, 11118/84. sz. ügyben hozott 1989. március 29-i ítélet, valamint a Wiesinger v. Austria, 11796/85. sz. ügyben hozott 1991. október 31-i ítélet.

⁷ Vö. a Guincho v. Portugal, 8990/80. sz. ügyben hozott 1984. július 10-i ítélet, valamint az Unión Alimentaria Sanders S. A. v. Spain, 11681/85. sz. ügyben hozott 1989. július 7-i ítélet.

⁸ Vö. Zanghi v. Italy, 11491/85. sz. ügyben hozott 1991. február 19-i ítélet, valamint Santilli v. Italy, 11634/85. sz. ügyben 1991. február 19-én hozott ítélet.

⁹ Ld. részletesen Grád András – Weller Mónika: A strasbourgi emberi jogi bíraskodás kézikönyve. Negyedik, bővített kiadás. Budapest, HVG-Orac, 2011. 342-351.

¹⁰ BDT 2008.1811.

¹¹ Vö. a Fővárosi Bíróság 19.P.25.745./2002/37. sz., 2006. szeptember 18-án hozott ítélete; a Fejér Megyei Bíróság 3.P.22041/2006/12. sz., 2007. február 12-én hozott ítélete; a Fejér Megyei Bíróság P.22826/2006/17. sz., 2007. augusztus 29-én hozott ítélete; a Vas Megyei Bíróság P.20687/2007/10. sz., 2008. január 21-én hozott

A perek ésszerű időn belül való befejezése nyilvánvalóan hozzájárul a polgári igazságszolgáltatás, ezáltal pedig az egyes polgári perek hatékonyságához is. A polgári perek hatékonyságára vonatkozóan a polgári eljárásjogban a jóhiszeműség elve és a perhatékonyság ad iránymutatást. A jogalkotó ugyanis nemcsak a bíróság, hanem a felek részéről is megköveteli az idő és a költségtényezők szem előtt tartását.¹²

2. A perek hatékonysága

2.1. A hatékonyság és a jóhiszeműség elve

A perhatékonyság elve, mint speciális polgári eljárásjogi alapelv kettős követelményt állít a jogalkotókkal, s ugyanakkor a jogalkalmazókkal szemben is: egyrészt az eljárások ésszerű időn belül való befejezését (természetesen az elvárható alaposság sérelme nélkül), másrészt pedig az eljárások költséghatékonyabbá tételét. A perhatékonyság elve a polgári eljárás módszereire van hatással: azon módszerek alkalmazását sarkallja, amelyek elősegítik a perek gyors befejezését a költségek minimalizálása mellett.¹³

A jóhiszeműség elve lényegében a perhatékonyság elvének a felek oldalán való megjelenése, mely a felesleges többletköltségek okozásától és az eljárás elhúzásától való tartózkodás kötelezettségét támasztja a felekkel szemben.¹⁴

E két követelmény teljesülése kapcsán tehát kiemelkedő szerephez jut az idő- és költségtényező a polgári perben. Az időtényező tulajdonképpen költségtényezővé alakul át: vagy tényleges, a perben érvényesíthető költségként (pl. kamat) jelenik meg, vagy pedig szubjektív, a pereszes félre át nem hárítható költség formájában ölt testet.

A polgári perek kapcsán tehát a költségeket figyelembe kell venni és – a lehetőségekhez képest – minimalizálni kell azokat. A költségek a peres eljárások költségeiből

ítélete; a Győri Ítélőtábla Pf.I.20.093/2008/4.sz., 2008. november 20-án hozott ítélete; a Fejér Megyei Bíróság 25.P.21.222/2008/33. sz., 2009. február 27-én hozott ítélete; a Győri Ítélőtábla Pf.I.20.238/2008/5. sz., 2009. április 2-án hozott ítélete; a Fejér Megyei Bíróság P.22468/2009/9. sz., 2010. március 12-én hozott ítélete; a Vas Megyei Bíróság P.20651/2010/7. sz., 2010. szeptember 7-én hozott ítélete; a Fejér Megyei Bíróság 5.P.21.264/2010/5. sz., 2010. szeptember 20-án hozott ítélete; a Fővárosi Bíróság P.23532/2010/10. sz., 2010. december 1-jén hozott ítélete; a Fejér Megyei Bíróság 5.P.22.144/2010/14. sz., 2011. március 2-án hozott ítélete; a Fejér Megyei Bíróság 7.P.20.024/2011/6. sz., 2011. március 4-én hozott ítélete; a Győri Ítélőtábla Pf.III.20.386/2010/5. sz., 2011. április 4-én hozott ítélete; a Fővárosi Törvényszék P.25057/2011/12. sz., 2012. február 21-én hozott ítélete; a Debreceni Ítélőtábla Pf.I.20.081/2012/6. sz., 2012. június 1-jén hozott ítélete.

¹² Vö. Gáspárdy László – Harsági Viktória: Alapvető elvek. In: Petrik Ferenc (szerk.): Polgári eljárásjog. Kommentár a gyakorlat számára. Budapest: HVG-Orac, 2000. I/8.

¹³ Névai László: Alapvető elvek. In: Szilbereky Jenő – Névai László (szerk.): A polgári perrendtartás magyarázata. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1976. 83.

¹⁴ Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog. Budapest: Osiris Kiadó, 2010. 82-83.; Névai László: A magyar polgári eljárás alapelvei. In: Beck Salamon – Névai László (szerk.): Magyar polgári eljárásjog. Budapest: Tankönyvkiadó, 1962. 82-83.

és azon különböző jogalkalmazási hibákból eredő költségekből¹⁵ tevődnek össze, melyek lényegében az állam jogszolgáltató funkcióját gyengítik és éppen ebből kifolyólag többletterhet rónak a társadalomra. Mindebből következik, hogy a polgári perek kapcsán az egyik legfőbb közgazdasági cél a költségek minimalizálása kell, hogy legyen.¹⁶ Ezt a legteljesebb mértékben akkor érhető el, ha kiterjed az eljárás során felmerülő összes költségre: tehát a mind a tényleges perköltségre, mind pedig a szubjektív költségekre.

2.2. A kis értékű követelések perbeli érvényesítésének hatékonysága

2.2.1. A hatékonyságról

A kis értékű követelések perbeli érvényesítésének hatékonysága kapcsán leszögezhető, hogy a hétköznapi értelemben vett „hatékonyság-kifejezés” e körben is három, egymástól elkülönülő fogalmat takar, melyek jelen részben külön-külön kerülnek bemutatásra, illetőleg részletezésre. A hatékonyság jelölheti egyrészt ugyanis a perhatékonyságot, másrészt a társadalmi értelemben vett hatékonyságot, harmadrészt pedig a hatékonyság alatt érthetjük a felek érdekeinek érvényesülését, hasznaik realizálódását. Perhatékonyság alatt tulajdonképpen a polgári eljárásjogi értelemben vett hatékonyságot kell érteni, mely polgári eljárásjogi alapelvként a perek ésszerű időn belül való, lehető legkevesebb perköltség melletti befejezését irányozza elő. A társadalmi értelemben vett hatékonyság lényegében a jogsértések, káresemények számában ölt testet, ugyanis egy per társadalmi hatékonysága akkor, illetve abban érhető tetten, ha megváltozik a jogalanyok magatartása és ezáltal csökken a káresemények, jogsértések száma. A felek oldalán megjelenő, azaz az érdekeiken, hasznaikon alapuló hatékonyság esetében – a fogalmak pontos elhatárolhatósága érdekében – a jelen fejezetben a továbbiakban a racionalitás kifejezés kerül használatra és a továbbiakban hatékonyság alatt kizárólag a társadalmi értelemben vett hatékonyság értendő.

2.2.2. A kisértékű perek joggazdaságtani hatékonysága

2.2.2.1. Joggazdaságtani hatékonyság

A joggazdaságtan a hatékonyságot a fent ismertetett eljárásjogi hatékonysághoz (perhatékonyság) képest némiképp másként értelmezi. Joggazdaságtani értelemben ugyanis

¹⁵ Ennek tényleges számszerűsítése gyakorlatilag lehetetlen.

¹⁶ Cooter, Robert – Ulen, Thomas: Jog és közgazdaságtan. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2005. 428.; Posner, Richard A.: Economic Analysis of Law. Eight Edition. Aspen Casebook Series. Austin-Boston-Chicago-New York-The Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, 2010. 757.; Miceli, Thomas J.: The Social versus Private Incentive to Sue. Forrás: http://digitalcommons.uconn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1162&context=econ_wpapers 1.

akkor racionális a felek számára egy polgári per, ha minimalizálják az oldalukon megjelenő eljárási és társadalmi költségeket az adott polgári perben. Emellett a joggazdaságtani hatékonyság a többi perre is kihat, hiszen közgazdasági értelemben akkor hatékony igazán egy adott per, ha alkalmas a későbbi, illetőleg további perek létrejöttét megakadályozni.¹⁷ Már e fenti, rövid fogalom-meghatározás alapján is, de a később kifejtettek alapján egyértelműen megállapítható, hogy a felek szempontjából racionális per nem feltétlenül hatékony társadalmi szempontból.¹⁸

A polgári perek hatékonysága kapcsán elkerülhetetlennek tűnik tisztázni, hogy mit lehet, illetőleg kell költségek alatt érteni. Költségként ugyanis tulajdonképpen kétféle költség jelenik meg minden polgári peres eljárásban. Beszélhetünk egyrészt a szó szoros, polgári eljárásjogi értelmében vett perköltségről, melyet Hazánkban a Pp. 75. § (1) és (2) bekezdése határoz meg, illetőleg az ezek kapcsán kialakult bírói gyakorlat pontosít. Ha megvizsgáljuk ezeket a költségeket,¹⁹ beláthatjuk, hogy e költségek kimutathatóak és pontosan meghatározhatóak az eljárási szereplők nyilatkozatai, okiratai alapján. Joggazdaságtani értelemben emellett az eljárás költségei alatt érteni kell azokat a költségeket is, melyek – bár nem kimutathatóak és nem érvényesíthetőek – adott esetben valamely fél oldalán tényleges kiadást eredményeznek vagy – bár pénzbeli kiadással nem járnak – idővesztést, illetőleg egyéb, szubjektív hátrányokat okoznak.²⁰ A költségek ez utóbbi körét nagyon nehéz, sok esetben lehetetlen pontosan meghatározni, ezért e költségek az általános szabályokkal²¹ ellentétben nem kerülnek áthárításra a vesztes félre, hanem a felek maguk viselik e költségeiket. Jelen dolgozatban a továbbiakban a perek költségei alatt elsősorban a perköltséget értem, mindazonáltal nem szabad figyelmen kívül hagyni az egyéb, fent részletezett, a vesztes félre át nem hárítható költségeket sem: e költségek a felek oldalán szubjektív elemként jelennek meg, mint az egyes eljárási cselekményekre ösztönző vagy azoktól visszatartó hatással bíró tényezők.

¹⁷ Vö. Cooter, Robert – Ulen, Thomas: Jog és közgazdaságtan. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2005. 425-489.

¹⁸ Vö. Miceli, Thomas J.: The Social versus Private Incentive to Sue. Forrás: http://digitalcommons.uconn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1162&context=econ_wpapers 4.; Spier, Kathryn E.: Litigation. In: Polinsky, A. Mitchell – Shavell, Steven (eds.): Handbook of Law and Economics. Volume I. North-Holland: Elsevier B. V., 2007. 265.

¹⁹ A Pp. rendelkezései alapján perköltségnek minősül például az előzetes tudakozódás és levelezés költsége, az eljárási illeték, a tanú- és szakértői díj, az ügygondnoki és tolmácsdíj, a helyszíni tárgyalás és a szemle költsége, valamint a felet képviselő ügyvéd, jogtanácsos, illetve szabadalmi ügyvivő készkiadásai és munkadíja is.

²⁰ Ilyen költség például a felek bíróságon való megjelenésével kapcsolatos költsége vagy az egyes okiratok beszerzésével kapcsolatos pénzbeli, időbeli és egyéb szubjektív költség.

²¹ Pp. 78. §.

2.2.2.2. *Hatékonyság a felek oldalán – A racionalitás*

A polgári perek hatékonyságának elemzése során kell meg kell különböztetni a hatékonyságot és a racionalitást: a hatékonyság a társadalom oldalán jelenik meg, ezzel szemben a felek döntéseit – elvileg – a racionalitás fogja befolyásolni, mely nem etikai (és nem hatékonysági) fogalom, hanem sokkal inkább azokban az észérvekben ragadható meg, melyek a feleket a per és az egyes eljárási cselekmények megtételére vagy éppen az attól való tartózkodásra ösztönzi.

A fentiek alapján a racionalitást vizsgálva könnyen megállapíthatjuk, hogy e kérdést a két peres fél oldalán külön kell kezelni, hiszen az, ami az egyik fél számára eljárásjogi szempontból értékes és hasznos, adott esetben a másik fél számára hátrányos lehet.²² A felperes mint jogosult számára a kisértékű per akkor racionális ugyanis, ha minél hamarabb és minél kevesebb előzetes ráfordítással (amit természetesen pernyertessége esetén az alperes megfizet számára) jut jogerős határozathoz, melynek révén önkéntes teljesítés vagy végrehajtás útján ténylegesen megszerzi a per tárgyát. A felperessel ellentétben az alperes számára akkor racionális a polgári per, ha a felperes keresetlevelét a lehető legrövidebb időn belül utasítja el a bíróság, avagy az alperesnek, mint kötelezettnek – (részleges) vesztesége esetén – a per tárgyát képező pénzösszeget, illetve a lehető legkevesebb kamatot és perköltséget, lehetőleg minél később kell megfizetnie. Az alperes e két „törekvése” valamiképpen már egymással ellentétben áll, így annak megítélése, hogy mi szolgálja jobban az alperes érdekeit: az idő, avagy a költségtényező felülkerekedése, mindig az adott, konkrét esetben lesz eldönthető. Tény azonban, hogy ezt nagymértékben befolyásolja a felek rendelkezésére álló információ: ha ugyanis a felek egymást már a pert megelőzően vagy igen kezdeti szakaszában teljes mértékben tájékoztatják a rendelkezésükre álló bizonyítékokról és az egyéb, a per eldöntéséhez szükséges adatokról, a tárgyalási és rendelkezési elv már a per kezdetén széleskörűen alkalmazásra kerül, így mindkét fél megfelelő információval bírhat arra nézve, hogy számára mikor, melyen feltételek mellett lesz az eljárás hatékony. Ezt a törekvést erősíti a jogalkotó, mikor az egyes nemzeti jogokban a tárgyalás előkészítésére különös hangsúlyt fektet, illetőleg mikor Hazánkban a kisértékű perek kapcsán meghonosította „az első tárgyalási nap” kategóriáját,²³ mely az eljárási cselekmények és a bizonyítási eljárás koncentrációjában ölt testet. Sajnos azonban a fent kifejtettek, így a

²² Vö. Shavell, Steven: The Level of Litigation: Private Versus Social Optimality of Suit and of Settlement. Forrás: [http://www.law.harvard.edu/faculty/shavell/pdf/19 Inter Rev Law Econ 99.pdf](http://www.law.harvard.edu/faculty/shavell/pdf/19%20Inter%20Rev%20Law%20Econ%2099.pdf) 1.; Miceli i. m. 1.

²³ Lsd. részletesebben Kengyel (2012) i. m. 527-530.

jogalkotói cél ellen hathatnak a felek oldalán megjelenő egyéb, főként pertaktikai szempontok.

Tény azonban, hogy mind felek, mind pedig a bíróság számára nagyon előnyös, ha sikerül a feleknek a per viszonylag kezdeti stádiumában egyezsége jutniuk, hiszen ilyenkor a pertárgy feletti konszenzus révén minimalizálhatók az eljárási költségek, illetve Hazánkban a Pp. 78.§ (2) bekezdése értelmében a perköltség viseléséről is megegyezhetnek a felek: erről ugyanis csak a felek kérelme esetén dönt a bíróság.

2.2.2.3. A perindítási költségek és általában a perköltségek szűrő szerepe a kis értékű perek esetében

Hazánkban az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény 42. § (1) bekezdése alapján a polgári peres eljárásban, így a kisértékű perekben is az illeték mértéke pertárgy értékének 6%-a, de legalább 15.000 forint, legfeljebb 1.500.000 forint.²⁴

Az illeték minimális összegének meghatározása által a jogalkotó nyilvánvalóan egy, a jogban gyakran alkalmazott jogtechnikai megoldással élt, ugyanakkor akarva-akaratlanul meghatározott egy értéket, ami a későbbi felperes szempontjából döntő jelentőséggel bírhat. Az eljárási illetéket főszabály szerint az eljárás megindításakor kell leróni. Bár nyilvánvalóan egy követelés érvényesítése kapcsán nemcsak az anyagi, pénzügyi szempontok kerülnek előtérbe, de – véleményem szerint – nagy a valószínűsége annak, hogy a 15.000 forint érték egyfajta szűrőszereppel is bírhat: noha az illetéket két részletben kell megfizetni, feltehetőleg a 15.000 forint érték alatti pénzkövetelések érvényesítésétől nagy számban elállnak a perindításra jogosult magánszemélyek, mikor szembesülnek azzal a ténnyel, hogy az eljárás kapcsán előzetesen kifizetendő illeték magasabb vagy ugyanakkora összegű, mint maga az érvényesített követelés. Amennyiben azonban gazdasági társaságok indítanak ilyen eljárást, feltehetőleg a két részletben lerovandó eljárási illeték nem jelenik meg hátráltató tényezőként az eljárás és majdan a per megindítása kapcsán még a 15.000 forint érték alatti követelések esetében sem.

A magyar jogalkotó által meghatározott minimális illeték, azaz a 15.000 forint 250.000 forint pertárgyérték 6%-ának feleltethető meg. Ennek alapján könnyen beláthatjuk, hogy a 250.000 forint alatti értékű pénzkövetelések esetében a felperesnek már a per megindítása esetén egy viszonylag „fokozott” illeték lerovási kötelezettsége keletkezik, hiszen ez 200.000

²⁴ A kisértékű perekben ezt a 6%-os illetéket lényegében két részletben kell lerónia a felperesnek: a fizetési meghagyás kibocsátására irányuló kérelme előterjesztésével egyidejűleg kell lerónia a követelése 3%-ának megfelelő eljárási díjat, majd a kötelezett ellentmondásának beérkezését követően e díjat kell kiegészíteni a peres eljárás illetékére (6%) ahhoz, hogy ténylegesen megindulhasson a kisértékű per.

forint értékű pénzkövetelés esetén 7,5%-os, 100.000 forint értékű pénzkövetelés esetében 15%-os, míg 50.000 forint értékű pénzkövetelés esetén már 30%-os illetékfizetési kötelezettséget keletkeztet az általánosan előírt 6%-hoz képest. Feltehetőleg ezek a százalékos arányok már nem bírnak akkora visszatartó erővel, mint a 15.000 forint alatti összegű pertárgyérték esetében, de adott esetben elgondolkodásra készíthetik a követelés érvényesítőjét, hogy vajon érdemes-e bírósági útra terelni a jogvitát.

Az eljárási illeték mellett további visszatartó tényező, ha a fél jogi képviselőt bíz meg és a jogi képviselő az eljárás kezdetén igényt tart díjazásának és készkiadásainak vagy azok egy részének megelőlegezésére. Az ügyvédi megbízási díj szabad megállapodás tárgya. Ha azonban a fél és az ügyvéd között nincs az ügy ellátására vonatkozó díjmegállapodás, vagy ha a fél ezt kéri, a bíróság a képviselet ellátásával felmerült munkadíj összegét polgári perben 10.000.000 forintot meg nem haladó pertárgyérték esetén a pertárgyérték 5%-ban, de legalább 10.000 forintban határozza meg.²⁵ A Magyar Ügyvédi Kamarának Az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól szóló 8/1999. (III.22.) MÜK szabályzatának 9/1. pontja szerint a megbízás elvállalásakor az ügyvédnek tájékoztatást kell adnia a bíróság által megállapítható díjról és költségekről.

Az eljárási megindításának költségein felül a későbbi felperest befolyásolhatja a perindításban a bírósági eljárás várható értéke is: ezt nagymértékben meghatározza az, hogy a felperes „mennyire biztos az igazában”, azaz szerinte milyen valószínűséggel lesz pernyertes. Ha ugyanis a felperes (jogosult) követelése biztos alapokon áll, még a fent ismertetett túlzott mértékű illetékfizetési kötelezettség mellett is pert fog indítani. A várható érték a valószínűség számítás egyik alapfogalma, mely egy esemény bekövetkezésének valószínűségét figyelembe véve határozza meg annak értékét.²⁶ Ennek alapján az eljárás várható értéke tehát a felperes számára tulajdonképpen abban ölt testet, hogy milyen kilátásokkal bír a kereseti követelése érvényesítését illetően.²⁷ Ezt követően minden eljárási cselekmény, mozzanat,²⁸ illetve minden egyes esemény²⁹ alkalmas lehet ugyanis arra, hogy

²⁵ 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségekről 3.§ (1)-(2) bekezdés.

²⁶ Szalai Ákos: A tőkeminimum leszállítása korlátolt felelősségű vállalatokban. Joggazdaságtani elemzés. Közgazdasági Szemle, 2008/6. 549., 552.

²⁷ A bírósági eljárás várható értékét kockázatsemleges, illetve kockázatkerülő modellel írhatjuk le. A kockázatsemlegesség esetében a várható érték növekedését az intézkedések hasznaként írhatjuk le. Ehhez képest a kockázatkerülés modellje figyelembe veszi a perrel járó kockázatokat is: itt a variancia és a valószínűség kiemelt jelentőséggel bír. (Vö. Szalai i. m. 550-552.) A továbbiakban a számítások egyszerűsége, illetve igazolhatósága érdekében feltételezzük a kockázatsemleges magatartást a felperes részéről.

²⁸ Pl. az alperes nyilatkozata, bizonyítási indítványának előterjesztése, a szakértő véleményének előterjesztése, a bíróság tárgyalás stb.

²⁹ Pl. konzultáció az ügyvéddel vagy egy, a pertől teljesen független hír.

befolyásolja a felperesi pernyertesség valószínűségét. Ilyen értelemben tehát első fokon az első fokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztésének időpontjában, azaz az eljárás végére határozható meg a legnagyobb pontossággal a polgári per várható értéke: ebből következően a felperes éppen az eljárás megindításakor (a fizetési meghagyás kibocsátására irányuló kérelem előterjesztésekor) bír a legkevesebb információval az eljárás várható értékének meghatározásához, azaz éppen abban az időpontban, mikor erre a legnagyobb szüksége lenne, hiszen ezáltal könnyebben el tudná dönteni, hogy egyáltalán érdemes-e pert indítania. Az idő múlásával és a per előrehaladásával segíthetné őt ez abban is, hogy el tudja dönteni, mennyire kell konszenzusra törekednie ellenfelével.”³⁰

A pernyertesség valószínűsítése kapcsán különös jelentőséggel bírhat az felperes jogi képviselője: ő ugyanis képes pozitív és negatív irányban is befolyásolni a felperes pernyertességről korábban kialakított képét.³¹ A továbbiakban ettől, a jogi képviselő oldalán megjelenő tényezőtől eltekintek és a jogi képviselő motiváltságát teljesnek tekintem, azaz azt feltételezem, hogy a jogi képviselő csak az ügyfele érdekeit tartja szem előtt és a saját, egyéni érdekei nem befolyásolják.

A hatályos magyar szabályok szerint a felperest pernyertessége esetén megilleti az általa előzetesen kifizetett illeték és a per folyamán felmerült egyéb költségei megtérítését is kérheti. Ha azonban veszít, nyilvánvalóan nem tarthat igényt a követelésére, illetve nem kérheti az általa előzetesen lerótt illetéket az alperestől, s ráadásul az alperes per folyamán felmerült költségeinek megtérítésére is kötelezhető. E szabályok figyelembevételével, a kockázatsemlegesség esetére a várható érték meghatározására vonatkozóan kidolgozásra került egy számítási mód, mellyel meghatározható, hogy érdemes-e pert indítani.³²

$$EVÉ = N_y \times (PT + I + K_f) - (1 - N_y) \times K_a$$

EVÉ: az eljárás várható értéke

N_y: a pernyertesség valószínűsége

PT: pertárgyérték

I: illeték (6%)

K_f: a felperes perköltsége (illeték nélkül)

K_a: az alperes perköltsége

³⁰ Cooter – Ulen i. m. 430-431.

³¹ Ezt főként gazdasági, jövedelmi okok indokolhatják. Vö. Cooter – Ulen i. m. 441-444.

³² Cooter – Ulen i. m. 431.

Vegyük egy konkrét példát: a felperes egy 500.000 forint értékű követelést kíván érvényesíteni, s 90%-ban biztos igénye megalapozottságában, a perköltséget pedig előreláthatóan 50.000,- forintra tartja mind a felperesi, mind az alperesi oldalon.

$$EVÉ = 0,9 \times (500.000 + 30.000 + 50.000) - (1 - 0,9) \times 50.000 = 517.000,-$$

Tehát a fenti példánál maradva az eljárás várható értéke 517.000 forint, 80%-os nyeresi valószínűség mellett 454.000 forint, 50% esetében 265.000 forint, 25% esetében 107.500 forint, s a pernyertesség 1%-nyi valószínűsége esetén -43.700 forint lesz az eljárás várható értéke. A képlet alapján kiszámítható, hogy az eljárás várható értéke akkor lesz nulla, ha a felperes 7,9%-ban jelöli meg pernyertességének valószínűségét.

A polgári perek esetében a pernyertesség mellett fontos tényezőként jelenik meg a végrehajthatóság. A felperes ugyanis nagy valószínűséggel csak abban az esetben indítja meg az eljárást, illetőleg a pert, ha az alperes rendelkezik valamiféle végrehajtható vagyonnal, azaz a felperes pernyertessége esetén behajtható az alperes oldalán a követelés. Ennek hiányában a felperes pernyertessége ellenére lényegében vesztes lesz, hiszen a per tárgyát képező pénzösszeget ténylegesen nem kapja meg és a per költségeit is magának kell viselnie. Ez a fent bemutatott számítási módot tovább differenciálja:

$$EVÉ = V_a \times [N_y \times (PT + I + K_f + V_k)] - V_f \times [(1 - N_y) \times K_a]$$

V_a : a végrehajthatóság valószínűsége az alperes oldalán

V_f : a végrehajthatóság valószínűsége a felperes oldalán

V_k : a végrehajtás azon költségei, melyet a végrehajtást kérőnek meg kell előlegeznie

E tényezők között egy további összefüggés is fennáll: amennyiben ugyanis a keresetindítás költségei magasabbak, mint az eljárás várható értéke, a felperes nagyobb valószínűséggel áll el a keresetétől, illetve Hazánkban a fizetési meghagyás iránti kérelem előterjesztésétől, míg amennyiben az eljárás várható értéke magasabb a keresetindítási költségnél, feltehetőleg magasabb hajlandóság mutatkozik a felperesben a kereset, illetőleg a fizetési meghagyásos eljárás megindítására.³³ A jogi képviselő nélkül eljáró fél vonatkozásában tehát kimutatható:

³³ Cooter – Ulen i. m. 433-434.

$$\begin{aligned} \text{EVÉ} > I + K_f &\rightarrow \text{per} \\ \text{EVÉ} < I + K_f &\rightarrow \text{nincs per} \end{aligned}$$

A fenti példánál maradva ez azt jelenti, hogy ha az eljárás várható értéke meghaladja az eljárás kezdetén lerovandó 30.000 forint összegű illetéket és a felperes oldalán várhatóan felmerülő 50.000 forintnyi költséget, a felperes kisebb valószínűséggel indít pert. Ha utána számolunk, ennek kapcsán kijön, hogy legalább 20,63%-ban kell biztosnak lenni a felperesnek a pernyertességében. Ez feltehetőleg olyan alacsony mérték, mely sok esetben biztosít lehetőséget és keretet a keresetindításra, illetve a fizetési meghagyásos eljárás megindítására.

A fenti relációt tovább befolyásolhatja az első, azaz a szubjektív tényező, hiszen az egyéni sérelmek, értékítéletek gyakran nagymértékben képesek hatni a gazdasági szempontok mellett. Ennek megfelelően az eljárások várható értékére vonatkozóan fent bemutatott számítási mód egy újabb elemmel bővül ki:

$$\text{EVÉ} = V_a \times [N_y \times (PT + I + K_f + V_k)] - V_f \times [(1 - N_y) \times K_a] + E$$

E: egyéni sérelmek, értékítéletek

Az egyéni sérelmek, érdekek körében kétirányúak lehetnek a felek motivációi: vagy az előszereteti érték vagy pedig az „igazság” motiválja őket, melyek gyakran nem is összeegyeztethetőek. Az előszereteti érték csak bizonyos tárgyak esetében játszik szerepet: a tárgy tényleges és a fél számára jelentett értékének különbségével határozható meg. Minthogy azonban Hazánkban a kisértékű perek szükségszerű előzményét képezi a fizetési meghagyásos eljárás, melyet a hatályos jogszabályok szerint csak pénzkövetelés érvényesítésére lehet indítani, az előszereteti érték, mint szubjektív tényező nem, illetőleg csak nagyon elszórt esetben befolyásolja a felperest a perindítás során. Ezzel szemben az „igazságtétel” – ugyanúgy ahogy más pereknél – a kisértékű perek esetében is gyakran felülírhatja a fent ismertetett gazdasági szempontokat.

E fenti, perindításra vonatkozó elméletet tovább árnyalhatja, ha figyelembe vesszük azokat fent kifejtett a szubjektív költségeket, melyek nem háríthatóak át a vesztes félre:

$$\text{EVÉ} > I + K_f + K_{fsz} \rightarrow \text{per}$$

$$EVÉ < I + K_f + K_{fsz} \rightarrow \text{nincs per}$$

K_{fsz} : a felperes szubjektív költségei

Tekintettel arra, hogy a szubjektív költségek sok esetben nem mutathatóak ki, sőt gyakran nem is számszerűsíthetőek, e körben már nem határozható meg, hogy a pernyertesség valószínűségének milyen magasnak kell lennie, csupán az szögezhető le, hogy ennek az értéknek 20,63% felett kell lennie.

A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy a későbbi felperes alapvetően három tényezőt fog figyelembe venni a perindítás kapcsán: a jogvitát kiváltó sérelmeit,³⁴ a fizetési meghagyásos és majdan a peres eljárás megindításának költségeit, illetve a szubjektív költségeit, valamint az eljárás várható értékét. Nyilvánvaló, hogy a keresetek, Hazánkban a fizetési meghagyásos eljárások számát növelni fogja, ha több jogsértés történik vagy esetlegesen csökkentik az eljárás kezdetén lerovandó illeték mértékét, illetőleg az ügyvédi munkadíjat vagy az eljárás várható értéke nő. Fontos azonban, hogy e tényezők az alperes oldalán ellenkező hatást válthatnak ki: meghatározott értékeken felül az alperes elméletileg jobban odafigyel a jogsérelem megelőzésére, sokkal nagyobb hajlandóságot mutat a per elkerülésére³⁵ vagy a felperes követelésének elismerésére, illetőleg a per gyors lezárására: ez pedig egyértelműen a perek és így a társadalmi költségek csökkenését vonja maga után.³⁶

2.2.2.4. Társadalmi hatékonyság

A társadalmi hatékonyság lényegében a perhatékonyság és a felek racionalitásának kategóriái felett áll. A társadalmi hatékonyság nem az eljárások, a polgári perek számát érinti, hanem sokkal inkább a káresemények, jogsértések számát. Társadalmi értelemben ugyanis akkor hatékony egy polgári per, ha a bíróság eljárása, illetőleg döntése alapján megváltozik az emberek magatartása, azaz csökken a jogsértések száma. A polgári per tehát „csak” arra szolgál, hogy a jogsértést feltárja és annak alapján kellő alapossággal döntsön a pertárgy felett. Ennek nyomán ugyanis elméletileg a jogsértő gondolkodása elkezd megváltozni. Racionálisan feltételezhető tehát, hogy amennyiben az eljárás várható értéke nő, azaz a jogaiban megsértett fél számára a per a pertárgy kapcsán teljes orvoslást eredményez, azaz a jogsértő fél semmilyen mértékben nem mentesül, nem kerül kedvezőbb helyzetbe, mint a

³⁴ Ez a tényező szubjektív, így sem a jog, sem pedig a közgazdaságtan számára nem értelmezhető, ugyanakkor nyilvánvaló hatással van a perindításra.

³⁵ Pl. peren kívüli egyezség.

³⁶ Cooter – Ulen i. m. 434-435.; Spier i. m. 263.

jogsérelem elkövetését megelőzően volt, ez az eljárások, perek társadalmi hatékonyságát fogja eredményezni. Ennek nyomán ugyanis amennyiben a perekben részes jogsértő felek számára nyilvánvalóvá válik, hogy a jogsérelem teljes orvoslásban részesül, elméletileg egyfajta törekvés indul meg a jogsérelmek megelőzésére, elkerülésére, illetőleg az elkövetett jogsérelmek kapcsán az egyezségkötésre. Mindez pedig nyilvánvalóan a fizetési meghagyásos eljárások és a polgári perek számának csökkenéséhez vezet: tulajdonképpen a perhatékonysággal párhuzamosan, egymást kiegészítve érik el a kívánt célt.

3. Eljárási megoldások az eljárások gyorsítására a kis értékkel bíró követelések esetében

A fent ismertetett problémák kapcsán a felek közötti jogviták elbírálásának „gyorsításának” egyik lehetséges módja, ha bizonyos eljárásokat külön eljárásként vagy a peres eljárások köréből kiragadva nemperes eljárásként szabályozunk, külön bíróság vagy esetleg egyéb szerv hatáskörébe utalva. Ez a megoldás meglehetősen speciális feltételeket kíván meg és ennek ellenére kétséges, hogy a kívánt célt el is lehet vele érni. A másik lehetőség a polgári peres eljárások közötti differenciálás, melynek egyik lehetséges módja a perérték szerinti különbségtétel. Ennek nyomán született meg a „kis perértékű ügy” vagy más néven a „bagatell per” kategóriája.

Nagy valószínűséggel fokozottan jelenik meg a hatékonyság, illetőleg a költségek problémája azokban a perekben, melyekben a pertárgyérték alacsony, hiszen az ilyen esetekben a költségek arányaikban magasabbak lehetnek, sőt akár meg is haladhatják a tényleges pertárgyérték összegét. A kis pertárgyértékkel bíró perekben ugyanis az eljárási illeték elvileg ugyanakkora mértékű, mint az általános szabályok szerint folyó eljárásokban.³⁷ (A magyar eljárásban is a fizetési meghagyás illetékét a felperesnek az alperes ellentmondása nyomán ki kell egészítenie a peres eljárás illetékére [Pp. 318. § (1) bek.].) A bizonyítás költségeit³⁸ sem befolyásolja általában a pertárgy értéke, hiszen a bizonyítási költségek között tipikusan felmerülő és egyben a legnagyobb összeget kitevő szakértői bizonyítás díját nem a pertárgy értéke alapján határozzák meg. Tekintettel azonban arra, hogy a kis pertárgyértékkel bíró perek között feltehetőleg nagyobb számban fordulnak elő egyszerűbb megítélésű, illetőleg ún. tucatügyek, a bizonyítási a kisértékű perek meghatározott körében talán valamelyest alacsonyabbak lesznek. Amennyiben jogi képviselőt hatalmaz meg valamelyik fél, a jogi képviselő munkadíja is hozzáadódik a perköltségekhez. E költségek révén

³⁷ Sőt, bizonyos pertárgyérték alatt „fokozott” illetékfizetési kötelezettséggel találkozhatunk.

³⁸ Pl. szakértő díjazása, tanú utazási költségei.

fokozottan fennáll annak veszélye, hogy a perköltség nagysága a pertárgy értékének akár többszörösét is kiteszi: ez mindenképpen elkerülendő.

E körben az egyik lehetőség arra nézve, hogy a jogalkotó a költségeket csökkentse, az lehet, ha az eljárási költségeket azáltal próbálja meg minimalizálni, hogy bizonyos perbeli jogokat (pl. az ügy elintézése egy tárgyalás keretében, bizonyítás, keresetváltoztatás, viszontkereset, beszámítási kifogás, fellebbezési jog, rendkívüli perorvoslatok igénybevétele) korlátoz: lényegében ezzel a módszerrel élt a magyar jogalkotó a jelenleg hatályos, a kisértékű perekre vonatkozó eljárás kapcsán. Ennél sokkal drasztikusabb megoldás az, ha a jogalkotó meghatároz egy értékhatárt, ami alatt nem lehet az igényeket peresíteni. E megoldás az eljárási költségek szempontjából kétségtelenül hatékony, azonban nyilvánvaló, hogy bizonyos szempontból gyengítheti éppen a társadalomnak az igazságszolgáltatásba vetett bizalmát, emellett a bírói úton nem érvényesíthető követelések ezen új fajtájának meghonosítása nem biztos, hogy minden esetben a megfelelő irányba terelné a társadalom tagjait, sőt felmerülhet akár az Alaptörvénybe való ütközés kérdése is.³⁹ A magyar jogalkotó – ahogy az már a fentiekből kiderült – feltehetőleg a jogbiztonság biztosítása okán nem élt ezzel a megoldással: a bírói út kizárása helyett az eljárási szabályok egyszerűsítésével kívánt oldani a pertárgy értéke és az eljárási költségek közötti feszültséget.⁴⁰

A költségek csökkentése a felek részéről az egyezség megkötésével érhető el talán a legmagasabb fokon,⁴¹ ennek persze feltétele, hogy erre az eljárás kezdetén, lehetőleg a bizonyítási eljárás lefolytatása előtt kerüljön sor. Ha ugyanis a felek a kisértékű perben az eljárás viszonylag késői időpontjában, azaz az első tárgyalási nap végén vagy a folytatólagos tárgyaláson, a bizonyítási eljárások eredményének fényében kerítenek sort, mintegy „kiegyezve egymással”, az már az eljárás költségeire, s így a hatékonyságra nem vagy igen csekély mértékben bír befolyással. Ellenkező esetben azonban nyilvánvalóan csökkennek a perköltségek és a konszenzus révén lényegében eltűnik a jogalkalmazási hiba lehetősége is,⁴² ugyanakkor eljárási értelemben a bíróság végzésével jogerősen jóváhagyott egyezség az ítélettel azonos hatállyal bír.

³⁹ Az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdése értelmében ugyanis mindenkinek joga van ahhoz, hogy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

⁴⁰ Azonban a szerző szerint tulajdonképpen valamiféle hasonló eredményt ért el a jogalkotó az eljárási illeték legalacsonyabb értékének meghatározása által.

⁴¹ Vö. Cooter, Robert – Ulen, Thomas: Jog és közgazdaságtan. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2005. 428.; Miceli, Thomas J.: The Social versus Private Incentive to Sue. Forrás: http://digitalcommons.uconn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1162&context=econ_wpapers 8-11.

⁴² Az esetlegesen felmerülő hibák orvoslására pedig maga a jogalkotó is gondolt a fellebbezés és a perújítás megengedésével az egyezséget jóváhagyó végzéssel szemben.

A kis pertárgyértékkel bíró perek szabályozási sajátosságai vonatkozásában megállapítható, hogy az egyes országokban alapvetően két modellt követnek: vagy valamiféle külön (adott esetben nemperes) eljárást, illetőleg külön bíróságot hoztak létre, melyek eljárnak a kis perértékű ügyekben vagy pedig a kis perértékű ügyek esetén a jogorvoslati lehetőségek igénybevételenek korlátozásával próbálnak enyhíteni a fent ismertetett problémán. A magyar jog történetében mindkét modell érvényesült: a dolgozatban bemutatásra kerül, hogy már a reformkorban megjelent a külön eljárás keretében történő szabályozás és ez mai is így van. Az egyetlen időszak, amikor jogorvoslati jog korlátozásával éltek a magyar jogalkotók, a hatályos Polgári perrendtartás kapcsán érvényesült: 1997-ben került ez bevezetésre és hatályos szabályozásig, azaz 2009. január 1-jéig volt alkalmazásban.

4. A jogorvoslathoz való jog

A fent ismertetett mindkét modell esetében tehát kiemelkedő szereppel bír a jogorvoslathoz való jog, hiszen a kis értékű követelések szinte valamennyi szabályozása, így a különös eljárások esetében is megfigyelhetjük, hogy a jogalkotó a jogorvoslati jog korlátozását bizonyos mértékben lehetővé tette: ez alól Hazánk sem kivétel. E körben tehát egy újabb alapvető konfliktus merül fel: a jogorvoslathoz való jog és a hatékonyság összeütközésével kell szembenéznünk.

Korábbi Alkotmányunk 57.§ (5) bekezdése és az azt felváltó Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése értelmében a Magyar Köztársaságban a törvényben meghatározottak szerint mindenki jogorvoslattal élhet az olyan bírósági, közigazgatási és más hatósági döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.

A (per)hatékonyság érdekében maga az Alkotmány tette lehetővé a jogorvoslati jog korlátozását, mikor szintén az 57.§ (5) bekezdésében rögzítette, hogy a jogorvoslati jogot – a jogviták ésszerű időn belüli elbírálásának érdekében, azzal arányosan – a jelenlévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával elfogadott törvény korlátozhatja. Az Alaptörvény azonban ma már nem tartalmaz olyan rendelkezést, mely lehetővé tenné a jogorvoslati jog korlátozását.

A jogorvoslathoz való jog több nemzetközi jogforrásban is rögzítésre került. Így az ENSZ Közgyűlésének 217 A (III) határozata alapján 1948. december 10-én elfogadott és kihirdetett Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 8. cikke kimondja, hogy minden személynek joga van az alkotmányban vagy a törvényben részére biztosított alapvető jogokat sértő eljárások ellen a hazai bíróságokhoz tényleges jogorvoslatért folyamodni.

Az Európa Tanács által 1950. november 4-én elfogadott, Magyarországon az 1993. évi XXXI. törvény kihirdetett, 1992. november 5-étől alkalmazandó Emberi Jogok Európai Egyezményének 13. cikke szerint pedig bárkinek, akinek az Egyezményben meghatározott jogait és szabadságait megsértették, joga van ahhoz, hogy a hazai hatóság előtt a jogsérelem hatékony orvoslását kérje az esetben is, ha e jogokat hivatalos minőségben eljáró személyek sértették meg.

Emellett a Magyarországon az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya két helyen is tartalmaz rendelkezéseket a jogorvoslathoz való jogra vonatkozóan. Így a 2. cikkének 3. pontja szerint az Egyezségokmányban részes minden állam kötelezi magát annak biztosítására, hogy minden olyan személy, akinek az Egyezségokmányban elismert jogai vagy szabadságai sérelmet szenvednek, hatékony jogorvoslattal élhessen akkor is, ha a jogok megsértését hivatalos minőségben eljáró személyek követték el (ad a); a jogorvoslattal élő személy jogai tekintetében az illetékes bírói, államigazgatási vagy törvényhozó hatóság vagy az állam jogrendszere szerint illetékes más hatóság határozzon, és fejlessze a bírói jogorvoslat lehetőségeit (ad b); és az illetékes hatóságok a helytállónak elismert jogorvoslatnak érvényt szerezzenek (ad c). A 14. cikkének 5. pontja pedig a büntetőeljárás vonatkozásában biztosítja a jogorvoslati jog igénybevételi lehetőségét, mikor kimondja, hogy a bűncselekmény elkövetésében bűnösnek nyilvánított minden személynek joga van arra, hogy bűnösnek nyilvánítását és elítélését felsőbb bíróság a törvénynek megfelelően felülvizsgálja.

Mindezek alapján könnyen belátható tehát, hogy a jogorvoslathoz való jog alapvető emberi jognak is tekinthető: ez a Magyar Köztársaság Alkotmánybíróságának több határozatában is kiemelésre került.

A jogorvoslat fogalma vonatkozásában azonban nem találhatunk a jogirodalomban egy egységes meghatározást, tekintettel arra, hogy – ahogy az már fentebb is említésre került – a jogorvoslati jog igénybevételi lehetősége nem korlátozódik kizárólag az igazságszolgáltatás, a bírósági eljárások területére, hanem annak biztosítása megkívánt a közigazgatási és más hatósági eljárásokban okozott jogsérelmek orvoslása esetén is. Éppen ennek okán a jogorvoslatok köre sem határozható meg pontosan.⁴³

Abban azonban egységes a jogirodalom álláspontja, hogy a jogorvoslati lehetőségek között egy szűkebb csoportot képez a perorvoslatok köre: azon jogorvoslatok tartoznak ide,

⁴³ Kiss Daisy: Fellebbezés. In: Németh János – Kiss Daisy (szerk.): A polgári perrendtartás magyarázata 2. Harmadik (átdolgozott) kiadás. Budapest: Complex Kiadó, 2010. 876.

melyek a polgári perekben, illetve a büntetőeljárásokban alkalmazhatóak.⁴⁴ A perorvoslat meghatározása kapcsán a jogirodalomban számtalan megfogalmazással találkozhatunk. A kiváló jogtudós, MAGYARY szerint: *„Midőn a fél a bíróságnak valamely jogellenes határozata vagy pedig a saját mulasztása által jogi hátrányt szenved, a törvény ezt sokszor azáltal orvosolja, hogy valamely bíróság – magasabb vagy ugyanazon bíróság, amelynél a hiba történt – oly határozatot hoz, mely a hátrányt a féltől közvetlenül a perre visszahatólag elhárítja. Ez a határozat a perorvoslat.”*⁴⁵ MAGYARY meghatározásához képest SÁRFFY Andor révén *„perorvoslatnak nevezzük a félnek olyan cselekményét, amelynek az a célja, hogy a bíróság határozatán vagy intézkedésén alapuló sérelmes perjogi helyzetet elhárítson, mégpedig oly módon, hogy magán a perbeli helyzeten változtasson.”*⁴⁶ A perorvoslat kategóriájának elméleti megközelítésével és elemzésével igen sokat foglalkozó professzor, NÉMETH János az 1970-es években megalkotott, általánosan elfogadott meghatározása szerint perorvoslatnak tekinthetjük *„[...] azt a bírósághoz intézett kérelmet, amely a polgári peres eljárás során hozott, illetőleg azzal azonosnak minősülő, a törvénynek meg nem felelő vagy meg nem felelőnek vélt bírósági határozat ellen irányul abból a célból, hogy az okozott jogsérelmet egy újabb bírósági határozat, közvetlenül a sérelmezett határozatra visszaható módon megszüntesse”*.⁴⁷

A jogorvoslati jog vonatkozásában leszögezhetjük, hogy azt egy demokratikus jogállamban biztosítani kell, alanyi joggá kell tenni. Ezt felismerve a jogalkotók az Alkotmány 1989. évi módosításakor lényegében korlátozás nélkül gyakorolható jogként rögzítették. Az 1989. évi XXXI. törvény indokolása szerint *„Az állami szervek – bíróság, államigazgatási szervek, más hatóságok – jogalkalmazói tevékenységük során jogokat és kötelezettségeket állapítanak meg, határozataik az eljárás alá vontakra nézve kötelezőek. Nem zárható ki annak a lehetősége, hogy ennek során jogszerűtlen döntések is születhetnek. Ezért, akinek e szervek jogát vagy jogos érdekét megsértették, a határozat ellen különféle, a törvényekben meghatározott jogorvoslattal élhet.”*⁴⁸ A gyakorlat azonban a jogorvoslati jogosultság korlátlan volta és a perhatékonyság elve közötti ellentét megoldását sürgette.⁴⁹ Ezért módosították az Alkotmány 57.§ (5) bekezdését, s így került az Alkotmányba a jelenleg

⁴⁴ Vö. Cserba Lajos – Gyekiczky Tamás – Kormos Erzsébet – Nagy Adrienn – Nagy Andrea – Wopera Zsuzsa: Polgári perjog. Általános rész. Budapest: Complex Kiadó, 2008. 456.; Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog. Tizedik, átdolgozott kiadás. Budapest: Osiris, 2010. 376.; Németh János – Kiss Daisy (szerk.): A polgári perrendtartás magyarázata 2. Harmadik (átdolgozott) kiadás. Budapest: Complex Kiadó, 2010. 876-877.

⁴⁵ Magyary Géza: Magyar polgári perjog. Budapest: Franklin Társulat, 1939. 516.

⁴⁶ Sárffy Andor: Magyar polgári perjog. Budapest: Grill Károly Könyvkiadó, 1946. 371.

⁴⁷ Németh János: Rendkívüli perorvoslatok a magyar polgári eljárásban. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1975. 44.

⁴⁸ 1989. évi XXXI. törvény indokolása az Alkotmány módosításáról. A 34.§-hoz. 4. pont

⁴⁹ Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog. Tizedik, átdolgozott kiadás. Budapest: Osiris, 2010. 375.

is hatályos szöveg. A szöveget az 1997. évi LXV. törvény állapította meg, melynek indokolása szerint „a jogorvoslati jogosultság az Alkotmányban is szabályozott emberi jog. Az Alkotmány 57. § (5) bekezdése biztosítja, hogy az állami szerveknek jogalkalmazói tevékenységük során hozott döntései ellen jogorvoslattal élhessen az, akinek a döntés jogát vagy jogos érdekeit sérti. A törvény a szövegében is kifejezésre juttatja, hogy a jogorvoslati jogot törvény korlátozhatja a jogviták ésszerű időn belüli elbírálás érdekében, de a jogorvoslati jog korlátozásának arányban kell állnia az elérendő céllal.”⁵⁰

A jogorvoslati joggal a Magyar Köztársaság Alkotmánybírósága több alkalommal, több határozata keretében is foglalkozott. Ezek közül kiemelkedik a polgári peres eljárásokban a másodfokú bíróság határozatai elleni jogorvoslati jog biztosítása kapcsán indult 22/1995. (III.31.) AB határozat, mely példátlan részletességgel tárta fel a jogorvoslati jog tartalmi elemeit.

Ezen határozatában az Alkotmánybíróság kiemelte, hogy „jogorvoslat” szó alatt az a jog értendő, amelyet az Alkotmány 57.§ (5) bekezdése szabályozott, azaz az eljárási jogtudományban jogorvoslatnak nevezett eszközök – az elnevezésük ellenére – tartalmilag nem feltétlenül azonosak az alapvető jogi értelemben vett jogorvoslattal.

Az Alkotmány a jogorvoslati jog egyik korlátjaként rögzíti, hogy azzal „a törvényben meghatározottak szerint” szerint lehet élni. Az Alkotmánybíróság szerint ezzel a jogalkotó az egyéb, eltérő szabályozási lehetőségekre kívánt utalni.⁵¹ Így például arra, hogy a jogorvoslatnak többféle formája is lehet,⁵² ahogy azt az 5/1992. (I.30.) AB határozat a büntetőeljárási jogorvoslatok körében kifejtette.

A jogorvoslati jogával „mindenki” élhet, akinek a döntés „jogát vagy jogos érdekét sérti”. A jogorvoslati jog jogosulti körébe tehát minden természetes és jogi személy is beletartozik, feltéve, hogy a döntés sérti a jogát vagy jogos érdekét. Az Alkotmánybíróság több határozatában ezzel kapcsolatban utalt arra, hogy nem feltétlenül szükséges a tényleges sérelem: elég annak elvi fennállása.⁵³ Éppen ezért a jogorvoslati jog alanyi körének meghatározása kapcsán az Alkotmánybíróság – az alkotmányjogi panasz jogintézményének korábbi értelmezésére is visszautalva, illetve annak analógiájára⁵⁴ – rámutatott arra, hogy akinek még elvben sincs olyan joga vagy jogos (a jog által védett és elismert) érdeke,

⁵⁰ 1997. évi LIX. törvény indokolása a Magyar Köztársaság Alkotmányának módosításáról. A 8-12. §-hoz.

⁵¹ 22/1995. (III.31.) AB határozat. Indokolás II. 2. pont.

⁵² 1636/D/1991. AB határozat. Indokolás II. pont; 22/1995. (III.31.) AB határozat. Indokolás II. 2. pont.

⁵³ 22/1995. (III.31.) AB határozat. Indokolás II. 2. pont.

⁵⁴ 38/1993. (VI.11.) AB határozat. Indokolás IV. pont.

amelynek sérelmét állíthatná, nem tartozik, nem tartozhat a jogorvoslati jogosultak közé.⁵⁵ Ahhoz azonban, hogy a jogorvoslat az alkotmányos szerepét képes legyen betölteni, az Alkotmánybíróság szerint az „érintetteknek meghatározott, feltételekhez kötött alanyi joggal kell rendelkezniük arra, hogy az általuk állított jogsérelmet a jogorvoslati fórum érdemben és rájuk kiható hatállyal bírálja el.”⁵⁶

5. Az értekezés célja

A fenti elméleti bevezetés után felmerül a kérdés, hogy milyen konkrét cél vezérelt e dolgozat megírása során. Különösképpen felvetődik ez a kérdés, mivel az elmúlt években kettő doktori értekezés is született a jelen dolgozat témájához nagyon közel álló témákban.⁵⁷ Fontos tehát tisztázni, hogy miben jelent újdonságot ez a dolgozat. Az értekezés címéből is kiviláglik, hogy a kis értékű követelések *perbeli* érvényesítésének lehetőségei és modelljei kerülnek bemutatásra és elemzésre: a peren kívüli és egyéb megoldások nem képezik az értekezés tárgyát. A kis értékű követelések perbeli érvényesítésének feltárása kapcsán igyekszem interdiszciplináris módon a témához fordulni, így nemcsak jogi, hanem jogtörténeti, joggazdaságtani szempontokat veszek figyelembe az elemzésem során, hanem empirikus módon is megközelítem. A jogtörténetiség szempontjából egyedisége a dolgozatnak, hogy nem ragadok ki egy-egy korábbi szabályozást, hanem a téma kapcsán érvényesülő jogi szabályozás teljes fejlődési ívének feltárására és bemutatására törekszem: a reformkori szabályoktól egészen a hatályos szabályokig. A viszonylag újszerű joggazdaságtani megközelítést alkalmazom: ezt általánosságban vizsgálom, ugyanakkor kitérek a magyar szabályozási sajátosságokra, de a csoportosan érvényesített kis értékű követelések kapcsán is vizsgálom a joggazdaságtani értelemben vett hatékonyságot. Mindezt kiegészítve az általam 2013 tavaszán végzett empirikus kutatás eredményeivel, egy reális kép vázolható fel a hatályos jogszabályok érvényesüléséről.

A kis értékű követelések kapcsán viszonylag széles körű összehasonlításra törekszem, így öt európai államnak a kis értékű követelések perbeli érvényesítésére szolgáló eljárását mutatom be, s a magyar kisértékű perek, valamint a kis értékű követelések európai eljárása vizsgálatával összesen hét modell azonosságait és különbözőségeit mutatom be.

⁵⁵ 22/1995. (III.31.) AB határozat. Indokolás II. 2. pont.

⁵⁶ 9/1992. (I. 30.) AB határozat. Indokolás V. 4. pont; 22/1995. (III.31.) AB határozat. Indokolás II. 2. pont.

⁵⁷ Nyilas Anna: A polgári per egyszerűsítésének és gyorsításának eszközei az európai jogrendszerekben, különös tekintettel a kis értékű követelésekre vonatkozó eljárásokra. Doktori értekezés. Debreceni Egyetem. 2011., valamint Pallós Nikolett: A kisértékű per szabályainak perrendi kompatibilitása - Dogmatikai elemzés jogtörténeti és európai kitekintéssel. Doktori értekezés. Szegedi Tudományegyetem. 2011.

Jelen értekezés célja tehát a kis perértékű ügyek kapcsán alkalmazott európai modellek összehasonlító vizsgálata, azaz annak bemutatása, hogy milyen eszközökkel és vajon mennyire sikerült a hazai és az egyes európai jogalkotóknak megvalósítaniuk a perhatékonyság elvének az érvényesülését: ösztönözve ezáltal a perindításra a jogkeresőket, ugyanakkor jogaikat megfelelő korlátok közé is szorítva. Tekintettel a dolgozat írása idején elkezdődött polgári eljárásjogi kodifikációs folyamatra, elkerülhetetlenek tűnik néhány kívánság, illetve javaslat megfogalmazása a jogalkotók felé, melynek révén a jelenlegi hazai szabályokat alkalmasabbá tehetnék a kitűzött cél(ok) megvalósítására. Természetesen az összehasonlító elemzés keretében bemutatandó megoldások és trendek felvázolása is ezt a célt szolgálja: igyekszik a jogalkotók segítségére lenni a hazai polgári eljárásjogi szabályozás által adaptálható módszerek feltárásában.

6. Az értekezés szerkezete

Dolgozatom jelen második fejezetében a kis értékű követelések perbeli érvényesítésének legfontosabb elméleti alapjait, az alapelvek párhuzamos érvényesülését igyekeztem bemutatni, mely által érthetőbbé, megalapozottabbá válnak az egyes eljárások kapcsán alkalmazott megoldások, s azok összehasonlító elemzése révén megfelelő következtetések vonhatóak le mind a jogtudomány, mind pedig a jogalkotás számára. Emellett a hatékonyság oldaláról közelítettem meg és próbáltam meg elemezni a kis értékű követelések perbeli érvényesítésének témáját. A hatékonyság alatt e körben nem csak az eljárásjogi hatékonyságot értettem, hanem a közgazdaságtan oldaláról, joggazdaságtani szempontból is górcső alá vettem ezen eljárásokat és ezen modern és dinamikusan fejlődő tudományterület segítségével hívásával tudtam újabb következtetéseket levonni.

Az elméleti alapok felvázolása után az európai közösségi jog által létrehozott kis értékű követelések európai eljárásának szentelem a harmadik fejezetet, ahol viszonylag nagy terjedelemben és részletesen elemzem ezen új eljárást, mely második generációs másodlagos jogforrásként közvetlenül és kötelezendően alkalmazandó új eljárásként honosodott meg az Európai Igazságügyi Térség tagállamaiban. Azért esett választásom elsőként erre az eljárásra, mert a közösségi jogalkotó feltehetőleg a nemzeti mintákat követve igyekezett egy egységes európai eljárást létrehozni, mely nyilvánvalóan magán hordozza a nemzeti eljárások tipikus jegyeit.

A kis értékű követelések európai eljárásának elemző bemutatása után a dolgozat negyedik fejezetében kerül sor egy rövid elméleti bevezető után az egyes európai államok kis értékű követelések perbeli érvényesítése kapcsán irányadó nemzeti szabályozásának

bemutatására. E körben kutatásaim nem csak az Európai Unió tagállamaira terjedtek ki. Így tehát az Egyesült Királyság, Franciaország, Németország, Olaszország mellett Svájc vonatkozó polgári eljárásjogi szabályai is taglalásra kerültek. A fejezet végén megpróbálom feltárni azon eljárási elemeket, tipikus vonásokat, melyeket mind a nemzeti, mind pedig a közösségi jogalkotók fontosnak találtak szabályozni a perek e speciális típusát illetően. Ezen eljárási elemek nyomán feltárhatjuk azokat a főbb vonásokat, melyek a vizsgálat tárgyát képező jogrendszerekben megegyeznek, illetőleg eltérnek, lehetővé téve ezáltal egyfajta minta-, modelleljárás létrehozását.

Az értekezés utolsó érdemi, azaz az ötödik fejezete a kis értékű követelések perbeli érvényesítésének magyar megoldásaival foglalkozik. E körben hosszas jogtörténeti vizsgálódást tartok szükségesnek, hiszen a jelenleg hatályos kisértékű perekre irányadó szabályozás kapcsán kulcsfontossággal bírnak a jogtörténeti előzmények, melyek közül különösen kiemelkedik a XIX. század utolsó évtizedében létrehozott sommás eljárás. Ennek hatása ugyanis mind a mai napig érvényesül, ráadásul nem csak a kis értékű követelések esetében, hanem annak az 1911. évi polgári perrendtartás előzményei között betöltött mintaszerepére tekintettel a rendes eljárások esetében is. A jogtörténeti előzmények elemző bemutatása után a hatályos szabályozás, a kisértékű perek elemzésére került sor. E szabályok a joggyakorlatban viszonylag rövid múltra tekintenek vissza, ráadásul az eljárás tulajdonképpen fakultatív jelleggel bír, így annak gyakorlati tapasztalatokon alapuló elemzése csak nagyon szűk körben vált lehetségessé: ezért egy empirikus kutatást folytattam melynek eredményeit is beépítettem a dolgozatba. Az elemzések és az empirikus kutatás eredményeinek felhasználásával e fejezet végén megpróbálok javaslatot tenni a jelenleg folyó kodifikáció számára ezen terület szabályozását illetően: e körben természetesen támaszkodok az összehasonlító és a jogtörténeti kérdésekre is.

III. A kis értékű követelések európai eljárása

1. A kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet megszületése

Az Amszterdami Szerződés nyomán lendületes fejlődésnek indult európai polgári eljárásjog alapvető irányait meghatározó Tamperei ülés keretében 1999-ben kitűzött célt, nevezetesen a határokon átnyúló, kis értékű fogyasztói és kereskedelmi követelések egyszerűsített és gyorsított elbírálására vonatkozó közös eljárási szabályok létrehozását már a 2000 novemberében elfogadott, a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok kölcsönös elismerése elvének megvalósítására irányuló közös program⁵⁸ is szorgalmazta. Ennek nyomán született meg az európai fizetési meghagyásos eljárásról, valamint a kis értékű követelések elbírálásának egyszerűsítését és gyorsítását célzó intézkedésekről szóló Zöld könyv⁵⁹ 2002. december 20-án. A Zöld könyv mind az európai fizetési meghagyásos eljárás, mind pedig a kis értékű követelések európai eljárása kapcsán, de egymástól elkülönült konzultációkat eredményezett. A konzultációk során a kis értékű követelések európai eljárása vonatkozásában azon intézkedéseket próbálták feltárni, melyek segítségével egyszerűbben és ezáltal gyorsabban elbírálnak e követelések. A 2004 novemberében elfogadott Hágai program⁶⁰ keretében az Európai Tanács már felszólította a jogalkotókat a kis értékű követelésekkel kapcsolatos további tevékeny munkára, melynek eredményeként 2005. március 15-én az Európai Bizottság rendelettervezetet terjesztett az Európai Parlament és a Tanács elé. A tervezet nem aratott osztatlan sikert, sőt igen éles viták alakultak ki körülötte, mely viták középpontjában főként a rendeletben alkalmazandó értékhatár, illetve az eljárási garanciák biztosítása állt.⁶¹ A tervezetet kísérő hosszas egyeztetések nyomán végül 2006 novemberében sikerült megállapodnia a Bizottságnak, a Parlamentnek és a Tanácsnak egy egységes rendeletszövegben, így végül az együttdöntési eljárás keretében az Európai Parlament és Tanács elfogadta a 861/2007/EK rendeletet (2007. július 11.) a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről⁶² (a továbbiakban: Bagatell rendelet) ezáltal új fejezetet nyitva a polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés történetében. [Preambulum (4)-(6) bek.]

⁵⁸ HL C 12., 2001.1.15., 1.

⁵⁹ COM(2004) 173 final

⁶⁰ HL C 53., 2005.3.3., 1.

⁶¹ Vö. Brokamp, Arno: Das Europäische Verfahren für geringfügige Forderungen. Tübingen: Mohr Siebeck, 2008. 2.

⁶² HL L 199., 2007.7.31., 1-22.

A Bagatell rendelet legnagyobb újdonsága éppen a szabályozás tárgyában áll, hiszen az általa létrehozott „kis értékű követelések európai eljárása” (a továbbiakban: európai bagatell eljárás) az első, közösségi kontradiktórius eljárás, melyben a bíróságok járnak el, azaz az első egységes európai polgári per.

A rendelet célja a határokon átnyúló, kis értékű követelésekkel kapcsolatos ügyek elbírálásának egyszerűsítése és felgyorsítása, továbbá a költségek csökkentése. Az eljárás a tagállami jogszabályok szerinti eljárások alternatívájaként áll a peres felek rendelkezésére, tehát a rendelet nyomán nem egy egységes, az egyes nemzeti eljárások helyébe lépő eljárás született, hanem a másodlagos jogforrással való szabályozásnak köszönhetően egy közvetlenül alkalmazható európai eljárás. Így a nemzeti eljárások továbbra is hatályosak maradnak: alkalmazásuk vagy ennek elmaradása a felperes választásától függ.

Az egyszerűsítés, gyorsítás és a költségek csökkentése céljának megvalósulása érdekében a jogalkotók több olyan rendelkezést (pl. írásbeliség, formanyomtatványok kötelező használata) is beleillesztettek a rendeletszövegbe, melyeknek köszönhetően a felek jogvitáját a bíróság – az előzetes tervek szerint – akár kevesebb, mint 6 hónapon belül is elbíráhatja, természetesen a felek alapvető jogainak sérelme nélkül.[Preambulum (9) bek.]

2. Az európai bagatell eljárás alternatív jellege

A Bagatell rendelet célját meghatározó cikkében található az a nemzeti jogalkotókat, a jogalkalmazókat és a jogtudomány képviselőit is gondolkodásra ösztönző rendelkezés, hogy az európai bagatell eljárás a tagállami jogszabályok szerinti eljárások alternatívájaként áll a peres felek rendelkezésére. Ezen megfogalmazásból egyértelműen kiderül, hogy a Bagatell rendelet nem egy egységes, az egyes nemzeti eljárások helyébe lépő eljárást hozott létre. Ennek megfelelően egy olyan rendszer jött létre, melyben a nemzeti eljárások továbbra is alkalmazhatók: alkalmazásuk vagy ennek elmaradása a felperes választásától függ. Bár a 861/2007/EK rendelet nem rendelkezik ebben a kérdésben, mindenképpen az európai bagatell eljárás – a nemzeti eljárások melletti – további alternatívája kell, hogy legyen a mostanáig egyetlen másik, közösségi szinten szabályozott polgári eljárás, az európai fizetési meghagyásos eljárás⁶³ is.

Gyakorlati megközelítésben az alternatív jelleg tehát azt jelenti, hogy ha egy külföldi hitelező szeretne egy adóssal szemben 1.000 euro vonatkozásában eljárást kezdeményezni,

⁶³ Az európai fizetési meghagyásos eljárást az Európai Parlament és Tanács 1896/2006/EK rendelete (2006. december 12.) az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról szabályozza. HL L 399., 2006.12.30., 1-32.

megteheti ezt adott esetben a tagállami jog által rögzített fizetési meghagyásos eljárás, az európai fizetési meghagyásos eljárás, a nemzeti jog által szabályozott kis perértékű ügyekre vonatkozó eljárás, valamint az európai bagatell eljárás, illetve esetleg a nemzeti jog szerinti más polgári eljárás keretében is.⁶⁴ Kérdés azonban, hogy ez a döntési jogosultság vajon minden esetben, minden tagállam vonatkozásában egyformán érvényesül-e. A válasz egyértelműen nemleges kell legyen, hiszen a nemzeti eljárásokra való ilyen mértékű hagyatkozás szinte tagállamonként más-más lehetőséget, illetve lehetőségeket kínál a hitelező számára, azaz néhány tagállamban szélesre tárja az igényérvényesítés kapuját, míg más tagállamokban meglehetősen leszűkíti azt.⁶⁵ Néhány tagállamban létezik ugyanis külön nemzeti bagatell eljárás és külön fizetési meghagyásos eljárás (Pl. Németországban és Ausztriában), míg más tagállamokban csak ezek egyike, s vannak olyan tagállamok, ahol ezen két eljárás egymásra épül (Pl. Magyarországon).⁶⁶ A jogrendszerek különbözősége okán azonban akár már az egyes eljárástípusok meghatározása kapcsán is nehézségekkel találkozhatják magukat szembe a jogkeresők, hiszen míg a kis értékű követelések perbeli érvényesítése esetében az Európai Igazságügyi Atlasz segítségével viszonylag egyszerűen felkutatható az eljárástípus, az egyes nemzeti eljárások nem minden esetben egyeztethetők össze a fizetési meghagyásos eljárások általános kritériumaival,⁶⁷ így tulajdonképpen nem tekinthetők ténylegesen fizetési meghagyásos eljárásnak. Ilyen módon tehát az európai jogalkotás által létrehozott eljárástípusok (európai fizetési meghagyásos eljárás, illetve európai bagatell eljárás) mellett alternatívaként álló nemzeti eljárások köre tagállamonként változó, ami adott esetben a jogérvényesítési lehetőségek bizonyos fokú különbségét vonhatja maga után.

Az alternatív jellegnek köszönhetően az európai bagatell eljárás még a határokon átnyúló ügyekben sem kötelező: az igényérvényesítés csupán egyik lehetséges eszköze.⁶⁸ A Bagatell rendelettel eszerint a jogalkotó egy addíciós eljárást hozott létre, amelynek

⁶⁴ Haibach, Georg: The Commission Proposal for a Regulation Establishing a European Small Claims Procedure: An Analysis. ERPL, 2005/4. 596.

⁶⁵ Mayr, Peter G.: Das Europäische Bagatellverfahren in Österreich. ZVR, 2009/2. 41.; Stürner, Rolf: Einstweiliger Rechtsschutz: General Bericht. In: Storme, Marcel (ed.): Procedural Laws in Europe – Towards Harmonisation. Antwerp-Apeldoorn: Maklu, 2003. 160.

⁶⁶ Pl. Magyarországon a kisértékű perek.

⁶⁷ A két fő kritérium a korlátozott, gyakran inkább csak alaki vizsgálat nyomán létrejövő fizetési felhívás, valamint a – nem teljesítés esetén, illetőleg ellentmondás hiányában – ebből eredő végrehajtási jogcím. Vö. Harsági Viktória: A fizetési meghagyásos eljárások hasonlóságai és különbözőségei Európában. Jogtudományi Közlöny, 2012/1. 1.

⁶⁸ Storskrubb, Eva: Civil Procedure and EU Law – A Policy Area Uncovered. New York: Oxford University Press, 2008. 223.

igénybevételéről kizárólag a hitelező, a későbbi felperes rendelkezik döntési jogosultsággal.⁶⁹ Tehát ha a felperes az európai bagatell eljárás helyett valamely tagállam nemzeti eljárási szabályai szerint szeretné igényeit érvényesíteni, az alperes a Bagatell rendelet szerinti eljárásra vonatkozó indítványa sikertelen lesz. S ugyanez igaz abban az esetben is, ha a felperes európai bagatell eljárás lefolytatását kéri a tagállamtól: ebben az esetben természetesen az alperes kérelmére sem „tér át” az eljáró tagállami bíróság a nemzeti eljárási szabályokra, eltekintve attól az esettől, ha az alperes a 861/2007/EK rendelet alkalmazhatóságára terjeszt elő megalapozottan kifogást. Ilyen értelemben tehát a rendelet figyelmen kívül hagyja az alperes álláspontját és érdekeit. STORSKRUBB szerint az alperes akaratautonómiájának ilyen mértékű háttérbe szorítása indokolatlan, hiszen ezáltal a perben egyébként is sokkal kiszolgáltatottabb alperes helyzete tovább romlik, így szerinte a jogalkotónak világosabban, pontosabban és sokkal határozottabban kellett volna állást foglalnia az eljárás alternatív, illetve kötelező jellegét illetően.⁷⁰ Véleményem szerint a kötelező jelleg semmiféleképpen nem indokolt, azonban az alternatív jelleg kapcsán célszerű lett volna pontosabban fogalmazni, esetlegesen az alternatívaként alkalmazható eljárások körét – ha csak hozzátétőlegesen is – rögzíteni.

3. A Bagatell rendelet hatálya

3.1. Tárgyi hatály – alkalmazási kör

3.1.1. Polgári és kereskedelmi ügyek

Tárgyi hatályát illetően a Bagatell rendelet 2. cikke nyújt felvilágosítást, itt került ugyanis rögzítésre, hogy a rendeletet – tekintet nélkül az eljáró bíróság jellegére – azokban a határokon átnyúló polgári és kereskedelmi ügyekben kell alkalmazni, amelyeknél a követelés értéke a keresetlevél hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság általi kézhezvételekor nem haladja meg a 2 000 euro összeget, az összes kamat és kiadás nélkül.

A rendelet tárgyi hatályának meghatározásakor a jogalkotók a „polgári és kereskedelmi ügy” fogalmával éltek, mely fogalom az Európai Bíróság jogértelmező tevékenységének köszönhetően meglehetősen jól kikristályosodott a Brüsszeli Egyezmény⁷¹

⁶⁹ Hess, Burkhard – Bittmann, David: Die Verordnungen zur Einführung eines Europäischen Mahnverfahrens und eines Europäischen Verfahrens für geringfügige Forderungen – ein substantieller Integrationsschritt im Europäischen Zivilprozessrecht. IPRax, 2008/4. 311.

⁷⁰ Storskrubb i. m. 223.

⁷¹ A polgári és kereskedelmi ügyekben irányadó bírósági joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló Brüsszelben 1968. szeptember 27-én kelt egyezmény.

és a Brüsszel-I. rendelet⁷² kapcsán. Így tehát az Európai Bíróság szerint a polgári és kereskedelmi ügyek meghatározásakor nem a tagállami, a nemzeti jog az irányadó, hanem a Brüsszeli Egyezmény, a Brüsszel-I. rendelet „rendszerét, célkitűzéseit, valamint a belső jogrendek összességéből adódó általános jogelveket”⁷³ kell figyelembe venni.

A Bagatell rendelet tárgyi hatálya alól kivett területek szintén a Brüsszel-I. rendeletet követik, így az ügyek körének pontos meghatározásához a Brüsszel-I. rendelethez kapcsolódó bírósági jogértelmező tevékenységet hívhatjuk segítségül. A Bagatell rendelet azonban tovább is szélesíti a polgári és kereskedelmi ügyek alóli kivételek körét, így az nem alkalmazható az államnak az államhatalom gyakorlása során hozott aktusai vagy elkövetett mulasztásai miatti felelősségére („*acta jure imperii*”), a munkajogi ügyekre, az ingatlanok bérletével kapcsolatos ügyekben, a pénzbeli követelésekre irányuló keresetek kivételével, illetve nem alkalmazható a magánélet tiszteletben tartásához való jog és a személyiségi jogok megsértése miatt indult ügyekben, beleértve a rágalmozást is. Az „*acta jure imperii*” kivétele először az európai fizetési meghagyásos eljárást létrehozó rendeletben jelent meg, melyet követett a Bagatell rendelet és a Brüsszel-I. rendelet megújítása nyomán 2015. január 10. után a polgári és kereskedelmi ügyek körében általános kivételként fog szerepelni.⁷⁴ Az utóbbi kivételek meghatározásában feltehetően az a praktikus ok vezette a jogalkotót, hogy ezen esetekben az igények nehezen érvényesíthetők írásbeli eljárás keretében a széleskörű bizonyításfelvétel miatt.⁷⁵ Az egyes kivételek tényleges tartalommal való kitöltése, azaz pontosabb megjelölése hiányzik a Bagatell rendeletből, így az a nemzeti jog szerint történik. Ennek megfelelően például annak tisztázása, hogy az ingatlan bérlete, mint kivétel esetében mi minősül ingatlannak, a nemzeti jogok feladata.⁷⁶ A tárgyi hatály alól kivont területek ennek köszönhetően tagállamonként eltérő terjedelemmel bírnak. Ez a Bagatell rendelet egységes alkalmazhatósága ellen hat.

3.1.2. Értékhatar

A tárgyi hatály további szűkítését jelenti azon, a 2. cikk (1) bekezdésében található szabály, mely a Bagatell rendelet alkalmazását csak akkor teszi lehetővé, ha a követelés értéke nem haladja meg a 2 000 euro összeget, az összes kamat, kiadás és költség nélkül. Az értékhatar

⁷² A Tanács 44/2001/EK rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról.

⁷³ LTU kontra Eurokontrol 29/76. sz. ügyben 1976. október 14-én hozott ítélet (ECR 1976, 01541.) 5. pont.

⁷⁴ Vö. Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról 1. cikk (1) bek.

⁷⁵ Leible, Stefan – Freitag, Robert: *Forderungsbeitreibung in der EU*. München: Verlag C. H. Beck, 2008. 104.

⁷⁶ Leible – Freitag i. m. 105.

meghatározása az európai jogalkotók körében meglehetősen intenzív és éles vitát váltott ki, hiszen egyes – főként nyugat-európai – tagállamok túl alacsonynak, míg több – jórészt a legújabb – tagállamok túl magasnak tartották ezt az összeget.⁷⁷ Az európai fizetési meghagyásos eljáráshoz képest újításnak tűnik a Bagatell rendeletben, hogy a jogalkotó *expressis verbis* nem szűkítette le az alkalmazási körét a pénzkövetelések esetére, így a jogirodalom megoszlik abban a kérdésben, hogy az egyéb igények, mint például jogalakításra vagy megállapításra irányuló keresetek érvényesíthetők-e az európai bagatell eljárás keretében.⁷⁸ A rendelet nem zárja ki annak lehetőségét sem, hogy a 2 000 euro összeg számítása szempontjából figyelmen kívül hagyandó, az esetleges kamat, kiadás és költség okozta követeléseket a felperes önállóan, főkövetelésként érvényesítse egy másik (európai bagatell) eljárásban.⁷⁹

A követelés összegének megállapítása szempontjából a keresetlevélnek a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság általi kézhezvételének időpontja irányadó. Érdekes, s emellett az eljárás szempontjából akár különös jelentőséggel is bírhat a meglehetősen szokatlan szóválasztás, azaz a „kézhezvétel időpontja”, s nem a „benyújtás időpontja”: a két időpont között akár hetek is eltelhetnek. A rendelet szövegében különös módon az alkalmazhatóság másik feltétele, nevezetesen az ügy határokon átnyúló jellegének megállapítása szempontjából viszont a 3. cikk (3) bekezdése értelmében a keresetlevélnek a bírósághoz való benyújtásának az időpontja az irányadó. Ha a rendelet szövegét szó szerint értelmezzük, akkor ugyanazon eljárásnak a Bagatell rendelet tárgyi hatálya alá való tartozására vonatkozó két legfontosabb feltételnek nem egy időben kell érvényesülnie. Ez meglehetősen szokatlan, sőt a jogbiztonság ellen ható szabályozás lenne, melynek célja nyilvánvalón nem vezethette az európai jogalkotókat, ezért osztható Stefan Leible és Robert Freitag azon álláspontja, miszerint a két feltételnek egy időben kell fennállnia és ez az időpont a keresetlevél benyújtásának időpontja kell, hogy legyen.⁸⁰

⁷⁷ Vö. Kramer, Xandra E.: A Major Step in the Harmonization of Procedural Law in Europe: the European Small Claims Procedure – Accomplishments, New Features and Some Fundamental Questions of European Harmonization. In: A. W. Jongbloed (ed.): The XIIIth World Congress of Procedural Law: The Belgian and Dutch Reports. Antwerpen: Intersentia, 2008. 263-264.; Hondius, Ewoud: Towards a European Small Claims Procedure? In: Thevenoz, Luc – Reich, Norbert (Eds.): Droit de la consommation – Konsumentenrecht – Consumer Law – Liber Amicorum Bernd Satuder. Zürich: Schulthess, 2006. 138.; Rauscher, Thomas (Hrsg.): Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar. /2. Auflage/ München: Sellier. European Law Publishers, 2007. 1875.; Cortes Dieguez, Juan Pablo: Does the proposed European procedure enhance the resolution of small claims. CJK, 2008/27. 90.

⁷⁸ Mellette: Leible – Freitag i. m. 105.; Freitag, Robert – Leible, Stefan: Erleichterung der grenzüberschreitenden Forderungsbeitreibung in Europa: Das Europäische Verfahren für geringfügige Forderungen. Betriebs Berater, 2009/1-2. 3.; Mayr i. m. 42.; Ellene: Brokamp i. m. 9.

⁷⁹ Jahn, Isabel: Das Europäische Verfahren für geringfügige Forderungen. NJW, 2007/40. 2891.

⁸⁰ Leible – Freitag i. m. 106.; Freitag – Leible i. m. 3.

A követelés összegének meghatározása az egyes nemzeti jogszabályok szerint történik, ami a nemzeti eljárási jogszabályok eltérő szabályozása miatt veszélyezteti a Bagatell rendelet egységes alkalmazását.⁸¹ A pertárgyérték meghatározása kapcsán további nehézséget jelent, ha a hitelező több igényt érvényesít a kötelezettel szemben, vagy ha a kötelezett viszontkeresetet terjeszt elő.⁸² Az első eset vonatkozásában nem találunk szabályozást a Bagatell rendeletben, így a 19. cikk értelmében a tagállami eljárásjogi szabályok lesznek irányadók. A második esetre a rendelet 5. cikkének (7) bekezdése nyújt némi eligazítást, mikor rögzíti, hogy amennyiben a viszontkereset meghaladja a 2 000 euro értékhatárt, a keresetet és a viszontkeresetet nem az európai bagatell eljárás keretében kell elbírálni, hanem azon tagállam eljárási jogának megfelelően, amelyben az eljárást lefolytatták. Ebből a megfogalmazásból egyértelműen kiderül, hogy a kereset és a viszontkereset értéke nem adódik össze, hanem külön-külön kell megállapítani, illetve figyelembe venni azokat, s ha a keresettel ellentétben a viszontkereset értéke meghaladja a 2 000 euro összeghatárt, nem lehet a Bagatell rendeletet alkalmazni.⁸³ A Preambulum (17) bekezdése e körben újabb segítséget nyújt a jogérvényesítés kapcsán, mikor kimondja, hogy ha az eljárásban az alperes beszámítási jogával él, az nem minősül viszontkeresetnek. Ennek megfelelően tehát a beszámítani kívánt követelés értéke is figyelmen kívül marad a pertárgyérték meghatározásakor.⁸⁴

A pertárgyértékhatár kapcsán fel kell hívni továbbá a figyelmet azokra a tagállamokra, melyek nem tartoznak az euro-zónához. Problémaként merülhet fel ugyanis, hogy ha ezekben a tagállamokban európai bagatell eljárást kívánnak kezdeményezni, a – napjainkban sajnos gyakori és sok esetben szélsőséges – árfolyam-ingadozások nyomán ugyanaz a követelés egyik nap a Bagatell rendelet hatálya alá tartozik, míg másnap vagy néhány nappal később már nem felel meg a rendeletben előírt értékhatárnak.

3.1.3. Határokon átnyúló ügyek

Az Európai Közösséget létrehozó szerződés 65. cikke értelmében az Unió a határokon átnyúló vonatkozású polgári ügyek tekintetében igazságügyi együttműködést alakított ki, mely

⁸¹ Vö. Jahn i. m. 2891.; Freitag – Leible i. m. 3.; Mayr i. m. 42.; Brokamp i. m. 11.

⁸² Leible – Freitag i. m. 105.

⁸³ Leible – Freitag i. m. 105.; Freitag – Leible i. m. 3.; Haibach, Georg: Zur Einführung des ersten europäischen Zivilprozessverfahrens: Verordnung (EG) Nr. 861/2007. EuZW, 2008/5. 137., 139.; Hess – Bittmann i. m. 311.; Kramer i. m. 264.; Jahn i. m. 2891.; Mayer, Hans-Peter – Lindemann, Julia: Zum Stand des Verfahrens über den Vorschlag für eine Verordnung des Europäischen Parlaments und des Rates zur Einführung eines europäischen Verfahrens für geringfügige Forderungen. BRAK-Mitt. 2006/5. 208.; Haibach (2005) i. m. 596.; Mayr i. m. 42.

⁸⁴ Hess – Bittmann i. m. 311.; Freitag – Leible i. m. 3.; Mayr i. m. 42.

együtműködés olyan intézkedések fogadhatók el, amelyek célja a tagállamok törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek közelítése, különösen ha ez a belső piac megfelelő működéséhez szükséges. Ennek megfelelően korlátozták a Bagatell rendelet alkalmazási körét a határokon átnyúló ügyekre. E „határokon átnyúló ügy”-fogalom követi a korábban született rendeletek által lefektetett fogalom-meghatározást. Eszerint határokon átnyúló ügynek minősül az az ügy, amelyben legalább az egyik fél az eljáró bíróság székhelye szerinti tagállamtól eltérő tagállamban rendelkezik állandó lakóhellyel vagy szokásos tartózkodási hellyel.⁸⁵ A Lisszaboni Szerződés 81. cikke enyhített az Európai Közösséget létrehozó szerződés követelményein, amikor a polgári és kereskedelmi ügyek kapcsán a 81. cikkében már nem feltétlenül követeli meg a belső piac működéséhez való alkalmazkodást, hiszen „a belső piac megfelelő működéséhez szükséges mérték” helyett az intézkedések esetében a „különösen, ha ez a belső piac megfelelő működéséhez szükséges” fordulattal él, mely révén az európai jogalkotók a korábbiaknál nagyobb lehetőséget kaptak a polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területén.

A 3. cikk (3) bekezdése értelmében az ügy határokon átnyúló jellegének megállapítása szempontjából a keresetlevélnek a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz történő benyújtásának időpontjában fennálló lakóhely vagy szokásos tartózkodási hely az irányadó. Az állandó lakóhely meghatározása kapcsán a Bagatell rendelet visszautal a Brüsszel-I. rendelet 59-60. cikkeire, melyek szerint a lakóhely vonatkozásában a tagállami jog az irányadó, a székhely szempontjából pedig a társaság vagy más jogi személy, illetve természetes vagy jogi személyek társulatának létesítő okirat szerinti székhelye, központi ügyvezetése, illetőleg üzleti tevékenységének fő helye bír meghatározó szereppel.

A rendelet szerint tehát ahhoz, hogy egy európai bagatell eljárást lehessen indítani, nem elegendő az, hogy a kérelmező ellenfele külföldi,⁸⁶ hanem az egyik félnek a fórum államától eltérő tagállamban kell lakóhellyel vagy szokásos tartózkodási hellyel rendelkeznie. Tekintettel arra, hogy az európai bagatell eljárásban felmerülő joghatósági kérdéseket a Brüsszel-I. rendelet szabályai alapján kell rendezni, annak 2. cikkének (1) bekezdése, illetve az 5. cikke alapján leszögezhető, hogy az alperesnek valamely tagállam területén kell lakóhellyel vagy szokásos tartózkodási hellyel rendelkeznie. Mivel a másik félre, tehát a felperesre vonatkozóan semmiféle rendelkezést nem találhatunk a rendeletben, megállapítható, hogy a felperes lakóhelyének nincs jelentősége a joghatósági szabályok

⁸⁵ Bagatell rendelet 3. cikk (1) bek.

⁸⁶ Wagner, Rolf: Zur Vereinheitlichung des internationalen Zivilverfahrensrechts vier Jahre nach In-Kraft-Treten des Amsterdamer Vertrags. NJW, 2003/33. 2344.

kapcsán.⁸⁷ Kérdésként merül fel, hogy ennek alapján vajon lehet-e felperes az európai bagatell eljárásban egy harmadik államban lakóhellyel vagy szokásos tartózkodási hellyel rendelkező személy. A jogirodalom e kérdésben megosztott.⁸⁸ Amennyiben ugyanis a rendelet hatálya kiterjed a harmadik államban élő félre is, teljesebben érhető el, illetőleg jobban, alaposabban megvalósítható a rendelet célja, azaz a kis értékű követelésekkel kapcsolatos ügyek elbírálásának egyszerűsítése és felgyorsítása. Azonban nem szabad szem elől veszteni az európai polgári eljárásjog létrejöttére lehetőséget adó EKSz 61. cikkének c) pontjában rögzített elvet sem. Így a célzott, szabadságon, biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségben a szubszidiaritás elvének kell érvényesülnie, azaz csak annyiban engedhető tér e szabályozásnak, amennyiben az az egységes belső piac létrejöttéhez, illetőleg zavartalan működéséhez szükséges. Az Európai Bíróság a Brüsszel-I. rendelet joghatósági szabályait értelmezve szintén állást foglalt e kérdésben és a Group Josi ügy kapcsán a fenti kérdésre igenlő választ adott, azaz úgy ítélte meg, hogy felperes lehet akár az Európai Közösség területén kívül lakóhellyel vagy szokásos tartózkodási hellyel rendelkező személy is. Ez alól azonban kivételként hozta fel azokat a joghatósági okokat, melyek esetében maga a rendeletszöveg követeli meg azt, hogy a felperes lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye valamely tagállamban legyen.⁸⁹ Tekintettel az érvekre és ellenérvekre, valamint az Európai Bíróság jogértelmezésére, az európai bagatell eljárás megindítását lehetővé kell tenni a harmadik államban lakóhellyel rendelkező személyek számára is, feltéve, hogy a Brüsszel-I. rendelet joghatósági szabályai maradéktalanul érvényesülnek.

Ahogy az már fentebb is rögzítésre került, az ügy határokon átnyúló jellegének megállapítása szempontjából a kérelem benyújtásának időpontja az irányadó. Felvetődik tehát a kérdés, hogy vajon ha a kérelme benyújtását követően a kérelmező elköltözik egy másik államba, fennállnak-e továbbra is az eljárás megindításának feltételei? Azaz ha például egy Németországban lakóhellyel rendelkező személy a magyar bíróságok előtt európai bagatell eljárás lefolytatására irányuló kérelmet nyújt be egy Magyarországon lakóhellyel rendelkező személlyel szemben, majd a kérelem benyújtását követően elköltözik Németországból, megindul-e, illetve folytatódik-e az eljárás? A jogi segítségnyújtásról szóló irányelv⁹⁰

⁸⁷ Kengyel Miklós – Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog. Budapest: Osiris Kiadó, 2006. 202.

⁸⁸ Vö. Jahn i. m. 2892.; Mayr i. m. 43.; Varga István: Úton az egységes európai eljárás felé? – Észrevételek az első mérőföldkönek szánt „Bagatell Rendelet”-hez. Európai Jog, 2008/5. 10.; Kengyel – Harsági (2006) i. m. 202-203.

⁸⁹ Group Josi Reinsurance Company SA kontra Universal General Insurance Company C-412/98. sz. ügyben 2000. július 13-án hozott ítélet (ECR 2000, I-05925.) 61.

⁹⁰ A Tanács 2003/8/EK irányelve (2003. január 27.) a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról.

analógiájára a rendelet meghatározásából adódóan egyértelműen igenlő választ kell adnunk erre a kérdésre, tehát a kérelmezőnek a kérelem benyújtását követő külföldre való költözése nincs befolyással az ügy határokon átnyúló jellegére.⁹¹ A fenti példánál maradva ez azt kell, hogy jelentse, hogy ha a kérelmező a kérelme benyújtását követően Magyarországra költözik, akkor is határokon átnyúló ügyként kell kezelni a megindult eljárást, teret engedve ezáltal az európai polgári eljárásjogi szabályoknak, noha az így kialakult „helyzet” magán hordja a belföldi vonatkozású ügyek talán legtipikusabb vonásait, miszerint magyar bíróság jár el és mind a kérelmező, mind pedig ellenfele Magyarországon rendelkezik lakóhellyel, illetőleg szokásos tartózkodási hellyel. Ezen megoldások mindenképpen üdvözlendők, hiszen a jogérvényesítést nagymértékben megkönnyítik.

Az Európai Bizottság eredeti tervezete szerint a Bagatell rendelet tárgyi hatálya a tisztán belföldi ügyekre is kiterjedt volna.⁹² A határokon átnyúló jelleget a tisztán belföldi jogviták esetében az európai jogalkotó azzal magyarázta, hogy ha a belső piac megfelelő működéséhez szükséges intézkedést – különösen, mert kiküszöböli a különböző tagállamok gazdasági szereplői közötti verseny torzulását – egyetlen államra kiterjedő ügyekre is alkalmazzák, úgy ennek szükségszerűen több államra kiterjedő vonatkozása is van, mivel egy, a kis értékű követelések esetén alkalmazható hatékony eljárás valamennyi tagállamban történő bevezetése megkönnyítené a jogszolgáltatáshoz való hozzáférést, mégpedig ugyanolyan feltételek mellett.⁹³ A határokon átnyúló jelleg ezen meglehetősen tág értelmezés mellett elvész, illetőleg gyakorlatilag jelentőségét veszti,⁹⁴ hiszen ilyen megközelítésben tulajdonképpen minden ügy határokon átnyúló jelleggel bír: ez pedig akár egy egységes európai polgári perrendtartási kódex megalkotásához is alapul szolgálhat.⁹⁵ A tervezet ezen része a Tanácsi tagok többségének ellenszenvét vívta ki, így rögzítették, hogy a határokon átnyúló jellegnek ténylegesnek és közvetlennek kell lennie.⁹⁶ Az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendelet párhuzamosan futó előkészítő munkálatai sem

⁹¹ Jastrow, Serge-Daniel – Mirow, Dirk: Europäische Prozesskostenhilferichtlinie. In: Gebauer, Martin – Wiedmann, Thomas (Hrsg.): Zivilrecht unter europäischem Einfluss. Die richtlinienkonforme Auslegung des BGB und anderer Gesetze – Erläuterung der wichtigsten EG-Verordnungen. Stuttgart: Richard Boorberg Verlag, 2005. 1571-1572.

⁹² Vö. Jahn i. m. 2892.; Cortes Dieguez i. m. 89.; Haibach (2005) i. m. 596-597.; Haibach (2008) i. m. 138.; Rauscher i. m. 1873.; Hess, Burkhard: Vereinfachte Verfahren und Mahnverfahren in Europa. In: Storme, Marcel (ed.): Procedural Laws in Europe – Towards Harmonisation. Antwerp-Apeldoorn: Maklu, 2003. 332. ff.; Kramer i. m. 261. ff.

⁹³ Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete a kis értékű követések esetén alkalmazható európai eljárás bevezetéséről {SEC(2005) 351} /COM/2005/0087 végleges – COD 2005/0020/

⁹⁴ Vö. Sujecki, Bartosz: Europäisches Mahnverfahren. ZEuP, 2006/1. 125.

⁹⁵ Rauscher i. m. 1874.

⁹⁶ Vö. Gutachten des Juristischen Dienstes zum Vorschlag für eine Verordnung des Europäischen Parlaments und Rates zur Einführung eines europäischen Verfahrens für geringfügige Forderungen vom 30. Juni 2005. (Ratsdokument 10748/05.) 7-8.

ösztönözték az európai bagatell eljárás szabályainak kiterjesztését a tisztán belföldi ügyekre.⁹⁷ Ennek megfelelően a Bagatell rendelet tárgyi hatályát – az európai fizetési meghagyásos eljáráshoz hasonlóan – a szubszidiaritás és proporcionalitás elveire hivatkozással végül korlátozták a tényleges, a szó szoros értelmében vett határokon átnyúló ügyekre, noha ezáltal valamelyest kollízióba került a rendelet a Brüsszel-I. rendelet joghatóságra vonatkozó szabályozásával, illetve az annak kapcsán az Európai Bíróság által az Owusu kontra Jackson ügyben⁹⁸ kimondott ítéletével.⁹⁹ Az európai jogalkotó ezen döntését Cortes Dieguez bírálja, hiszen véleménye szerint az európai bagatell eljárásnak a tisztán belföldi jogvitákban való alkalmazása az ismert, megszokott nemzeti eljárással való egyenrangúságának érzését kelti a polgároknál, mely független az eljárás tagállamtól, valamint enyhíti, sok esetben pedig meg is szünteti az eljárások korlátait. Különösen igaz ez azokra a tagállamokra, melyekben nem létezik nemzeti bagatell eljárás, hiszen ezen tagállamok polgárai számára előnnyel járhatna a Bagatell rendelet hatályának kiterjesztése, azaz egy újabb jogérvényesítési út megnyitása a tisztán belföldi jogvitákra.¹⁰⁰ Cortes Dieguez ennek gyakorlati megoldását egy opt in klauzula bevezetésében, alkalmazásában látja, mely az egyes tagállamoknak választási lehetőséget biztosít a Bagatell rendelet hatályának a tisztán belföldi jogvitákra való kiterjesztését illetően. Tulajdonképpen érthető és elfogadható Cortes Dieguez álláspontja, mindamellett fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a Bagatell rendelet hatályának kiterjesztése nem járhat a jogérvényesítés akár direkt, akár indirekt megnehezítésével.

3.2. Személyi hatály

A Bagatell rendelet személyi hatályára vonatkozóan nem találhatunk általános rendelkezést a rendelet szövegében. Ezt az indokolhatja, hogy – több másik európai polgári eljárásjogi rendelethez hasonlóan – a személyi hatály kérdése csak közvetett módon merül fel, hiszen a rendelet címzettjei, alanyai a tagállamok kijelölt bíróságai.

Arra a kérdésre, hogy mely tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal az adott jogvita elbírálására, a Bagatell rendelet csak közvetett módon ad választ. Magában a rendeletszövegben ugyanis nincs utalás a joghatóságra, azonban a rendelet I. mellékletét

⁹⁷ Vö. Gutachten des Juristischen Dienstes zum Vorschlag für eine Verordnung des Europäischen Parlaments und des Rates zur Einführung eines europäischen Mahnverfahrens vom 4. Juni 2004. (Ratsdokument 10107/04.) 3.; Jahn i. m. 2892.

⁹⁸ Andrew Owusu kontra „Villa Holidays Bal-Inn Villas” cégneven eljáró N. B. Jackson C-281/02. sz. ügyben 2005. március 1-jén hozott ítélet. Európai Bírósági Határozatok Tára 2005, I-01383.

⁹⁹ Vö. Pallós Nikolett: A kis értékű követelések európai eljárása a magyar jogi környezetben. Jogtudományi Közlöny, 2010/7-8. 388-389.

¹⁰⁰ Cortes Dieguez i. m. 90.

képező egységesített „A” keresetlevél 4. pontja iránymutatásul szolgál a bírósági joghatóságot illetően. Ennek értelmében a Brüsszel-I. rendelet szabályait kell alkalmazniuk, illetőleg az azzal kapcsolatos Európai Bírósági ítéleteket kell figyelembe venniük a jogalkalmazóknak e kérdés vonatkozásában (is).¹⁰¹

A rendelet tárgyi hatályát rögzítő rendelkezésből az derül ki, hogy azt az eljáró bíróság jellegére tekintet nélkül kell alkalmazni. A bíróságok alatt nyilván az állami, a hagyományos értelemben vett bíróságokat kell érteni: a rendelet hatálya tehát nem terjed ki a választottbíróságokra, sem pedig a vitarendezés egyéb alternatív útjaira. A Bizottság részére adott közleményeik szerint a tagállamokban az alsó szintű bíróságok bírnak hatáskörrel az európai bagatell eljárásokra: az adott bíróságon eljáró személyek vonatkozásában minden tagállam esetében a saját polgári eljárásjogi kódexre való utalást találhatunk,¹⁰² mely tovább nehezítheti a jogérvényesítést.¹⁰³ Talán éppen ennek enyhítésére került bele a rendelet preambulumba, hogy a bíróságnak tagja kell legyen egy, a nemzeti joggal összhangban bírói képesítéssel rendelkező személy is. [Preambulum (27) bek.] A nemzeti bagatell eljárásokban eljáró bírót illetően ugyanis többféle megoldás érvényesül Európa országaiban: az Egyesült Királyságban a district judge (kerületi bíró), míg például Olaszországban a giudice di pace (békebíró) jár el a nemzeti bagatell eljárásban.¹⁰⁴ BITTMANN szerint ezt a tendenciát nem tanácsos folytatni az európai bagatell eljárás vonatkozásában.¹⁰⁵ Ezzel messzemenően egyetérthetünk, ezért célszerűnek lenne e kérdést a rendelet valamelyik cikkében pontosabban rögzíteni, hiszen az eljáró bíró személyének, a bírósági hierarchiában elfoglalt helyének szélesen értelmezett meghatározása az igazságszolgáltatásba vetett bizalom meggyengüléséhez, sőt akár jogbizonytalansághoz is vezethet. Ezáltal pedig esetlegesen elállhatja az európai jogérvényesítés – első látásra egyébként is meglehetősen kacskaringósnak tűnő – útját.

Az európai bagatell eljárás kezdeményezőjének, kérelmezőjének személyére nézve sem találhatunk rendelkezést a rendeletben. Ennek megfelelően az európai bagatell eljárást kezdeményezheti természetes és jogi személy, illetve a nemzeti polgári eljárásjogi jogszabályok, illetőleg perrendtartások által aktív perbeli legitimációval felruházott személyek

¹⁰¹ Vö. Hackenberg, Philipp: Small-Claims-Verordnung: Neue Wege zur Durchsetzung grenzüberschreitender Forderungen in der EU. BC, 2007/12. 339.; Jahn i. m. 2893.; Mayr i. m. 43.; Brokamp i. m. 19.; Hess – Bittmann i. m. 311.

¹⁰² http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/pdf/vers_consolide_hu_861.pdf

¹⁰³ Hackenberg i. m. 339.

¹⁰⁴ Cortes Diegues i. m. 83., 86.

¹⁰⁵ Bittmann, David-Christoph: Vom Exequatur zum qualifizierten Klauselerteilungsverfahren. Die Implementierung des Europäischen Vollstreckungstitels für unbestrittene Forderungen in den nationalen Zivilprozessordnungen. Baden-Baden: Nomos, 2008. 218.

is. A felperes személyét, személyi minőségét illető kérdés esetén nyitva hagyása, s a fórum államának nemzeti jogalkotására való ilyen mértékű hagyatkozás – szuverenitási okokból is – érthető és elfogadható, azonban adott esetben a jogérvényesítés megnehezítését, az európai bagatell eljárás alkalmazásának kizárását vonhatja maga után, hiszen a nemzeti polgári perrendtartások valamelyest eltérően határozzák meg a perindításra jogosult személyek körét.

3.3. Területi hatály

A Bagatell rendeletet – a többi európai polgári eljárásjogi rendelethez hasonlóan – az Európai Közösség valamennyi tagállamában alkalmazni kell, Dánia kivételével, hiszen a Dánia helyzetéről szóló, az Európai Unióról szóló szerződéshez és az Európai Közösséget létrehozó szerződéshez csatolt jegyzőkönyv 1. és 2. cikkének megfelelően Dánia nem vesz részt a polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott igazságügyi együttműködésben, így az ilyen vonatkozású rendeletek rá nézve nem kötelezőek, illetve nem alkalmazhatóak.[Preambulum (38) bek.] Az európai igazságügyi együttműködés keretében „különleges helyet élvező” másik két tagállam, az Egyesült Királyság és Írország a fenti szerződésekhez csatolt jegyzőkönyv 3. cikkének megfelelően nyilatkoztak a Bagatell rendelet alkalmazásáról, melyben kinyilvánították azon óhajukat, miszerint részt kívánnak venni a rendelet elfogadásában és alkalmazásában.[Preambulum (37) bek.]

3.4. Időbeli hatály

A Bagatell rendelet a 29. cikk értelmében az Európai Unió Hivatalos Lapjában való kihirdetését követő napon lépett hatályba.¹⁰⁶ A rendeletet 2009. január 1-től kell alkalmazni a 2008. január 1-től alkalmazandó 25. cikk kivételével, mely a tagállamoknak a joghatóságra, kommunikációs eszközökre és a jogorvoslatokra vonatkozó tájékoztatási kötelezettségét rögzíti. Ilyen értelemben tehát 2009. január 1. óta a tagállamok által megjelölt bíróságok hatásköre egy újabb eljárással bővült: el kell járniuk az európai bagatell eljárás iránt benyújtott keresetlevelek esetében is.

¹⁰⁶ Megjelent az Európai Unió Hivatalos Lapjának 2007. július 31-i, L 199. számában (1. o.), hatályos 2007. augusztus 1-től.

4. A kis értékű követelések európai eljárása

4.1. Az eljárás megindítása

Az ügy, s ezáltal a jogérvényesítés egyszerűsítése érdekében a kis értékű követelések európai eljárása során a feleket és a bíróságot is formanyomtatványok segítik, melyeket a 861/2007/EK rendelet melléklete tartalmaz. A formanyomtatványokat annak a bíróságnak a nyelvén kell kitölteni, amelyikhez azt benyújtják.

A felperesnek az eljárást a rendelet I. Mellékletét képező „Keresetlevél” elnevezésű, kitöltési útmutatóval ellátott „A” formanyomtatvány benyújtásával kell megindítania. A keresetlevél az Európai Közösség valamennyi hivatalos nyelvén letölthető az Internetről az Európai Igazságügyi Atlasz honlapjáról, valamint valamennyi bíróságon hozzáférhető, ahol a kis értékű követelések európai eljárása megindítható [4. cikk (5) bek.]. Bár a rendelet erről kifejezetten rendelkezik, de a bíróságok is feltehetően az Internetről töltik le a formanyomtatványokat, így valószínűleg az egyes bíróságokon nem csak a saját nyelve szerint benyújtható formanyomtatványok hozzáférhetőek, hanem az idegen nyelvűek is. Nyilvánvalóan arra vonatkozóan nem találhatunk információt a rendeletben, illetve a tagállamok által a Bizottságnak nyújtott tájékoztatásokban, hogy az egyes bíróságokon ki nyújt segítséget a felperesnek a keresetlevél vonatkozásában, ezért erre a tagállami előírások¹⁰⁷ lesznek irányadók.¹⁰⁸

Tekintettel arra, hogy a formanyomtatvány nem biztosít túl sok helyet az egyes mezők kitöltésére, célszerű az Internetről letöltött formanyomtatványt elektronikus úton kitölteni, így szabadon bővíthetőek az egyes mezők.

A keresetlevelet a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz kell közvetlenül benyújtani. Ennek megállapításához az Európai Igazságügyi Atlasz nyújt segítséget, ahol a hatáskörrel rendelkező bíróságokról való tájékoztatás mellett működik egy kereső program is, melynek segítségével akár irányítószám, akár településnév alapján könnyedén megtalálható, mely bíróság rendelkezik illetékességgel a kis értékű követelések európai eljárására. Magyarországon a Kormány 2056/2008. (V.9.) Korm. határozata a kis értékű követelésekre vonatkozó európai eljárás bevezetéséről szóló 861/2007/EK közösségi rendelet alkalmazásához szükséges magyar tájékoztatások megtételéről Mellékletében került rögzítésre, mely bíróságok rendelkeznek hatáskörrel a kis értékű követelések európai

¹⁰⁷ Így például Magyarországon feltehetően a „panasznap” keretében kerülhet erre sor.

¹⁰⁸ Vö. Brokamp i. m. 29.; Cortes Dieguez i. m. 91.

eljárásának lefolytatására. Eszerint a 861/2007/EK rendelet alapján folyó eljárásokban a járásbírók rendelkeznek hatáskörrel, azonban a Fővárosi Törvényszék, illetőleg a törvényszékek járnak el az ügy tárgyára tekintettel a szerzői és szomszédos jogi, valamint iparjogvédelmi perekben [Pp. 23.§ (1) bek. c) pont], a nemzetközi árufuvarozási vagy szállítványozási szerződésekkel kapcsolatos perekben [Pp. 23.§ (1) bek. d) pont], az értékpapírból származó jogviszonnyal kapcsolatos perekben [Pp. 23.§ (1) bek. h) pont], valamint a tisztességtelen szerződési feltételek érvénytelenségére hivatkozva pénzkövetelés iránt indított perekben [Pp. 23.§ (1) bek. k) pont] is.

Az „A” formanyomtatvány fejrészét – mely az ügyszámot és a bíróság általi kézhezvétel dátumát tartalmazza – a bíróság tölti ki. (A bíróság általi kézhezvétel dátuma az elévülés kapcsán juthat szerephez.) A felperes által kitöltendő formanyomtatvány alapvetően tíz részre osztható. Az első részben pontosan meg kell jelölni azt a bíróságot, amelyhez a keresetet címezi a felperes: ehhez az Európai Igazságügyi Atlaszban található adatok szükségesek és elégségesek. A második és harmadik rész a felperes, valamint az alperes, illetve esetleges képviselőik adatait tartalmazza, azok azonosítására szolgál. A formanyomtatvány negyedik része a megjelölt bíróság joghatóságára vonatkozik, ezért e részben mindenképpen meg kell jelölni az alkalmazott joghatósági okot. Tekintettel arra, hogy a kis értékű követelések európai eljárását bevezető rendelet nem tartalmaz rendelkezéseket a joghatóságra, az ilyen eljárásokban a bíróság joghatóságát a Brüsszel-I. rendelet¹⁰⁹ szabályai határozzák meg. Ezért a formanyomtatvány ezen része – a teljesség igénye nélkül – példákat tartalmaz a joghatóság alapjára vonatkozóan. A joghatóság kapcsán tehát a Brüsszel-I. rendelet szabályozása lesz az irányadó: ez azt is jelenti, hogy az annak felülvizsgálata nyomán megszületett új rendelet, az 1215/2012/EU rendelet¹¹⁰ kell alkalmazni majd a joghatóság vonatkozásában annak hatályosulásától, azaz 2015. január 10. után. Az „új” Brüsszel-I. rendelet az általános, különös és kizárólagos joghatóság körében csak kisebb újításokat hozott. A megállapodásos joghatóság körében nagy vívmánya a rendeletnek, hogy feladta a felek lakóhelyére való utalást, így a felek a 25. cikk (1) bekezdése értelmében a lakóhelyükre való tekintet nélkül köthetnek ki joghatóságot. Ennek kapcsán a jogalkotó azonban egy új feltételt szabott: a szóban forgó tagállam joga értelmében a joghatósági megállapodás az anyagi érvényességét illetően nem minősülhet semmisnek. Újdonság viszont ennek kapcsán,

¹⁰⁹ A Tanács 44/2001/EK rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról.

¹¹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról.

hogy ugyanezen cikk (5) bekezdése rögzíti, hogy a szerződés részét képező joghatósági megállapodás és a szerződés többi része az érvényesség kapcsán elkülönül egymástól, azaz az egyik érvénytelensége nem érinti a másik érvényességét.

A formanyomtatvány ötödik része a jogvita határokon átnyúló jellegének alátámasztására szolgál. A rendelet nem rendelkezik az eljárás kezdetén lerovandó eljárási illetékről, sem annak mértékéről, ezért a 19. cikk értelmében ebben a kérdésben (is) a tagállami eljárásjog lesz az irányadó. Amennyiben a felperes nem rendelkezik az illetékekről kellő információval, az eljáró bíróságnak erről őt a rendelet 12. cikk (2) bekezdése alapján tájékoztatnia kell. Mindenesetre a formanyomtatvány hatodik rész első pontjában (6.1. pont) lehetősége van megjelölni, milyen fizetési módot kíván igénybe venni a kereset illetékének megfizetéséhez. A formanyomtatvány ezen részének kitöltése nem kötelező, ha azonban a felperes úgy dönt, hogy kitölti ezeket a rovatokat, célszerű meggyőződnie arról, hogy az adott bíróság milyen fizetési módokat fogad el, hiszen a bíróságok nem kötelesek elfogadni a részben feltüntetett valamennyi fizetési módot. A hetedik és nyolcadik részben a követeléssel kapcsolatos adatokat kell feltüntetnie a felperesnek. Ezen részek pontos kitöltése kulcsfontosságú, hiszen ennek hiányában adott esetben a 861/2007/EK rendelet alkalmazhatósága, illetve a jogérvényesítés alapja, annak mikéntje is megkérdőjelezhetővé válhat. A keresetlevél kilencedik részében a felperes egy tanúsítvány kiállítását kérheti a bíróságtól, mely lehetőséget biztosít a számára kedvező határozat esetén annak a bíróság szerinti tagállamtól eltérő tagállamban való, végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás és az elismerés kifogásolásának bármilyen lehetősége nélkül való elismerésére és végrehajtására. A tanúsítvány kiállítása szintén formanyomtatvány segítségével történik, melynek kiállítása a 20. cikk alapján 861/2007/EK rendelet IV. Mellékletét képező „Tanúsítvány a kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítéletről” elnevezésű „D” Formanyomtatványon történik. A tizedik részben a felperes kereseti kérelme, a közölt adatok valódiságára és a jóhiszeműsége vonatkozó nyilatkozata, valamint a keresetlevél keltezése szerepel.

A keresetlevelet tehát közvetlenül a határkörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz kell benyújtani postai úton, illetve bármilyen egyéb, a bíróság helye szerinti tagállam által elfogadott kommunikációs eszköz útján, így például faxon vagy e-mailben. Az egyes tagállamok által elfogadott kommunikációs eszközök vonatkozásában az Interneten, az Európai Igazságügyi Atlasz honlapján találhatunk információkat. A Bizottságnak adott tájékoztatás alapján Magyarországon a keresetlevél céljára szolgáló formanyomtatvány („A” nyomtatvány) kitöltve benyújtható a bíróságnál, az postai úton eljuttatható a bírósághoz, vagy a kereset szóban is előadható a bíróságnál.

Az ügyben eljáró bíróság a keresetlevél beérkezését követően megvizsgálja azt. Erre vonatkozóan a rendelet nem ír elő a bíróság számára határidőt, így a Preambulum (23) bekezdését kell alkalmazni, miszerint a bíróságnak a lehető leggyorsabban kell eljárnia. Mindenesetre a keresetlevél megvizsgálására 14 napon belül sort kell keríteni, hiszen az 5. cikk (2) bekezdése közvetetten szabályozza ezt a kérdést, mikor rögzíti, hogy az iratokat az alperesnek a megfelelően kitöltött keresetlevél kézhezvételétől számított 14 napon belül meg kell küldeni. A beérkezett keresetlevél egészének megvizsgálása után a bíróság többféle intézkedést tehet. Ha úgy ítéli meg tehát, hogy a keresetlevél megfelelően kitöltött, akkor a rendelet III. sz. Mellékletét képező „válasz-formanyomtatványt” megküldi az alperesnek, akinek arra 30 napon belül válaszolnia kell. [Ld. 5. cikk (2)-(3) bek.] Amennyiben megállapítja a bíróság, hogy a keresetlevélben foglaltak alapján a követelés elbírálása nem tartozik a 861/2007/EK rendelet hatálya alá, erről, valamint ennek jogkövetkezményeiről tájékoztatja a felperest. Ennek megfelelően ha a felperes a bíróság által megjelölt határidőn belül nem vonja vissza a keresetét, illetőleg ha ezt kifejezetten kéri, a bíróság a tagállami eljárásjog alapján folytatja le az eljárását. A bíróság a kis értékű követelések európai eljárását bevezető rendelet II. számú Mellékletét képező, „Felszólítás a bíróság részéről a keresetlevél kiegészítésére és/vagy kijavítására” elnevezésű „B” formanyomtatványt használja, ha azt állapítja meg, hogy a felperes nem a bíróság nyelvén vagy nyelveinek egyikén nyújtotta be a keresetlevelet, illetve ha a felperes szolgáltatott információk nem megfelelőek, illetve nem elég egyértelműek vagy ha a keresetlevél hiányos. [4. cikk (4) bek.]

A „B” jelű formanyomtatvány alapvetően két részre osztható. Első részében az ügyszám, a bíróság, valamint a felek adatai kerülnek a keresetlevéllel megegyezően feltüntetésre, a második részében pedig az eljáró bíróság megfelelő határidő tűzése mellett felszólítja a felperest a keresetlevélnek a meghatározott nyelven történő benyújtására, illetőleg annak egy pontosan meghatározott részének kiegészítésére vagy kijavítására, s egyúttal ennek elmaradása esetére az elutasítás jogkövetkezményét rögzíti.

Ha tehát a keresetlevél hibásan, nem elég egyértelműen vagy hiányosan, esetleg nem az ügyben hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság nyelvén került kitöltésre, a bíróság – megfelelő határidő tűzése mellett – felhívja a felperest, hogy orvosolja a hiányosságokat, hibákat. A felperes ennek alapján háromféle magatartást tanúsíthat: vagy visszavonja keresetét vagy kijavítja, illetőleg kiegészíti azt vagy egyszerűen nem tesz semmit. Amennyiben a felperes visszavonja keresetét, megszűnik az eljárás. Ebben az esetben a tagállami jog szerint kell megszüntetni az eljárást, így Hazánkban a Pp. 157. és 160. §-ait kell

megfelelően alkalmazni.¹¹¹ Ha a felperes megpróbál eleget tenni a felhívásnak és a „hiánypótlás” megfelelőnek bizonyul, a bíróság folytatja az eljárást a 861/2007/EK rendelet vonatkozó szabályai szerint. Arról nem rendelkezett az európai jogalkotó, hogy mi történik akkor, ha a „hiánypótlás” nem megfelelő, azaz a másodszorra benyújtott keresetlevél szintén hiányosnak vagy hibásnak tűnik a bíró számára. Ebben az esetben is a tagállami jog lesz tehát az irányadó, így Magyarországon a Pp. szabályainak megfelelően az eljáró bírónak mérlegelnie kell, hogy a hiányosság ellenére elbírálható-e a keresetlevél. Ha úgy ítéli meg a bíró, hogy a keresetlevél olyan hiányosságban, hibában szenved, ami nem teszi lehetővé az elbírálást, a Pp. 130. § (1) bek. j) pontja alapján a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül el kell, hogy utasítsa. Ha azonban a bíró úgy ítéli meg, hogy a hiányosság ellenére a keresetlevél elbírálható, a 861/2007/EK rendelet 5., illetve 7. cikkei szerint folytatja eljárását, s esetlegesen később, a 7. cikk (1) bek. a) pontja alapján további információkat kér a felperestől a követeléssel kapcsolatban. Amennyiben a felperes nem reagál a bíróság felhívására, a bíróság a rendelet 4. cikk (4) bekezdés második mondatának megfelelően elutasítja a kis értékű követelések európai eljárására irányuló keresetet.¹¹²

Amennyiben a bíróság meglátása szerint a követelés nyilvánvalóan alaptalan vagy a kérelem nem elfogadható, a bíróság a keresetlevelet elutasítja. Arra a kérdésre, hogy mikor tekinthető egy követelés alaptalannak, illetve mikor nem elfogadható a kérelem, a rendelet Preambulumának (13) bekezdése szerint a nemzeti jognak kell választ adnia. A jogirodalom szerint azonban az eljáró bíró mérlegelési jogkörében ezeket az elutasítási okokat kétség esetén szűken kell, hogy értelmezze.¹¹³ A nyilvánvaló alaptalanság és a kérelem elfogadhatatlansága, mint elutasítási okok az európai fizetési meghagyásos eljárás esetében is szerepelnek a kérelem elutasításának okaként. Sajnos azonban az európai fizetési meghagyásos eljárást létrehozó rendelet sem határozza meg e kategóriákat, ezért azok tartalommal való kitöltése leginkább a jogalkalmazók feladata. E két ok kapcsán igen éles kritika illette a jogalkotókat, hiszen éppen az eljárás kezdeti szakaszában biztosítanak a bíróság számára lehetőséget ezekre hivatkozni. Kérdésként merülhet tehát fel, hogy vajon amennyiben a keresetlevél benyújtásával egyidejűleg a felperes nem terjeszt elő semmilyen bizonyítékot, meg tudja-e ítélni az alaptalanságot, illetve az elfogadhatatlanságot a bíróság,

¹¹¹ Ez azonban nem zárja ki azt, hogy a felperes jogát más úton érvényesítse az alperessel szemben.

¹¹² Vö. Brokamp i. m. 45. ff.; Leible – Freitag i. m. 107.; Freitag – Leible i. m. 4.

¹¹³ Ld. részletesebben: Jahn i. m. 2894.; Kengyel Miklós – Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog. 2., átdolgozott kiadás. Budapest: Osiris Kiadó, 2009. 309–310.; Varga i. m. 12.

illetve ha erre képes is, vajon jogszerű-e, méltányos-e egy ilyen döntés a felekkel szemben. E rendelkezések alkalmazása ugyanis éppen a Bagatell rendelet célkitűzéseit hiúsítaná meg.¹¹⁴

A rendeletben nem találhatunk szabályozást arra vonatkozóan, hogy a felperes élhet-e jogorvoslattal a bíróságnak a keresetlevél megvizsgálása nyomán hozott határozata ellen, a jogorvoslatokról szóló 17. cikk ugyanis szóhasználatra szerint a kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítéletre vonatkozik. A rendelet két helyen azonban kifejezetten kizárja a fellebbezés lehetőségét. [5. cikk (1) és (5) bek.] E szabályozási megoldásból következően a határozatok ellen akár helye is lehet jogorvoslatnak, ha erre az irányadó nemzeti, tagállami eljárásjog lehetőséget ad. Magyarországon tehát például a Pp. szabályai szerinti fellebbezéssel támadható meg a bíróság elutasító határozata.¹¹⁵

4.2. Az eljárás lefolytatása

A kis értékű követelések európai eljárásának életre hívása során az európai jogalkotókat a határokon átnyúló, csekély összegű követelések érvényesítésének egyszerűsítése, gyorsítása és a költségek csökkentése vezette. Úgy látták, hogy ezen ügyek megítélése valamelyest egyszerűbb lehet, ezért – gyakorlati okokból is – a 861/2007/EK rendelet Preambulumának (14) bekezdésében és 5. cikkének (1) bekezdésében az eljárás írásbeli úton való lebonyolítását rögzítették főszabályként. Természetesen ez alól biztosítottak lehetőséget a kivételeknek is, eszerint ha az eljáró bíróság azt szükségesnek tartja, illetve ha a felek valamelyike megalapozottan kéri, a bíróság tárgyalást tart. A rendelet egyik talán legvitatottabb rendelkezései ezek, melyek mégis alapjaiban határozzák meg a kis értékű követelések európai eljárását, melyben így tehát bírói mérlegelés tárgyát képezi, hogy sor kerül-e tárgyalásra avagy sem.

A felek bármelyike kérheti tárgyalás tartását. A felperes megteheti ezt akár már a keresetlevelében, ahol a formanyomtatvány (8.3. pont) lehetőséget biztosít erre, de az eljárás folyamán is kérheti ezt. Az alperesnek erre az eljárás megindulásáról való hivatalos tudomásszerzése után van lehetősége, illetve az eljárás folyamán bármikor kérheti ő is ezt. Fel kell hívni a figyelmet azonban arra, hogy mivel a kis értékű követelések európai eljárása egy gyorsított eljárás, a nem a keresetlevéllel, illetőleg az alperes válaszában benyújtott tárgyalás tartására irányuló kérelem elkésztéséig okán elutasításra kerülhet. A kérelmet minden esetben indokolni kell, azaz gyakorlatilag alá kell támasztani a tárgyalás tartásának szükségességét és

¹¹⁴ Vö. Varga István: EG-Bagatellverordnung. In: Rauscher, Thomas (Hrsg.): Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht. EuZPR/EuIPR. Kommentar. München: Sellier, 2010. 459-460.

¹¹⁵ Vö. Brokamp i. m. 35.

meg kell győzni az eljáró bíróságot arról, hogy enélkül nem biztosított az ügy tisztességes elbírálása. Ha a bíróság a kérelem alapos mérlegelése után tárgyalás tartása mellett dönt, a rendelet 7. cikk (1)-(2) bekezdései, valamint a 8. cikk alapján jár el. Amennyiben a bíróság a körülmények alapján úgy ítéli meg, hogy az ügy tisztességes elbírálásához nyilvánvalóan nincs szükség tárgyalás tartására a fél kérelmét, illetve a felek kérelmeit elutasítja. Az elutasító határozatot a bíróság írásban köteles megindokolni. A jogalkotó rendelkezése szerint az elutasítás ellen nincs helye külön fellebbezésnek, így az eljárást befejező határozat elleni, azaz a 17-18. cikk szerinti jogorvoslatok biztosítanak lehetőséget a feleknek a tárgyalás tartása tárgyában hozott döntés megtámadására is. A bíróság e körben újra a tárgyalás tartásának szükségességét vizsgálja meg, s ha újból úgy ítéli meg, hogy a felek jogvitájának tisztességes elbírálásához nem volt szükséges tárgyalás tartása, az első fokú bíróság ezen korábbi döntését helyben hagyja. Amennyiben azonban a bíróság a jogorvoslati kérelem alapján a fél tárgyalásra irányuló kérelmét alaposnak találja, a kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítéletet hatályon kívül helyezi és – a jogorvoslati eljárás jellegétől függően – vagy ő maga folytat le eljárást és tart tárgyalást vagy az első fokú bíróságot fogja új eljárásra kötelezni, melyben tárgyalás tartását írja elő.

Ha a felperes benyújtja a bírósághoz a 4. cikkben rögzítettek szerinti, azaz megfelelően kitöltött keresetlevelet, a bíróság annak kézhezvételét követő 14 napon belül kitölti és a keresetlevél, valamint az esetlegesen azt alátámasztó iratok (függetlenül attól, hogy ezeket maga a bíróság lényegesnek találja-e avagy sem) kíséretében a 13. cikknek megfelelően kézbesíti az alperesnek a 861/2007/EK rendelet III. sz. Mellékletét képező „C” jelű, Válasz-formanyomtatványt. A rendelet megszövegezése szerint ez a 14 nap a megfelelően kitöltött keresetlevél kézhezvételétől számítható. Amennyiben azonban a 14. cikk (3) bekezdésében rögzített lehetőség ellenére a bíróság tartani kívánja magát a rendeleti határidőhöz, ez feltételezi azt, hogy alapvetően és általánosan a keresetlevél kézhezvételétől számítható az előírányzott 14 nap, hiszen – mivel a bíróság csak a megvizsgálás után képes dönteni a keresetlevél „megfelelőségéről” és ennek alapján a szükséges további intézkedésekről – kizárólag ezáltal biztosítható annak teljesülése, hogy a megfelelően kitöltött keresetlevél a kézhezvételtől számított 14 napon belül ténylegesen kézbesítésre is kerüljön, jóllehet ilyenkor sor kerülhet hiánypótlásra, illetve elutasításra is. Arról a kérdésről, hogy mikor tekinthető a keresetlevél megfelelően kitöltöttnek, közvetlenül nem rendelkezik a rendelet. A 4. cikk (3) bekezdéséből adódóan azonban a keresetlevél „megfelelőségének” feltétele az kell, hogy legyen, hogy az teljes legyen és a benne szereplő információk

világosan, egyértelműen kerüljenek feltüntetésre. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a keresetlevélnek – a Pp. szóhasználatával élve – elbírálhatónak kell lennie.

Az alperesnek a rendelet szerint a számára megküldött keresetlevélre és az azt esetlegesen alátámasztó iratokra 30 napon belül válaszolnia kell. A válasz vonatkozásában nem érvényesül formakényszer, így az alperes megteheti ezt a Válasz-formanyomtatvány II. részének kitöltésével és esetlegesen az azt alátámasztó iratok csatolásával, de válaszolhat a formanyomtatvány mellőzésével, egyéb megfelelő módon is, amit a bíróság tagállamának eljárásjoga lehetővé tesz. A keresetlevélre annak a bíróságnak a nyelvén kell válaszolnia az alperesnek, amelytől a „C” jelű, Válasz-formanyomtatványt kapta.

A kitöltési útmutatóval szintén ellátott „C” jelű, Válasz-formanyomtatványban, mellyel az alperest arról értesíti a bíróság, hogy vele szemben keresetet nyújtottak be a kis értékű követelések európai eljárása keretében, egy rövid tájékoztató is olvasható a válaszadás kapcsán. Eszerint az alperesnek 30 napon belül válaszolnia kell a formanyomtatvány II. részének kitöltésével és annak a bírósághoz való visszajuttatásával vagy bármely más megfelelő módon. A formanyomtatvány ennek elmaradása esetére jogkövetkezményként a bíróság ítélethozatalát irányozza elő.

A „C” jelű formanyomtatvány alapvetően két részre osztható. (I-II.) A formanyomtatvány első részét a bíróság tölti ki az alperesnek való kézbesítés előtt. Ez a rész gyakorlatilag a fejrész, mely az ügy legfontosabb adatait tartalmazza, így a felperes és az alperes nevét, az eljáró bíróság megnevezését, a követelés megjelölését, valamint az ügyszámot. A Válasz-formanyomtatvány második része az alperes nyilatkozatait foglalja magában, így ennek kitöltése az alperes kötelezettsége.

Az alperes első nyilatkozata (1-2. pontok) a követelés elismerésére vonatkozik, lehetősége van ugyanis a követelés részbeni vagy teljes elismerésére. Amennyiben nem ismeri el vagy csak részben ismeri el az alperes a felperes követelését, köteles ennek tartalmát pontosan megjelölni (az esetleges későbbi félreértések elkerülése érdekében) és indokolni döntését. Fontos kiemelni, hogy a Válasz-formanyomtatvány kitöltési útmutatója és a rendelet szerint bizonyítékok megjelölése nem kötelező (erre a „megjelölheti”, illetve az „adott esetben” szóhasználatokból lehet következtetni),¹¹⁶ ezzel szemben a formanyomtatvány 2. pontja már az alperes kötelezettségeként tünteti ezt fel. A jogirodalom szerint nincs akadálya annak, hogy az alperes csak később terjessze elő bizonyítékait, azonban ez esetben viselnie kell annak kockázatát, hogy a bíróság elkészttség okán elutasítja a bizonyítási indítványát

¹¹⁶ Erre a „megjelölheti”, illetve az „adott esetben” szóhasználatokból lehet következtetni.

vagy az ezáltal felmerülő költségekben – pernyertességtől függetlenül – marasztalja a 16. cikk alapján.¹¹⁷ A Válasz-formanyomtatványban az alperes kérheti a bíróságtól tárgyalás tartását az ügyben, erre vonatkozó döntését indokolnia kell. A felpereshez hasonlóan az alperes is nyilatkozhat arról, hogy igényt tart-e – részleges pernyertessége esetén – az eljárás költségeinek megtérítésére. (4. pont)

Bár a Válasz-formanyomtatvány nem tájékoztatja az alperest a viszontkereset fogalmáról, a kis értékű követelések európai eljárásában lehetőség van viszontkeresettel élni. Ezért a „C” formanyomtatvány talán legfontosabb nyilatkozatát az 5. pont tartalmazza, melyben az alperesnek nyilatkoznia kell, hogy élni kíván-e viszontkeresettel. Amennyiben ugyanis az alperes keresetet kíván előterjeszteni a felperessel szemben (viszontkereset), az „A” jelű, Keresetlevél elnevezésű formanyomtatványt kell kitöltenie és eljuttatnia a Válasz-formanyomtatványt megküldő bírósághoz.

A „C” jelű Válasz-formanyomtatványnak a bírósághoz való beérkezését vagy az alperesnek a rendelet által említett egyéb megfelelő módon történő válaszadását követően a választ és az esetleg azt alátámasztó iratok egy példányát 14 napon belül megküldi a bíróság a felperesnek. A bíróság – viszontkereset hiányában – az alperes válasza kapcsán csupán azt vizsgálja meg, hogy az a bíróság nyelvén vagy nyelveinek egyikén lett-e benyújtva, azaz nem veti alá a választ ugyanolyan komoly vizsgálatnak, mint a keresetlevelet. Így ha például az alperes válasza nem megfelelő, nem elég egyértelmű vagy hiányos, nem alkalmazható a rendelet 4. cikk (4) bekezdésében előírányzott felszólítás a kiegészítésre vagy kijavításra, azaz nem küldhető az alperesnek meg a „B” formanyomtatvány. Tekintettel azonban arra, hogy a rendelet 7. cikk (1) bekezdése lehetőséget biztosít a bíróságnak, hogy a válasz beérkezésétől számított 30 napon belül felhívja a feleket, hogy meghatározott határidőn belül nyújtsanak be további információkat a követeléssel kapcsolatban, elvileg mégiscsak lehetséges a válasz hibáinak, illetőleg hiányosságainak orvoslása, ám ebben az esetben ennek lehetősége nyilvánvalóan a bírói mérlegelés függvénye lesz. Célszerű tehát a Válasz-formanyomtatványt a lehető legnagyobb pontossággal, precizitással kitölteni, hiszen nem biztos, hogy biztosított lesz annak a későbbi kijavítása vagy kiegészítése, s ennek esetleges jogkövetkezményeit a válaszadónak viselnie kell.

Amennyiben az alperes nem az eljáró bíróság nyelvén vagy nyelveinek egyikén nyújtja be a Válasz-formanyomtatványt vagy a választ tartalmazó beadványt nem a megfelelő nyelven írták meg, a bíróság erről – jogainak védelme érdekében – értesíti őt és a

¹¹⁷ Vö. Brokamp i. m. 74.

14. cikk (2) bekezdésének megfelelően új határidő tűzése mellett felszólítja a válasz megfelelő nyelven történő benyújtására. Ha ennek nem tesz eleget az alperes, a bíróság figyelmen kívül hagyja a beérkezett választ és a 7. cikk (3) bekezdésében foglaltak alapján ítéletet hoz.

Egyebekben a bíróság az alperes válaszában tartalma szerint jár el. A bíróságnak a rendelet alkalmazhatóságát kimondó, illetőleg azt kizáró döntése ellen nincs helye külön fellebbezésnek. Ez a szabályozás feltételez egy további határozatot. Ez vagy a kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítélet vagy – amennyiben a 4. cikk (3) bekezdésének megfelelően a tagállami eljárás szabályait alkalmazták végül az eredetileg a 861/2007/EK rendelet alapján indult eljárásra – a tagállami eljárást lezáró ítélet vagy pedig a kereset visszavonása vagy a felperes hallgatása nyomán az eljárást megszüntető határozat lesz, melynek megtámadása során tehát vitatni lehet a rendelet alkalmazhatósága tárgyában hozott döntés helyességét is. További kérdésként merülhet fel, hogy az alperes válaszában alapos indoklás mellett hivatkozhat-e egyéb olyan okra, ami kizárja a rendelet alkalmazhatóságát.¹¹⁸ Erre a kérdésre nyilvánvalóan igenlő választ kell adni, még ha ezt a rendelet kifejezetten nem is említi, illetve a „C” jelű Válasz-formanyomtatvány sem biztosít konkrétan helyet ennek rögzítésére.¹¹⁹ Ezen esetekben is tehát újra meg kell vizsgálnia a bíróságnak az általa egyszer már korábban megvizsgált keresetlevelet és ha az alkalmazhatóság vonatkozásában nemleges válaszra jut, a 4. cikk (3) bekezdése alapján jár el. E körben fontos még leszögezni (bár ez a formanyomtatvány kérdéseiből is közvetett módon következik), hogy amennyiben az alperes válaszában elismeri a felperes keresetlevélben foglalt követelését, nem hivatkozhat a rendelet alkalmazhatóságának kizártságára.¹²⁰

Ha az alperes a követelést nem vitatja, illetőleg ha részben vagy egészben vitatja azt, azonban nem terjeszt elő viszontkeresetet, a bíróság a rendelet 7. cikkének megfelelően folytatja eljárását.

Ha az alperes a követelést nem vitatja és a keresetlevél kézhezvétele után teljesíti is a felperes követelését a keresetlevél 6.2. pontjában megjelölt bankszámlára, erről válaszában értesítenie kell a bíróságot, aki ennek alapján az eljárást megszünteti. Ez az eljárási költségek minimalizálását is maga után vonja.

¹¹⁸ Pl. ha a 2. cikk (2) bekezdésében a kivételek között említett tárgyra vonatkozik a keresetlevél vagy ha valamelyik fél lakcíme a közölttől eltérő, ezért nem tekinthető határokon átnyúlónak az ügy.

¹¹⁹ Ezt a kifogását az alperes az „Egyéb indokok” rovatban kell, hogy megtegye.

¹²⁰ Vö. Brokamp i. m. 76–77.

4.3. Viszontkereset és beszámítási kifogás

A rendelet lehetőséget biztosít az alperes részére a felperessel szemben fennálló ellenkövetelésének érvényesítésére is.¹²¹ Ez beszámítási kifogás, illetőleg viszontkereset előterjesztése formájában lehetséges. Ha az alperes beszámítási jogára hivatkozik, az ilyen ügy nem minősül viszontkeresetnek, ezért nem köteles a Keresetlevél-formanyomtatvány alkalmazására igényének érvényesítésekor, hanem elegendő azt a Válasz-formanyomtatványon feltüntetnie és ahhoz csatolni az azt alátámasztó iratokat. [Preambulum (17) bek.] A beszámítási kifogásra, illetve annak elbírálására vonatkozóan a 861/2007/EK rendelet nem tartalmaz semmi egyéb formai vagy tartalmi előírást, így gyakorlatilag a beszámítás gyakorlatilag teljes mértékben a tagállami jog szerint zajlik.

A viszontkereset fogalmát a Preambulum (16) bekezdése szerint a Brüsszel-I. rendelet 6. cikk (3) bekezdése értelmében úgy kell értelmezni, mint amely az eredeti keresettel azonos szerződésen vagy tényálláson alapul, hiszen csak ezen összefüggés által lehetséges a keresetre és a viszontkeresetre vonatkozóan közös eljárást lefolytatni. A viszontkereset kapcsán azonban szigorúbb szabályok érvényesülnek, mint a kereset esetében, ugyanis nem elég hogy kötődjön a keresetlevélhez, hanem az eljárás alkalmazhatósági feltételeinek is eleget kell tennie. Eszerint ahhoz, hogy a keresetet és a viszontkeresetet a kis értékű követelések európai eljárása keretében lehessen elbírálni, a viszontkereset vonatkozásában is érvényesülniük kell a rendelet 2. cikkében rögzített szabályoknak. A kereset és a viszontkereset értéke – a magyar eljáráshoz hasonlóan – a kis értékű követelések európai eljárásában sem adódik össze.

Az alperes számára a rendelet tehát lehetőséget biztosít viszontkereset előterjesztésére is: erről a Válasz-formanyomtatványban nyilatkoznia kell. Amennyiben úgy dönt, él e jogával, válaszához csatolnia kell az „A” jelű Keresetlevelet, valamint annak alátámasztására esetlegesen iratokat is. Egyebekben a viszontkereset benyújtása kapcsán a tagállami jog az irányadó, ezért célszerű tájékozódnia az alperesnek a viszontkereset kapcsán jelentkező esetleges illeték vagy egyéb költségek megfizetésére vonatkozó kötelezettségeiről az illetékes bíróságnál vagy az Európai Igazságügyi Atlasz honlapján.

A bíróság a viszontkereset esetében ugyanúgy jár, mint a keresetlevél esetében, azaz a rendelet 4. cikkében rögzített intézkedéseket teheti, illetőleg teszi meg. Ha azonban azt észleli, hogy a viszontkereset értéke meghaladja a 2 000 euro értéket, s így nem tartozik a 861/2007/EK rendelet hatálya alá, a keresetet nem a kis értékű követelések európai eljárására vonatkozó szabályok szerint, hanem az adott tagállam eljárási jogának megfelelően bírálja el. Ha a bíróság a viszontkereset alapján arra a következtetésre jut, hogy a rendelet

¹²¹ Természetesen nincs jelentősége annak, ha a követelés és az ellenkövetelés pénzneme különbözik.

alkalmazhatóságát valamely egyéb feltétel zárja ki,¹²² a rendelet 4. cikk (3) bekezdése szerint kell eljárni, azaz értesíteni kell az alperest erről, aki visszavonhatja viszontkeresetét, ennek hiányában pedig a bíróság a tagállami jog szerint jár el. Ebben az esetben tehát tulajdonképpen megfordul a felek helyzete az eljárásban és az alperes akaratautonómiája helyeződik némiképp előtérbe, így a felperes már nem dönthet egymaga az eljárásról. A keresetnek és a viszontkeresetnek azonban „összetartozásuk” okán osztaniuk kell továbbra is egymás jogi sorsát, vagyis nem lehet külön eljárásban érvényesíteni őket, akkor sem, ha ez adott esetben az eljárás elhúzódásához vezet.¹²³

A bíróság a viszontkereset megvizsgálása nyomán vitathatja annak a keresettel való összefüggését is. Tekintettel arra, hogy bár a 861/2007/EK rendelet alkalmazhatóságának nem feltétele, de viszontkeresetnek gyakorlatilag érvényességi feltétele ezen összefüggés, a bíróság a rendelet 4. cikk (3)-(4) bekezdéseiben foglaltak szerint jár el ebben az esetben is és ha az alperes a bíróság által előírt határidőn belül nem orvosolja az összefüggés jelzett hiányát, a bíróság elutasítja a viszontkeresetet. A jogirodalom szerint a kereset és a viszontkereset közötti összefüggést autonóm módon kell értelmezni.

A viszontkereset vonatkozásában ennek megfelelően „megcserélődnek a szerepek”. Ilyen formán a bíróságnak a hozzá való beérkezését követő 14 napon belül kézbesítenie kell a 13. cikknek megfelelően az „A” formanyomtatványt és az azt alátámasztó iratokat az „eredeti” felperesnek, akinek 30 napon belül van lehetősége, hogy előterjessze válaszát az alperes viszontkeresetére.

A viszontkereset előterjesztésére nem ír elő a rendelet határidőt. Ilyen módon a tagállami jog által rögzített időpontig lenne lehetséges az. A – német ZPO szabályaival megegyező módon – a Pp. 147.§ (1) bekezdése szerint viszontkeresetet csak az elsőfokú ítélet hozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig lehet előterjeszteni. Ez elég egyértelmű szabályozás a tagállami eljárás vonatkozásában, azonban a kis értékű követelések európai eljárása esetében való alkalmazhatósága nehézségekbe ütközhet. Tekintettel ugyanis arra, hogy a 861/2007/EK rendelet szerinti eljárás alapvetően írásbeli eljárás, legtöbbször sor sem kerül tárgyalás tartására, így ezekben az esetekben nem is határozható meg pontosan a viszontkereset előterjesztésére nyitva álló idő vége. A tárgyaláson előterjesztett viszontkereset kapcsán egyébként is aggályosnak tűnik a rendelet által előírt forma-kényszer, valamint a felperes védekezéshez való jogának érvényesülése, ezért a jogirodalom szerint – noha a

¹²² Pl. a kereset egy bérleti jogviszonyból származó pénzkövetelés érvényesítésére irányul, míg az alperes viszontkeresetében ugyanabból a bérleti jogviszonyból eredő jog, azaz nem pénzkövetelés megállapítását kéri.

¹²³ Természetesen lehetséges a tagállami jog szerint részítéletet hozni.

rendelet ezt külön nem szabályozza – az alperes viszontkeresetét válaszával egyidejűleg kell, hogy megküldje.¹²⁴

A rendelet a 7. cikk (3) bekezdésében szabályozza, valamint a formanyomtatvány kitöltési útmutatója is felhívja a fél figyelmét arra, hogy mi történik akkor, ha az alperes, illetőleg viszontkereset esetén a felperes egyáltalán nem válaszol a bíróság által a keresetlevél kíséretében megküldött „C” Válasz-formanyomtatványra. Így amennyiben az érintett fél 30 napon belül nem válaszol, a bíróság ítéletet hoz.¹²⁵

4.4. Nyelvek

Az Európai Uniónak 24 hivatalos nyelve van, ezért fokozottan jelen vannak és gyakran okoznak problémát a nyelvi kérdések. A nyelvi alapon történő diszkrimináció tilalmát a 2000-ben elfogadott Alapjogi Charta 21. cikkében nyilvánították ki, valamint a 22. cikkben kimondták, hogy az Európai Unió tiszteletben tartja a nyelvi sokféleséget. Tehát a nyelvhasználat külön nevesített elv.

A polgári eljárásjog egyik fontos alapelve a fegyverek egyenlőségének elve, mely különösen kívánatos az európai polgári eljárásjogban a nyelvekkel kapcsolatosan, hiszen ha egy eljárás olyan nyelven folyik, amit nem vagy nem teljesen ért meg a fél, döntő hatással lehet az ügy végső elbírálására. A nyelvi nehézségek leküzdése azonban nagymértékben növelheti az eljárás időtartamát, valamint költségeit is. Ezzel látszólag szemben állhat a kis értékű követelések európai eljárásának célja, azaz a határokon átnyúló, kis értékű követelésekkel kapcsolatos ügyek elbírálásának egyszerűsítése és felgyorsítása, továbbá a költségek csökkentése. (1. cikk) A sokat vitatott látszólagos ellentét feloldására hívta életre a jogalkotó a rendelet 6. cikkét, mely a korábbi európai polgári eljárásjogi jogforrásokhoz képest önállóan szabályozza a nyelvhasználattal kapcsolatos kérdéseket. Eszerint a keresetlevelet, a választ, az esetleges viszontkeresetet, a viszontkeresetre adott esetleges választ és adott esetben az azt alátámasztó iratok leírását a bíróság nyelven vagy nyelveinek valamelyikén kell benyújtani, míg a további okiratok vonatkozásában az arányosság elve érvényesül, azaz a bíróság mérlegelési jogkörében csak akkor kérheti a fordítást, ha az az

¹²⁴ Erre a megoldásra utal a „C” Válasz-formanyomtatvány 5.3. pontja is.

¹²⁵ Az 5. cikkhez ld. részletesebben: Brokamp i. m. 56–58., 63–64., 73–78. és 84–90.; Jahn i. m. 2894.; Schoibl, Norbert A.: *Miszellen zum Europäischen Bagatellverfahren – Anmerkungen zum Verfahren nach der „Verordnung (EG) Nr. 861/2007 des Europäischen Parlaments und des Rates zur Einführung eines europäischen Verfahrens für geringfügige Forderungen*. In Stürner, Rolf – Matsumoto, Hiroyuki – Lüke, Wolfgang – Deguchi, Masahisa (Hrsg.): *Festschrift für Dieter Leipold zum 70. Geburtstag*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2009. 336–338.

ítélet meghozatalához szükségesnek tűnik.¹²⁶ A jogirodalom egységes abban a kérdésben, hogy amennyiben az eljáró bíró, valamint a felek is bírják az adott nyelvet, nem kérheti a bíróság az iratok fordítását, függetlenül attól, hogy az adott nyelv nem a bíróság hivatalos nyelve. E körben fontos információval szolgálhat az Európai Igazságügyi Atlasz, melynek segítségével megtudhatjuk, hogy egy adott tagállamban melyik a bíróságok nyelve vagy melyek a bíróság nyelvei.

Amennyiben a felperes az „A” jelű formanyomtatványon kitöltött Keresetlevelet nem a megfelelő nyelven nyújtotta be a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz, a rendelet 4. cikk (4) bekezdését kell megfelelően alkalmazni, azaz a bíróság ebben az esetben a „B” formanyomtatvány megküldésével jelzi a felperes felé a keresetlevél nyelvi hibáját és egyúttal megjelöli, hogy mely nyelven vagy mely nyelveken fogadja el a keresetlevelet.

Természetesen a feleknek a kis értékű követelések európai eljárásában lehetőségük van arra, hogy az eljárás iratait megismerhessék. Ezért a rendelet lehetőséget biztosít számukra az iratok átvételének megtagadására a kézbesítés alkalmával vagy annak egy héten belüli visszaküldésére, ha az nem átvevő tagállam hivatalos nyelvén, vagy amennyiben annak a tagállamnak több hivatalos nyelve is van, nem a kézbesítés helyének vagy annak a helynek a hivatalos nyelvén vagy hivatalos nyelveinek egyikén készült, ahová az iratot küldeni kell, illetőleg ha az nem a címzett számára érthető nyelven készült.¹²⁷ Gyakorlatilag a Leffler-ügyben¹²⁸ hozott ítéletet ültette át a jogalkotó a 861/2007/EK rendeletbe, mikor rögzítette a hibás kézbesítésből eredő következmények orvoslásának lehetőségét is.¹²⁹ Amennyiben ugyanis a fél él az iratok átvételének megtagadásával, a bíróságnak erről tájékoztatnia kell a másik felet abból a célból, hogy az gondoskodjon az irat lefordításáról. [Preambulum (19) bek., 6. cikk (3) bek.] A rendelet 6. cikk (3) bekezdésében rögzített megtagadási okok megegyeznek a kézbesítési rendelet 8. cikkében szereplő megtagadási okokkal, ezért az Európai Bíróságnak a kézbesítési rendelet kapcsán kifejtett jogértelmezése adaptálható a kis értékű követelések európai eljárására is.

A 6. cikk (3) bekezdésének alkalmazása, azaz az iratok átvételének megtagadása jelentheti akár azt is, hogy a felperes miután lefordíttatta az adott iratot a bíróság nyelvére, le kell fordíttatnia azt az alperes által bírt nyelvre, azaz egy harmadik nyelvre is. Ez persze az eljárási költségeket fogja gyarapítani.

¹²⁶ Így például a számlák, elszámolások fordítását nem kell kérni, ha az abban szereplő adatok egyértelműek vagy egy szótárban könnyen megkereshető a bennük szereplő egy-egy ismeretlen szó.

¹²⁷ Az a tagállam minősül átvevő tagállamnak, amelynek területén az adott iratot a félnek kézbesítették.

¹²⁸ Götz Leffler kontra Berlin Chemie AG C-443/03. sz. ügyben 2005. november 8-án hozott ítélet, EBHT 2005, I-09611.

¹²⁹ Vö. Harsági Viktória: Kézbesítés a polgári jogvitákban határok nélkül. Budapest: HVG-Orac, 2010. 149-152.

A Pp. 76.§-ában rögzítettekkel megegyezően a fordítás költségeit mindig az a fél előlegezi, akinek a fordítás érdekében áll. A bíróság azonban az eset összes körülményét mérlegelve ettől eltérően is meghatározhatja a fordítással kapcsolatos költségek előlegezésének szabályait.

A rendelet nem rögzíti a késedelmes fordítás jogkövetkezményeit, ezért arra a nemzeti jog lesz megfelelően irányadó.

4.5. Az eljárás lezárása

Miután a bíróság a 13. cikkben rögzített módon kézbesítette az „A” formanyomtatványon benyújtott keresetet és az azt esetlegesen alátámasztó iratokat a „C” Válaszformanyomtatvány kíséretében, az alperes a rendelet 5. cikk (3) bekezdésének megfelelően 30 napon belül válaszol. Ugyanez a határidő vonatkozik a felperes válaszára is, amennyiben az alperes viszontkeresettel él. Ennek alapján az alperes, illetve a felperes saját maga dönti el, hogy élni kíván-e válaszadási jogával.

A határidő számítása kapcsán fontos leszögezni, hogy a kézbesítés dátuma határokon átnyúló kézbesítés esetén a 1393/2007/EK rendelet alapján, belföldi kézbesítés esetén pedig a tagállami jog szabályai szerint határozandó meg. A kis értékű követelések európai eljárását bevezető rendelet 5. cikk (3) és (6) bekezdéseinek, de legfőképpen a 7. cikk (3) bekezdésének megszövegezéséből arra lehet következtetni, hogy az előírt 30 napos határidő inkább anyagi jogi jellegű, azaz 30 napon belül meg kell érkeznie a bírósághoz a válasznak, nem elegendő annak postára adása a 30. napon. A rendelet 14. cikkének (2) bekezdése értelmében a bíróságnak lehetősége van meghosszabbítani ezt a határidőt, amennyiben ez szükséges a felek jogainak védelméhez. Erre azonban csak kivételes esetben, a fél kérelmére kerülhet sor, s minden esetben a bíróságnak mérlegelnie kell a szükségesség és arányosság követelményét döntése meghozatalakor.

Amennyiben az alperes, illetve viszontkereset esetén a felperes válaszol a keresetlevélben foglaltakra, a válasznak a bírósághoz való beérkezésétől számított 30 napon belül a bíróság ítéletet hoz.¹³⁰ Ezen szabály alól a rendelet enged kivételt, így a bíróság felhívhatja a feleket, hogy meghatározott határidőn belül nyújtsanak be további információkat a követeléssel kapcsolatban, vagy – amennyiben ezt szükségesnek tartja – a 9. cikkel összhangban bizonyításfelvételt folytat le, illetőleg ha úgy ítéli meg, hogy ez elengedhetetlen

¹³⁰ Ez különösen akkor lehetséges, ha az alperes, illetve viszontkereset esetén a felperes elismeri a keresetlevélben, illetőleg a viszontkeresetben foglalt követelést.

az ügy tisztességes elbírálásához, tárgyalásra idézi a feleket. Az ügy gyors elbírálásához nélkülözhetetlen megfelelő határidők tűzése, ezért a rendelet általában ezen intézkedések megtételére, illetve lebonyolítására 30 napos határidőt ír elő.

Sajnos nem tisztázza a rendelet a bíróság rendelkezésére álló intézkedési lehetőségek egymáshoz való viszonyát.¹³¹ A jogirodalom szerint az intézkedések nem egymás alternatívái, hanem kumulálni lehet őket, így akár mindhárom eljárási cselekményre is sor kerülhet.

A rendelet szerint a bíróság akkor tart szóbeli tárgyalást, ha úgy ítéli meg, hogy az szükséges az ügy tisztességes elbírálásához, s a kis értékű követelések európai eljárásában az egyik legfőbb, mindig szem előtt tartandó elv az arányosság elve. E kettő azonban kollízióba kerülhet egymással a 7. cikk (1) bekezdése esetén, hiszen az írásbeli eljárás felesleges többletköltségeket okozhat, illetőleg az eljárás elhúzódáshoz vezethet, jóllehet egyetlen szóbeli tárgyalás tartása nyomán eldönthető lenne a jogvita. Mindezek alapján a jogirodalom szerint a bíróságnak az eset összes körülményét mérlegelnie kell és a ténylegesen legolcsóbb és leggyorsabb intézkedést kell választania.

A 7. cikk (1) bekezdés a) pontjában használt információszolgáltatási kötelezettséget tágan kell értelmezni, így az nem csak a követelésre vonatkozik, hanem az ellenkövetelésre és a felek minden beadványára (pl. az alperes válaszára vagy egy ugyanezen a rendelkezésen alapuló korábbi beadványra) is, sőt az egyes eljárási kérdések tisztázására is lehet használni. (pl. annak kiderítésére, hogy az ügy tisztességes elbírálásához szükséges-e szóbeli tárgyalás tartása) Fontos leszögezni ennek kapcsán, hogy az ezen rendelkezés nyomán benyújtott beadványokra az általános szabályok az irányadók, ezért célszerű nagy elővigyázatossággal, komoly figyelemmel és kellő precizitással kitölteni.

A jogalkotó az eljárás további részének felgyorsítása érdekében rögzíti, hogy a bíróság a tárgyalástól vagy az ítélet meghozatalához szükséges valamennyi információ (ennek megállapítása bírói mérlegelés tárgya) beérkezésétől számított 30 napon belül meghozza az ítéletet, melyet a 13. cikknek megfelelően kell kézbesíteni a feleknek.

Amennyiben az alperes, illetőleg viszontkereset esetén a felperes nem válaszol a keresetre 30 napon belül, a bíróság a keresettel, illetőleg a viszontkeresettel kapcsolatban ítéletet hoz.¹³² A rendelet nem szól arról, hogy ebben az esetben vajon a bíróság az ítélet meghozatala előtt aláveti-e a keresetlevelet valamiféle vizsgálatnak vagy pedig azzal megegyező tartalmú ítéletet, azaz gyakorlatilag egy „mulasztási ítéletet” hoz. A vonatkozó

¹³¹ Pl. ha a bíróság a 7. cikk (1) bekezdés a) pontja alapján további információkat kér a felektől, s ezek alapján szükségesnek tartja tárgyalás tartását.

¹³² Ez a szabály nyilvánvalóan nem vonatkozik arra az esetre, ha a fél a 7. cikk (1) bekezdés a) pontja nyomán fennálló információszolgáltatási kötelezettségének nem tesz eleget.

jogirodalom szerint a rendelet szóhasználatából az következik, hogy a jogalkotók nem kívántak élni a több tagállamban alkalmazott egyfajta elismerési vélelemmel, így a bíróságnak nem feltétlenül kell a keresetlevélben foglaltakkal azonos tartalmú ítéletet hoznia, bár – mivel csak a kereset van a birtokában – nyilvánvalóan az fogja képezni a döntésének alapját. Többen felhívják a figyelmet azonban arra, hogy ha a bíróság a keresetlevél hiányosságát vagy esetleg hibáját észleli, akkor annak orvoslására a 7. cikk (1) bek. a) pontjában foglalt intézkedés megtételével kerülhet sor.¹³³ A bíróságnak a 7. cikk (3) bekezdése alapján meghozott ítélete nyomán egy nem vitatott követelés jön létre, mely határokon átnyúló végrehajthatósággal bír.

Az ítélet ellen a 17. cikk, azaz az általános szabályok szerint lehet jogorvoslattal élni, azonban az alperes kérheti a 7. cikk (3) bekezdése alapján hozott ítélet felülvizsgálatát a 18. cikk (1) bekezdésében meghatározott esetekben.

4.6. Tárgyalás

A rendelet 5. cikk (1) bekezdése szerint a bíróság akkor tart tárgyalást, ha az ügy minden körülményének mérlegelése alapján úgy ítéli meg, hogy az szükséges az ügy tisztességes elbírálásához. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a kis értékű követelések európai eljárásában tartott tárgyalás nem feltétlenül azonos a hagyományos, a felek és a bíróság együttes jelenlétében a tárgyalóteremben lezajló tárgyalással. Az európai jogalkotó ugyanis nem zárkózik el a polgári perek, így a tárgyalás modern kommunikációs eszközök segítségével való lefolytatásának lehetőségétől sem, sőt szorgalmazza is azt. Ennek egyik fő bizonyítéka a 861/2007/EK rendelet Preambulumának (20) bekezdése, melyben kifejezetten rögzíti, hogy a tagállamoknak a tárgyalás során támogatniuk kell a modern kommunikációs technika alkalmazását. A 8. cikk pedig lehetővé teszi, hogy a bíróság a tárgyalást videokonferencia vagy egyéb kommunikációs technológia igénybevételével is lefolytathassa, amennyiben a technikai eszközök rendelkezésre állnak. Ilyen értelemben tehát a modern kommunikációs eszközöknek a kis értékű követelések európai eljárásában való alkalmazásának egyetlen korlátját éppen a tagállamok állíthatják fel, amennyiben valamilyen technikai eszközt nem fogadnak el a rendelkezésre állás hiánya miatt. Ez a korlát azonban érthető és elfogadható is, hiszen egy tagállam bíróságai csak olyan modern kommunikációs eszközök útján tudnak polgári (peres) eljárást lebonyolítani, melyeket a saját eljárásjogi szabályaik rögzítenek s így megengednek, hiszen nyilvánvalóan ehhez rendelkeznek

¹³³ Vö. Brokamp i. m. 80–81.; Jahn i. m. 2894.

megfelelő technikai háttérrel. A tagállamok által elfogadott kommunikációs eszközökről a bíróságoknál, valamint az Interneten, az Európai Igazságügyi Atlasz honlapján tájékozódhatunk.

A rendeleti szabályozás hiányában a tárgyalás lebonyolításához szükséges eszközökkel kapcsolatos előírásokat, az alkalmazhatóságuk feltételeit a tagállami eljárásjogi szabályok tartalmazzák. Általánosságban elmondható a modern kommunikációs eszközök alkalmazása kapcsán, hogy azokban az államokban is, ahol erre lehetőség van, a gyakorlatban viszonylag ritkán kerül sor ilyen módon lebonyolított eljárásra. Ennek egyik fő oka éppen abban rejlik, hogy a tagállami bíróságok a lehetőség felkínálása mellett általában kifejezetten a felek beleegyezése esetén alkalmazhatják a modern információs technológia vívmányait a tárgyaláshoz.¹³⁴

4.7. Bizonyításfelvétel a kis értékű követelések európai eljárásában

4.7.1. A bizonyításfelvétel

A kis értékű követelések európai eljárása kapcsán a jogalkotó a rendelet 9. cikkében rögzítette a bizonyításfelvételre vonatkozó leglényegesebb szabályokat. Azonban már a rendelet Preambulumában megjelenik a bizonyítás, mint általános, biztosítandó jog, mely mind a felperes, mind pedig az alperes részére nyitva áll. Ezen felül a bizonyítás az egyes eljárási akaratkijelentések,¹³⁵ illetve az eljárási rend ismertetése során kerül említésre.

A bizonyításfelvétel címet viselő 9. cikk a bizonyítás, mint eljárási cselekmény témáját viszonylag szélesen fogja át, hiszen a bizonyítási eszközöktől gyakorlatilag a bizonyítás foganatosításáig próbálja meg szabályozni a kis értékű követelések európai eljárása során lefolytatandó bizonyításfelvételt. A probléma ezzel kapcsolatban pusztán abban áll, hogy mindezt három bekezdésben rögzítette a jogalkotó. Az pedig minden jogalkalmazó és általában a jogászok számára is nyilvánvaló tény, hogy egy ilyen témát nem lehet ilyen terjedelemben átfogóan és mindenki számára kielégítően szabályozni: tehát – ahogy arra a rendelet 19. cikke utal is – a bizonyításfelvétel vonatkozásában is megjelenik mögöttes joganyagként a nemzeti jog, sőt gyakorlatilag a rendeletben rögzített „nagyvonalú szabályok” okán lényegében a rendeleti szabályozás el is tűnik, és helyébe a tagállami eljárásjog lép. Ez pedig egyszersmind a jogalkotók eredeti szándéka, illetve a rendelet célja ellen hat, noha a jogalkotónak – ha csak elméleti síkon is – lehetősége lett volna egy egységesebb eljárási rend

¹³⁴ Brokamp i. m. 126–127.; Mayer – Lindemann – Haibach i. m. 112–118.; Kengyel – Harsági (2009) i. m. 311.

¹³⁵ Pl. keresetlevél, viszontkereset.

kialakítására, mely adott esetben – a jelenlegi 26 eljárási rend helyett – egy, a tagállami eljárásokhoz képest némiképp egyszerűbb bizonyítást honosíthatott volna meg.¹³⁶

4.7.2. A bizonyításfelvétel megengedhetősége, terjedelme

A rendelet javaslatában eredetileg a bíró korlátlan mérlegelési jogkörrel bírt a bizonyításfelvétel megengedhetősége kapcsán,¹³⁷ azonban a jogalkotási folyamat során ez háttérbe szorult és megjelent három elem, ami a bírakat korlátozza a döntési jogkörükben. A korlátok közül az első a 9. cikk (1) bekezdésében jelenik meg, amikor is a jogalkotó utal a bizonyítékok elfogadhatóságára vonatkozó szabályokra. Ennek kapcsán kérdésként merülhet fel, hogy vajon milyen szabályokra utalt itt a jogalkotó, de főként a „bizonyítékok elfogadhatósága”, mint kategória kíván értelmezést és némi elemzést. Az elfogadhatóság kapcsán az első kérdés, ami mindenképpen megválaszolásra vár az, hogy ebben az esetben a jogalkotó a nemzeti jogra kívánt visszautalni vagy inkább egy autonóm értelmezést célzott? E vonatkozásban Kropholler megállapítására érdemes visszautalni, mely szerint amennyiben egy európai jogi eszköz nem utal kifejezetten a nemzeti jogra, a benne található fogalmakat autonóm módon kell értelmezni.¹³⁸ Tekintettel arra, hogy a rendeletben a bizonyítékok elfogadhatóságára nem találunk szabályozást, illetőleg a 19. cikkben mögöttes joganyagul rendelt tagállami jogra való utalás révén megállapítható lenne, hogy e kérdés megválaszolása (is) a nemzeti jog feladata. Ezen érvelést némiképp gyengíti a rendelet Preambulumának (13) bekezdése, mely két esetben nevesíti a tagállami eljárásjog irányadó voltát: a követelés elutasításával kapcsolatban használt „nyilvánvalóan alaptalan” és a keresetlevél elutasításával kapcsolatban használt „elfogadhatatlan” fogalmak tartalommal való kitöltését a nemzeti jogalkotókra bízta. Ennek fényében viszont a kis értékű követelések európai eljárásában a bizonyítás megengedhetősége kérdésének eldöntése nem tartozik a nemzeti jogalkotás hatáskörébe. Ennek nyomán továbbra is eldöntendő kérdésként áll fenn, hogy akkor mire is gondolt pontosan a jogalkotó, mikor a bizonyítékok elfogadhatóságára vonatkozó szabályokra utalt. Ezzel kapcsolatban azonban már a tagállami eljárásjogok felületes áttekintése révén is belátható, hogy a nemzeti jogalkotók más módszerrel éltek, hiszen a „bizonyítás elfogadhatatlanságát, megengedhetetlenségét”, illetve annak eseteit, mint egyfajta negatív felsorolást rögzítették a polgári perrendtartásokban, nem pedig az „elfogadhatóság” eseteit.

¹³⁶ Vö. Brokamp i. m. 97.

¹³⁷ Vö. Javaslat 7. cikk (1) bek.

¹³⁸ Kropholler, Jan: Die Auslegung von EG-Verordnungen zum Internationalen Privat- und Verfahrensrecht – Eine Skizze. In: Basedow, Jürgen (szerk.): Aufbruch nach Europa: 75 Jahre Max-Planck-Institut für Privatrecht. Tübingen: Mohr Siebeck, 2001. 583.

Hiszen – ahogy a magyar polgári eljárásjogban is – a tagállamok esetében a szabad bizonyítás elve érvényesül, melynek áttörését csupán az a néhány ok képezi, melyek a bizonyítás elfogadhatatlanságára vonatkoznak.¹³⁹

A szabad bírói mérlegelés másik korlátja a 9. cikk (1) és (2) bekezdésében is megjelenő azon kitétel, hogy a bizonyításfelvételre csak olyan körben és olyan terjedelemben kerülhet sor, amennyiben ez az ítélethozatalhoz szükséges. Könnyen belátható, hogy egy bíró az ítélethozatalhoz gyűjt információt a bizonyításfelvételi eljárás során, így gyakorlatilag bármilyen az ügygel kapcsolatos bizonyításra elmondható, hogy az szükséges az ítélet meghozatalához. Emellett a nemzeti eljárásjogokban is megjelenő eljárásjogi alapelv, a perhatékonyság követelménye szintén ezt követeli meg a bíraktól, s ez talán különösen nagy szerephez jut azokban az ügyekben, ahol a pertárgy értéke viszonylag alacsony. Ennek nyomán tehát leszögezhetjük, hogy a jogalkotó által állított második korlát kevésbé érhető tetten, azaz lényegében nem állít gátat a szabad bírói mérlegelés elé.

A bizonyítás során alkalmazandó szabad bírói mérlegelés talán legkönnyebben meghatározható, s ezáltal tényleges akadálya az arányosság követelménye, mely a 9. cikk (3) bekezdésében egy viszonylag világos rendelkezésben ölt testet, mely szerint a bíróságnak a bizonyításfelvétel legegyszerűbb és legkevésbé terhelő módját kell használnia. Ezzel a szabállyal a jogalkotó – a perhatékonyság elvére tekintettel – lényegében felülírta a 9. cikk (1)-(2) bekezdésében rögzített bizonyításfelvételi rendszert. Ez pedig – ahogy arra Rechberger és Schoibl is felhívja a figyelmet – negatív kihatással lehet a közvetlenség elvének érvényesülésére is, ami egyúttal a valóság kiderítését is befolyásolhatja: ezáltal pedig a több tagállami eljárásjogban megjelenő igazságközpontú szemlélet figyelmen kívül hagyásának veszélyét vonhatja magával.¹⁴⁰

Az európai jogalkotó a kis értékű követelések európai eljárásának megalkotásakor tehát meglehetősen nagy teret hagyott a bírói mérlegelésnek a bizonyításfelvétel kapcsán, melynek szinte egyetlen korlátját az arányosság elve képezi. Az arányosság elvének tényleges tartalommal való kitöltése pedig a bíróságok feladata. Ez a rendszer pedig egy kevésbé objektív elutasítási rendet látszik körvonalazni a bizonyítási indítványok elutasítása kapcsán.

¹³⁹ Vö. Brokamp i. m. 98-99.

¹⁴⁰ Rechberger, Walter H.: Die neue Generation. Bemerkungen zu den Verordnungen Nr. 805/2004, Nr. 1896/2006 und Nr. 861/2007 des Europäischen Parlaments und des Rates. In Stürner, Rolf – Matsumoto, Hiroyuki – Lüke, Wolfgang – Deguchi, Masahisa (Hrsg.): Festschrift für Dieter Leipold zum 70. Geburtstag. Tübingen: Mohr Siebeck, 2009. 314-315., Schoibl i. m. 343–350.

4.7.3. A bizonyításfelvétel eszközei

A kis értékű követelések európai eljárásában – a fentebb ismertetett megszorításokkal – a szabad bizonyítás elve érvényesül: ez a bizonyítékok, illetőleg a bizonyításfelvétel eszközeinek sokszínűségét is magában foglalja.

Feltehetőleg az eljárás írásbeli karaktere okán a bizonyításfelvétel megengedhető módjai között a rendelet 9. cikkében főszabályként a tanúk, a szakértők vagy felek írásbeli vallomástétele útján való bizonyításfelvételt sorolja fel, mely – ha rendelkezésre állnak – a modern információs technológia eszközeinek igénybevételével is lefolytatható. Érdekes és egyszersmind elgondolkodtató, hogy az európai jogalkotó nem nevesítette az okirati bizonyítást, mint a feltételezhetően leggyakoribb bizonyítási módot. Ennek oka talán abban rejlik, hogy a követelés megalapozottságának alátámasztására vagy éppen annak cáfolatára irányuló okiratokat már célszerű a feleknek az első beadványaikban, azaz a keresetlevélben, illetve az arra adott válaszban feltüntetni és ahhoz mellékelni.

Ilyen módon tehát a bizonyítékok sokféleségén alapuló első látásra már-már teljesen szabadnak tűnő bizonyításfelvétel útját két nagy korlát állja: egyrészt a bíróságok által elfogadhatónak nyilvánított bizonyítékok köre, másrészt a tagállam bíróságainak modern információs technológiai eszközökkel való ellátottsága. (A tagállamok által elfogadott kommunikációs eszközökről a bíróságoktól, valamint az Interneten, az Európai Igazságügyi Atlasz honlapján¹⁴¹ lehet tájékoztatást szerezni.) A rendeleti szabályozás hiányában a tárgyalás lebonyolításához szükséges eszközökkel kapcsolatos előírásokat, az alkalmazhatóságuk feltételeit a tagállami eljárásjogi szabályok tartalmazzák. Általánosságban elmondható a modern kommunikációs eszközök alkalmazása kapcsán, hogy azokban az államokban is, ahol erre lehetőség van, a gyakorlatban viszonylag ritkán kerül sor ilyen módon lebonyolított eljárásra. Ennek egyik fő oka éppen abban rejlik, hogy a tagállami bíróságok a lehetőség felkínálása mellett általában kifejezetten a felek bejegyzése esetén alkalmazhatják a modern információs technológia vívmányait a tárgyaláshoz.¹⁴²

A gyakorlatban több tagállamban nehézséget okozhat például a tanúk írásbeli vallomástételi kötelezettsége, hiszen nem mindenhol ismert ez a jogintézmény (Pl. Németország és Ausztria), s lévén, hogy a bizonyításfelvétel részletes szabályai vonatkozásában a nemzeti eljárásjogra való visszautalást találhatunk, több tagállam esetében joghézag áll fenn.

¹⁴¹ http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/index_hu.htm

¹⁴² Brokamp i. m. 126–127.; Mayer – Lindeman – Haibach i. m. 112–118.; Kengyel – Harsági (2009) i. m. 311.

A szóbeli vallomástétel és a szakértői bizonyításfelvétel alkalmazhatóságát sem zárja ki a rendelet, ám ezek csak kivételes esetben, azaz akkor lehetségesek, ha szükségesek az ítélethozatalhoz. (Pl. ha az írásbeli tanúvallomás nem lehetséges a tanú írástudatlansága miatt) Az erről való döntés meghozatalakor a költségarányosság szempontjait kell a bíróságnak szem előtt tartania. A költségek figyelembevétele e körben azonban nem igényel külön vizsgálatot, hiszen amikor a bíróság dönt az adott bizonyításfelvétel megengedhetőségéről, döntésekor a 9. cikk (3) bekezdésnek megfelelően tekintettel kell lennie a költségtényezőkre is.

4.7.4. A bizonyításfelvételi eljárás

A bizonyítékok benyújtására a rendelet nem ír elő semmiféle határidőt, így azt megteheti a felperes már a keresetlevelével egyidejűleg, illetve az alperes az arra adott válaszában, de ez nem gátolja őket abban, hogy – amennyiben szükséges – az eljárás során további bizonyítékokat terjesszenek elő. [Preambulum (12) bek.] Célszerű azonban ezt mihamarabb megtenni, tekintettel az esetleges jogkövetkezményekre. (Pl. költségekben való marasztalás vagy elutasítás az elkészttség okán.)

A rendelet „A” mellékletét képező keresetlevél-formanyomtatvány konkrétan utal is a bizonyítékokra: a követelés jogalapjával kapcsolatos részleteket a formanyomtatvány nyolcadik pontja alatt fel kell tüntetni. Így az összes tagállamban érvényesülő tárgyalási elvnek megfelelően ki kell fejteni és lehetőség szerint meg kell indokolni a követelést (pl. mikor, hol és mi történt), illetve ennek alátámasztására meg kell jelölni az előterjeszteni kívánt bizonyítékokat, melyek lehetnek írásbeli bizonyítékok (Pl. szerződés, számla, szállítólevél, átadás-átvételi elismervény stb.), tanúk szóbeli vagy írásbeli kijelentései, valamint egyéb bizonyítékok is. Amennyiben lehetséges és szükséges, csatolni kell a bizonyítékokat a keresetlevélhez. Minden egyes bizonyíték esetében meg kell jelölni, hogy az a követelés mely pontját vagy pontjait támasztja alá. Noha ezt nem teszi kötelezővé a rendelet, lehetőség szerint minden bizonyítékot célszerű előterjeszteni a keresetlevél benyújtásával egyidejűleg, hiszen így biztosítható a kis értékű követelések európai eljárásának egyik fő célja, azaz az eljárás felgyorsítása. [Vö. Preambulum (12) bek.] Ennek elmaradása, azaz néhány (esetleg az összes) bizonyíték későbbi, az eljárás folyamán való előterjesztése az így keletkező (többlet)költségek viselésének [Preambulum (29) bek., 16. cikk], illetve a tagállami eljárásjog által meghatározott jogkövetkezmények (Pl. elutasítás elkészttség okán vagy a rosszhiszemű pervitel egyéb következményei) viselésének terhével jár.

Az alperesnek a rendelet szerint a számára megküldött keresetlevélre és az azt esetlegesen alátámasztó iratokra 30 napon belül válaszolnia kell. A válasz vonatkozásában nem érvényesül formakényszer, így az alperes megteheti ezt a „C” jelű Válaszformanyomtatvány II. részének kitöltésével és esetlegesen az azt alátámasztó iratok csatolásával, de válaszolhat a formanyomtatvány mellőzésével, egyéb megfelelő módon is, amit a bíróság tagállamának eljárásjoga lehetővé tesz. Fontos kiemelni, hogy a Válaszformanyomtatvány kitöltési útmutatója és a rendelet szerint a bizonyítékok megjelölése nem kötelező,¹⁴³ ezzel szemben a formanyomtatvány 2. pontja már az alperes kötelezettségeként tünteti ezt fel. A jogirodalom szerint nincs akadálya annak, hogy az alperes csak később terjessze elő bizonyítékait, azonban ez esetben viselnie kell annak kockázatát, hogy a bíróság elkésettség okán elutasítja a bizonyítási indítványát vagy az ezáltal felmerülő költségekben – pernyertességtől függetlenül – marasztalja a 16. cikk alapján.¹⁴⁴

Miután az alperes, illetve viszontkereset esetén a felperes válaszol a keresetlevélben foglaltakra, a válasznak a bírósághoz való beérkezésétől számított 30 napon belül a bíróság ítéletet hoz, de ez előtt még felhívhatja a feleket, hogy meghatározott határidőn belül nyújtsanak be további információkat a követeléssel kapcsolatban, vagy – amennyiben ezt szükségesnek tartja – a 9. cikkel összhangban bizonyításfelvételt folytat le, illetőleg ha úgy ítéli meg, hogy ez elengedhetetlen az ügy tisztességes elbírálásához, tárgyalásra idézi a feleket. Ezzel kapcsolatosan fontos kiemelni még a bizonyításfelvétel kapcsán, hogy a rendelet 7. cikk (1) bekezdésében rögzített intézkedések közül egyedül a bizonyításfelvételre nem került határidő rögzítésre a bíróság számára. Ez nyilvánvalóan a bizonyítás speciális jellegéből, illetve az esetleges határokon átnyúló (közvetett vagy közvetlen) bizonyításfelvétel alkalmazásából adódik. Mindenesetre a bíróságnak a kis értékű követelések európai eljárásának céljára tekintettel a bizonyításfelvételt a lehető legrövidebb időn belül le kell folytatnia.

4.7.5. Bizonyításfelvétel a kis értékű követelések európai eljárásában Magyarországon

A fentiek alapján könnyen belátható, hogy a kis értékű követelések európai eljárásában a tagállamok bizonyításfelvételi rendszeréhez képest egy egyszerűbb és rugalmasabb rendszer jött létre, amely azonban nagymértékben a tagállami jogon is alapul, hiszen a 861/2007/EK rendelet rendelkezései csak a bizonyításfelvétel főbb irányvonalait rögzítik, így a részletes

¹⁴³ Erre a „megjelölheti”, illetve az „adott esetben” szóhasználatokból lehet következtetni.

¹⁴⁴ Vö. Brokamp i. m. 74.

szabályok vonatkozásában a tagállami jog az irányadó. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a tisztán belföldi bizonyításfelvételt a nemzeti polgári eljárásjog, azaz Magyarország esetében a Polgári perrendtartás szabályai szerint, míg a határokon átnyúló bizonyításfelvételt a Tanács 1206/2001/EK rendelete (2001. május 28.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai közötti együttműködéséről szerint kell lebonyolítani.

4.8. A felek képvisellete

A kis értékű követelések európai eljárását bevezető rendelet céljával ellentétesen hatna, ha kötelező jogi képviselést írnának elő az ilyen eljárásokban. Ezért a Preambulum (15) bekezdésében rögzített elvet a 10. cikk megerősíti és az ügyvéd vagy más jogi képviselő általi képviselést fakultatív jellegét rögzíti.

A gyakorlatban azonban feltehetően nehézséget jelent a laikusok számára az eljárás során alkalmazandó viszonylag bonyolult formanyomtatványok kitöltése, ezért valószínűleg a jogi képviselést lesz jellemző ezekre az eljárásokra. Amennyiben a felek bármelyike az ügyvédi vagy más jogász általi képviselést mellett dönt, a képviselést költségei az eljárás költségei közé tartoznak, melyeket a pereszes fél visel, feltéve hogy indokolt volt a képviselést és annak költségei arányosak a követelés értékével. [Preambulum (29) bek., 16. cikk]

Ezzel látszólag ellentétes, ezért problémaként merülhet fel, ha a jogorvoslati eljárásban a tagállami eljárásjog kötelező jogi képviselést ír elő. A jogirodalom szerint a jogorvoslati eljárásra vonatkozó 17. cikk szabályozási módjából arra lehet következtetni, hogy a rendeletben rögzített szabály, miszerint az ügyvédi vagy más jogász általi képviselést nem kötelező, az első fokú eljárásra vonatkozik.¹⁴⁵

4.9. A feleknek nyújtott segítség

A kis értékű követelések európai eljárása kapcsán a jogalkotó a tagállamok kötelezettségévé tette, hogy szükség esetén nyújtsanak gyakorlati segítséget a felek számára a nyomtatványok kitöltéséhez. Ez a segítség a formanyomtatványok elérhetőségére és kitöltésére vonatkozó technikai információkat is magában kell, hogy foglalja [Preambulum (21) bek.]. A formanyomtatványok az Európai Közösség valamennyi hivatalos nyelvén megtalálhatóak az Interneten és letölthetők az Európai Igazságügyi Atlasz honlapjáról.

¹⁴⁵ Vö. Brokamp i. m. 132.; Leible – Freitag i. m. 108.; Mayr i. m. 41.

Magyarországon a Kormány 2056/2008. (V.9.) Korm. határozata a kis értékű követelésekre vonatkozó európai eljárás bevezetéséről szóló 861/2007/EK közösségi rendelet alkalmazásához szükséges magyar tájékoztatások megtételéről mellékletében rögzítettek szerint alapvetően a járásbírók rendelkeznek hatáskörrel a kis értékű követelések európai eljárására, az ügyek meghatározott köre esetében [Ld. 4. cikk.] pedig a Fővárosi Törvényszék, illetve a törvényszékek járnak el.

A kis értékű követelések európai eljárását bevezető 861/2007/EK rendelet 4. cikk (5) bekezdése alapján a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a keresetlevél mintája valamennyi olyan bíróságon hozzáférhető legyen, amely előtt a kis értékű követelések európai eljárása megindítható. Ennek megfelelően tehát valamennyi járásbíró és törvényszéken, illetve a Fővárosi Törvényszéken segíteni tudnak a leendő felperesnek a keresetlevél nyomtatványának elérhetőségében. A további formanyomtatványok elérésében, valamint a kitöltésben pedig a 2003/8/EK irányelv nyomán a határokon átnyúló jogviták esetében segítségnyújtási hatáskörrel rendelkező Igazságügyi Szolgálatok Jogi Segítségnyújtó Osztályai állnak a felek rendelkezésére, melyek a kormányhivatalok szakigazgatási szerveiként működnek.

4.10. A bíróság feladata

A kis értékű követelések európai eljárása esetében nem érvényesül ügyvédkényszer, így a felek nem is kötelesek követelésük jogi minősítésére, sőt a rendelet értelmében a bíróság – a szükségeshez képest – tájékoztatni is köteles a feleket az eljárási kérdésekről. Ez a tájékoztatási kötelezettség nem csak az ügyben eljáró bíró, illetve bírák vonatkozásában érvényesül, hanem a bíróság alkalmazottai is nyújthatnak tájékoztatást a nemzeti joggal összhangban [Preambulum (22) bek.]. E tájékoztatás azonban csak az eljárási kérdésekre terjedhet ki, így az anyagi jogi kérdések vonatkozásában a feleknek már a saját vagy jogi képviselőjük ismereteire kell támaszkodniuk.

A kis értékű követelések európai eljárása kapcsán a bíróság tájékoztatásának terjedelmét illetően elmondható, hogy az nem csak a közösségi eljárásjogi szabályok ismertetését kell, hogy magában foglalja, hanem – tekintettel annak hézagkitöltő szerepére – a tagállami eljárásjogot is. Erre a tájékoztatásra azonban a rendelet értelmében csak akkor kerül sor, ha a bíróság ezt szükségesnek tartja. Annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy mikor és pontosan milyen terjedelemben tekinthető szükségesnek e tájékoztatás, az eljáró bíró mérlegelési jogkörébe tartozik.¹⁴⁶

¹⁴⁶ Vö. Brokamp i. m. 128.

A rendelet értelmében a bíróságnak törekednie kell a felek közötti egyezsége, azaz arra, hogy a felek közötti jogvita nyomán eljárás ne is induljon vagy a megindult eljárás ítélet nélkül kerüljön nyugvópontra, illetve lehetőleg mihamarabb lezáruljon a polgári per (Pl. bizonyításfelvétel, szóbeli tárgyalás nélkül), ezáltal mérsékelve a felek költségeit is. Az egyezés vonatkozásában azonban további rendelkezéseket nem találhatunk a rendeletben, ezért a 19. cikknek megfelelően az egyezés megkötésére, illetve annak jogi sorsát illetően a tagállami eljárásjog szabályait kell megfelelően alkalmazni.

4.11. Az iratok kézbesítése

A kis értékű követelések európai eljárását bevezető rendelet egyik fő újítása abban rejlik, hogy egy egységes, az Európai Igazságügyi Térségre kiterjedő kézbesítési rendszert hozott létre, mely független a kézbesítési rendeletről.¹⁴⁷ Ez gyakorlatilag az első közvetlenül hatályos és alkalmazandó kézbesítési rendszer, ami még a nemzeti szabályokat is háttérbe szorítja, hiszen a rendelet 13. cikkét nem csak a határokon átnyúló kézbesítések, hanem a tisztán belföldi kézbesítések esetén is alkalmaznia kell a bíróságnak.

A kis értékű követelések európai eljárásában az iratokat főszabály szerint postai úton, a kézhezvétel időpontját is tartalmazó elismervény ellenében kell kézbesíteni. [Preambulum (18) bek., 13. cikk (1) bek.] Kivételesen, amennyiben ez nem lehetséges, mert a címzett nem található meg vagy mert az átvételt elmulasztja vagy megtagadja, az Európai Parlament és a Tanács 805/2004/EK rendelete (2004. április 21.) a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okirat létrehozásáról alapján, annak a 13-14. cikkeiben rögzített módon, az adós általi kézhezvétel bizonyítékával vagy anélkül kell kézbesíteni az iratokat. Ebben az esetben azonban a 805/2004/EK rendelet 13-14. cikkeiben szereplő szabályokat nem minimumszabályokként kell kezelni, hanem a kézbesítés konkrét, közvetlenül alkalmazandó szabályaiként. Fontos leszögezni, hogy a 805/2004/EK rendelet csak a kézbesítés módjait illetően nyújt eligazítást a jogalkalmazás során, a kézbesítendő iratok körét a 861/2007/EK rendelet alapján kell meghatározni. Tekintettel arra, hogy a rendelet nem rendeli alkalmazni a 805/2004/EK rendelet 15. cikkét, annak kérdése, hogy lehet-e kézbesíteni a kis értékű követelések európai eljárásában az iratokat a címzett képviselője részére, a nemzeti jogalkotás

¹⁴⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 1393/2007/EK rendelete (2007. november 13.) a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről (iratkezelés), és az 1348/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről.

ad választ, mely a kézbesítés részletszabályaira (melyek inkább már csak operatív jellegűek) is vonatkozik.¹⁴⁸

4.12. Határidők

A 861/2007/EK rendelet egyik fő célja az eljárás felgyorsítása, ezért a bíróságnak a kis értékű követelések európai eljárásában a lehető leggyorsabban el kell járnia [Preambulum (23) bek.]. Egyes eljárási cselekmények lebonyolítására azonban konkrét határidőt is előírt a jogalkotó mind a bíróság, mind a felek számára. A határidők számítására nem a tagállami jog alkalmazandó, hanem – noha a rendelet cikkei között ez nem került rögzítésre – a Tanács 1182/71/EGK, Euratom rendelete (1971. június 3.) az időtartamokra, időpontokra és határidőkre vonatkozó szabályok meghatározásáról. [Preambulum (24) bek.] Eszerint a napokban kifejezett időtartamot attól a pillanattól kell számítani, amikor esemény bekövetkezik vagy cselekvés végbemegy. Az a nap azonban, amely alatt az esemény bekövetkezik vagy cselekvés végbemegy, a kérdéses időtartamba nem tartozik bele. Egyébként a napokban kifejezett időtartam az időtartam első napja első órájának megkezdődésével veszi kezdetét és utolsó napja utolsó órájának végeztével fejeződik be, magában foglalja a munkaszüneti napokat, a szombatokat és a vasárnapokat, kivéve, ha ezt kifejezetten kizárják, vagy amennyiben az időtartamot munkanapokban adják meg. Amennyiben az időtartam utolsó napja munkaszüneti nap, szombat vagy vasárnap, úgy az időszak a következő munkanap utolsó órájának elteltével fejeződik be. [3. cikk (1)-(3) bek.]

A rendelet által meghatározott határidőkhöz tehát főszabály szerint kötve vannak a felek és maga a bíróság is. Ennek megfelelően a feleket minden esetben tájékoztatni kell a határidő elmulasztásának következményeiről. [Preambulum (28) bek., 14. cikk (1) bek.]

A rendelet azonban a 14. cikkben rögzített ún. határidő-generálklauzula által lehetőséget ad az előírt határidők kivételes esetekben történő meghosszabbítására. Ennek köszönhetően az első látásra gyakran meglehetősen szűkre szabottnak tűnő határidők valamelyest rugalmasabbakká, relatívvá válnak. Így a felek számára az eljárás lefolytatása és lezárása kapcsán rögzített határidőket a bíróság mérlegelési jogkörében kivételes esetben, a fél határidő lejárta előtt alapos indoklással benyújtott kérelmére meghosszabbíthatja, ha ez a felek jogainak védelméhez szükséges. A felek számára nyitva álló határidőt a bíróság hivatalból hosszabbítja meg, ha a fél a beadványát nem a bíróság nyelvén vagy nyelveinek

¹⁴⁸ Vö. Hess – Bittmann i. m. 312.; Bittmann i. m. 220.; Brokamp i. m. 56–63.; Kengyel – Harsági (2009) i. m. 307.

egyikén nyújtotta be. Amennyiben pedig maga a bíróság nem tudja tartani a számára előírt határidőket, a rendelet szerint az elmaradt eljárási cselekményeket a lehető legrövidebb időn belül meg kell tennie.

4.13. A kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítélet

Amennyiben az alperes, illetőleg viszontkereset esetén a felperes nem válaszol a keresetre a rendelkezésére álló 30 napon belül, a 7. cikk (3) bekezdésének megfelelően a bíróság a keresettel, illetőleg a viszontkeresettel kapcsolatban ítéletet hoz.¹⁴⁹ A jogirodalom megosztott, s a rendeletben sem található sajnálatos módon rendelkezés arra vonatkozóan, hogy vajon ebben az esetben az ítélet meghozatala előtt aláveti-e a bíróság a keresetlevelet valamiféle vizsgálatnak vagy pedig azzal megegyező tartalmú ítéletet hoz. A jogirodalom szerint a rendelet „hallgatásából” azonban arra lehet következtetni, hogy a jogalkotók nem kívánták kifejezetten alkalmazni a több tagállamban ismert „elismerési vélelmet”, azaz a rendelet 19. cikke értelmében ennek eldöntése kapcsán a jogalkalmazóknak a nemzeti polgári eljárásjogi szabályok alapulvételével kell döntenüik.¹⁵⁰ Ennek megfelelően tehát a bíróságnak nem feltétlenül kell a keresetlevél tartalmával egyező tartalmú ítéletet hoznia, bár – mivel csupán a keresetlevél áll rendelkezésére – feltehetőleg arra fogja döntését alapozni.¹⁵¹ Ha a bíróság a keresetlevél hiányosságát vagy esetleg hibáját észleli, akkor – ahogyan arra többen fel is hívták a figyelmet – annak orvoslására a 7. cikk (1) bek. a) pontjában foglalt intézkedés megtételével kerülhet sor.¹⁵² A bíróságnak a 7. cikk (3) bekezdése alapján meghozott ítélete nyomán egy olyan követelés jön létre, mely kimeríti a 805/2004/EK rendelet 3. cikk (1) bekezdésének b) pontját, azaz teljesül a feltétel, miszerint a bírósági eljárás során a származási tagállam joga szerinti eljárási szabályokkal összhangban az adós a követeléssel szemben nem

¹⁴⁹ Ez a szabály azonban nem alkalmazható akkor, ha a fél a 7. cikk (1) bekezdés a) pontja nyomán létrejött információszolgáltatási kötelezettségének nem tesz eleget.

¹⁵⁰ Vö. Bittmann i. m. 219.; Brokamp i. m. 82-83. és 128-129.; Frauenberger-Pfeiler, Ulrike: EuZVR: Die neue Generation. Europäisches Mahnverfahren und Bagatellverfahren Teil II. JAP [2008/2009]/3. 171.; Freitag – Leible i. m. 5.; Fucik, Robert: Das EU-Bagatellverfahren nach der ZVN 2009. ÖJZ 2009/50. 438.; Hess – Bittmann i. m. 312.; Jahn i. m. 2894.; Jelinek, Wolfgang: Das Europäische Bagatellverfahren aus österreichischer Sicht. In König, Bernhard – Mayr, Peter G. (Hrsg.): Europäisches Zivilverfahrensrecht in Österreich II. 10 Jahre nach dem Vertrag von Amsterdam. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2009. 80-81.; Mayr i. m. 43-44.; Rechberger, Walter H. – Simotta, Daphne-Ariane: Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts. Erkenntnisverfahren. 7., ergänzte Auflage. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2009. 697.; Scheuer, Ursula: Die Verordnung zur Einführung eines europäischen Verfahrens für geringfügige Forderungen. Zak, 2007/12. 228.

¹⁵¹ Haibach (2008) i. m. 139.; Hess – Bittmann i. m. 312.; Scheuer i. m. 228.

¹⁵² Vö. Brokamp i. m. 80-81.; Jahn i. m. 2894.; Scheuer i. m. 228.

emelt kifogást, ezáltal a felperes (ítéletben rögzített) követelés nem vitatott követelésnek minősül, határokon átnyúló, exequatur eljárás nélküli végrehajthatósággal bír.¹⁵³

Az ítélet ellen a rendelet a 17., illetve 18. cikke szerinti jogorvoslattal lehet élni, azaz a 17. cikk értelmében az általános (nemzeti) szabályok által szabályozott jogorvoslat áll a felek rendelkezésére,¹⁵⁴ emellett azonban az alperes kérheti a 7. cikk (3) bekezdése alapján hozott ítélet felülvizsgálatát is a 18. cikk (1) bekezdésében meghatározott esetekben.

4.14. Az ítélet végrehajthatósága

A jogerő beálltától függetlenül, a kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítélet a közlésével végrehajthatóvá válik, tekintet nélkül a benyújtható, illetve benyújtott jogorvoslati eszközökre. A pernyertes fél tehát – amennyiben szükségesnek ítéli – akár az ítélet 13. cikk szerinti kézbesítése után nyomban kérheti annak (előzetes) végrehajtását. A végrehajtás okán biztosíték nyújtása – a végrehajtás felfüggesztésének és korlátozásának feltételeit rögzítő 23. cikk eseteit kivéve – azonban nem követelhető.¹⁵⁵

A 15. cikk tehát megfosztja a jogorvoslatot halasztó hatályától. Ez a magyar polgári eljárásjog szemszögéből nézve szokatlan rendelkezés ellentétben az Alkotmánybíróság 5/1992. (I.30.) sz. AB határozatával is, mely éppen azt mondja ki, hogy a közhatalmi döntésekkel szemben legalább egy halasztó hatályú jogorvoslati eszköznek rendelkezésre kell állnia. Az Alkotmánybíróság határozata ellenére azonban a közösségi jog elsőbbségének elve alapján nem bír halasztó hatállyal a végrehajtásra a jogorvoslat a kis értékű követelések európai eljárásában.¹⁵⁶

Am a pervesztes fél jogainak védelme érdekében a végrehajtás 23. cikk szerinti felfüggesztése vagy korlátozása akkor is lehetséges, ha az ítéletet abban a tagállamban kell végrehajtani, amelyben azt meghozták. Így ha a pervesztes félnek érdeke fűződik ahhoz, hogy – legalább ideiglenesen – megakadályozza a végrehajtási eljárás lefolytatását, a lehető legrövidebb időn belül kérnie kell a végrehajtási eljárásnak a biztosítási intézkedésekre való korlátozását, a végrehajtásnak az általa meghatározott biztosíték nyújtásától való függővé tételét, illetőleg kivételes körülmények esetén kérheti a végrehajtási eljárás felfüggesztését is.

¹⁵³ Bittmann i. m. 219.

¹⁵⁴ Az egyes tagállamokban igénybe vehető jogorvoslatokról az Európai Igazságügyi Atlasz honlapján lehet tájékozódni: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/index_hu.htm.

¹⁵⁵ Preambulum (25) bek., 15. cikk (1) bek.

¹⁵⁶ Ld. részletesebben Varga i. m. 12.

4.15. Költségek

A kis értékű követelések európai eljárásában az eljárási költségek megállapítására a lex fori az irányadó, azaz az eljáró bíróság szerinti tagállam polgári eljárásjoga alapján kell meghatározni azt. [Preambulum (29) bek.] Ennek megfelelően Hazánkban a Pp. VI. Fejezetének szabályait kell alkalmazni az eljárási költségekre a kis értékű követelések európai eljárásában is.

A felszámítandó költségekre vonatkozóan tájékoztatási kötelezettséget ír elő a rendelet a tagállamok részére a hozzáférhetőség és az átláthatóság érdekében. Ennek megfelelően a felperes figyelmét a keresetlevélben fel is hívják, hogy célszerű lehet az eljárás költségeinek megtérítésére vonatkozó rész kitöltése előtt vagy az érintett bíróságnál vagy az Európai Igazságügyi Hálózat honlapján tájékozódni, hiszen a bíróságok által elismerhető költségek köre tagállamonként eltérő.

A 861/2007/EK rendelet – a Pp-vel megegyező módon – a pervesztes fél kötelezettségévé teszi ez eljárás költségeinek viselését. A bíróság viszonylag tág mérlegelési jogköre alapján az egyszerűség és a költséghatékonyság elvére tekintettel mentesül azonban a pervesztes fél azon költségek (pl. a másik fél képviselésének díja, az iratok kézbesítésének, illetőleg fordításának költségei) viselése alól, melyeket a pernyertes fél indokolatlanul okozott vagy a követeléshez képest aránytalanok voltak. [Preambulum (29) bek., 16. cikk] Ennek megfelelően – noha nincs ügyvédkényszer a kis értékű követelések európai eljárásában – az ügyvédi költség a per költségei közé tartozik, feltéve hogy az ügyvéd igénybevétele indokolt volt és annak költsége arányban áll a követelés értékével. Ugyanez igaz az iratok fordításával kapcsolatos költségekre is.¹⁵⁷

A pervesztesség mértékének tisztázására részleges pernyertesség esetén a tagállami jog az irányadó.

A 16. cikket a jogorvoslatokra is alkalmazni kell. [17. cikk (2) bek.]

5. Jogorvoslat a kis értékű követelések európai eljárásában született ítélettel szemben

A kis értékű követelések európai eljárásában született ítélet megtámadhatóságát a rendelet 17. és 18. cikkei szabályozzák. A 17. cikkben a mindkét fél által igénybe vehető jogorvoslatra találhatunk rendelkezéseket, míg a 18. cikkben található ún. minimumszabályok az ítélet felülvizsgálatára vonatkozóan csak az alperes számára biztosítanak lehetőséget az ítélet megtámadására.

¹⁵⁷ Kengyel – Harsági (2009) i. m. 307–308.; Mayr i. m. 44.

Fontos leszögezni, hogy a jogorvoslat fogalmát autonóm módon kell értelmezni és a rendeletben a jogorvoslatra történő bármely hivatkozásnak magában kell foglalnia a nemzeti jog alapján rendelkezésre álló valamennyi lehetőséget. [Preambulum (26) bek.]

A mindkét fél számára nyitva rendelkezésre álló jogorvoslatot illetően az európai jogalkotó nem kívánt élni a közösségi szabályozás lehetőségével, így tagállami hatáskörben hagyta azt. Eszerint a tagállamoknak csupán tájékoztatási kötelezettségük áll fenn a Bizottság irányába, hogy eljárási joguk lehetővé teszi-e az ítélettel szembeni jogorvoslatot, valamint – amennyiben lehetséges a jogorvoslat – milyen határidőn belül kell benyújtani ezt. A kis értékű követelések európai eljárásában az egyes tagállamokban érvényesülő jogorvoslati lehetőségekről a tagállami bíróságoknál, valamint a Bizottság által az Interneten az Európai Igazságügyi Atlasz honlapján lehet tájékozódni. Magyarországon a Kormány 2056/2008. (V.9.) Korm. határozata a kis értékű követelésekre vonatkozó európai eljárás bevezetéséről szóló 861/2007/EK közösségi rendelet alkalmazásához szükséges magyar tájékoztatások megtételéről Melléklete szerint az ilyen eljárásban hozott ítélet ellen a Polgári perrendtartás XII. Fejezete (233. és köv. §-ok) szerinti fellebbezés nyújtható be. Hazánkban a fellebbezést az ítélet közlésétől számított tizenöt napon belül kell előterjeszteni annál a bíróságnál, amelyik az (elsőfokú) ítéletet meghozta.

A jogorvoslati eljárás tagállami hatáskörben való hagyása sajnálatos módon nyilvánvalóan a kis értékű követelések európai eljárásának egységes alkalmazhatósága ellen hat, hiszen míg az alperes biztos, hogy megtámadhatja az ítéletet, a felperes számára a tagállami jog szabályaitól függően kerülhet sor erre. E körben felvetődhet akár a rendelet által oly sokszor hangsúlyozott tisztességes eljáráshoz való jog sérelme is, ezért a jogirodalom fokozottan indokoltnak látja a jogorvoslati eljárás valamiféle egységesítését.

A rendelet csupán a költségekre vonatkozó 16. cikk alkalmazását irányozza elő a jogorvoslati eljárásban, egyebekben a másodfokú eljárásra nem tartalmaz semmiféle rendelkezést. E szabályozási technikából arra lehet következtetni, hogy a rendelet 4. cikkétől kezdődő szabályait nem lehet a másodfokú eljárásban megfelelően alkalmazni, ennek köszönhetően gyakorlatilag a jogorvoslati eljárás a tagállami eljárásjog szabályai szerint zajlik.¹⁵⁸

¹⁵⁸ Pl. a jogorvoslati eljárásban kötelezővé tehető a jogi képviselő is.

6. Az ítélet felülvizsgálatára vonatkozó minimumszabályok

A 861/2007/EK rendelet 17 cikkével ellentétben a 18. cikk kizárólag az alperes számára biztosít kivételes lehetőséget a kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítélet megtámadására, azaz egy autonóm felülvizsgálati eljárásra arra az esetre, ha korábban nem állt módjában vitatni a követelést. [Preambulum (31) bek.]

A Bagatell rendelet a felülvizsgálat lehetőséget kizárólag az alperes számára nyitja meg. Ez a korlátozás indokolatlan, hiszen a bagatell eljárásban a rendelkezésre álló iratok alapján hozott ítélet miatt, illetve a fegyverek egyenlőségének elve okán is elvárható lenne, hogy mindkét számára biztosítsák a felülvizsgálat lehetőségét. E körben a jogalkotók nyilvánvalóan a 805/2004/EK rendelet koncepcióját vették át az európai bagatell eljárásban (és az európai fizetési meghagyásos eljárás esetében), hiszen ott is csak a kérelmező számára biztosították a felülvizsgálat lehetőségét. Tekintettel azonban a bagatell eljárás kontradiktórius jellegére, fontos lett volna e körben kiterjeszteni mindkét részére a felülvizsgálat lehetőségét.¹⁵⁹

Az alperes a 18. cikk szerint ugyanis kérheti a kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítélet felülvizsgálatát az ítéletet meghozó tagállam hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságánál a keresetlevél vagy a tárgyalásra szóló idézés kézbesítésének fel nem róható hibájára, elkészttségére, vagy egyéb olyan rendkívüli eseményre hivatkozással, melyek meggátolták vagy jelentősen megnehezítették a keresetlevéllel szembeni védekezését. A rendelet 18. cikke szerinti felülvizsgálati kérelem érvényességének további feltétele, hogy az alperes haladéktalanul cselekedjék. [18. cikk (1) bek.]

Fontos rögzíteni, hogy bár a 18. cikk szerinti eljárás neve megegyezik a Pp. XIV. Fejezetében szabályozott perorvoslati eljárás nevével, a 861/2007/EK rendelet 18. cikke szerinti felülvizsgálat nem egyezik meg a Polgári perrendtartás által szabályozott felülvizsgálati eljárással, így a Pp. XIV. Fejezetének szabályai nem bírnak hézagkitöltő szereppel ebben az esetben.

A kézbesítés lehetséges hibájaként rögzíti a rendelet, ha a keresetlevelet vagy a tárgyalásra szóló idézést a 805/2004/EK rendelet 14. cikkében foglaltaknak megfelelően olyan módon kézbesítették, amely nem nyújt bizonyítékot a személyes kézhezvételre. A 805/2004/EK rendelet 14. cikke ugyanis lehetővé teszi az alperessel egy háztartásban élő vagy az ott foglalkoztatott személyek részére, vagy ha az alperes önálló munkavégző vagy jogi

¹⁵⁹ Vö. Brokamp i. m. 136., Varga (2010) i. m. 490.

személy, az alperes üzlethelyiségében, az alperes alkalmazásában álló személyek részére történő kézbesítést, valamint az iratok elhelyezését az alperes levélszekrényében vagy egy postahivatalban vagy az illetékes hatóságoknál, illetve egy írásos értesítés elhelyezését az alperes levélszekrényében a letétéről, azzal a feltétellel, hogy az írásos értesítés egyértelműen bírósági iratként jelöli meg az irat jellegét, illetve utal arra, hogy a kézbesítés ezen értesítéssel megtörténtnek tekintendő, és ezáltal a határidők számítása megkezdődött. A fent megjelölt cikk megengedi továbbá a postai kézbesítést elismervény nélkül is, ha az alperes címe a származási tagállamban van, valamint a kézbesítést automatikus megerősítő rendszerrel igazoló elektronikus értesítés útján is, feltéve hogy az alperes előzetesen kifejezetten elfogadta e kézbesítési módot. Ezen esetekben tehát maga az európai jogalkotó is eltekintett a tényleges személyes kézhezvétel megkövetelésétől, ezért biztosít a 861/2007/EK rendelet külön jogorvoslatot az alperes számára a kézbesítés módjára hivatkozással.

A kézbesítés elkésettsége okán a 18. cikk szerinti felülvizsgálatra adhat okot az is, ha a kézbesítésre az alperes számára fel nem róható okból nem megfelelő időben került sor ahhoz, hogy a védekezéshez szükséges előkészületeket meg tudja tenni. Annak megállapítása, hogy mikor áll rendelkezésre megfelelő idő az alperes számára a védekezéshez, bírói mérlegelés körébe tartozik. Ennek meghatározásában azonban a tagállami jog által meghatározott tárgyalási időköz némi segítséget nyújthat a bírónak, hiszen annál az időtartamnál nyilvánvalóan nem lehet rövidebb a tárgyalási időköz a kis értékű követelések európai eljárásában sem.

Az alperes felülvizsgálati kérelemmel élhet abban az esetben is, ha a kereset ellen vis maior vagy rendkívüli körülmények miatt, számára fel nem róható okból nem tudott kifogást emelni.

A jogbiztonság és főképp az alperes védekezéshez való jogának biztosítása érdekében ezekben az esetekben tehát indokoltnak találta a jogalkotó az ítélet felülvizsgálatát megengedni, mely orvoslást nyújthat az alperessel szemben a 7. cikk (3) bekezdése alapján hozott, ún. mulasztási ítéletek ellen is, mintegy célozva az eljárás in integrum restitutio-ját.

Az alperes felülvizsgálati kérelmére vonatkozóan a rendelet nem tartalmaz semmiféle előírást, s annak Mellékletében sem található formanyomtatvány erre az esetre. Ezért a felülvizsgálati kérelmet az alperes a vitatott ítéletet meghozó bíróság szerinti tagállam eljárási szabályai által megengedett módokon terjesztheti elő a bírósághoz. Így Magyarországon a felülvizsgálati kérelem benyújtható a bíróságnál, eljuttatható postai úton a bírósághoz vagy szóban is előadható a bíróságnál.

Az ítéletet meghozó tagállam hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósága a nála előterjesztett alperesi felülvizsgálati kérelem alapossága kérdésében dönt először, azaz az ítéletet érdemben nem vizsgálja.

Amennyiben a bíróság azt állapítja meg, hogy a 18. cikk (1) bekezdésében rögzített okok valamelyike fennáll, s ez alapján indokolt a korábban meghozott ítélet felülvizsgálata, az alperes kérelmének helyt ad, s az ítéletet semmisnek nyilvánítja, valamint az eljárást a szükségeshez képest újra lefolytatja a kis értékű követelések európai eljárásának elsőfokú eljárási szabályai szerint. Sajnos a jogalkotó hallgat a semmisség fogalmáról, illetve annak jogkövetkezményeiről, ezért arra elvileg a 19. cikk alapján a nemzeti eljárásjog kellene, hogy választ adjon. Azonban a legtöbb tagállami – köztük a magyar – eljárásjog sem ismeri ezt a fogalmat. Ennek köszönhetően e kérdésben még meglehetősen nagy a bizonytalanság, melynek feloldása a jogalkotók vagy az Európai Bíróság egyik feladata kell, hogy legyen.

Ha a bíróság a felülvizsgálati kérelem megvizsgálása alapján arra a következtetésre jut, hogy a fenti okok egyike sem valósult meg, az alperes felülvizsgálati kérelmét elutasítja és a kis értékű követelések európai eljárásában hozott korábbi ítéletet hatályában fenntartja.

Természetesen amennyiben a kis értékű követelések európai eljárásában az alperes az 5. cikk szerint viszontkeresettel élt, a viszontkeresettel érvényesíteni kívánt követelés vonatkozásában kizárólag a felperes bír joggal a 18. cikk szerinti felülvizsgálati kérelem benyújtására.

7. Alkalmazandó eljárási jog

A kis értékű követelések európai eljárása az első közösségi szinten szabályozott kontradiktórius eljárás, mely természetéből adódóan felette áll a nemzeti eljárási jogszabályoknak és egy olyan eljárási szabályrendszert hozott létre, mely közvetlenül alkalmazandó az Európai Igazságügyi Térség valamennyi tagállamában. Azonban a jogalkotó kevésbé mert, illetőleg tudott elszakadni a tagállami eljárási szabályoktól, így gyakorlatilag csak a leglényegesebb kérdések, szinte csak a főbb eljárási irányvonalak kerültek rögzítésre a rendeletben, míg ezek pontos meghatározása, értelmezése és tartalommal való kitöltése a nemzeti jogszabályok, jogalkotók, s nem utolsósorban a törvénykezés feladata a 19. cikknek megfelelően, mely a rendelet eltérő rendelkezése hiányában a tagállami eljárásjogot rendeli alkalmazni. Ilyen módon tehát gyakorlatilag nem is létezhet a kis értékű követelések európai eljárása a tagállami eljárásjogok nélkül.

Mindezek alapján a 861/2007/EK rendelet által bevezetett európai eljárás esetében a közösségi és a nemzeti jogszabályok egy sajátos szintézise érvényesül, melyben a nemzeti jog hézagkitöltő szereppel bír. Így ez az eljárás tagállamonként eltérő joggyakorlattal kell, hogy bírjon a nemzeti eljárásjogi szabályok különbözősége okán, ez pedig nyilvánvalóan a rendelet által kitűzött célok ellen hat és gátját képezi egy ténylegesen egységes európai eljárás kialakulásának.¹⁶⁰

8. A kis értékű követelések európai eljárásában született ítéletek elismerése és végrehajtása

8.1. Elismerés és végrehajtás

A 861/2007/EK rendelet a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről természetesen a végrehajtás tekintetében is újításokat tartalmaz, jelentősen gyorsabbá és költséghatékonyabbá téve azt. A rendelet ugyanis valamelyest követi a Brüsszel-I. rendelet, illetőleg a 805/2004/EK rendelet nyomán kialakult végrehajtási rendszert, azonban a legszembetűnőbb újítás az, hogy a jogalkotó a rendelet 20. cikkének (1) bekezdésével gyakorlatilag kiterjeszti a 805/2004/EK rendelet hatályát a kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítéletek végrehajtására is, noha az ilyen ítéletek alapján keletkező igények messze nem tekinthetők nem vitatottnak.¹⁶¹ A jogalkotó úgy rendelkezett ugyanis, hogy a kis értékű követelések európai eljárásában hozott, az esetleges jogorvoslati eszközöktől függetlenül végrehajtható ítéletet, valamint az annak alapján bírósági tisztviselő által meghatározott költségeket és kiadásokat a többi tagállamban (Dánia kivételével) végrehajthatóvá nyilvánítási (exequatur) eljárás és az elismerés kifogásolásának bármilyen lehetősége nélkül el kell ismerni és végre kell hajtani.¹⁶² Ezen rendelkezések Freitag és Leible szerint súrolják az ésszerűség határait, ugyanis véleményük szerint elegendő lett volna utalni a 805/2004/EK rendelet szabályaira utalni.¹⁶³ Az elismerés és végrehajtás megkönnyítésére a 861/2007/EK rendelet IV. sz. Mellékletét képezi egy tanúsítvány, melyet az ítéletet hozó bíróság a fél kérelmére térítésmentesen kiállít, tanúsítva ezáltal, hogy az ítéletet a kis értékű

¹⁶⁰ Kengyel – Harsági (2009) i. m. 304.; Rechberger i. m. 313.; Jahn i. m. 2894.

¹⁶¹ Vö. Rechberger – Simotta i. m. 700.; Rechberger i. m. 312.; Schoibl i. m. 344.

¹⁶² Preambulum (30) és (33) bek., 20. cikk (1) bek.

¹⁶³ Leible – Freitag i. m. 127.

követelések európai eljárásában hozta, ezért arra vonatkozik a 20. cikk (1) bekezdése, azaz a többi tagállamban ipso iure elismerendő és exequatur eljárás nélkül végrehajtható.¹⁶⁴

A „D” Tanúsítvány kiállítása nyilvánvalóan csak akkor feltétlenül szükséges, ha a kis értékű követelések európai eljárásában született ítéletet más tagállamban, azaz nem az ügyben eljáró bíróság székhelye szerinti tagállamban szeretné a pernyertes fél elismertetni és végrehajtatni. Mivel azonban a formanyomtatvány kiállítása térítésmentes, az esetleges későbbi nehézségek elkerülése érdekében célszerű azt kérni.

A felek bármikor benyújthatják a „D” jelű Tanúsítvány kiállítására irányuló kérelmüket: akár az eljárás elején, annak folyamán, de akár az ítélet birtokában is. Sajnos a rendelet azonban nem tartalmaz pontosabb szabályozást sem a Tanúsítvány kérelmezésére, sem annak kiállítására, sem pedig a kérelem esetleges elutasítására vonatkozóan,¹⁶⁵ az a tagállami eljárásjog szerint történik, így Magyarországon a Pp., illetve a Vht. szabályai megfelelően alkalmazandóak ebben a kérdésben (is).

A kis értékű követelések európai eljárásában mindezek alapján tehát egy olyan ítélet születik, mely esetében tekintettel a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás hiányára, valamint az elismerés kifogásolásának bármilyen lehetőségének kizártságára, sem a közrendi klauzulára, sem pedig az ítélet kézbesítésének hibájára nem lehet hivatkozni, sem az elismerés sem pedig a végrehajtás kapcsán. Ezen szabályozás alapjául feltehetően a jogalkotók, illetve a tagállamok egymás rendes jogorvoslataiba vetett bizalma szolgálhatott.¹⁶⁶ Azonban a jogirodalom a külföldi eljárásjogra való ilyen mértékű hagyatkozást – helyesen – több helyen bírálja. Varga alkotmányjogi szempontból is aggályosnak tartja a közrendi klauzula alkalmazásának elmaradását.¹⁶⁷

Sajnos nem egységes a jogirodalom álláspontja az ítélet jogi természetét illetően sem. RECHBERGER szerint ugyanis a kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítélet nem a nemzeti jog jogintézménye, hanem egy az egységes Európa Igazságügyi Térségben közvetlen hatállyal bíró jogcím, a 805/2004/EK rendelet által létrehozott európai végrehajtási jogcím egy különös, speciális esete, mely feladja a „nem vitatottság” követelményét.¹⁶⁸ Ehhez képest HESS és BITTMANN a kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítéletet nemzeti jogcímnek tekintik, melynek európai végrehajtási jogcímmé válásához szükséges a rendelet

¹⁶⁴ Tehát a bíróság nem az ítéletet állítja ki a „D” formanyomtatványon, hanem egy tanúsítványt az ítéletről.

¹⁶⁵ Schoibl i. m. 346.

¹⁶⁶ Jahn i. m. 2894.; Schoibl i. m. 344.

¹⁶⁷ Varga i. m. 13.

¹⁶⁸ Vö. Rechberger – Simotta i. m. 700.; Rechberger i. m. 312.

20. cikkének (2) bekezdésében rögzített Tanúsítvány kiállítása.¹⁶⁹ A magam részéről inkább HESS és BITTMANN álláspontjával tudok egyetérteni, hiszen a Tanúsítvány kiállítása, mint feltétel egyértelműen erre utal.

A kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítéletek végrehajtására, illetőleg az annak során benyújtható jogorvoslatokra vonatkozóan a rendeletben nem találunk szabályozást.¹⁷⁰ A rendelet 18. cikke alapján tehát az európai jogalkotó tagállami hatáskörben hagyta e kérdéseket, azaz az adott tagállamban az ítéletek végrehajtására vonatkozó jogszabályokat a 861/2007/EK rendelet alapján hozott ítéletek esetében is alkalmazni kell. Azonban a rendeletben – feltehetőleg az esetleges diszkrimináció elkerülése okán – külön rögzítésre került, hogy a kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítéletet ugyanolyan feltételekkel kell végrehajtani, mint a végrehajtás tagállamában hozott ítéleteket. Így tehát – a 23. cikk esetét kivéve – nem követelhető a végrehajtást kérelmező jogosulttól – függetlenül annak elnevezésétől – biztosíték, óvadék vagy letét azzal az indokkal, hogy külföldi állampolgár vagy hogy nem rendelkezik a végrehajtás helye szerinti tagállamban állandó lakóhellyel vagy szokásos tartózkodási hellyel. [21. cikk (1) és (4) bek]

A végrehajtást kérő félnek a végrehajtásra irányuló kérelmét a tagállamok által a Bizottságnak a rendelet 25. cikk (1) bekezdése alapján megjelölt szervhez kell benyújtania. A végrehajtási hatáskörrel bíró szervek, hatóságok listája az Európai Igazságügyi Atlasz honlapján található meg. Magyarországon a kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítéletek esetében a Kormány 2056/2008. (V.9.) Korm. határozata alapján a végrehajtás elrendelésére azon törvényszék székhelyén működő járásbíróság jogosult, amelynek területén az adósnak belföldi lakóhelye, székhelye, ennek hiányában végrehajtás alá vonható vagyontárgyának helye, külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepe, illetve közvetlen kereskedelmi képviselte esetén a fióktelep, illetőleg a képviselő helye található, Budapest területén pedig a Budai Központi Kerületi Bíróság. Tehát a fenti magyar bíróságok jogosultak végrehajtási lapot kiállítani a kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítélet alapján. Erre az ítélet fellebbezéssel történő megtámadása esetén is sor kerülhet.¹⁷¹

A végrehajtási eljárás megindításához, az elrendeléshez a hitelezőnek az ítélet egy – a hitelesség megállapításához szükséges feltételeknek megfelelő – példányát, valamint a rendelet 20. cikk (1) bekezdése alapján, a „D” jelű formanyomtatványon kiállított Tanúsítványt, szükség esetén annak – erre feljogosított személy általi – hiteles fordításával

¹⁶⁹ Hess – Bittmann i. m. 313.

¹⁷⁰ Hess – Bittmann i. m. 313.

¹⁷¹ Vht. 13.§ (3) bek.

együtt kell benyújtania a hatáskörrel bíró szervhez, bírósághoz.¹⁷² Freitag és Leible szerint különösen fontos a fordítás abban az esetben, ha a Tanúsítvány formanyomtatvány kiegészítő, egyedi és kézzel írt adatokat tartalmaz.¹⁷³ Ezért minden tagállamnak meg kellett jelölnie, hogy a saját, hivatalos nyelvén (nyelvein) kívül az Európai Unió intézményeinek mely hivatalos nyelvét vagy nyelveit tudja elfogadni a kis értékű követelések esetén alkalmazható európai eljárás céljaira: e vonatkozásban szintén az Európai Igazságügyi Atlasz honlapján tájékozódhat a végrehajtást kérő. Magyarországnak a Bizottság részére adott közleménye alapján a 20. cikk (2) bekezdés alapján a „D” formanyomtatványon kiállított tanúsítványt minden esetben annak magyar nyelvű fordításával együtt kell benyújtani.

A végrehajtást kérő fél nem kötelezhető arra, hogy – a néhány tagállam eljárásjoga által ismert – végrehajtási eljárásra jogosult képviselőkön¹⁷⁴ kívül meghatalmazott képviselővel vagy levelezési címmel rendelkezzen a végrehajtás szerinti tagállamban.¹⁷⁵ Ezen jogérvényesítést egyszerűsítő szabálynak megfelelően Magyarországon nem kell kézbesítési megbízottat megjelölni a 861/2007/EK rendelet szerinti határozat végrehajtására indult eljárásban.¹⁷⁶

8.2. A végrehajtási eljárás megakasztása – megtagadás és felfüggesztés vagy korlátozás

8.2.1. A végrehajtás megtagadása

Tekintettel arra, hogy a kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítéletek a jogorvoslat benyújtásától függetlenül, „előzetesen” végrehajthatóak, a végrehajtásra hatáskörrel és illetékességgel rendelkező szervet egészen addig köti az ítélet, illetve az annak alapján a „D” jelű formanyomtatványon kiállított Tanúsítvány, míg az ítéletet, illetve a Tanúsítványt egy jogorvoslati eljárás keretében hatályon kívül nem helyezik, illetve vissza nem vonják. Ezért az ítélet és a Tanúsítvány¹⁷⁷ érdemi felülvizsgálata is kizárt a végrehajtás szerinti tagállamban.¹⁷⁸ A rendelet azonban lehetőséget ad a végrehajtás szerinti tagállam hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságának a végrehajtás megtagadására: erre kizárólag annak a kérelme alapján kerülhet sor, aki ellen a végrehajtást kérték, és csak abban az esetben, ha a kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítélet összeegyeztethetetlen

¹⁷² 21. cikk (2) bek.

¹⁷³ Freitag – Leible i. m. 6.; Schoibl i. m. 347.

¹⁷⁴ Vö. Scheuer i. m. 229.

¹⁷⁵ 21. cikk (3) bek.

¹⁷⁶ Vht. 37/B.§ (4) bek.

¹⁷⁷ Schoibl i. m. 349.

¹⁷⁸ Így pl. nem vizsgálhatja azt a bíróság, hogy az ítélet alapján kötelezett személynek ténylegesen fizetnie kell-e.

a valamely tagállamban vagy harmadik államban hozott korábbi ítélettel. E körben feltétel, hogy a korábbi ítélet ugyanazon jogalap tárgyában, ugyanazon felek között született, s azt a végrehajtás szerinti tagállamban hozták vagy az megfelel a végrehajtás szerinti tagállamban való elismeréséhez szükséges feltételeknek, valamint hogy az összeegyeztethetlenséget a kis értékű követelések európai eljárása során hozott ítéletet meghozó tagállamban a bírósági eljárás keretében nem hozták fel kifogásként, és nem is lehetett volna azt kifogásként felhozni. E három feltételnek egyszerre kell teljesülnie.

Az összeegyeztethetlenség fogalma kapcsán az Európai Bíróságnak a Brüsszel-I. rendelet 34. cikk 3. és 4. pontjához fűzött jogértelmező tevékenysége nyújthat segítséget a jogalkalmazóknak, a Brüsszel-I. rendelet a határozatok elismerésének megtagadási okai között ugyanis – a 861/2007/EK rendelet 22. cikk (1) bekezdésével szinte szó szerint megegyezően – rögzíti megtagadási okként az összeegyeztethetlenséget. Az Európai Bíróság a 145/86. sz. ügy ítéletében¹⁷⁹ kimondta az összeegyeztethetlenség kapcsán, hogy az eljáró bírónak azt kell vizsgálnia, hogy bírnak-e, illetőleg bírhatnak-e olyan jogkövetkezményekkel a szóban forgó ítéletek, melyek egymást kölcsönösen kizárják, azaz gyakorlatilag egymással ellentétesek. Mindezek alapján tehát könnyen belátható, hogy az összeegyeztethetlenségre, mint végrehajtási megtagadási okra csak kivételesen és viszonylag szűk értelmezés mellett lehet hivatkozni a kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítéletek kapcsán.¹⁸⁰

A Vht. alapján amennyiben az eljáró magyar bíróság megállapítja, hogy a végrehajtás megtagadásának a 22. cikk (1) bekezdésében rögzített feltételei fennállnak, az adós kérelmére a végrehajtási lapot visszavonja.¹⁸¹

8.2.2. A végrehajtás felfüggesztése vagy korlátozása

Noha – ahogy az már fentebb is említésre került – a jogorvoslatok nem bírnak halasztó hatállyal a végrehajtásra, az adósvédelem szem előtt tartását tükrözi az európai jogalkotó azon intézkedése, mellyel lehetővé tette annak, aki ellen a végrehajtást kérték, hogy kérelmezze a végrehajtás szerinti állam hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságánál vagy illetékes hatóságánál a végrehajtási eljárás korlátozását a biztosítási intézkedésekre, illetve hogy a végrehajtást az általa meghatározott biztosíték nyújtásától tegye függővé, illetőleg hogy

¹⁷⁹ Horst Ludwig Martin Hoffmann kontra Adelheid Krieg 145/86 sz. ügyben 1988. február 4-én hozott ítélet, ECR 1988, 00645. 22. pont

¹⁸⁰ Ld. az összeegyeztethetlenségről részletesebben Kengyel – Harsági (2006) 410–412.

¹⁸¹ Vht. 211.§ (3) bek.

kivételes körülmények fennállása esetén felfüggeszse a végrehajtási eljárást. Ezek az intézkedések akkor is kérelmezhetőek, ha az ítéletet abban a tagállamban kell végrehajtani, amelyben azt meghozták. [15. cikk (2) bek.] Ha tehát a fél, aki ellen a végrehajtást kérték, szeretné megakadályozni a végrehajtást, célszerű, ha mihamarabb kéri annak felfüggesztését vagy korlátozását. Tekintettel arra, hogy a kérelem benyújtásának feltételeként nem rögzíti a rendelet a jogorvoslati eljárás tényleges megindulását, illetőleg megindítását, az ítélet szerinti adós kérelmét akár már rögtön az ítélet kézbesítése után is előterjesztheti.

Fontos azonban megjegyezni, hogy a jogirodalom szerint a bíróság részéről a 23. cikk alkalmazására, azaz a végrehajtás felfüggesztésére vagy korlátozására csak akkor kerülhet sor, ha a rendelet 17. cikke alapján benyújtott jogorvoslati kérelem előreláthatóan alapos, valamint ha a 18. cikk (1) bekezdésében felsorolt okok valamelyike egyértelműen megállapítható, ám ebben az esetben is messzemenően tekintettel kell lenni a felek érdekeire, valamint az arányosság követelményére.¹⁸²

A végrehajtás szerinti tagállamnak a 23. cikk vonatkozásában hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságairól a kis értékű követelések európai eljárásában eljáró bíróságoknál, valamint az Európai Igazságügy Atlasz honlapján lehet tájékozódni. Ennek alapján Magyarországon a végrehajtást fogatosító bíróság dönt az adósnak a 23. cikkre hivatkozással előterjesztett, a végrehajtás korlátozására vagy felfüggesztésére irányuló kérelme felől. A Vht. külön rendelkezik arról, ha az adós a rendelet 23. cikkének (1) bekezdésének a) pontja alapján a végrehajtási eljárásnak a biztosítási intézkedésekre való korlátozását kérte. Amennyiben ugyanis ezt a bíróság megalapozottnak találja, a kérelemnek a végrehajtás felfüggesztésével ad helyt. [Vht. 48.§ (8) bek.] Ebben az esetben pénzkövetelés végrehajtása esetén a felfüggesztés az adós munkabérének letiltására, az ingó vagyontárgyak és az ingatlan értékesítéséről szóló hirdetmény elkészítésére, a vagyontárgyak értékesítésére, továbbá a végrehajtás során befolyt összegek kifizetésére terjed ki; a többi végrehajtási cselekményt a felfüggesztés tartama alatt is fogatosítani kell. [Vht. 50.§ (5) bek. d) pont]

9. Összegzés – A Bizottság javaslata a Bagatell rendelet módosítására

Az európai jogalkotó nem titkolt célja volt a kis értékű követelések európai eljárásának létrehozásával a határokon átnyúló igények érvényesítésének egyszerűsítése, akár maga a jogvita rendezése, akár a tényleges igényérvényesítés vonatkozásában. Sajnos azonban ahogy

¹⁸² Schoibl i. m. 350.

az a fentiekből is kiderül, illetve ahogy arra már több szerző¹⁸³ is felhívta a figyelmet, a rendelet meglehetősen sok kérdést hagyott nyitva a jogalkalmazás számára. E kérdések megválaszolására nyilvánvalóan a nemzeti jog hivatott: erre a rendelet 19. cikke kifejezetten utal is. Mindezek alapján könnyen belátható, hogy az egyes tagállamok nemzeti eljárásjogi szabályai gyakorlatilag nem csak befolyásolhatják, hanem ténylegesen alakíthatják, a „saját képükre formálhatják” a kis értékű követelések európai eljárását, így az eredeti célkitűzésükhöz képest az európai jogalkotók tulajdonképpen egy tagállamonként változó szabályokkal bíró „egységes” eljárást hoztak létre. Leszögezhető tehát, hogy a Bagatell rendelet sokkal inkább egy általános keretszabályozási jelleget mutat és – sok esetben túlzottan is – nagyvonalú a tagállami joggal szemben. Ez azonban – még az Európai Uniót jellemző jogi és kulturális sokszínűséget is figyelembe véve – sokat elvon a Bagatell rendelet jelentőségéből, hiszen általa kitűzött cél, azaz a határokon átnyúló igényérvényesítés egyszerűsítése és gyorsítása jelenleg még messze nem tűnik betöltöttnek.

A fent ismertetett hibákat, hiányosságokat nagy valószínűséggel észlelte a jogalkotó már a kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet megalkotása során is, feltehetőleg azonban a tagállamok szuverenitásukra hivatkozással a polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott igazságügyi együttműködést ennél jobban nem kívánták elmélyíteni, megpecsételve ugyanakkor ezen elvileg egységes eljárás sorsát is. Az egyébként is alkalmazott ötéves felülvizsgálat lehetőségét azonban kötelezővé tették a rendelet 28. cikkében, mely szerint 2014. január 1-jéig a Bizottságnak részletes jelentést kellett előterjesztenie a kis értékű követelések európai eljárása működésének értékeléséről az egyes tagállamokkal kapcsolatos hatástanulmánnyal, a szabályok felülvizsgálatáról, valamint az érvényesítendő követelés határértékének esetleges megváltoztatásáról. Ezen kötelezettségének eleget téve az Európai Bizottság 2013. november 19-én közzé tette a *Javaslatát* az Európai Parlament és a Tanács rendeletére a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről szóló, 2007. július 11-i 861/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, valamint az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról szóló, 2006. december 12-i 1896/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról,¹⁸⁴ mely már megindult az együtdöntési eljárás útján és jelenleg a kijelölt bizottságok¹⁸⁵ vitatják a javaslatot.

¹⁸³ Hess – Bittmann i. m. 313.; Jahn i. m. 2894.; Rechberger i. m. 314-315.; Schoibl i. m. 345.

¹⁸⁴ COM(2013) 794 final.

¹⁸⁵ A javaslat kapcsán a felelős bizottság a Jogi Ügyek Bizottsága, azonban a további három Bizottság is határozatot kell, hogy hozzon a javaslat kapcsán: Állampolgári jogok, bel- és igazságügy, Belső piac és fogyasztóvédelem, valamint Ipar, kutatás és energiaügy.

Az EU-n belüli igazságszolgáltatás hatékonyságának fokozását a zászlajára tűző javaslat utal a kis értékű követelések európai eljárásának a gyakorlatban való érvényesülése kapcsán jelenlevő, fentebb már tárgyalt hibákra és hiányossokra, melyek nyomán leszögezi, hogy „– bár az eljárás hasznosnak bizonyulhat a határokon átnyúló követelések elbírálásának költségei és ideje tekintetében –, annak ismerete és igénybevétele még évekkal a rendelet hatálybalépését követően sem kielégítő.”¹⁸⁶ Ezt különösképpen arra az Eurobarometer felmérésre alapozták, mellyel igyekeztek feltérképezni az uniós polgároknak a kis értékű követelések európai eljárásáról való ismereteit, illetve tapasztalatait,¹⁸⁷ emellett utalnak egy, 2013. március 9. és június 10. között folytatott webalapú nyilvános konzultációra és arra, hogy a rendelet működéséről és gyakorlati alkalmazásáról szóló részletes kérdőív került kiküldésre tagállamok részére és az Európai Igazságügyi Hálózat részére, mely kérdőívre 20 tagállam¹⁸⁸ küldött választ.¹⁸⁹ A javaslat ennek nyomán a Bagatell rendelet jelenlegi huszonkilenc cikkéből tizenhárom vonatkozásában irányoz elő változtatásokat, illetve egy további cikket (15a. cikk) illesztene bele a hatályos szabályozásba: tekintettel arra, hogy a jelen értekezés lezárásának időpontjában a Javaslatot egyelőre az Európai Parlament egyes állandó bizottságai tárgyalják, a leglényegesebb változtatásokra térek ki.

A kis értékű követelések európai eljárása kapcsán talán a legfigyelemreméltóbb újítása a javaslatnak a 861/2007/EK rendelet hatályának módosításában érhető tetten. E körben egyrészt újítást jelent az ügy határokon átnyúló jellegének újszerű meghatározása, valamint a kis érték kapcsán megjelenő értékhatár felemelése 10 000 euró összegre: mindkét módosítási javaslat lényegében a Bagatell rendelet hatályának kiterjesztését eredményezi.

A javaslat szerint a *határokon átnyúló jellegre* való utalás a 2. cikk (1) bekezdésének első mondatából elmaradna, illetve a 3. cikk teljes terjedelmében eltörlésre kerülne, ugyanakkor a 2. cikk egy „új” (2) bekezdéssel egészülne ki, melyben a határokon átnyúló jelleget az eddigi pozitív megközelítés helyett negatív oldalról közelítenék meg, hiszen

¹⁸⁶ Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendeletére a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről szóló, 2007. július 11-i 861/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, valamint az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról szóló, 2006. december 12-i 1896/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, COM(2013) 794 final. (A továbbiakban: Javaslat.) Indokolás. 1.2. pont.

¹⁸⁷ Special Eurobarometer 395. European Small Claims Procedure. Summary. Letölthető: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_395_sum_en.pdf (A továbbiakban: Special Eurobarometer 395.)

¹⁸⁸ Ausztria, Bulgária, Ciprus, Cseh Köztársaság, Egyesült Királyság, Észtország, Franciaország, Finnország, Görögország, Hollandia, Lengyelország, Litvánia, Málta, Németország, Olaszország, Portugália, Spanyolország, Svédország, Szlovákia és Szlovénia.

¹⁸⁹ Javaslat. Indokolás. 2. pont.

gyakorlatilag a tisztán belföldi ügyek ismertetőjeleit¹⁹⁰ határozza meg a jogalkotó és ezen ismertetőjelek bármelyikének hiányában már engedné alkalmazni a Bagatell rendeletet. Ezáltal lényegében a kis értékű követelések európai eljárása minden határon átnyúló jogvitában megjelenne a jogérvényesítés alternatív útjaként, nem csak akkor, mint jelenleg, azaz ha legalább az egyik fél az eljáró bíróság székhelye szerinti tagállamtól eltérő tagállamban rendelkezik állandó lakóhellyel vagy szokásos tartózkodási hellyel. Emellett e módosítással a harmadik államban lakóhellyel vagy szokásos tartózkodási hellyel rendelkezők is egyértelműen jogosultakká válnának európai bagatell eljárást indítani valamelyik tagállami bíróságon, illetőleg velük szemben is lehetne keresettel élni valamely tagállami bíróságon: ezáltal a jogalkotó eloszlatná a határokon átnyúló jelleg kapcsán e területen – fentebb részletesen kifejtett – bizonytalanságokat, mely mindenképpen üdvözlendő.

A korábbi *értékhatár* ötszörösére, azaz 10 000 euró összegre való felemelése a javaslatban meglehetősen nagy változtatásnak tűnik, azonban nem meglepő, hiszen – ahogy arra már fentebb is utaltam – már a Bagatell rendelet megalkotásakor éles vitát váltott ki az összeghatár meghatározása és leginkább az akkoriban viszonylag újonnan csatlakozott, főként Kelet-Európai tagállamokra tekintettel került ezen összeg megállapításra. A Bagatell rendelet hatálybalépését követő felülvizsgálat keretében folytatott hatástanulmány rámutatott, hogy a fogyasztók vonatkozásában ez az értékhatár továbbra is megfelelő lenne, hiszen követeléseik zöme (kb. 80%) nem haladja meg a 2 000 euró összeget. A kis- és középvállalkozások esetében azonban a követelések 80%-a meghaladja a 2 000 euró összeget, ugyanakkor az összes követelés 30%-a 10 000 euró érték alatti összeget képvisel.¹⁹¹ Mindezek alapján arra hivatkozással, hogy a kis- és középvállalkozások számára szélesebbre tárnák a határokon átnyúló ügyekben az egyszerű és gyors jogérvényesítés lehetőségét, irányozták elő a fent említett 10 000 euró értékhatárt. A másik fő érv az értékhatár felemelése kapcsán az volt, hogy jónéhány tagállamban az elmúlt években felemelték a kis értékű követelések érvényesítése kapcsán alkalmazandó értékhatárt, kiterjesztve ezáltal a nemzeti egyszerűsített eljárás hatályát: ezzel párhuzamosan a Bizottság indokoltan tartaná az európai eljárás esetében is emelni az értékhatárt. Véleményem szerint – bár viszonylag nagy mértékű emelésről beszélhetünk – elfogadható a Bizottság javaslatában meghatározott értékhatár: a jelenleg alkalmazandó 2 000 euró összegű értékhatár – jóllehet valóban kis értéket képvisel –

¹⁹⁰ A keresetlevél formanyomtatványának a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz történő beérkezésekor a felek lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye, a szerződés teljesítésének helye, az a hely, ahol a követelés alapját képező tények bekövetkeztek, az ítélet végrehajtásának helye, a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság egy és ugyanazon tagállamban található.

¹⁹¹ Special Eurobarometer 395. 9-10.

az Európai Unió vonatkozásában, az igazságügyi együttműködésben résztvevő tagállamok vonatkozásában jóval átlag alatti értéket képvisel, míg a 10 000 euró sokkal inkább megfelel az egyes tagállami nemzeti bagatell eljárások kapcsán alkalmazott értékhatárok átlagának, valamint üdvözlendő, hogy a kis- és középvállalkozások számára is viszonylag tág körben igénybe vehető eljárásként jelenne meg ezáltal a kis értékű követelések európai eljárása, biztosítva ezáltal az eljárás ismertebbé válását és egyúttal a megfelelő bírói gyakorlat kialakulását.

A Javaslat jelentős változásokat hozott a kis értékű követelések európai eljárása során tartandó *tárgyalás* kapcsán is. E változások egyrészt a tárgyalás tartásának eseteit érintik, másrészt a tárgyalás lefolytatását. A tárgyalás tartásának a Bagatell rendelet jelenleg hatályos 5. cikkének (1) bekezdésében rögzített első esete valamelyest átalakulna, ezáltal pontosabban határoznák meg a bíróság oldaláról a tárgyalás megtartásának szükségességét. A Javaslat szerint ugyanis a bíróság akkor tartana tárgyalást, ha úgy ítéli meg, hogy a felek által benyújtott írásbeli bizonyítékok alapján nem lehet ítéletet hozni. Emellett a felek kérelme esetében eltörölné a bíróság mérlegelési jogkörét a Javaslat a tárgyalás megtartása vonatkozásában a 2 000 euró összeget meghaladó követelések esetében, valamint ha a felek a bíróság előtti egyezségkötés céljából kívánják a tárgyalás megtartását. E rendelkezések nyilvánvalóan garanciális okokból kerültek beépítésre a Javaslatba. Ugyanakkor úgy gondolom, hogy az első eset rögzítése nem volt indokolt, hiszen a 2 000 összeg feletti követelések is lehetnek egyszerű megítélésűek, illetve a rendelkezésre álló írásbeli bizonyítékok alapján bizonyára sokat el lehet dönteni közülük. Ezért véleményem szerint a tárgyalás tartásának ezen kötelező esetét nem kellene szerepeltetni a Bagatell rendeletben, hiszen éppen az általa kitűzött célok ellen képes hatni, ugyanis indokolatlanul veszélyeztetheti a jogvita gyors elbírálását, különösen valamely fél (tipikusan az alperes) rosszhiszemű magatartása esetén.

A tárgyalás lefolytatását illetően a videokonferencia, illetőleg az egyéb kommunikációs technológia alkalmazásának lehetősége kötelezettséggé alakulna át a Javaslat értelmében azokban az esetekben, melyekben a meghallgatandó fél lakóhelye az eljáró bíróság székhelyétől eltérő tagállamban van. A Javaslat ugyanakkor biztosítja a felek számára a bíróság előtt való megjelenés és – kérésük esetén – a személyes meghallgatás jogát. E módosítás a Javaslat indokolása szerint egyrészt az eljárás írásbeli karakterét igyekszik hangsúlyozni, melyben a tárgyalás tartása csak mint kivételes lehetőség jelenik meg, másrészt pedig a távközlési eszközök alkalmazására igyekszik rábírní az eljáró tagállami bíróságokat, mely által az eljárás költséghatékonysága jobban biztosítható. Ezen viszonylag szigorú

szabályozás ellensúlyozásaként, a felek jogainak védelme érdekében rögzítették a Javaslatban a személyes megjelenés és meghallgatás jogát.¹⁹² A tárgyalás lefolytatását érintő módosítások, különösen a modern kommunikációs eszközök alkalmazásának általánossá tétele indokoltnak tekinthető, hiszen a kis értékű követelések európai eljárása ezáltal feltehetően gyorsabban és költséghatékonyabban lefolytatható lenne, ugyanakkor a felek számára nyitva hagyott lehetőség a tárgyaláson való személyes megjelenésre és meghallgatásra teljes mértékben eleget képes tenni a joghoz való hozzáférés követelményeinek. Az előírányzott szabályozás egyetlen korlátját véleményem szerint a tagállami bíróságok technikai felszereltsége képezheti, hiszen feltehetőleg nem minden tagállam hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósága bír olyan technikai (és személyzeti) felszereltséggel, mely lehetővé teszi az e-tárgyalások lefolytatását. Az európai igazságügyi együttműködésben résztvevő 27 tagállam közül 26 tagállam közleményeit találhatjuk meg az Európai Igazságügyi Atlaszban: ezen 26 tagállam közül pusztán 11 tagállam¹⁹³ tette lehetővé, hogy a kis értékű követelések európai eljárásában elektronikus úton (e-mailben) terjeszthessék elő a felek beadványaikat. Ha az elektronikus eljárás már az iratoknak a bíróságra való eljutattása kapcsán ilyen mértékben korlátozott a tagállamok vonatkozásában, felmerül a kérdés, hogy a videokonferencia tartásának általánossá tétele vajon reális célkitűzés-e az európai jogalkotó részéről. E kérdést tulajdonképpen maga a Javaslat Indokolása meg is válaszolja, mikor kifejti, hogy e „*mostani módosítás arra kötelezheti a tagállamokat, hogy szereljék fel a bíróságaikat megfelelő kommunikációs technológiával, amennyiben ilyen technológia még nem áll rendelkezésre.*”¹⁹⁴ A jogalkotó ezen határozott célkitűzése mindezek ellenére átgondolandó, hiszen az elektronikus eljárás lefolytatásának, különösen a videokonferencia tartásának kötelezővé tétele számos további kérdést vethet fel: a felek számára az igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréstől egészen a pénzügyi feltételek biztosításának kérdéséig.

A Javaslat értelmében módosulnának a *kézbítésre* vonatkozó rendelkezések is. E módosító rendelkezések nyomán a hatályos 13. cikk az iratok mellett kiterjedne a felek és a bíróság közötti egyéb közlésekre is, emellett pedig az elektronikus kézbesítés nyerne nagy teret. A Javaslat ugyanis lényegében egyenrangúnak tekinti a postai és az elektronikus kézbesítést az iratok esetében, míg a bíróság és a felek közötti valamennyi egyéb írásbeli kommunikáció esetében automatikus kézbesítési visszaigazolóval tanúsított elektronikus kézbesítést ír elő. Nyilvánvaló, hogy e körben a jogalkotónak a kis értékű követelések európai

¹⁹² Javaslat. Indokolás. 3.1.4. pont.

¹⁹³ Ausztria, Ciprus, Csehország, Egyesült Királyság, Észtország, Finnország, Franciaország, Németország, Portugália, Szlovákia, Szlovénia.

¹⁹⁴ Javaslat. Indokolás. 3.1.4. pont.

eljárásának gyorsabbá és költséghatékonyabbá tétele lebegett a szeme előtt: erre maga az Indokolás is hivatkozik.¹⁹⁵ E körben azonban ugyanazon kritikai észrevételek hozhatóak fel, mint a tárgyalás esetére előírt videokonferencia tartása kapcsán.

A költséghatékonyság biztosítása érdekében egy új cikk kerülne a Javaslat értelmében beépítésre a Bagatell rendeletbe a 15a. cikk alatt, mely a *Bírósági illetékek és fizetési módok* címet viselné. A rendelet hatályának kiterjesztése mellett véleményem szerint ezen módosítás képezi a Javaslat másik legnagyobb újítását. Ennek értelmében ugyanis közösségi szintén szabályoznák a kis értékű követelések európai eljárása megindítása kapcsán lerovandó illeték mértékét: bár az illeték mértéke nem kerülne egységesítésre, annak maximális összegét mégis meghatároznák. Az illeték tehát nem haladhatná meg a követelés – kamat, kiadás és költség nélküli – értékének 10 %-át, illetve amennyiben a nemzeti jogalkotók az illeték vonatkozásában minimumösszeget írnak elő, annak mértéke nem haladhatná meg a 35 euró értéket. A fenti értékek meghatározása során a Bizottság áttekintette a tagállamokban irányadó szabályozásokat és ennek kapcsán arra jutott, hogy a követelés értékének 10%-át meghaladó bírósági illeték aránytalannak tekinthető, ezért adott esetben a jogérvényesítési lehetőségek korlátozását jelentheti, hiszen a leendő felperest ilyen mértékű illeték képes visszatartani attól, hogy követelését bíróság előtt érvényesítse. Az illeték minimumösszegének meghatározása során a Bizottság az egyes tagállamokban irányadó minimumösszegek átlagát (34 euró) vette figyelembe.¹⁹⁶ A perindítás további könnyítését, s egyúttal a gyorsabb és költséghatékonyabb eljárást rejti magában azon előirányzott rendelkezés, mely a bírósági illetékek távfizetés (banki átutalás, valamint betéti és/vagy hitelkártyás online fizetés) útján való rendezésének lehetővé tételére kötelezi a tagállamokat. A fenti szabályozás tehát mindenképpen üdvözlendő, hiszen ezáltal a bírósághoz való fordulás joga és lehetősége egységesebbé, áttekinthetőbbé válna és nagy valószínűséggel egyes tagállamokban kevesebb költséggel járna.

A kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről szóló, 2007. július 11-i 861/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, valamint az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról szóló, 2006. december 12-i 1896/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról szóló rendelet tervezetének a kis értékű követelések európai eljárása kapcsán hozott legfontosabb újításainak fenti bemutatása alapján egyértelműen látható, hogy a jogalkotó törekvései kétirányúak. Egyrészt szeretné az eljárás alkalmazási körét kiterjeszteni: ezt részint az értékhatár felemelésével, részint pedig a

¹⁹⁵ Uo. 3.1.3. pont.

¹⁹⁶ Uo. 3.1.5. pont.

határokon átnyúló ügy fogalmi meghatározásának megváltoztatásával kívánja elérni. A másik törekvése a jogalkotónak az eljárás gyorsabbá, költséghatékonyabbá és ezáltal feltehetőleg népszerűbbé tétele volt, melyet különösen a modern kommunikációs eszközök térnyerése, a bírósági illetékek maximalizálása, valamint a bíróságnak a felek, illetőleg a tagállamoknak a Bizottság irányában fennálló tájékoztatási kötelezettségének kiszélesítésével próbál megvalósítani. E célok mindenképpen dícsérendők és a fent leírt néhány kritikai észrevétel mellett véleményem szerint elérhetőek. A Bizottság részéről ugyanakkor egyfajta óvatosság figyelhető meg a célkitűzések kapcsán, ugyanis a kis értékű követelések európai eljárása kapcsán fennálló legnagyobb probléma, azaz az eljárás tényleges egységessége hiányának feloldását a Javaslat nem érinti, hiszen lényegében egyetlen olyan előirányzott módosítással sem találkozunk, amely az eljárás bármely szakasza kapcsán tényleges egységesítést vonna magával. Ez az óvatosság a Bizottság részéről ugyanakkor utal arra is, hogy jelenleg nincs esély a polgári peres eljárások nagyobb mértékű egységesítésére uniós szinten, mint amit a jelenleg hatályos szabályok lehetővé tesznek.

IV. A kis értékű követelések perbeli érvényesítése egyes európai államokban

1. A jogösszehasonlítás fontossága

SCHLESINGER rámutat, hogy a politikusok és a jogászok körében egyre elfogadottabb az nézet, hogy az egyes jogrendszerek bizonyos elemei azonosak az egész világon.¹⁹⁷ Ezt a nézetet természetesen a polgári eljárásjog vonatkozásában is alkalmazhatónak tekinthetjük. Ilyen módon feltárhatóak azok a megoldások, azok az elemek, melyek a legtöbb jogrendszerben érvényre juttatva elősegíthetik a jog(ok) hatékonyabb érvényesülését vagy adott esetben a felek jogvédelmét, illetőleg a bírósági eljárások kapcsán megjelenő elvárások teljesülését.

A jogösszehasonlítás első lépéseként a legfontosabb adatok beszerzése jelentkezik: erre szolgál a jelen fejezet. E körben ugyanis semmi más cél nem vezérelt, minthogy az olvasó elé tárjam a kis értékű követelések perbeli érvényesítése kapcsán alkalmazott egyes külföldi megoldásokat és aztán ezeket a fejezet végén elemzem. A világ összes jogrendszerének feltérképezése lehetetlen, ezért – ahogy a dolgozat alcíme is mutatja – az európai megoldások bemutatására törekedtem. Az összes európai államban érvényesülő egyes polgári eljárások feldolgozása meghaladná e dolgozat kereteit, ezért éltem a kiválasztás jogával. Választásom során igyekeztem a nagy múltú, jelentős jogi tradíciókkal és egyediségekkel bíró országokat választani, így esett a választásom Németországra, Franciaországra, Olaszországra, valamint az Egyesült Királyságra. Tekintettel arra, hogy ezen országok mind tagjai az Európai Uniónak, választottam egy olyan államot is, mely nem tagja annak. E körben választásom végül Svájcra esett, mint egy olyan államra, mely bár Nyugat-Európában van, nem tagja az EU-nak, emellett pedig érdekessége, hogy az egységes, az összes kantonban alkalmazandó polgári eljárásjogi törvény (ZPO) meglehetősen fiatal.¹⁹⁸

A jogösszehasonlítás módszerének megfelelően tehát a jelen fejezet kifejezett és egyetlen célja az egyes államokban a kis értékű követelések kapcsán alkalmazott peres eljárások bemutatása: ennek érdekében az alfabetikus sorrendet alkalmazom, hiszen ez még inkább az objektivitást sugallja. Az elemzés, illetve a hasonlóságok és különbségek kiemelésére a jelen fejezetet lezáró alfejezetben kerül sor.

¹⁹⁷ Schlesinger, Rudolf B.: A jogrendszerek közös magja mint az összehasonlító tanulmányok egyre jelentősebbé váló tárgya. In: Fekete Balázs (szerk.): A jogösszehasonlítás elmélete. Szövegek a jelenkori komparatiztika köréből. Budapest: Szent István Társulat, 2006. 116.

¹⁹⁸ Schlesinger i. m. 117.

2. A kis értékű követelések perbeli érvényesítése az Egyesült Királyságban

Az 1999 áprilisában hatályba lépett Woolf-reformnak köszönhetően megújult az angol polgári eljárásjog, így a korábbi adverzariális jellege mérséklődött és szabályozási sajátosságait tekintve közeledett a kontinentális jogrendszerek polgári eljárásjogai által ismert megoldásokhoz.¹⁹⁹ A LORD WOOLF nevéhez köthető reform egyik fő vívmányaként tartják számon az ún. case management jogintézményét, mely a bírót a korábbi, csaknem passzív megfigyelői szerepéből kimozdította és az gyakorlatilag ügy urává tette.²⁰⁰ A case management három fő funkcióját ANDREWS egyrészt – ahol a mediáció alkalmazható – a feleknek a mediációs eljárás lefolytatására való ösztönzésében, másrészt az eljárások elhúzódásának megakadályozásában és hatékonyságuk növelésében, harmadrészt pedig az igazságügyi források arányos felhasználásának biztosításában jelölte meg.²⁰¹ A case management tehát lényegében az eljárások hatékonyságát, ezáltal a bíróságok tehermentesítését hivatott szolgálni. Lényege a praktikusságban ragadható meg, hiszen a keretében szabályozott eljárások minden egyes szakaszát igyekszik olyan rendelkezésekkel²⁰² szabályozni, melyek azt hivatottak elősegíteni, hogy az eljárás időtartama, s ezáltal a költségek arányban álljanak a per tárgyával.²⁰³

A Woolf-reform elvitathatatlan érdemei ellenére annak hatályba lépésétől számított tíz év elteltével ismét megreformálásra várt az angol polgári eljárásjog, hiszen a bírák a polgári peres eljárásokban egyre nagyobb mozgásteret hagytak a feleknek, veszélyeztetve ezáltal az eljárások gyors és költséghatékony lefolytatását. Az ezzel kapcsolatos aggályokat SIR RUPERT JACKSON foglalta össze jelentésében,²⁰⁴ melyben egyúttal javaslatokat is tett az angol polgári eljárásjog megújítására. A jelentés nyomán megvalósult Jackson-reform 2013. április 1-jétől lépett hatályba és lényegében kettő irányban hozott jelentős változásokat: egyrészt a

¹⁹⁹ Ld. részletesen: Köblös Adél: Polgári eljárásjog itt és ott. Kontroll, 2005/1. 6-7.; Hartweg, Oskar: Prozeßreform und Summary Judgment. ZZPInt, 2000. 34-37.

²⁰⁰ Vö. Zuckermann, Adrian A. S.: English Civil Procedure – The Shift away from Party Control and Orality. ZZPInt, 2006. 84.; Andrews, Neil: A New Civil Procedural Code for England: Party-Control “Going, Going, Gone”. ZZPInt, 1999. 3-8.; Weber, Helmut: Aktuelle Prozeßrechtsreformen in England. ZZPInt, 2000. 64-66.

²⁰¹ Andrews, Neil: The Modern Civil Process in England: Links between Private and Public Forms of Dispute Resolution. ZZPInt, 2009. 9.

²⁰² A case management keretében az eljáró bíró többek között lerövidítheti vagy éppen meghosszabbíthatja az egyes eljárási cselekményekre nyitva álló határidőt, elrendelheti a felek előzetes meghallgatását, tárgyalást tarthat, illetve egyéb módon elősegítheti az eljárási szereplők közötti szóbeli kommunikációt, illetve előzetes kérdésben döntést hozhat. Ld részletesen: angol polgári perrendtartás 3.1. szakasz

²⁰³ Pearl, Patricia – Goodman, Andrew: Small Claims Procedure: A Practical Guide. Fourth Edition. St Albans: XPL publishing, 2008. 192-193.

²⁰⁴ Rupert Jackson: Review of Civil Litigation Costs: Final Report. Letölthető: <http://www.judiciary.gov.uk/Resources/JCO/Documents/Reports/jackson-final-report-140110.pdf>

költségek, költségviselés terén, másrészt pedig a pervezetés terén. A költségek vonatkozásában számos újítás tulajdonítható a SIR RUPER JACKSON nevével fémjelzett reformnak, melyek mindegyike a peres eljárás költségeinek csökkentését, illetve az arányosság követelményének célját szolgálta, így például a sikerdíjak és a prémiumok már nem követelhetők a vesztes féltől, a szakértői díjak nagyobb fokú ellenőrzés alatt állnak és szükség esetén csökkenthetők, illetve a pertárgy értékétől függő fix költségek kerültek meghatározásra. A pervezetés körében a bírák több jogosítványt kaptak, így nagyobb szigorúsággal járhatnak el a pervezetés és a szankciók alóli mentesítés körében, illetve a tanúvallomásokat is korlátozhatják a bíróságok.²⁰⁵

2.1. A small claims track, a fast track és a multi-track eljárások

A case management az angol jogalkotók rendelkezése szerint alapvetően az olyan ügyekben alkalmazható, ahol a követelés tárgya meghatározott pénzösszeg, a keresetet nem az alperes lakóhelye szerinti bíróság előtt nyújtották be és a keresetlevelet nem tették át egy másik alperes lakóhelye szerinti bíróság elé, illetve az alperes természetes személy. [CPR 26.2. szakasz (3) bek.] A case management kapcsán három eljárás került szabályozásra: a small claims track (kis értékű követelések eljárása), a fast track (gyorsított eljárás) és a multi-track eljárások.

2013. április 1-je óta small claims track keretében érvényesíthetők azok érvényesíthetők azok a személyi sérülés miatt indított követelések,²⁰⁶ amelyek értéke nem haladja meg az 10.000 fontot, illetve személyi sérülésből eredő kártérítési igény²⁰⁷ esetén az 5.000 fontot. Ugyancsak a small claims track szabályai lesznek irányadók a bérlőnek a bérbeadóval szemben, a lakáscélú helyiség bérletével kapcsolatosan felmerülő követeléseinek esetében, amennyiben a bérlő kéri a bérbeadót a lakás javítására vagy egyéb munka elvégzésére kötelezni (függetlenül attól, hogy a bérlő kér-e más jogvédelmet), illetve ha a lakásban elvégzendő javítások vagy egyéb munkálatok, illetőleg az egyéb kártérítési igény értéke nem haladja meg az 1.000 fontot. [CPR 26.6. szakasz (1) bek.] Emellett a small claims track szabályai alkalmazandók minden 10.000 fontot meg nem haladó követelés esetében. [CPR 26.6. szakasz (3) bek.] A gyakorlatban a leggyakrabban a kisebb személyi sérülésekből,

²⁰⁵ Vö. Civil justice reforms. Letölthető: <http://www.justice.gov.uk/civil-justice-reforms>

²⁰⁶ Az angol polgári perrendtartás (CPR) 2.3. szakasza értelmében a személyi sérülésből eredő követeléseknek tekintendők azok a követelések, amelyeket a felperes a saját sérülése miatt, illetőleg más személy halála miatt érvényesít.

²⁰⁷ E körben a jogalkotó rendelkezése szerint a szenvedés, fájdalom és kiszolgáltatottság kárait kívánja kompenzálni, az egyéb károk érvényesítése nem tartozik e körbe. [CPR 26.6. szakasz (2) bek.]

például kisebb közúti balesetektől, valamint építkezésből vagy árujavításból eredő követelések kapcsán, illetve a bérlő és a bérbeadó között felmerült, ezen felül a nyaralási vagy esküvői fényképek kapcsán létrejövő kisebb értékű jogviták esetén ítélezik a bíróság small claims track keretében.²⁰⁸

Amennyiben a kereseti követelés esetében nem alkalmazhatóak a small claims track szabályai, de annak értéke nem haladja meg a 25.000 fontot, illetőleg a 2009. április 6. előtt indított eljárások esetében a 15.000 fontot, sor kerül a fast track szabályainak alkalmazására. A fast track eljárás lefolytatásának feltétele továbbá, hogy a bíróság megállapítsa, hogy az ügy tárgyalása egy napon befejezhető és a szóbeli szakértői bizonyítás korlátozható minden egyes szakértői területen mindkét fél részéről egy-egy szakértő bevonásával és legfeljebb két szakértői terület merül fel. [CPR 26.6. szakasz (4)-(5) bek.] A fast track nagyfokú hasonlóságot mutat a small claims eljárással, így lényegében alig bonyolultabb, mint az, illetve az eljárási költségek kapcsán sem fedezhető fel nagy különbség.²⁰⁹

A multi-track eljárásra kerül sor azokban az ügyekben, ahol bár a case management feltételei fennállnak, nem alkalmazhatóak sem a small claims track, sem pedig a fast track szabályai. [CPR 26.6. szakasz (6) bek.]

A case management keretében elbírált ügyek esetében a district judge jár el. [CPR 11.1. szakasz]

2.2. A small claims track

2.2.1. A small claims track lefolytatására irányuló kereset

A small claims track a felperes által kitöltött bírósági formanyomtatvány előterjesztésével és a bírósági illeték²¹⁰ lerovásával indítható meg.²¹¹ A jogalkotó a keresetlevél kapcsán a small claims track esetében rögzítette azt is, hogy az e körbe tartozó egyes kereseti követelések esetében milyen információkat, illetőleg okiratokat kell a felperesnek a bíróság elé tárnia. Így a közúti balesetek esetében lehetőleg mellékelni kell a tanúvallomásokat (beleértve a felek személyes nyilatkozatait is), a javításra vonatkozó számlákat és becsléseket, az autókölcsönzésre vonatkozó szerződést és számlát, a rendőrség baleseti jelentését, egy vázlattervet, mely alapján meg lehet egyezni, valamint fényképeket a balesetről, illetve a

²⁰⁸ Andrews, Neil: "Accelerated Justice" under the English Civil Procedure Rules. ZZPInt, 2002. 89.

²⁰⁹ Vö. Sutcliffe, Jeremy: Civil litigation costs. Credit Management, 1999/9. 21.

²¹⁰ A bírósági eljárás illetéke a követelés értékétől, illetve az ügy jellegétől függően került meghatározásra. Az 5.000 font alatti követelések esetében azonban az illeték maximális mértéke 115 font lehet.

²¹¹ Vö. Pearl – Goodman i. m. 17-39.

kárról. Építkezéssel, javítással, áruértékesítéssel és hasonló szerződéses követeléssel kapcsolatos jogvitákban – amennyiben az rendelkezésre áll – mellékelni kell az írásbeli szerződést, fényképeket, terveket, a kifogásolt, illetve elmaradt munkák listáját, az egyes hiányosságok kijavítására vonatkozó becsléseket, számlákat és nyugtákat, az elvégzett munkára vagy leszállított árukra vonatkozó számlákat, az elvégzendő munkákra vonatkozó becsléseket, valamint az addig teljesített munka értékelését. A bérlők és bérbeadók közötti jogvitákban – az ügy jellegétől függően – mellékelni kell a kifizetett bérleti díj összegének, illetve annak számításának és megfizetésének igazolását, valamint azon szerződés megszegésének részletezését, amely alapján jogosult a becslésekkel és számlákkal igazolt összeget visszatartani. A hanyagságból, illetve hiányos szakmai tevékenységből eredő kötelezettségszegések kapcsán kialakult jogviták esetében a bíróság elé kell tární, hogy a felperes szerint az alperes mit teljesített hanyag módon, miért állítja, hogy a hanyagság az alperes hibája, valamint hogy milyen kárt okozott, milyen sérülést vagy veszteséget szenvedett és hogyan került az összeg kiszámításra, valamint az alperes válaszát minderre.²¹²

Annak eldöntése érdekében, hogy a felperes által előterjesztett keresetlevél ténylegesen a small claims track elbírálásra körébe tartozik, további okiratok bemutatását, további információk szolgáltatását rendelheti el a felek részéről.

A small claims track elbírálása során a district judge egyesbíróként jár el, azonban kivételesen circuit judge is eljárhat.

2.2.2. Képviselet

A small claims track keretében elbírált ügyek esetében a felek személyesen vagy képviselőik útján járnak el. A képviselő lehet jogi képviselő,²¹³ de megengedett a laikus általi képviselet is. A laikus által ellátott képviselet azonban korlátozott, hiszen nem gyakorolhatja jogait, ha a fél nem jelenik meg a tárgyaláson, valamint nem járhat el az ítélet megszületése után a másodfokú eljárás keretében a fellebbezés elbírálása során.²¹⁴

2.2.3. A tárgyalás előkészítése

Miután a district judge megállapította, hogy az előtte lévő keresetlevél alapján a jogvita a small claims track keretében bírálendő el, sor kerül a tárgyalás előkészítésére. Ennek során a

²¹² Practice Direction 27 – Small Claims Track, 2.2. szakasz

²¹³ Jogi képviselő alatt értendő a barrister, a solicitor vagy a solicitor által alkalmazott legal executive (jogügyi előadó).

²¹⁴ A laikus általi képviseletről ld. részletesen: The Lay Representatives (Right of Audience) Order 1999.

bíró általános vagy speciális intézkedéseket tesz és kitűzi a tárgyalás időpontját, illetőleg speciális intézkedéseket foganatosít és rögzíti, hogy amennyiben a felek azoknak eleget tesznek, a bíróság milyen intézkedések megtételéről dönthet 28 napon belül. Általános intézkedés, hogy minden félnek legalább 14 nappal a kitűzött tárgyalás előtt a bírónak be kell nyújtania és a többi félnek meg kell küldenie minden olyan okirat (beleértve a szakértői véleményt is) másolatát, melyre a tárgyaláson hivatkozni szándékozik. [CPR 27.4. szakasz (3) bek.] Speciális intézkedés minden olyan intézkedés, amit az általános intézkedés mellett vagy helyett tesz a bíróság. [CPR 27.4. szakasz (3) bek.]

Az angol jog lehetőséget ad a bírónak, hogy a tárgyalás előtt (vagy helyett) előzetesen meghallgassa a feleket: a tárgyalás előkészítése keretében tehát a bíróság kitűzheti az előzetes meghallgatás (preliminary hearing) időpontját, de javasolhatja akár az ügy tárgyaláson kívül való elbírálását is azzal, hogy a feleknek meghatározott időn belül meg kell adniuk az ehhez való hozzájárulásukat. [CPR 27.4. szakasz (1) bek.] A bíróság a későbbiekben további intézkedéseket tehet, illetőleg a korábbi intézkedéseit módosíthatja vagy akár vissza is vonhatja őket. [CPR 27.7. szakasz]

A bíróságnak legalább 21 nappal a tárgyalás előtt idézni kell a feleket a tárgyalásra, kivéve, ha a felek előzetesen ennél rövidebb időtartamban egyeztek meg. A district judge az idézéssel egyidejűleg tájékoztatja a feleket a tárgyalásra rendelkezésre álló időről. [CPR 27.4. szakasz (2) bek.]

2.2.4. A felek előzetes meghallgatása

A small claims track keretében a bíróság elrendelheti a felek előzetes meghallgatását a követelés tisztázása céljából, amennyiben úgy ítéli meg, hogy erre speciális intézkedésként szükség van a tisztességes tárgyalás céljából, illetőleg amennyiben szükségesnek tűnik, hogy valamely fél a bíróság előtt igazolja, hogy megértette, hogy mit kell tennie a speciális intézkedés teljesítése érdekében. Ha a kereset alapján a felek valamelyikének nincs reális esélye a pernyertességre a tárgyaláson, az eljáró district judge szintén elrendelheti a felek előzetes meghallgatását, a további rendelkezések céljából. Emellett lehetőség van a tényállás vagy annak egy részének tisztázása érdekében is a felek előzetes meghallgatására sőt, amennyiben ezzel a felek egyetértenek, a district judge dönthet úgy, hogy a felek előzetes meghallgatását a későbbiekben az ügy érdemi tárgyalásaként kezeli.

A district judge a felek előzetes meghallgatásának elrendelése során figyelemmel kell, hogy legyen a jogalkotó azon határozott kívánságára, miszerint a felek bíróságon való

megjelenésével kapcsolatos költségeit minimalizálni kell. Az előzetes meghallgatásra legalább 14 nappal korábban idézni kell a feleket.

Az előzetes meghallgatás keretében vagy azt követően a bíróság kitűzi a tárgyalás időpontját (ha még nem tűzte ki) és legalább 21 nappal a tárgyalás előtt idézi a feleket a tárgyalásra, kivéve, ha a felek előzetesen ennél rövidebb időtartamban egyeztek meg, emellett pedig tájékoztatja a feleket a tárgyalásra rendelkezésre álló időről. [CPR 27.6. szakasz]

2.2.5. Tárgyalás

A small claims track keretében tartott tárgyalások kevésbé formálisak: az egyetlen korlát, amit szem előtt kell tartani a district judge eljárásjogi módszerei és intézkedései körében a tisztességesség. Ennek megfelelően az angol eljárásjog által rögzített szigorú bizonyítási szabályokat nem kell alkalmazni és az keresztkérdezés is korlátozható: e tárgyban hozott döntéseit azonban köteles a bíróság indokolni. [CPR 27.8. szakasz] E körben a bíró a felek kérdéseit megelőzően kérdéseket intézhet bármely vagy akár mindegyik tanúhoz, megtilthatja a tanúk keresztkérdezéses kihallgatását, amíg a többi tanút meg nem hallgatták érdemben, illetve meghatározott időre, illetőleg területre korlátozhatja a tanúk keresztkérdezéses meghallgatását.²¹⁵ A szakértői bizonyítást is korlátozták, hiszen a jogalkotó rendelkezése szerint a szakértő a bíróság engedélye nélkül a tárgyaláson sem szóban, sem pedig írásban nem terjeszthet elő szakvéleményt. [CPR 27.5. szakasz]

A district judge által e körben tartott tárgyalásokat általában a district judge irodájában tartják, de lehetőség van azokat tárgyalóteremben is tartani. A tárgyalások nyilvánosak, zárt tárgyalást csak a felek kérelmére vagy a törvény 39.2. szakasz (3) bekezdésében rögzített okok²¹⁶ fennállása esetén rendel el a bíróság, azonban az a tárgyalás vagy annak egy része, melyet a bíróság épületén kívül²¹⁷ tartanak, nem lesz nyilvános.²¹⁸ A tárgyalásokat hangrögzítő útján rögzíti a bíróság, melynek átiratát a felek meghatározott díj ellenében kérelmezhetik.²¹⁹

A feleknek a tárgyalástól való távolmaradásuk esetén speciális jogkövetkezményekkel kell szembenéznük. Így a bíróság a döntése során figyelembe kell, hogy vegye a félnek az ügyre való állításait és az általa előterjesztett okiratokat, amennyiben a tárgyaláson meg nem

²¹⁵ Practice Direction 27 – Small Claims Track, 4.3. szakasz

²¹⁶ Zárt tárgyalást az angol bíróság általában a titokvédelem és a felek érdekeinek védelme okán rendel el, valamint akkor, ha a tárgyalás lefolytatását a nyilvánosság zavarja. Vö. 39.2. szakasz (3) bek.

²¹⁷ Pl. valamely fél otthonában vagy üzlethelyiségében.

²¹⁸ Practice Direction 27 – Small Claims Track, 4.1-4.2. szakasz

²¹⁹ Practice Direction 27 – Small Claims Track, 5.1. szakasz

jelenő fél a tárgyalás előtt legalább 7 nappal értesítette a bíróságot és a másik fél a távolmaradásáról, ezzel egyidejűleg megküldte a másik fél számára a bíróság elé általa előterjesztett dokumentumokat, valamint a távolmaradásról szóló nyilatkozatában kérte a bíróságot, hogy távollétében is járjon el és döntsön az ügyben. [CPR 27.9. szakasz (1) bek.] Természetesen amennyiben alapos okkal kéri a fél, lehetséges kitűzött tárgyalás elnapolása is.²²⁰

Amennyiben a felperes nem jelenik meg a tárgyaláson és erről előzetesen nem értesítette a bíróságot és a másik fél, az eljáró district judge elutasíthatja keresetét. [CPR 27.9. szakasz (2) bek.] Ha azonban az alperes nem jelenik meg a tárgyaláson és nem jelezte előzetesen távolmaradását, illetve a felperes sem jelenik meg a tárgyaláson, de ő erről előzetesen értesítette a bíróságot és a másik fél, akkor a district judge a per tárgyról kizárólag a felperes által előterjesztett bizonyítékok alapján fog dönteni. Amennyiben egyik fél sem jelenik meg a tárgyaláson és egyikőjük sem értesíti előzetesen a bíróságot a távolmaradásáról, a bíróság a keresetet, valamint a viszontkeresetet is elutasíthatja. [CPR 27.9. szakasz (3)-(4) bek.] A mulasztás igazolása körében a jogalkotó lehetővé tette, hogy a fél, aki sem személyesen sem képviselő útján nem vett részt a tárgyaláson és távolmaradásáról előzetesen nem értesítette a bíróságot, az ítélet kézbesítésétől számított 14 napon belül kérheti a bíróság által hozott ítélet hatályon kívül helyezését és az ügy újra tárgyalását. A bíróság a fél kérelmének akkor adhat helyt, ha kimenthető okból nem jelent meg személyesen vagy képviselő útján a tárgyaláson és erről előzetesen nem értesítette a bíróságot, illetve reális esélye van a pernyertességre. Amennyiben tehát az eljáró district judge megalapozottnak találja a fél kérelmét és hatályon kívül helyezi az ítéletét, kitűzi az új tárgyalást, amelyet azonnal az ítélet hatályon kívül helyezésére irányuló kérelem elbírálására tartott tárgyalás után kell megtartani. [CPR 27.11. szakasz (1)-(4) bek.]

2.2.6. Eljárás tárgyaláson kívül

Amennyiben a felek ehhez hozzájárulnak, a district judge jogosult tárgyaláson kívül eljárni small claims track esetén. [CPR 27.10. szakasz] Természetesen ebben az esetben a bíróság ítéletének hatályon kívül helyezését nem lehet kérni az angol polgári perrendtartás fent ismertetett 27.11. szakaszára hivatkozással.

²²⁰ Practice Direction 27 – Small Claims Track, 6.2. szakasz

2.2.7. Döntés a small claims track keretében

A small claims track keretében tartott tárgyalás, illetőleg ennek hiányában a per iratai alapján a district judge ítéletet hoz. A per tárgyához mérten a jogalkotó a bírák számára előírta, hogy az ítéletek indokolása lehetőleg olyan rövid, illetve egyszerű legyen, amennyire azt az ügy természete megengedi. A tárgyalás keretében hozott ítéletet a bíróság szóban közli a felekkel és szóbeli indokolást fűz hozzá, azonban amennyiben a bíróság tárgyalás tartása nélkül jár el a small claims track során, illetőleg valamely fél nem jelent meg a tárgyaláson, a bíróság döntését és annak rövid indokolását írásba kell, hogy foglalja és ezt meg kell küldenie mindkét fél részére.²²¹

2.2.8. Jogorvoslat

A small claims track esetében a bíróság a felek számára biztosíthat minden olyan jogorvoslatot, amelyet a fast track vagy a multi-track keretében nyújtana. [CPR 27.3. szakasz] Ennek megfelelően a district judge által hozott döntés ellen a felek a CPR 52. szakasza által szabályozott fellebbezéssel élhetnek. A fellebbezésüket egy formanyomtatványon (N164) kell előterjeszteniük.

A fellebbezés folytán az első fokon eljáró county court circuit judge-ként tevénykedő bírója a fellebbezés megalapozottsága esetén reformatórius jogkörben jár el, azaz egyúttal el is dönti az ügyet és nem utalja vissza annak elbírálását a district judge elé, illetőleg amennyiben szükségesnek találja, tárgyalást tűz ki az ügyben vagy további bizonyítást rendelhet el tárgyalás nélkül.²²²

2.2.9. Költségek a small claims track esetében

Az angol polgári eljárásjog a költségviselés területén meglehetősen széles diszkrecionális jogkört biztosít az eljáró bíróságnak, hiszen az saját belátása, illetőleg az ügy körülményei alapján dönt arról, hogy az egyik fél a másik mely költségeit, milyen összegben és mikor tartozik megfizetni. [CPR 44.3. szakasz (1) bek.] A small claims track esetében a district judge ehhez képest nem rendelheti el, hogy az egyik fél fizesse meg a másik fél költségeit, beleértve a fellebbezés költségeit is, kivéve az előterjesztett kereseti követeléssel kapcsolatban fizetendő fix költségeket,²²³ valamely cselekménytől való eltiltásra vagy más speciális

²²¹ Practice Direction 27 – Small Claims Track, 5.3-5.4. szakasz

²²² Practice Direction 27 – Small Claims Track, 8.3. szakasz

²²³ A felek által fizetendő fix költségek a pertárgyértéktől, az érvényesített jogtól, valamint az eljárás kimenetelétől függően kerül meghatározásra. Vö. angol polgári perrendtartás 45.1-45.47. szakaszok.

szolgáltatásra irányuló kereset esetében lefolytatott small claim track pedig esetén a jogi tanács vagy segítség ellenértékeként meghatározott összeget.²²⁴ Ugyanígy kivételt képez, tehát elrendelhető a másik fél által fizetett bírósági díj, a fél vagy a tanú bíróságon való megjelenésével kapcsolatos ésszerű költségek, illetve a fél vagy a tanú bíróságon való megjelenése nyomán létrejövő keresetkiesés²²⁵ összegének, valamint a szakértői díjnak²²⁶ és azon költségeknek a megfizetésére, melyekről a bíróság sommás eljárás keretében dönt valamely fél ésszerűtlen (rosszhiszemű) perbeli magatartása alapján. [CPR 27.14. szakasz (2) bek.] A felek ésszerűtlen perbeli magatartását illetően a jogalkotó nem rendelkezett, hogy pontosan mi is értendő alatta, azonban belátható, hogy a fél egyetlen esetben tekinthető rosszhiszeműnek: ha nem akarja az ügyet rendezni, azaz ha elhúzza az eljárást, illetőleg ha egyéb módon igyekszik megakadályozni a bíróságot döntésében. Nyilvánvaló, hogy ennek megítélése során az eljáró district judge széles diszkrecionális jogkörrel bír.²²⁷

2.3. Összegzés

Az Egyesült Királyságban az 1990-es évek végén bevezetett, a kis értékű követelések perbeli érvényesítésére irányuló small claims track a proporcionalitás elvén alapszik és a jogalkotó igyekezett általa minden olyan eszközt a bíró és a felek kezébe adni, melyek révén a felek közötti jogvita egyszerűbben, gyorsabban és kevesebb költséggel bírálható el. E jogalkotói célkitűzést igazolni látszik az angol Igazságügyi Minisztérium által közzétett statisztikai jelentés,²²⁸ mely szerint 2011-ben az angol county court előtti összes, 275.920 eljárás mintegy 29%-át, 79.114 ügyet bíráltak el small claims track keretében:²²⁹ az ügyek 46%-ában tartottak tárgyalást,²³⁰ melyek száma összesen 36.719 volt.²³¹ A small claims track megindítása és

²²⁴ Practice Direction 27 – Small Claims Track, 7.2. szakasz

²²⁵ A felek és a tanúk keresetkiesése okán megfizetendő összeg nem haladhatja meg a napi 90 font összeget. Vö. Practice Direction 27 – Small Claims Track, 7.3. szakasz

²²⁶ Az egy szakértő részére fizetendő szakértői díj összege nem haladhatja meg a 200 font összeget. Vö. Practice Direction 27 – Small Claims Track, 7.3. szakasz

²²⁷ Greene, David: Getting on track. Credit Management, 1999/5. 37.

²²⁸ Az Egyesült Királyság Igazságügyi Minisztériumának a polgári igazságszolgáltatás vonatkozásában elkészített statisztikai táblái elérhetőek: <http://www.justice.gov.uk/statistics/courts-and-sentencing/judicial-annual-2011>

²²⁹ 2006-ban a county court előtt indult ügyek 26%-át, 76.821 ügyet, 2007-ben 28%-át, 96.417 ügyet, 2008-ban szintén 28%-át, 83.928 ügyet, 2009-ben 29%-át, 93.073 ügyet, míg 2010-ben 27%-át, összesen 79.924 ügyet bíráltak el small claims track keretében.

²³⁰ 2006-ban a small claims track keretében elbírált ügyek 61%-ában, 2007-ben és 2008-ban az ügyek 55%-ában tartottak tárgyalást. Ez az érték 2009-ben 50%-ra csökkent, majd 2010-ben 54%-ra emelkedett.

²³¹ A small claims track keretében 2006-ban összesen 46.872 tárgyalást, 2007-ben 53.232 tárgyalást, 2008-ban 46.519 tárgyalást, 2009-ben 46.963 tárgyalást, míg 2010-ben összesen 42.786 tárgyalást tartottak.

befejezése között átlagosan 30 hét telt el,²³² a tárgyalások átlagosan 83 percig tartottak.²³³ A statisztikai adatok alátámasztják a jogalkotói célkitűzéseket, hiszen gyakorlatilag egy fél év alatt a felek jogvitája elbírálásra kerül a district judge által.

A small claims track szabályai alapján leszögezhető, hogy egy kevésbé formális eljárás jött létre, mely eleget tett azon jogalkotói célkitűzésnek is, hogy a felek számára a kis értékű követelések kapcsán egy olyan bírói út nyíljon meg, melynek keretében különösebb nehézség nélkül saját maguk, jogi képviselő nélkül is képesek legyenek eljárni.²³⁴ Tehát a jogalkotó gyakorlatilag a természetes személy fogyasztók védelmét is célozta ezen eljárástípussal: ezt azonban – ahogy arra ANDREWS rámutatott – a gyakorlat megcáfolta, hiszen a felperesek döntő többsége az üzleti szféra szereplői közül kerül ki.²³⁵

²³² 2006-ban és 2007-ben átlagosan 27 hétig tartottak az eljárások, 2008-ban 29 hétig, míg 2009-ben és 2010-ben átlagosan 31 hétig.

²³³ 2006-ban a small claims track keretében tartott tárgyalások átlagosan 84 percig, 2007-ben 83 percig, 2008-ban és 2009-ben 77 percig, 2010-ben pedig átlagosan 79 percig tartottak.

²³⁴ Greene i. m. 36.

²³⁵ Andrews (2002) i. m. 89.

3. A kis értékű követelések perbeli érvényesítése Franciaországban

Az 1975-ben elfogadott és 1976 januárjában hatályba lépett „új” francia polgári perrendtartást (Nouveau Code de Procédure Civile)²³⁶ a lassacskán fél évszázados fennállása során számos alkalommal módosították: a módosításokat leginkább a polgári igazságszolgáltatás hatékonyságának növelése indokolta, s e reformok általában a polgári igazságszolgáltatás egy-egy szegmensét érintették.²³⁷ A kis értékű követelések érvényesítésének, mint olyan területnek, ahol különös jelentőséggel bír a hatékonyság, a francia jogalkotók mindig különös figyelmet szenteltek, így többszöri módosítás után a polgári eljárásjog e területe az ezredforduló után nyerte el jelenleg is hatályos formáját.²³⁸

3.1. Első fokú bíróságok Franciaországban – *jurisdiction de proximité*

Franciaországban a rendes eljárásokban²³⁹ a perben érvényesített követelés értékétől függően három bíróság járhat el első fokon: a tribunal d’instance, a tribunal de grande instance, valamint a jurisdiction de proximité. Franciaországban összesen 471 tribunal d’instance található: döntésüket egyesbíróként hozzák meg és alapvetően a 10.000 eurót meg nem haladó vagyoni vitákban járhatnak el, emellett pedig a pertárgy értékére tekintet nélkül a fogyasztóvédelmi, a gondnoksággal (juge des tutelles) kapcsolatos, valamint a lakásbérleti szerződésből eredő jogvitákban. A tribunal de grande instance hatáskörébe a 10.000 euró feletti vagyoni, valamint minden nem vagyoni jogvita tartozik: a tribunal de grande instance hármas tanácsban ítélezik.²⁴⁰

A kis értékű követelések esetében a legújabbban létrehozott bíróság, a jurisdiction de proximité jár el. A 2002 szeptemberében életre hívott bíróságok hatáskörébe kezdetben csak

²³⁶ Az új francia polgári perrendtartásról általában lsd. de Kerstrat, Françoise – Crawford, William E.: *New Code of Civil Procedure in France*. Book 1. New York: Oceana Publications, Inc. Dobbs Ferry, 1978. XIX-XXXV.; Cadet, Loïc: *Civil Justice Reform: Access, Cost, and Delay. The French Perspective*. In: Zuckermann, Adrian A. S. (Ed.): *Justice in Crisis – Comparative Perspectives of Civil Procedure*. New York: Oxford University Press, 1999. 314-318.

²³⁷ Vö. Fischer, Wolfgang: *Die Beschleunigungsmechanismen des französischen Zivilprozesses*. Bielefeld: Verlag Ernst und Werner Gieseking, 1990. 28-58.

²³⁸ Vö. Herzog, Peter – Weser, Martha: *Civil Procedure in France*. The Hague / The Netherlands: Martinus Nijhoff, 1967. 488-494.; Fischer, Wolfgang: *Die Beschleunigungsmechanismen des französischen Zivilprozesses*. Bielefeld: Verlag Ernst und Werner Gieseking, 1990. 54-60.; 7. Schmidt, Stephanie: *Civil Justice in France*. Nagoya University Comparative Study of Civil Justice Vol. 7. Tokyo: Jigakusha, 2010. 49-50., 121.

²³⁹ Különös eljárásnak minősül, így különbíróság jár el a kereskedelmi, a munkaügyi, a társadalombiztosítással kapcsolatos, valamint a földhaszonbérlettel kapcsolatos ügyekben.

²⁴⁰ Bunge, Jürgen: *Zivilprozess und Zwangsvollstreckung in Frankreich und Italien. Eine systematische Darstellung mit Glossaren und Bibliographien*. Berlin: Duncker & Humblot, 2008. 32-33.

azon ügyek elbírálása tartozott, melyeket magánszemélyek indítottak legfeljebb 1.500 euró értékű követelésük érvényesítésére. Tekintettel a létrehozott eljárás – korábbiaknál nagyobb – hatékonyságára, a 2005-ben lefolytatott igazságszolgáltatási reformnak köszönhetően bővült a *jurisdiction de proximité* hatásköre: jelenleg a személyi követelésekre és az ingóságokra is kiterjed 4.000 euró értékig, ami már magában foglalja a cégek által indított pereket is.²⁴¹ A *jurisdiction de proximité* létrehozásának fő célja az volt, hogy „közelebb vigyék a bíróságot az emberekhez”, azaz hogy megkönnyítsék az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést, valamint hogy csökkentsék a polgári perek elhúzódását, illetve ezáltal megvalósulhatott a *tribunal d’instance* tehermentesítése is.²⁴²

A *tribunal d’instance* és a *tribunal d’instance* székhelye és illetékességi területe megegyezik egymással. Noha elméletileg a *jurisdiction de proximité* teljesen önálló bírósággént működik Franciaországban,²⁴³ a két bíróság között összefonódást eredményez, hogy a *jurisdiction de proximité* nem bír önálló hivatallal, így a *tribunal d’instance* hivatala segíti a munkáját, sőt bizonyos nehézségek esetén a *jurisdiction de proximité* tárgyalása a *tribunal d’instance* előtt is megtartható.²⁴⁴

A *jurisdiction de proximité* esetében egyfajta laikus bírászkodás jelenik meg: a bírák ugyanis ténylegesen nem hivatásos bírák, hanem olyan személyek, akik megfelelő szakmai tapasztalattal bírnak az igazságszolgáltatás területén.²⁴⁵ A bíróvá való kinevezés feltételeként a 35. év betöltését, egy rövid jogi tanfolyam elvégzését, valamint valamely bíróságon szerzett meghatározott munkatapasztalatot jelölt meg a jogalkotó. A *jurisdiction de proximité* kötelékében a bírák részmunkaidőben végeznek munkát: hét évre nevezik ki őket e tisztségre, mely időtartam nem meghosszabbítható. A bírácoknak minden évben meghatározott oktatáson, továbbképzésen kell részt venniük.²⁴⁶ 2007 januárjában 589 bíró vett részt a 305 *jurisdiction de proximité* munkájában.²⁴⁷

²⁴¹ Schmidt, Stephanie: *Civil Justice in France*. Nagoya University Comparative Study of Civil Justice Vol. 7. Tokyo: Jigakusha, 2010. 49.

²⁴² Vö. Schmidt, Stephanie: *Civil Justice in France*. Nagoya University Comparative Study of Civil Justice Vol. 7. Tokyo: Jigakusha, 2010. 49.; Elliott, Catherine – Jeanpierre, Eric – Vernon, Catherine: *French Legal System*. Second Edition. Harlow: Pearson Education Limited, 2006. 109.

²⁴³ Vö. Cadiet, Loïc: *Introduction to French Civil Justice System and Civil Procedural Law*. *Ritsumeikan Law Review*, 2011/28. 336.

²⁴⁴ Schmidt, Stephanie: *Civil Justice in France*. Nagoya University Comparative Study of Civil Justice Vol. 7. Tokyo: Jigakusha, 2010. 49.

²⁴⁵ Pl. a nyugdíjas hivatásos bírák, jogászok, jegyzők és a közszolgák meghatározott köre.

²⁴⁶ A *jurisdiction de proximité* bírának oktatásáról, illetve továbbképzéséről részletesen ld. Zwickel, Martin: *Bürgerliche Ziviljustiz. Die französische jurisdiction de proximité aus deutscher Sicht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010. 57-58.

²⁴⁷ Schmidt, Stephanie: *Civil Justice in France*. Nagoya University Comparative Study of Civil Justice Vol. 7. Tokyo: Jigakusha, 2010. 49.; Cadiet, Loïc: *Introduction to French Civil Justice System and Civil Procedural Law*. *Ritsumeikan Law Review*, 2011/28. 336.

3.2. A kis értékű követelések perbeli érvényesítése – a jurisdiction de proximité eljárása

3.2.1. A jurisdiction de proximité eljárásáról általában

A fentiek alapján kijelenthetjük, hogy azok követelések minősülnek Franciaországban kis értékűnek, melyek esetében a pertárgy értéke nem haladja meg a 4.000 euró összeget és elbírálásuk a jurisdiction de proximité hatáskörébe tartozik.²⁴⁸

A jurisdiction de proximité egyesbíróként jár el az előtte folyó jogvitákban. A jurisdiction de proximité bírójának, illetőleg bírójának akadályoztatása esetén, valamint amennyiben a jurisdiction de proximité nem rendelkezik elegendő számú bíróval, a tribunal d'instance bírója helyettesíti a jurisdiction de proximité bíróját. Súlyos jogértelmezési nehézség esetén azonban lehetőség van arra is, hogy a jurisdiction de proximité előtt folyó eljárást áthelyezzék a tribunal d'instance elé.²⁴⁹ [NCPC 847-4. és 847-5. cikk]

A tribunal d'instance és a jurisdiction de proximité előtti eljárásra vonatkozó szabályokat eredetileg csak a tribunal d'instance esetében lehetett alkalmazni, de a jurisdiction de proximité 2002-es felállítása óta szintén ezek alkalmazandók e bíróságok előtt is, néhány speciális, csak a tribunal d'instance eljárására vonatkozó rendelkezés kivételével.

3.2.2. Képviselet a jurisdiction de proximité előtt

A tribunal d'instance és a jurisdiction de proximité előtti eljárás esetén nem kötelező a jogi képviselet, azonban nincs akadálya annak, hogy a felek segítséget vagy képviselőt vegyenek igénybe követelésük érvényesítésének elősegítésére. A képviselet ellátására a francia polgári perrendtartás alapján jogosult az ügyvéd, a házastárs, az egyenesági rokon, oldalági rokonok a harmadik fokig, valamint egyéb, személyes vagy vállalkozási szolgáltatást nyújtó személyek. Amennyiben a jogi képviselő nem ügyvéd, speciális meghatalmazással kell rendelkeznie a perben való eljáráshoz. [NCPC 827-828. cikk]

²⁴⁸ Ranjard, Paul: A Comparative Study between the Civil Procedures of France, Germany and China. Forrás: http://www.ipr2.org/storage/Comparative_Study_on_Civil_Procedures_of_France_Germany_and_China-EN1067.pdf 7.

²⁴⁹ Schmidt, Stephanie: Civil Justice in France. Nagoya University Comparative Study of Civil Justice Vol. 7. Tokyo: Jigakusha, 2010. 49-50.

3.2.3. A keresetlevél előterjesztése

A jurisdiction de proximité előtt folyó eljárásban a későbbi felperes már akár a keresetlevél előterjesztése előtt is kérelmezheti, hogy jogvitáját egyezségi kísérlet keretében rendezzék.²⁵⁰

A jurisdiction de proximité eljárását kezdeményező kereset előterjesztésére több formában is lehetőség van: a felperes előterjesztheti a keresetét az egyeztetésre vonatkozó idéző végzés formájában, ennek hiányában egy határozat bemutatásával, mely a felperes számára biztosítja az idéző végzés kibocsátása előtt az egyeztetés lehetőségét. A keresetlevelet írásban kell benyújtani, de a bíróság hivatalánál szóban is előterjeszthető, ahol erről jegyzőkönyvet vesznek fel. [NCPC 829. cikk (1)-(2) bek.]

3.2.4. Előzetes egyezségi kísérlet a kis értékű követelések kapcsán

A francia polgári eljárásjogban kötelező volt az előzetes egyezségi kísérlet az 1975. évi reform előtt: ez ma már csak önkéntes.²⁵¹ Az előzetes egyezségi kísérletet vagy a tribunal d'instance egy bírása vagy egy conciliateur de justice (bíróági békéltető) vezeti. [NCPC 831. cikk (1) bek.]

Amennyiben a jurisdiction de proximité bírása az elé terjesztett ügyben esélyt lát arra, hogy a felek megegyezzenek békéltetés útján, fellebbezéssel meg nem támadható határozatában egy conciliateur elé utasíthatja őket, akit a bíróság jelöl ki erre a célra, és aki tájékoztatja őket az egyeztetés tárgyáról és menetéről. [NCPC 829. cikk (3) bek.] Az egyezségi kísérletet maga a felperes is kérelmezheti szóban vagy írásban a bíróság hivatalánál: ebben az esetben kérelmében fel kell tüntetnie a felek nevét, lakóhelyét és foglalkozását, valamint a kereset tárgyát. [NCPC 830. cikk] A conciliateur eljárásának érdemi része nem haladhatja meg az egy hónapot, azonban a conciliateur kérésére ezt a határidőt egy alkalommal meghosszabbíthatja további egy hónappal. [NCPC 832. cikk]

Amennyiben a jurisdiction de proximité bírása conciliateur elé kívánja utalni a felek jogvitáját, erről levélben tájékoztatja feleket és egyúttal felhívja őket, hogy a levél átvételétől számított tizenöt napon belül jelezzék az ehhez való hozzájárulásukat. A bíróság emellett tájékoztatja a feleket, hogy egyezséget kíván létrehozni közöttük a francia polgári perrendtartás 833. és 834. cikke alapján. [NCPC 832-1. cikk] Miután a felek hozzájárultak az

²⁵⁰ Bunge, Jürgen: Zivilprozess und Zwangsvollstreckung in Frankreich und Italien. Eine systematische Darstellung mit Glossaren und Bibliographien. Berlin: Duncker & Humblot, 2008. 78.

²⁵¹ Vö. Schmidt, Stephanie: Civil Justice in France. Nagoya University Comparative Study of Civil Justice Vol. 7. Tokyo: Jigakusha, 2010. 123.

egyezségi kísérlethez, a bíró kinevezi a conciliateurt és meghatározza számára, hogy mennyi időn belül kell eljárnia. [NCPC 832-1. és 832-2. cikkek]

A conciliator az általa meghatározott időpontra és helyre idézi a feleket az egyezségi kísérlet céljából. Az előzetes egyeztetésen a feleknek személyesen kell megjelenniük, de ez nem zárja ki azt, hogy képviselőjük is jelen legyen az egyeztetésen. [NCPC 831. cikk (2) bek., 832-3. cikk] Ennek kapcsán ZWICKEL felhívta a figyelmet, hogy noha a jogalkotó kötelezővé tette a felek személyes megjelenését a bíróság előtt, ennek elmulasztása esetére semmiféle joghátrányt nem rögzített: nyilvánvaló, hogy ebben az esetben nem lehet lefolytatni az egyeztetési eljárást, így adott esetben a keresetlevél előterjesztésének lesz helye.²⁵²

A conciliateur az egyeztetés során ellenőrizheti a felek állításait és a felek hozzájárulásával bárkit meghallgathat, akit szükségesnek tart, kivéve ha azt a korábbi megállapodás kizárta. A conciliateur szükség esetén tájékoztatja az ügyben eljáró bírót, hogy milyen tényezők akadályozták az egyeztetés lefolytatásában. [NCPC 832-4. és 832-5. cikk]

A jurisdiction de proximité bírója bármely fél kérelmére vagy a conciliateur kezdeményezésére véget vethet az egyeztetésnek annak bármely szakaszában, illetve akkor is, ha saját maga úgy ítéli meg, hogy az egyeztetés megfelelő lefolytatása veszélybe került. Erről a döntéséről a bíróság értesíti a conciliateurt és egyúttal a bíróság hivatala tájékoztatja a feleket, hogy jogosultak vitájukat a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság elé vinni ítélet meghozatala céljából. [NCPC 832-6. cikk]

Amennyiben a conciliateur lefolytatta az egyezségi kísérletet, annak sikeréről vagy éppen kudarcról írásban tájékoztatja a jurisdiction de proximité bíróját. Ha felek között létrejött – akár részleges – egyezség, azt jegyzőkönyvbe foglalja és a felekkel aláírattja. Egyezség hiányában a bíróság hivatala tájékoztatja a feleket, hogy jogosultak vitájukat a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság elé vinni ítélet meghozatala céljából. [NCPC 832-7. cikk]

A felek által az egyezségi kísérlet keretében kötött egyezségről felvett jegyzőkönyvet a conciliateur terjeszti a bíróság elé jóváhagyás céljából, melynek nemperes eljárás keretében tesz eleget a bíróság. [NCPC 832-8. cikk]

A conciliateur által tett megállapításokat és nyilatkozatokat a felek hozzájárulása nélkül a későbbi vagy más per folyamán nem lehet figyelembe venni. [NCPC 832-9. cikk]

A bíróság egyezségi kísérletet elrendelő vagy azt megújító, illetőleg azt megszüntető határozata ellen nem kizárt a fellebbezés. [NCPC 832-10. cikk]

²⁵² Zwickel, Martin: Bürgernahe Ziviljustiz. Die französische juridiction de proximité aus deutscher Sicht. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010. 37.

Lehetőség van arra, hogy maga jurisdiction de proximité bírója járjon el az egyezségi kísérlet során: ilyenkor a bíró döntése alapján erről levélben értesíti a feleket és tájékoztatja őket az egyeztetés helyszínéről és időpontjáról, ha azonban a felek kérik ezt, akkor lehetőség van az azonnali eljárásra a felek beleegyezése esetén. [NCPC 833-834. cikk]

Az egyeztetési eljárás tényleges formájára semmiféle rendelkezést nem tartalmaz a francia polgári perrendtartás, hiszen maga az egyeztetést a felek és az egyeztetést levezető bíró vagy conciliateur közösen alakítják.²⁵³

3.2.5. A tárgyalás előkészítése

Amennyiben a bíró járt el az egyezségi kísérlet során, de nem született a felek között egyezés, a bíró azonnal tárgyalhatja a felek jogvitáját, ha a felek ezzel egyetértenek. Amennyiben ezzel nem értenek egyet a felek, a bíró átad a felperesnek egy igazolást arról hogy nem jött létre egyezés, és a felperes aztán az ellenfelét perbe foghatja.

Az ún. assignation à toutes fins -t (megállapítás minden célra), amely a szokásos út egy per megindítására a városi bíróság előtt, a tárgyalás előtt legalább 15 nappal kézbesíteni kell az alperes részére és tartalmaznia kell a tárgyalás helyszínét és időpontját ahol megpróbálják az egyezséget létrehozni vagy ha már ezt megpróbálták, a tárgyalásra sor kerül. A bíróság átadja az idéző végzést a bírósági hivatalnak nyolc nappal a tárgyalási határnap előtt, de ezek a határidőket a bíró lerövidítheti sürgős esetben.

3.2.6. Tárgyalás a jurisdiction de proximité előtt

A jurisdiction de proximité előtt tartott tárgyaláson a feleknek személyesen vagy képviselőjükkel együtt megjelenniük. A jogalkotó a szóbeliség elvét érvényre juttatva rögzítette, hogy a feleknek szóban is a bíróság elé kell tárniuk és meg kell indokolniuk a követeléseiket, ellenkező esetben az írásban előadott követelés nem kerül elfogadásra. A felek minden szóbeli beadványa lejegyzésre kerül a jegyzőkönyvbe vagy a bírósági iratokba. A bíró kérheti a feleket, hogy szolgáltatassanak további magyarázatokat vagy iratokat, melyekről úgy ítéli meg, hogy szükségesek a jogvita eldöntéséhez. [NCPC 843-844. cikk]

A jogalkotó rendelkezése szerint a jurisdiction de proximité bírójának lehetőség szerint egy tárgyalás keretében el kell bírálnia a felek közötti jogvitát, ha azonban ez nem lehetséges, a bíró újabb tárgyalást tűz.²⁵⁴

²⁵³ Vö. Zwickel, Martin: Bürgernahe Ziviljustiz. Die französische juridiction de proximité aus deutscher Sicht. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010. 36.

3.3. Összegzés

A juge de proximité előtti eljárás gyorsabbnak, kevésbé költségesnek és kevésbé összetettnek tekinthető, általában a szóbeliség jellemzi és a jogi képviselőt sem kötelező.²⁵⁵ Tekintettel a szóbeli karakterre, ezen eljárások sokkal konszenzuálisabbak és „közösségibbek”.²⁵⁶

²⁵⁴ Bunge, Jürgen: Zivilprozess und Zwangsvollstreckung in Frankreich und Italien. Eine systematische Darstellung mit Glossaren und Bibliographien. Berlin: Duncker & Humblot, 2008. 78.

²⁵⁵ Schmidt, Stephanie: Civil Justice in France. Nagoya University Comparative Study of Civil Justice Vol. 7. Tokyo: Jigakusha, 2010. 121.

²⁵⁶ Cadiet, Loïc – Amrani-Mekki, Soraya: Civil Procedure. In: Bermann, George A. – Picard, Etienne (eds.): Introduction to French Law. The Netherlands: Kluwer Law International, 2008. 316.; Cadiet, Loïc: Introduction to French Civil Justice System and Civil Procedural Law. Ritsumeikan Law Review, 2011/28. 352.

4. A kis értékű követelések perbeli érvényesítése Németországban

Németországban a jelenleg is alkalmazandó polgári perrendtartást (ZPO) 1877. január 30-án fogadták el. Az azóta számos módosításon áteső törvénybe hosszas előzmények után²⁵⁷ 1990-ben került bele a diszkrecionális eljárásra vonatkozó, ma is hatályos §495a szövege,²⁵⁸ mely 1991. április 11. óta alkalmazandó. Az eljárás bevezetésének célját az alacsony pertárgyértékkel bíró perek szabályainak egyszerűsítésében, illetve az eljárás gyorsításában és ezáltal a bírák tehermentesítésében jelölték meg: kérdéses azonban, hogy ezt a célt képes-e a német diszkrecionális eljárás betölteni.²⁵⁹

Már az eljárás nevét illetően viták bontakoztak ki, ugyanis az „egyszerűsített eljárás” (Vereinfachtes Verfahren), a „bagatell eljárás” (Bagatellverfahren), illetőleg a „kiseljárás” (Kleinverfahren) és a „másodosztályú eljárás” (Verfahren zweiter Klasse) elnevezések mindegyikét éles kritika érte, főként azon felek érdekében, akik jogi képviselő nélkül járnak el, hiszen ezen elnevezések egyfajta diszkriminációt sejtetnek, s talán bizonyos jogkeresőkben azt a (téves) képzetet kelthetik, hogy ügyüket a bíróság „nem veszi komolyan”. Ezért az elnevezésben az eljárás fő karakterét, azaz a bírói mérlegelést juttatták kifejezésre.²⁶⁰

²⁵⁷ Az előzményekről ld. Kunze, Axel: Das amstgerichtliche Bagatellverfahren nach § 495a ZPO. Bielefeld: Verlag Ernst und Werner Gieseking, 1995. (1995A) 17-65.; Wollschläger, Christian: Bagatelljustiz? Eine rechtshistorische, rechtsvergleichende und empirische Untersuchung zur Einführung des vereinfachten Verfahrens am Amstgericht. In: Blankenburg, Erhard – Dieter, Leopold – Wollschläger, Christian: Neue Methoden im Zivilverfahren – Summarischer Rechtsschutz und Bagatellverfahren. Beiträge zur Strukturanalyse der Rechtspflege. Köln: Bundesanzeiger, 1991. 17-34.; Olzen, Dirk: Bagatelljustiz: Eine unendliche Geschichte? In: Bettermann, Karl August – Löwisch, Manfred – Otto, Hansjörg – Schmidt, Karsten (Hrsg.): Festschrift für Albrecht Zeuner zum siebzigsten Geburtstag. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 1994. 451-463.

²⁵⁸ Rechtspflege und Vereinfachungsgesetz vom 17.12.1990, BGBl I 2847. ff.;

²⁵⁹ Vö. Herget, Kurt: Verfahren vor den Amstgerichten. In: Zöller Zivilprozessordnung. Kommentar. 29. neubearbeitete Auflage. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt KG, 2012. 1319.; Kunze (1995B) i. m. 2750., 2752.; Baumbach, Adolf – Lauterbach, Wolfgang – Albers, Jan – Hartmann, Peter: Beck'sche Kurz-Kommentare. 69. Auflage. München: Verlag C. H. Beck, 2011. 1597.; Fischer i. m. 978.; Peglau, Jens: Säumnis einer Partei und kontradiktorisches Urteil im Verfahren nach § 495a ZPO. NJW, 1997/34. 2222.; Leopold, Dieter: Verfahren nach billigem Ermessen. In: Stein/Jonas – Kommentar zur Zivilprozessordnung. 22. Auflage. Band 5. Tübingen: Mohr Siebeck, 2006. 929.; Deubner, Karl Günther: Verfahren vor den Amstgerichten. In: Rauscher, Thomas – Wax, Peter – Wenzel, Joachim: Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen. Band 1. §§ 1-510c. München: Verlag C. H. Beck, 2008. 2469-2470.; Kunze, Axel: Das amstgerichtliche Bagatellverfahren gemäß § 495a ZPO und die Subsidiarität des BVerfG. NJW, 1997/33. 2154-2155.; Kuschel, Anette – Kunze, Axel: Minima (non) curat praetor – Das Bagatellverfahren in der amstgerichtlichen Praxis. DRiZ, 1996/5. 193.; Olzen i. m. 452., 463-466.; Schelp, Robert: Verfahren für den Amstgerichten. In: Prütting, Hanns – Gehrlein, Markus: ZPO Kommentar. 4. Auflage. Köln: Luchterhand, 2012. 1281.; Rottleuthner, Hubert: Umbau des Rechtsstaats? – Zur Entformalisierung des Zivilprozesses im Bereich der Bagatellverfahren – Ergebnisse einer rechtstatsächlichen Untersuchung zur Praxis von § 495a ZPO. NJW, 1996/38. 2473-2477.

²⁶⁰ Az elnevezés kapcsán ld. részletesebben: Fischer, Frank O.: § 495a ZPO – eine Beweisaufnahme des „Verfahrens nach billigem Ermessen”. MDR, 1994/10. 978.; Kunze, Axel: § 495a ZPO – mehr Rechtsschutz ohne Zivilprozeßrecht? NJW, 1995/42. (1995B) 2751.; Borck, Hans-Günther: Verfahren nach billigem Ermessen. In:

4.1. A német diszkrecionális eljárás alkalmazási területe

A német diszkrecionális eljárás létrehozásával a jogalkotó célja az alacsony pertárgyértékkel bíró eljárások egyszerűsítése, gyorsítása és ennek révén költséghatékonyabbá tétele volt: ez a bírák oldalán némi bátorsággal vegyülve a munkateher enyhülését, illetve a fontosabb, komolyabb ügyekre való koncentrációt eredményezheti. Ez pedig a bíróság hatalmát, tekintélyét erősíti.²⁶¹

A német polgári perrendtartás § 495a alapján a bíróság egyéni mérlegelése alapján határozhatja meg az eljárást, amennyiben a pertárgy értéke nem haladja meg a 600 euró összeget. A diszkrecionális eljárás szabályait tehát az Amstgericht hatáskörébe tartozó, 600 euró összeget meg nem haladó pertárgyértékkel bíró polgári perekben lehet alkalmazni. A Landgericht előtt folyó eljárásokban az analógia elvén még akkor sem lehet a diszkrecionális eljárás szabályait alkalmazni, ha a pertárgy értéke nem haladja meg a 600 euró összeget.²⁶²

A jogalkotó által használt „határozhatja meg” (kann bestimmen) szóhasználat az eljárás fakultatív jellegére utal: azaz a diszkrecionális eljárás szabályait nem feltétlenül kell alkalmazni a 600 euró összeget meg nem haladó pertárgyértékkel bíró ügyekben.²⁶³ A 600 euró összegű értékhatár kizárólag a pertárgy értékére vonatkozik, nem zárható ki, hogy a diszkrecionális eljárásban ez eljárási költségek a pertárgy értékével közel azonos nagyságot tegyenek ki, avagy meg is haladják azt. Ennek megfelelően tehát akár az 1 000 eurót jócskán meghaladó értékre is rúghat az egy-egy fél által az eljárás végén fizetendő összeg.²⁶⁴

A 600 euró összegű pertárgyérték megállapítására a keresetlevél benyújtásának időpontja irányadó. [ZPO § 253] A pertárgy értékének későbbi emelkedése egészen addig figyelmen kívül marad, amíg nem lépi át a 600 euró összeget. Ha azonban az eljárás során a pertárgy értéke keresetváltoztatás vagy keresetkiterjesztés következtében meghaladja a 600 euró összeget, a jogvita kikerül a diszkrecionális eljárás alkalmazási területe alól és az általános, az Amstgericht eljárására irányadó szabályok szerint kell tovább folytatni az elbírálását: a jogalkotó rendelkezése szerint a korábban megtett perceselexmények továbbra is hatályban maradnak. [ZPO § 263 és § 264] Az alperes által előterjesztett viszontkereset vagy beszámítási kifogás összege sem adódik össze a kereset összegével, így amíg azok nem

Wieczorek, Bernhard – Schütze, Rolf A. (Hrsg.): Zivilprozeßordnung und Nebengesetze. Großkommentar. 3., völlig neu bearbeitete Auflage. Zweiter Band. 3. Teilband, 2. Teil. Berlin / New York: De Gruyter, 2010. 1020.

²⁶¹ Vö. Beck'sche Kurz-Kommentare. i. m. 1597.; Peglau i. m. 2223.; Leipold i. m. 929.

²⁶² Leipold i. m. 930.; Deubner i. m. 2470.; Borck i. m. 1021.

²⁶³ Fischer i. m. 978.

²⁶⁴ Vö. Herget i. m. 1319.; Kunze (1995B) i. m. 2750.;

haladják meg a 600 euró összeget, a német diszkrecionális eljárás szabályai alkalmazandóak továbbra is. [ZPO § 253 és § 145] Ha azonban a viszontkeresettel érvényesíteni kívánt követelés összege meghaladja a 600 euró összeget, akkor már az eljárásban nem alkalmazhatók a diszkrecionális eljárásra vonatkozó rendelkezések a kereseti követelés kapcsán sem.²⁶⁵ Amennyiben egy, az Amstgericht vagy Landgericht előtt folyó eljárásban a pertárgy értéke 600 euró vagy annál kisebb összegre csökken, a bíró áttérhet a bírói mérlegelésen alapuló eljárás szabályainak alkalmazására [ZPO § 269]: e rendelkezés által is igyekezett a diszkrecionális eljárás célját elérni.²⁶⁶ A rendes eljárásról a diszkrecionális eljárásra való áttérés, illetve ennek fordítottja kapcsán problémák adódhatnak. Míg amennyiben a rendes eljárást váltja fel a diszkrecionális eljárás, lényegében nem merülhet fel semmiféle eljárásjogi nehézség, addig ennek ellenkezője már problematikusabb, így a jogirodalom is megosztott e kérdésben. Többen úgy gondolják ugyanis, hogy amennyiben a diszkrecionális alapuló eljárás rendes eljárássá alakul, a korábban megtett perbeli cselekményeket és eredményeket figyelmen kívül kellene hagyni és adott esetben egy teljesen új bizonyítási eljárást kell lefolytatni, mivel ennek elmaradása esetében az a jogvitát lezáró határozat megtámadhatóságát növeli.²⁶⁷ Mások ezzel szemben arra hivatkoznak, hogy amennyiben a korábbi eljárás elveszítené az érvényességét, a jogalkotó által a § 495a szakasszal célzott egyszerűsítő hatás nyilvánvalóan megszűnne: ez pedig éppen a rendelkezésnek mond ellent.²⁶⁸ Ahogy arra a jogirodalom több helyen rámutat, az eljárások egymásra épülésének ezen problémája az általános alapelvekhez vezet vissza és lényegében akkor érhető tetten, ha az eljárást befejező határozat ellen fellebbezésnek van helye. Könnyen belátható ugyanis, hogy egy, az eljáró bíró mérlegelésén alapuló eljárásban, ahol szinte teljesen szabad belátása szerint vezeti és „irányítja” az eljárást, meglehetősen nehéz ténylegesen megalapozott eljárásjogi hibára, hiányosságra hivatkozni, illetőleg annak igen jelentősnek kell lennie. Ilyen esetekben a másodfokon eljáró bíróság az eljárásjogi hiba, hiányosság észlelése esetén elviekben nem tehet mást, mint hogy hatályon kívül helyezi az eljárást és az első fokú bíróságot új eljárásra kötelezi. Ez azonban nem járható út, hiszen az

²⁶⁵ Borck i. m. 1023.

²⁶⁶ Vö. Beck'sche Kurz-Kommentare. i. m. 1598.; Bergerfurth, Bruno: Das neue „Bagatellverfahren” nach § 495a ZPO. NJW, 1991/15. 962.; Fischer i. m. 979.; Reichold, Klaus: Verfahren vor den Amstgerichten. In: Thomas, Heinz – Putzo, Hans – Reichold, Klaus – Hüßtege, Rainer – Seiler, Christian: Zivilprozessordnung – Kommentar. 32., neubearbeitete Auflage. München: Verlag C. H. Beck, 2011. 695.; Deubner i. m. 2470.; Kunze (1995A) i. m. 82-85.; Herget i. m. 1320.; Borck i. m. 1022-1023.; Schelp i. m. 1281-1282.

²⁶⁷ Deubner i. m. 2470-2471.; Zimmermann, Walter: Zivilprozeßordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen. Kommentar anhand der höchstrichterlichen Rechtsprechung. 4., neubearbeitete und erweiterte Auflage. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 1995. 612.; Fischer i. m. 979.; Borck i. m. 1022-1023.

²⁶⁸ Bergerfurth i. m. 962.; Herget i. m. 1320.; Fischer i. m. 979-980.; Borck i. m. 1024.

első fokú bíróság a német polgári perrendtartás § 495a rendelkezése alapján újra (illetve továbbra is) szabadon határozza meg eljárását: ez adott esetben egy „ördögi kört” eredményezhetne. A jogirodalom ezért több helyen azt „javasolja” a jogalkalmazó Amstgericht számára, hogy azokban az eljárásokban, ahol megengedhető lenne a fellebbezés, ne alkalmazza a diszkrecionális eljárást.²⁶⁹

Az irányadó 600 euró összegű értékhatár a diszkrecionális eljárás esetében nem csak a vagyoni jogi ügyekre vonatkozik: a jogirodalom több helyen is rámutat, hogy az Amstgericht hatáskörébe tartozó nem vagyoni jogi ügyekben²⁷⁰ is lehet a § 495a rendelkezéseit alkalmazni, amennyiben a pertárgy értéke pénzben kifejezhető és nem haladja meg a 600 euró összeget.²⁷¹

A német diszkrecionális eljárás szabályait a tisztán belföldi jogvitákban kell alkalmazni, azonban az eljárás alternatív jellege okán a határokon átnyúló jogvitákban is a kis értékű követelések európai eljárásának alternatívájaként áll a jogkeresők rendelkezésére.

Noha azokra az általános, az Amstgericht vonatkozásában irányadó eljárási szabályokat kell alkalmazni, a jogalkotó Schiffahrtsgericht (hajózási bíróság) előtt folyó eljárások, valamint az Arbeitsgericht (munkaügyi bíróság) eljárása esetén kizárta a diszkrecionális eljárásra vonatkozó § 495a rendelkezéseinek alkalmazását.²⁷²

4.2. A bíróság eljárása diszkrecionális jogkörben

4.2.1. Az eljárás főbb jellemzői

Az Amstgericht előtti eljárásokra a német polgári perrendtartás § 495 alapján a Landgericht eljárási szabályai az irányadóak, amennyiben azokra vonatkozóan más rendelkezést nem találhatunk. Alapvetően az Amstgericht előtti eljárások a viszonylag alacsonyabb pertárgyértékre tekintettel kevésbé formalizáltak: valamelyest egyszerűbbek és talán ezáltal költségkímélőbbek is, így nincs ügyvédkényszer, lehetséges a kereset, a kereseti ellenkérelem, illetőleg az egyéb kérelmek, beadványok jegyzőkönyvbe mondása.²⁷³

²⁶⁹ Bergerfurth i. m. 962-963.; Fischer i. m. 980.; Herget i. m. 1320.; Deubner i. m. 2473-2474.

²⁷⁰ Pl. Végrehajtással vagy ideiglenes intézkedéssel kapcsolatos eljárás, okiratokkal, váltóval vagy értékpapírral kapcsolatos eljárás, önálló bizonyítási eljárás, valamint a költségkedvezményrel kapcsolatos eljárás.

²⁷¹ Beck'sche Kurz-Kommentare. i. m. 1598.; Bergerfurth i. m. 961-962.; Zimmermann i. m. 611.; Fischer i. m. 979.; Leipold i. m. 930-931.; Deubner i. m. 2470.; Kunze (1995B) i. m. 2750.

²⁷² Vö. Gesetz über das gerichtliche Verfahren in Binnenschiffahrtsachen § 8., valamint Arbeitsgerichtsgesetz (ArbGG) § 46.

²⁷³ Ld. részletesebben Jauernig, Othmar: Zivilprozessrecht. Ein Studienbuch. 29., völlig neubearbeitete Auflage des von Friedrich Lent begründeten Werkes. München: Verlag C. H. Beck, 2007. 220-221.; Leipold i. m. 924-927.; Borck i. m. 1008-1017.

A diszkrecionális eljárások esetében az Amstgericht kettős mérlegelési jogkörrel bír.²⁷⁴ Az Amstgericht ugyanis egyfelől saját maga döntheti el mérlegelési jogkörében, hogy az előtte megindult ügyet diszkrecionális eljárásként vagy rendes eljárásként kezeli. Amennyiben a diszkrecionális eljárás mellett dönt a bíróság, a jogalkotó a bíró – nem a felek – egyéni mérlegelésére bízta az eljárási rend, az eljárási cselekmények meghatározását. Ilyen értelemben tehát minden egyes, a diszkrecionális eljárás hatálya alá eső ügyben a bíró dönti el, hogy egyáltalán eltér-e az általános, az Amstgericht eljárására vonatkozó szabályoktól, avagy sem, illetve ha igen, akkor ezt milyen mértékben teszi meg. Természetesen a bírói mérlegelésnek vannak bizonyos korlátai: ezek azonban a § 495a rendelkezésében csak közvetett és részleges módon jutnak kifejezésre. E korlátokat sokkal inkább az olyan alkotmányos és általános (polgári eljárásjogi) elvekben kell keresni, mint a tisztességes eljárás és a jóhiszeműség elve.²⁷⁵ Leszögezhető azonban, hogy a német polgári perrendtartásban egyedülállóan nagy szabadságot kapnak a bírák ezen, alacsony pertárgyértékkel bíró ügyekben.²⁷⁶ Mindebből kifolyólag a német diszkrecionális eljárásban a bíróság felelőssége fokozott: ennek pontos tartalommal való kitöltése azonban minden egyes ügyben más-más feladatot ró a bírákra.²⁷⁷

A német polgári perrendtartás § 495a rendelkezése alapján tehát a teljes eljárás a bíróság mérlegelésétől függ: ez nyilvánvalóan a keresetlevél benyújtásától egészen az utolsó tárgyalás ítélethozatal előtti berekesztéséig terjed. Ezek között ugyanis lényegében a mérlegelésnek korlátozására vonatkozóan semmiféle intézkedést, lehetőséget nem nevesített a jogalkotó, így elviekben sem a felek kérelme, sem pedig a megegyezésük nem befolyásolhatja a bíróságot.²⁷⁸ A nagyfokú bírói szabadság okán gyakorlatilag alig találunk szabályt a diszkrecionális eljárásra: lényegében a bíró az általános eljárás minden törvényi, illetőleg szokásjogi szabályát megváltoztathatja, elhalaszthatja, illetőleg figyelmen kívül hagyhatja.²⁷⁹ Ez mind az eljárási szereplőkkel szemben, mind pedig az iratok vonatkozásában érvényesül. Ennek megfelelően a bíróság nem feltétlenül végez előkészítő intézkedéseket sem az esetleges

²⁷⁴ Wittschier, Johannes: Verfahren vor den Amstgerichten. In: Musielak, Hans-Joachim: Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz. 9., neubearbeitete Auflage. München: Verlag Franz Vahlen, 2012. 1392.; Jauernig i. m. 221.; Borck i. m. 1024.

²⁷⁵ Vö. Beck'sche Kurz-Kommentare. i. m. 1597-1598.; Fischer i. m. 978.; Stollmann, Frank: Zur Verfassungsmäßigkeit des neuen § 495a ZPO. NJW, 1991/28. 1720.; Wittschier i. m. 1392.; Zimmermann i. m. 611.; Bergerfurth i. m. 962-963.; Deubner i. m. 2471.

²⁷⁶ Kunze (1995B) 2750.; Beck'sche Kurz-Kommentare. i. m. 1597.; Kuschel – Kunze i. m. 193.

²⁷⁷ Vö. Beck'sche Kurz-Kommentare. i. m. 1597.

²⁷⁸ Bergerfurth i. m. 962.

²⁷⁹ Pl. az eljárási határidők lerövidítése vagy meghosszabbítása, a telefonos kommunikáció gyakoribb alkalmazása, kevésbé formális, esetleg jegyzőkönyv felvétele nélküli megbeszélés(ek) a tárgyalás(ok) helyett, szemle fogatosítása egy séta keretében, az egyetértés vélelmezése („Ha az alperes ... napig nem válaszol, a bíróság vélelmezi, hogy egyetért azzal, hogy ...”) stb.

tárgyalás előtt, azonban a jogirodalom rámutat, hogy már az eljárás kezdetén a bíróságnak tájékoztatnia kell a feleket arról, hogy jogvitájukat diszkrecionális eljárás keretében bírálja el. Ez a tájékoztatás lehet egészen részletes is, de jogi képviselő esetében elegendő lehet akár a német polgári perrendtartás § 495a szakaszára való hivatkozás is. Ezen túlmenően az eljárás résztvevőit minden egyes esetben külön tájékoztatni kell azon, az általános szabályoktól való eltérésről, amely következtében azok jogai csorbulhatnak. Amennyiben ugyanis a bíróság ezekről nem tájékoztatja az eljárás résztvevőit erről, azt a látszatot keltheti azokban, hogy a bíróság az általános szabályok szerint jár el.²⁸⁰ Fontos kiemelni, hogy az egyszerűsítésnek ténylegesnek kell lennie.²⁸¹

A bíró mérlegelési szabadsága arra is kiterjed, hogy semmiféle egyszerűsítést nem alkalmaz, hanem az általános, rendes eljárási rend szerint folytatja le eljárását. Leszögezhetjük azonban, hogy minél következetesebben él a bíró a § 495a által biztosított egyszerűsítési és gyorsítási lehetőségeivel, annál inkább törvénytisztelő. Azonban a jogirodalom szerint az Amstgericht bírái sok esetben nem elég bátrak elszakadni a „járt úttól”, pedig a szolgálati feletteseiknek elméletileg őrizkedniük kell a széles mérlegelési jogkör kritizálásától.²⁸²

Ahogy az már fentebb is kiemelésre került, a bírói mérlegelésnek vannak korlátai. Ezek közül az első és legszigorúbb korlát az anyagi jog: egyértelmű, hogy az anyagi jogi szabályoktól a bíró még az egyszerűsítés és gyorsítás érdekében sem térhet el. Emellett az általános eljárásjogi alapelvek, mint például a tisztességes eljárás elve, a kétoldalú meghallgatás elve, a pártatlanság, a diszkrimináció tilalma, a tárgyalási elv, a rendelkezési elv és a nyilvánosság elve kötik az eljáró bírót. Ugyanez vonatkozik azon szabályokra is, melyek fogyatékosága nem orvosolható, így például a peres eljárás megengedhetőségére, a joghatóságra, a hatáskörré, az illetékességre, a perképessegre, a képviselői jogosultságra, a pertársaságra, a perbehívásra, a beavatkozásra, a perfüggőségre vagy az „ítélt dologra” való hivatkozással kifogás előterjesztésére, a bírák kizárása, a tanúvallomás megtagadására, az eskü tételére, az eljárás félbeszakadására és felfüggesztésére vonatkozó szabályokra.²⁸³

²⁸⁰ Bergerfurth i. m. 962-963.; Fischer i. m. 979-982.; Stollmann i. m. 1720.; Reichold i. m. 696.; Städing, Jörg: Anwendung des § 495a ZPO in der Praxis. NJW, 1996/11. 691.; Leipold i. m. 932-934.; Deubner i. m. 2471.; Herget i. m. 1320-1321.; Kunze (1995B) i. m. 2750-2751.

²⁸¹ Jauernik, Wilhelm: Das Bagatellverfahren. Berlin: Verlag Dr. Emil Ebering, 1933. 75-77.; Fischer i. m. 980.; Stollmann i. m. 1720.; Reichold i. m. 695-696.;

²⁸² Beck'sche Kurz-Kommentare. i. m. 1598.; Fischer i. m. 982.

²⁸³ Vö. Beck'sche Kurz-Kommentare. i. m. 1598-1599; Bergerfurth i. m. 962.; Fischer i. m. 979-980.; Reichold i. m. 695.; Rosenberg, Leo – Schwab, Karl Heinz – Gottwald, Peter: Zivilprozessrecht. 17., neu bearbeitete Auflage. München: Verlag C. H. Beck, 2010. 606.; Jauernig i. m. 221.; Peglau i. m. 2223.; Leipold i. m. 933.; Deubner i. m. 2471-2472.; Schmieder, Philipp: De minimis non curat praetor. Erheblichkeit als

4.2.2. Tárgyalás a diszkrecionális eljárásban

A német diszkrecionális eljárásban érvényesülő széles bírói mérlegelési jogkör arra is kiterjed, hogy a bíró saját maga döntse el, hogy az adott ügyben tart-e tárgyalást, azaz hogy tisztán írásbeli eljárást folytat-e le.²⁸⁴ Ezen lehetősége azonban kötelezettséggé változik, ha a felek bármelyike ezt kéri.²⁸⁵ A jogi képviselő nélkül eljáró feleket erről a jogukról a bírónak az eljárás kezdetén tájékoztatnia kell.²⁸⁶ E kérelem előterjesztésére vonatkozóan semmiféle határidőt nem találhatunk a német polgári perrendtartásban, így annak meghatározása szintén a bírói mérlegelés körébe tartozik. Ha azonban a bíró erre nem szab megfelelő határidőt, az azt kell, hogy jelentse, hogy egészen az ítélet közléséig lehetőség van előterjeszteni a kérelmet: ez pedig nyilvánvalóan indokolatlanul elnyújthatja a polgári pert meghúszva ezáltal a diszkrecionális eljárás létrehozásának jogalkotói célját.²⁸⁷ Fischer rámutat, hogy – mivel sok (keresetlevél)formanyomtatvány már eleve tartalmazza a tárgyalás tartására irányuló kérelmet – célszerű lenne csak abban az esetben elfogadni e kérelmet, ha abban kifejezetten a német polgári perrendtartás § 495a szakaszának második mondatára utalással kéri a tárgyalás megtartását.²⁸⁸ A tárgyalás tartására irányuló kérelem szűken értelmezendő, azaz nem terjed ki arra, hogy a fél a bizonyításfelvétel lefolytatását is kérje a tárgyalás keretében. Az erről való döntés ugyanis már a bírói mérlegelés körébe tartozik.²⁸⁹

Amennyiben a bíróság a fél kérelme ellenére nem tart tárgyalást a diszkrecionális eljárás során, sérül a fél tárgyaláshoz való joga: ez pedig fellebbezésre adhat okot. [ZPO § 511]

A tárgyalás vonatkozásában szintén érvényesül a bíróság széles mérlegelési jogköre, így saját maga dönti el, hogy mennyire alkalmazza az arra vonatkozó általános szabályokat,

Zulässigkeitssschranke? ZZP, 2007/2. 199.; Kunze (1995B) 2750-2751.; Borck i. m. 1025., 1032-1033.; Schelp i. m. 1283.

²⁸⁴ Egy régebbi, 1994-95-ben végzett kutatás szerint a bírák igen szívesen éltek a mérlegelési jogkörükkel és mindössze az esetek 28%-ában tartottak szóbeli tárgyalást. Rottleuthner (1996) i. m. 2475.

²⁸⁵ A jogalkotó a diszkrecionális eljárás (meglehetősen szűkszavú) szabályozása körében igyekezett biztosítani a feleknek az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény 6. cikkében rögzített tárgyaláshoz való jogát.

²⁸⁶ Vö. Beck'sche Kurz-Kommentare. i. m. 1599.; Bergerfurth i. m. 963.; Wittschier i. m. 1393.; Fischer i. m. 982.; Rosenberg – Schwab – Gottwald i. m. 606.; Borck i. m. 1027.

²⁸⁷ Leipold i. m. 935.; Deubner i. m. 2474.

²⁸⁸ Fischer i. m. 982.

²⁸⁹ Deubner i. m. 2474.; Herget i. m. 1321.

azaz teszi eljárását formalizáltabbá vagy sem,²⁹⁰ illetőleg azt is, hogy annak keretében folytatja-e le a bizonyítási eljárását.²⁹¹

4.2.3. Bizonyításfelvétel a diszkrecionális eljárásban

A gyakorlatban a bírói mérlegelés leginkább a bizonyításfelvétel keretében jut szerephez a diszkrecionális alapuló eljárásban: itt van lehetőség ugyanis a lehető legnagyobb fokú egyszerűsítésre. Bár a bizonyítási teherre vonatkozó szabályozás köti a bíróságot, a bizonyításra irányuló kérelmekhez már nincs kötve, így a rendelkezési és tárgyalási elv valamelyest szűkebb körben érvényesül, mint az általános szabályok szerinti eljárásban. Fontos azonban leszögezni, hogy szükséges a bíróság meggyőzése ezekben az eljárásokban, ezért a bíróságnak nem szabad figyelmen kívül hagynia a bizonyításra szoruló tényeket és minden megismerési forrást ki kell mérítenie, amelyek szükségesek ahhoz, hogy meggyőzzék valamelyik fél igazáról. E körben azonban nem elegendő a pusztán valószínűsítés: nem tekinthető elfogadottnak, hogy a bizonyítási eljárásban (is) érvényesülő szabadsága arra sarkallja a bírót, hogy „beérje” a bizonyosság alacsonyabb fokával.²⁹²

4.2.4. Ítélet a diszkrecionális eljárásban

A német diszkrecionális eljárásban (is) ítélettel dönt a bíróság a per érdemében, ugyanis a bírói mérlegelés a döntés formájára nem terjed ki, sokkal inkább csak az ahhoz vezető útra.²⁹³ Az ítéletet minden esetben írásba kell foglalni és alá kell írni. Az ítéletben nem szükséges feltüntetni, hogy azt diszkrecionális eljárás keretében hozták, azonban mindenképpen célszerű. Az ítélet tartalmát illetően a német polgári perrendtartás nem követeli meg a tényállás leírását, azonban a döntését meg kell indokolnia a bírónak. [ZPO § 313a 1. bek.] A tényállás rögzítése az ítéletben még akkor sem szükséges, ha a diszkrecionális, azaz bírói mérlegelésen alapuló eljárás „nem alapult bírói mérlegelésen”, azaz ha a bíróság a széleskörű mérlegelési jogkörével nem élt és lényegében az általános szabályok szerint folytatta le az eljárását. Az ítélet indokolása kapcsán – az eljárás jellegére tekintettel – sem olyan szigorúak a szabályok, mint egyébként: nem kell olyan részletesen kidolgozottnak lennie, elegendő egy rövid jogi és ténybeli indokolás, sőt az elismerő ítéletek esetében el is tekinthet a bíróságnak az

²⁹⁰ Természetesen lehetősége van e körben videokonferencia útján is megtartani a tárgyalást: ehhez mindkét fél beleegyezése szükséges. Ld. részletesebben: Leipold i. m. 935.

²⁹¹ Vö. Beck'sche Kurz-Kommentare. i. m. 1599.; Fischer i. m. 982.

²⁹² Bergerfurth i. m. 963.; Leipold i. m. 936-937.; Deubner i. m. 2473-2474.; Herget i. m. 1321.; Schelp i. m. 1283-1284.

²⁹³ Deubner i. m. 2474.; Borck i. m. 1028-1029.

indokolástól. Az esetleges későbbi viták elkerülése érdekében azonban a perköltségre vonatkozóan célszerű, ha a bíróság részletes leírást ad az ítéletben.²⁹⁴

A diszkrecionális eljárásban lehetősége van a bíróságnak – a rendelkezésére álló iratok alapján – mulasztási ítélettel befejezni az előtte folyó eljárást: erre akár a tisztán írásbeli eljárásban is sor kerülhet. A mulasztási ítéletek esetében sem kell a bírónak indokolással ellátnia az ítéletét.²⁹⁵

4.2.5. Jogorvoslati lehetőségek a diszkrecionális eljárásban hozott ítéletekkel szemben

4.2.5.1. Fellebbezés

A diszkrecionális eljárásban született ítélettel szemben az általános szabályok szerint van helye fellebbezésnek, így a német polgári perrendtartás § 495a által biztosított mérlegelési jogkörében a bíró számára semmiféle korlátozás²⁹⁶ nem megengedett.²⁹⁷

A német polgári perrendtartás szerint az első fokú eljárásban született ítéletekkel szemben fellebbezésnek van helye, ha a fellebbezéssel vitatott érték meghaladja a 600 euró összeget vagy ha az első fokú bíróság ítéletében lehetővé teszi a fellebbezést. Az első fokú bíróság akkor teszi lehetővé ítéletében a fellebbezést, ha a jogvita elvi jelentőséggel bír vagy a jog továbbfejlesztése, illetőleg az egységes ítélkezés biztosítása érdekében szükséges a fellebbezési bíróság döntése és az ítélet a per vesztesét 600 eurót meg nem haladó összegben marasztalja. [ZPO § 511]

4.2.5.2. Felülvizsgálat

A fellebbezési bíróság ítélete ellen felülvizsgálatnak van helye, amennyiben azt a fellebbezési bíróság ítéletében engedélyezte. A bíróság csak akkor engedélyezheti a másodfokú ítélet elleni felülvizsgálatot, ha a jogvita elvi jelentőséggel bír vagy ha a jog továbbfejlesztése, illetőleg az egységes ítélkezés biztosítása érdekében szükséges a felülvizsgálat elbírálása. [ZPO § 543]

²⁹⁴ Beck'sche Kurz-Kommentare. i. m. 1600.; Fischer i. m. 980. és 982.; Reichold i. m. 696.; Bergerfurth i. m. 963.; Leipold i. m. 937.; Herget i. m. 1321.; Kunze (1995B) 2751.

²⁹⁵ Fischer i. m. 981.; Bergerfurth i. m. 963.; Reichold i. m. 696.; Peglau i. m. 2222-2224.; Rosenberg – Schwab – Gottwald i. m. 607.; Leipold i. m. 938.; Deubner i. m. 2474.; Herget i. m. 1321.; Schelp i. m. 1285.

²⁹⁶ Pl. a fellebbezési határidő meghatározása.

²⁹⁷ Leipold i. m. 938.

4.3. Viták a diszkrecionális eljárás alkotmányossága kapcsán

A német diszkrecionális eljárás alkotmányossága kapcsán hosszas vita bontakozott ki a német irodalomban, amely 1991-től lényegében mind a mai napig tart.²⁹⁸

A szabályok (részbeni) alkotmányellenességét hangsúlyozók azzal érvelnek, hogy a jogalkotó az eljárás kapcsán a bírának adott felhatalmazással „túl messzire ment” és ezáltal megsértette a jogállami polgári eljárásjog alkotmányos minimumkövetelményeit. Ennek kapcsán különösen a német polgári perrendtartás § 495a szakaszának utóbb hatályon kívül helyezett második bekezdésére hivatkoztak, mely szerint a bíróság eljárásában ítélettel dönt, melyben nem szükséges rögzíteni a tényállást, sőt a döntés alapját sem kell tartalmaznia az ítéletnek, ha annak lényegi tartalmát jegyzőkönyvbe foglalták. E bekezdés hatályon kívül helyezése előtt a szakasz alkotmányellenességét hangsúlyozók a hibás vagy hiányos alkalmazás veszélyére hivatkoztak, különösen a bizonyítási eljárás kapcsán.²⁹⁹ A diszkrecionális eljárás esetében ugyanis határozottabban megjelenik annak veszélye, hogy a bíróság – anélkül hogy korábban arra határidőt tűzött volna – elutasítja a fél, illetőleg a felek bizonyítási indítványait elkésztettségre hivatkozással, sértve ezáltal a polgári eljárásjog több alapelvét.³⁰⁰

A Német Szövetségi Alkotmánybíróság a diszkrecionális eljárás szabályait néhány alkalommal megvizsgálva végül arra a következtetésre jutott, hogy azok nem alkotmányellenesek, hiszen a bírónak a mérlegelési jogköre kapcsán korlátként jelennek meg a polgári eljárásjog alapelvei, így a bíró kötve van az alkotmányszerű és az alapelvekkel összeegyeztethető jogalkalmazáshoz: amennyiben ezzel kapcsolatban hibák, hiányosságok adódnak, azért sokkal inkább maga a bíró a felelős, mint a jogalkotó.³⁰¹

4.4. Összegzés

Bár az eljárást az életre hívásától sok kritika érte és éri, létjogosultságát bizonyítja, hogy több mint húsz év elteltével még ma is él. Régebben, 1994-95-ben a berlini Rottleuthner professzor vezetésével készült egy empirikus kutatás a bírói mérlegelésen alapuló eljárás gyakorlati alkalmazásáról, mely lényegében az eljárás minden egyes mozzanatát alapos vizsgálatnak vetette alá. E vizsgálat megállapította, hogy azon ügyekben, ahol a bírák éltek e törvény adta

²⁹⁸ Vö. Stollmann i. m. 1719. ff.; Hennrichs, Joachim: Verfassungswidrigkeit des neuen § 495a ZPO? NJW, 1991/44. 2815-2816.; Kunze (1995A) i. m. 163-256.; Borck i. m. 1019-1020.

²⁹⁹ Ld. részletesebben Städing, Jörg: § 495a II ZPO und § 313a I ZPO: (fast) gleiche Schwestern für Entscheidungen ohne Tatbestand und Gründe. MDR, 1995/11. 1102-1104.

³⁰⁰ Wittschier i. m. 1392.; Stollmann i. m. 1719-1720.; Fischer i. m. 978.; Kunze (1995B) 2752.

³⁰¹ BVerfG, 12-05-1992 - 2 BvR 470, 650, 707/90: Anforderungen an Rück-Neugliederungsgesetze. NJW, 1993/20. 1319.; Vö. Fischer i. m. 978.

lehetőségükkel, a per időtartama és a költségek is csökkentek, beteljesítve ezáltal a jogalkotó által szándékolt célt. Az egyetlen kritika a vizsgálat kapcsán a bírásokra vonatkozott: úgy tűnt (ez a helyzet ma sem változott), hogy a bírások kevésbé mernek elszakadni a rendes eljárás által kínált garanciáktól.³⁰² A későbbi statisztikák ennél némileg árnyaltabb képet festenek a német diszkrecionális eljárásról: 1996-ban 1.737.202 ügy indult Amstgericht előtt, melyek közül 103.146 ügyet (5,94%) bíráltak el a német polgári perrendtartás § 495a szakasza által biztosított mérlegelési jogkörükben a bírások.³⁰³ Ez az arány meglehetősen csekélynek mutatkozik, különösen amiatt, hogy az Amstgericht előtt indult ügyek mintegy 40%-át „lehetett volna” a diszkrecionális eljárás keretében elbírálni a pertárgy értéke alapján.³⁰⁴ A Wiesbadeni Szövetségi Statisztikai Hivatal (Statistisches Bundesamt in Wiesbaden) által 2011. szeptember 9-én közzétett adatok alapján 2010-ben 1.217.563 polgári eljárás indult Amstgericht előtt (a családjogi perek nélkül), melyből 82.125 ügyet (6,75%) bíráltak el a diszkrecionális eljárás keretében.³⁰⁵ Ezen adatok nem feltétlenül azt támasztják alá, hogy a német diszkrecionális eljárás betöltötte a bevezetésekor támasztott elvárásokat, nevezetesen az eljárások egyszerűsítését és ezáltal a bíróságok tehermentesítését.³⁰⁶

³⁰² A kutatásról és annak eredményeiről ld. részletesebben: Rottleuthner, Hubert: Entlastung durch Entformalisierung? Rechtstatsächliche Untersuchungen zur Praxis von § 495a ZPO und § 313 StPO. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1997.

³⁰³ Gottwald, Peter: Civil Justice Reform: Access, Cost, and Expedition. The German Perspective. In: Zuckermann, Adrian A. S. (Ed.): Justice in Crisis – Comparative Perspectives of Civil Procedure. New York: Oxford University Press, 1999. 211.

³⁰⁴ Kuschel – Kunze i. m. 193-194.

³⁰⁵ Wittschier i. m. 1392.

³⁰⁶ Vö. Herget i. m. 1319.

5. A kis értékű követelések perbeli érvényesítése Olaszországban

Olaszországban a jelenleg hatályos polgári perrendtartási kódexet (CPC) 1940. október 28-án fogadták el és 1942 óta alkalmazandó. Természetesen az elmúlt hetven évben a kódex számtalan módosításon esett át, melyeket TROCKER szerint legfőképp a felek jogvédelme indokolt: ez alatt persze értendő a hatékonyság, a modernizáció és a tisztességes eljárás követelményének biztosítása is.³⁰⁷

Az 1980-as évek végén különösen nagy problémaként jelent meg az olasz igazságszolgáltatás kapcsán a perek elhúzódása.³⁰⁸ emiatt számos eljárást³⁰⁹ kezdeményeztek az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt Strasbourgan,³¹⁰ amely ezen okból több alkalommal is elmarasztalta Olaszországot.³¹¹ Érthető tehát, hogy az 1991-es Novella homlokterében a felek nagyobb jogvédelme, azaz eljárási jogszerűség állt, mely által igyekeztek biztosítani a hatékonyságot, valamint a tisztességes eljárás követelményének – a korábbiaknál szélesebb körű – érvényesülését is. A bírói jogvédelem hatékonyságának növelése érdekében a Novella a rendes bíróságok tehermentesítését tűzte tehát ki célul. E cél elérése érdekében a korábbi conciliatore (békéltető, tiszteletbeli bíró, akit a polgárok közül választottak) jogintézményének³¹² megszüntetése mellett meghonosította a giudice di pace jogintézményét, mely hatáskörébe utalta a kis értékű követelések érvényesítése kapcsán indult pereket is.³¹³ Ennek révén az olasz alkotmány 102. cikke a következőket nevezi meg rendes bíróságokként: giudice di pace, tribunale, Corte d'Appello, Corte di Cassazione, Tribunale dei Minori és Tribunale di Soverveglianza.³¹⁴

³⁰⁷ Trocker, Nicolò: Grundlinien der Reform der italienischen Zivilrechtspflege. ZZPInt, 1996. 4-5.

³⁰⁸ A rendes első fokú eljárás egyesbíró (pretore) előtt 1988-ban 476 napig, 1989-ben 498 napig, míg 1990 első félévében 493 napig tartott átlagosan, illetve tanácsban eljáró első fokú bíróságok (tribunale) esetében 1988-ban 1.199 napig, 1989-ben 1.118 napig, míg 1990 első félévében 1.138 napig tartott átlagosan. A fellebbviteli ügyekben eljáró Corte di appello előtt 1988-ban 883 napig, 1989-ben 927 napig, míg 1990 első félévében 857 napig tartott átlagosan egy eljárás.

³⁰⁹ Csak 1990-ben 134 panaszt terjesztettek elő Olaszországgal szemben az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikk 1. bekezdésének megsértésére hivatkozással.

³¹⁰ Chiarloni ennek kapcsán némileg ironikus módon rámutat, hogy annyi eljárást kezdeményeztek az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt az olasz eljárások elhúzódása miatt, hogy ezáltal az Emberi Jogok Európai Bíróságának eljárásai is elhúzódtak. Vö. Chiarloni, Sergio: Civil Justice and its Paradoxes: An Italian Perspective. In: Zuckermann, Adrian A. S. (Ed.): Justice in Crisis – Comparative Perspectives of Civil Procedure. New York: Oxford University Press, 1999. 264.

³¹¹ Trocker (1996) i. m. 4-5.

³¹² A conciliatore kapcsán ld. részletesebben: Chiarloni i. m. 267-268., illetve Trocker (1996) i. m. 6-8.

³¹³ A giudice di pace jogintézményének kialakításáról részletesen ld. Acone, Modestino: The Justice of the Peace. In: Fazzalari, Elio – Sheridan, Maurice (Eds.): Italian Yearbook of Civil Procedure. Volume two. Milano: Giuffrè Editore, 1993. 47-53.

³¹⁴ Grossi, Simona – Pagni, Maria Cristina: Commentary on the Italian Code of Civil Procedure. New York: Oxford University Press, 2010. 87.

Sajnos azonban az eljárások elhúzódásának problémája kapcsán az 1990-es évek elején végrehajtott reform nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, ezért 2009-ben újabb igazságszolgáltatási reformra került sor, mely középpontjában már ténylegesen és kifejezetten a hatékonyság növelése állt: ennek során nem az igazságszolgáltatási szervezetet változtatták meg, hanem a polgári perrendtartás szabályait próbálták meg ezen szempont alapján felülvizsgálni.³¹⁵ E körben bevezettek egy új eljárást *procedimento sommario di cognizione* (sommás eljárás) néven, melynek szabályait akkor lehet alkalmazni, ha az első fokon eljáró *tribunale* egyszerű megítélésének nyilvánítja az ügyet. [CPC 702-bis. cikk] Tekintettel arra, hogy egy ügy megítélése nem feltétlenül van összefüggésben a pertárgy értékével, a továbbiakban a ténylegesen a kis pertárgyértékű ügyekben eljáró *giudice di pace* eljárására kerül bemutatásra.

5.1. Giudice di pace

A *giudice di pace* jogintézményét bevezető 1991. évi 374. törvény³¹⁶ hatályba léptetését az olasz jogalkotók egyre későbbre tolták, így 1993 januárjában csak néhány rendelkezése lépett hatályba, melyek leginkább a hatékony jogvédelmet irányozták elő. A reformcsomag nagy része, tehát az első és másodfokú rendes eljárás újraszabályozása, valamint a *giudice di pace* tisztségének bevezetése ezzel szemben egészen 1995. április 30-ig³¹⁷ váratott magára.³¹⁸

A kinevezés, illetve annak feltételei tekintetében a *giudice di pace* nagymértékben hasonlít a hivatásos bírákra. Ennek megfelelően jogi végzettséggel kell rendelkeznie, a *Consiglio Superiore della Magistratura* (Legfelsőbb Igazságszolgáltatási Tanács) szolgálatában áll, annak elnöke nevezi ki négy éves időtartamra (mely egy alkalommal meghosszabbítható) és munkájáért teljesítményalapú díjazás³¹⁹ illeti meg. Korábban – a megfelelő szakértelem és élettapasztalat miatt – megkövetelték *giudice di pace* kinevezéséhez az 50. életév betöltését³²⁰ és kimondták az összeférhetetlenséget a korábbi ügyvédi tevékenységgel, ezáltal is azt szorgalmazva, hogy a bírák e körét a korábbi állami közszolgák tegyék ki. E feltételeket számos kritika érte (ráadásul nem is jelentkeztek elegendően a

³¹⁵ A 2009. évi igazságszolgáltatási reformról ld. részletesebben: Caponi, Remo: Italian Civil Justice Reform 2009. ZZPInt, 2009. 143-158.

³¹⁶ A törvényt 1991. november 21-én fogadták el.

³¹⁷ Hatályba léptette az 1994. évi 673. törvény, melyet 1994. december 6-án fogadtak el.

³¹⁸ Trocker (1996) i. m. 4.

³¹⁹ A *giudice di pace* egy hónapban legfeljebb 10 napon tarthat tárgyalásokat, s minden egyes tárgyalási nap, illetve minden egyes ítélet vagy egyezség után meghatározott összegre jogosult.

³²⁰ A *giudice di pace* tevékenységének gyakorlásának felső korhatára korábban 71 év volt, melyet később leszállítottak 70 évre.

meghirdetett giudice di pace helyekre), ezért végül az életkori határt leszállították 30 évre és eltörölték az ügyvédi hivatással való összeférhetetlenségi okot.³²¹

A giudice di pace illetékességi területe megegyezett a pretore³²² (járásbíró) illetékességi területével, melyből éppen 1.000 volt található Olaszországban, jelenleg mintegy 4.700 giudice di pace végez igazságszolgáltatási tevékenységet.³²³

A giudice di pace tehát egy bíró, akinek hatáskörébe tartoznak polgári és büntető eljárások is, valamint jogosult mediációs eljárás lefolytatására is polgári ügyekben. A polgári ügyekben – a követelés értékére tekintettel – jogosult mind rendes eljárások, mind pedig végrehajtási eljárások lefolytatására.³²⁴ A rendes eljárások kapcsán TROCKER rámutat, hogy a giudice di pace fő szerepe sokkal inkább a jogviták eldöntése, mint a viták feloldása, ezt magára a jogalkotói szándékra hivatkozással jelenti ki, melynek az olasz jogi kultúra, a szubjektív jogok védelme és az objektív jogok érvényesülésének biztosítása szolgál alapul.³²⁵

A giudice di pace eljárhat ingókkal kapcsolatos jogvitákban, ha azok pertárgyértéke nem haladja meg az 5.000 euró összeget,³²⁶ kivéve ha az alkalmazandó jogszabályi rendelkezések szerint más bíróság hatáskörébe tartozik a keresettel érvényesített követelés elbírálása. A giudice di pace jogosult szintén eljárni a gépkocsi-, vízi- vagy légi jármű balesetek által okozott károk megtérítése iránti perekben is, feltéve, hogy e kereset értéke nem haladja meg a 20.000 euró értéket.³²⁷ Mindemellett – értékhatártól függetlenül – a giudice di pace hatáskörébe tartoznak a fák és sövények ültetéséről szóló alkalmazandó jogszabályi rendelkezések, rendeletek vagy szokások által az ingatlanok kapcsán kialakított határrendezés és a megfelelő távolság megtartása miatt indított eljárások, a közös tulajdonnal kapcsolatos korlátok és a használat körülményeinek tisztázása miatt indított eljárások, a bérbeadók és a bérlők között az átlagos tűréshatárt átlépő füst vagy hő, zaj, rezgés és hasonló kibocsátása miatt indult keresetek, valamint a szociális biztonság vagy jóléti szolgáltatás késedelmes

³²¹ Vö. Acone i. m. 53-55.; Trocker (1996) i. m. 9.; Piekenbrock, Andreas: Der italienische Zivilprozeß im europäischen Umfeld – Eine rechtsvergleichende Studie unter Hervorhebung der richterlichen Verfahrensleitung. Berlin: Duncker & Humblot, 1998. 81.

³²² A pretore olyan bíró volt, aki meghatározott jogvitákban volt jogosult eljárni. A pretore jogintézményét 1998-ban hatályon kívül helyezték.

³²³ Bunge, Jürgen: Zivilprozess und Zwangsvollstreckung in Frankreich und Italien. Eine systematische Darstellung mit Glossaren und Bibliographien. Berlin: Duncker & Humblot, 2008. 142.

³²⁴ Grossi – Pagni i. m. 90.

³²⁵ Trocker (1996) i. m. 9.; Trocker, Nicolò: Die Entwicklung des italienischen Zivilprozessrechts: 1918-2008. ZZPInt, 2009. 119.

³²⁶ Ezt az összeget a 2009 évi 69. törvény vezette be: előtte 2.582,28 euró szerepelt az olasz polgári perrendtartásban.

³²⁷ Ezt az összeget a 2009 évi 69. törvény vezette be: előtte 15.493,70 euró szerepelt az olasz polgári perrendtartásban.

fizetése miatt fizetendő kamat vagy tartozékai érvényesítése kapcsán indított kereset.³²⁸ [CPC 7. cikk] A jogalkotó a peren kívüli egyezség megkötésével kapcsolatos feladatok kapcsán is a giudice di pace hatáskörét rögzítette [CPC 322. cikk], ennek azonban a gyakorlatban a jogirodalom szerint igen csekély jelentősége van, hiszen sokkal inkább ügyeket oldanak meg, mint hogy alternatív vitarendezési fórumként működjenek.³²⁹ A giudice di pace hatáskörébe tehát tipikusan a tömegesen előforduló polgári jogviták elbírálása tartozik, ezáltal tehermentesítve a hivatásos bírakat a vitás ügyek egy viszonylag nagy körétől. Mindezek alapján leszögezhető, hogy a giudice di pace viszonylag tág hatáskörrel rendelkezik, tehát nem feltétlenül csak a kis pertárgyértékkel bíró jogvitákban kell eljárnia, bár nyilvánvalóan ezen követelések kapcsán létesítették jogintézményét.³³⁰

5.2. A giudice di pace eljárása

5.2.1. Az eljárás karakterisztikuma

Az egyesbíróként eljáró giudice di pace jogintézményének meghonosításával a jogalkotó a hivatásos bírák tehermentesítését, illetőleg a kis értékű követelések kapcsán kialakult jogviták gyors elbírálását célozta. Ezért a giudice di pace eljárását tulajdonképpen a tribunale eljárásának egyik alfajtájaként kezelik, így annak csak az alapvonalait rögzítették. Ennek megfelelően az eljárásra a tribunale eljárására irányadó szabályokat kell alkalmazni, amennyiben nem rendelkeznek másként, illetve amennyiben azok alkalmazhatóak. [CPC 311. cikk] A giudice di pace előtt folyó polgári peres eljárás révén tehát egy nagyon egyszerű eljárást szándékoztak létrehozni, nagyon egyszerű szabályokkal.³³¹

ACONE rámutat, hogy a giudice di pace eljárása nagymértékben hasonlít az általa felváltott conciliatore eljárására, így egy sor olyan jogositvánnyal rendelkezik, amely által koncentráltabbá és egyszerűbbé tehető az előtte folyó eljárás a formalitás csökkentésével és a bizonyítási lehetőségek meghatározott korlátozásával.³³²

5.2.2. Kereset a giudice di pace előtti eljárásban

Keresetét a felperes írásban és szóban is előterjesztheti a giudice di pace előtt: szóbeli előterjesztés esetén azt jegyzőkönyvbe foglalják. Az előterjesztett kereseti kérelemben meg

³²⁸ Ez legutóbbi keresettípust a 2009 évi 69. törvény utalta a giudice di pace hatáskörébe.

³²⁹ Vö. Piekenbrock i. m. 83.; Bunge i. m. 138.; De Cristofaro, Marco – Trocker, Nicolò: Civil Justice in Italy. Nagoya University Comparative Study of Civil Justice Vol. 8. Tokyo: Jigakusha, 2010. 21.

³³⁰ Trocker (1996) i. m. 8-9.; Trocker (2009) i. m. 118.

³³¹ Grossi – Pagni i. m. 275.; Campbell, Christian: International Civil Procedure. Volume II. Salzburg: Yorkhill Law Publishing, 2006. II/75.

³³² Acone i. m. 59.

kell jelölni a bírót, valamint a felek személyét, illetve tartalmaznia kell a tényállás leírását és a per tárgyát. [CPC 316. és 318. cikk 1. bek.] A giudice di pace előtt folyó eljárásban a keresetlevélben a felperesnek csak az ügy alapvető adatait kell bemutatnia a jogalkotó rendelkezése szerint, azonban GROSSI és PAGNI rámutat, hogy noha nem kerül említésre, a keresetlevéllel együttesen meg kell küldeni a költségviselés alóli kedvezményre irányuló kérelmet, valamint lehetőség szerint azokat a dokumentumokat is, amelyekre a felperes bizonyítékként hivatkozik.³³³ A keresetlevélben a felperesnek fel kell tüntetnie az első tárgyalási határnapot,³³⁴ amelyre szóló idézést a keresetlevéllel, illetőleg a szóban előterjesztett kereset vonatkozásában felvett jegyzőkönyvvel együtt megküld az alperesnek is. A tárgyalási időköz vonatkozásában kettős szabályozás érvényesül: ha ugyanis a keresetlevelet Olaszországban kell kézbesíteni, akkor legalább 45 nappal, ha külföldre kell kézbesíteni, akkor legalább 75 nappal kell, hogy megelőzze a kézbesítés napja a kitűzött tárgyalás napját, ellenkező esetben a kérelmet semmisnek kell tekinteni: természetesen ebbe a határidőbe nem számít bele sem a kézbesítés napja, sem pedig a tárgyalás napja. Amennyiben a kérelmében olyan napot jelölt meg a felperes a tárgyalás határnapjának, amelyen a giudice di pace nem tart tárgyalást, akkor a giudice di pace sua sponte elnapolja a tárgyalást a következő tárgyalási határnapra. [CPC 318. cikk 2-3. bek.]

A tribunale előtt folyó eljárással ellentétben a giudice di pace előtt pert kezdeményező felperesnek nem kell figyelmeztetnie a keresetlevélben az alperest az olasz polgári perrendtartás 163. cikkének 3. bekezdésében foglalt elismerési vélelemre, miszerint ha a kitűzött tárgyalás előtt 20 nappal nem nyilatkozik az alperes a kereseti követelés tárgyában, akkor a felperes követelését elismertnek kell tekinteni. A giudice di pace előtt folyó eljárásban ugyanis nem érvényesül ez a vélelem: tekintettel a per tárgyára és a jogalkotói célkitűzésre, az alperes védekezését, illetőleg viszontkeresetét akár az első tárgyaláson szóban is előterjesztheti, melyet aztán jegyzőkönyvbe foglalnak.³³⁵

³³³ Grossi – Pagni i. m. 276.

³³⁴ A giudice di pace hivatalának vezetője minden évben előre meghirdeti, hogy mely napokon, mely órákban és mely tárgyalótermekben tartanak bizonyítási, illetve egyeztetési tárgyalásokat. A bírák kijelöléséről szintén a hivatalvezető gondoskodik mindig három hónapra előre. Ennek megfelelően egy ügy tárgyalásait nem feltétlenül ugyanaz a giudice di pace fogja vezetni. Vö. a polgári perrendtartás rendelkezéseinek alkalmazásáról szóló, 1941. december 18-án kelt, 1368. számú királyi rendelet 54-63. cikk.

³³⁵ Grossi – Pagni i. m. 277.

5.2.3. Képviselet

A felek a giudice di pace előtti eljárásban akár személyesen, akár jogi képviselő útján is eljárhatnak, kivéve ha a fél személyes megjelenését írják rendelik el. A jogi képviselő meghatalmazása azonban mindig ki kell, hogy terjedjen az egyezségkötésre. [CPC 317. cikk]

A jogi képviselet az olasz polgári eljárásjogban viszonylag széles körben biztosított a felek számára, hiszen a jogalkotó rendelkezése szerint csak egy viszonylag alacsony összeg, 516,46 euró alatti jogviták esetében járhatnak el a giudice di pace előtt a peres felek személyesen, jogi képviselő nélkül.³³⁶ Ezen összeg felett a giudice di pace előtt, illetve a többi bíróság előtt is kötelező a jogi képviselet. Azonban az ügy természetére vagy jellegére tekintettel a giudice di pace kérelemre feljogosíthatja a személyes eljárásra a felet. [CPC 82. cikk]

5.2.4. Tárgyalás - Bizonyítás

Tekintettel a hatáskörébe tartozó jogvitákra, a tárgyalásnak kiemelt szerepe van a giudice di pace előtt folyó eljárásokban. Ennek megfelelően a feleknek személyesen vagy jogi képviselőik útján részt kell venniük a tárgyaláson, és a giudica di pace részére be kell mutatniuk a szükséges okiratokat.³³⁷ [CPC 319. cikk 1. bek.]

Az első tárgyalás a giudice di pace előtt egyfajta egyezségi kísérlettel (conciliazione giudiziale) kezdődik, hiszen a jogalkotó rendelkezése szerint a tárgyalás kezdetén kötetlenebb formában meghallgatja a feleket és megpróbálja kibékíteni őket. [CPC 320. cikk 1. bek.] Bár a jogi képviselet viszonylag széles körben érvényesül a giudice di pace előtti eljárásban, GROSSI és PAGNI rámutat, hogy az egyezségkötéshez általában a felek személyes jelenléte is szükségeltetik, így célszerű a személyes megjelenésük is az első tárgyaláson. Ez persze nem zárja ki azt, hogy jogi képviselő járjon el bármelyik fél helyett, ha azonban a jogi képviselő nem jelenik meg, illetőleg megfelelő kimentési ok nélkül nincs tisztában az ügy körülményeivel, azaz nem készült fel megfelelően a tárgyalásra, a bíró elrendelheti a fél személyes megjelenését.³³⁸

Amennyiben az egyeztetés sikeresnek bizonyul, azaz a felek között egyezség jön létre, azt jegyzőkönyvbe veszik. Ha azonban a felek nem jutnak egyezségekre, a giudice di pace felhívja a feleket, hogy adják elő azon tényeket, bizonyítékokat, melyre a követelésüket

³³⁶ E jogszabályi rendelkezés legfőbb indoka a jogi képviselők szakértelmében és tapasztalatában rejlik, melyek révén biztosítható a felek nagyobb jogvédelme, valamint az eljárás hatékonysága. Vö. Grossi – Pagni i. m. 13.

³³⁷ Pl. a kereset szóbeli előterjesztéséről felvett jegyzőkönyv, a kézbesítés igazolása, a jogi képviselő meghatalmazása, az alperes válasza, valamint a bizonyítékok.

³³⁸ Grossi – Pagni i. m. 278.

alapítják, azaz megkezdődik az ügy érdemi tárgyalása. Amennyiben ennek során a giudice di pace úgy ítéli meg, hogy a felek által előterjesztendő bizonyítékok, dokumentumok okán szükséges, egyetlen egy alkalommal új tárgyalási határnapot tűzhet. [CPC 320. cikk 2-4. bek.] Ezen szabályok alapján megállapítható, hogy a giudice di pace előtt folyó eljárás keretében általában egy tárgyalásra kerül sor, csak kivételes esetekben tűznek ki másodízben is tárgyalást, mely után további tárgyalások tartására már nincs lehetőség.

A giudice di pace előtt folyó eljárásban tehát a felek a bizonyítékaikat kénytelenek az eljárás elején, az első tárgyaláson előterjeszteni,³³⁹ hiszen a kivételes esetben tartott második tárgyalás éppen az első tárgyaláson előterjesztett bizonyítékok miatt tartható. A késedelmesen, illetőleg a második tárgyalás keretében előterjesztett bizonyítékokat a giudice di pace elkésettnek kell, hogy tekintse és figyelmen kívül kell hagynia azokat. Ha ugyanis határozatát egy, a második tárgyalás alkalmával előterjesztett bizonyítékra alapozza, az a határozat fellebbezésére adhat okot és a hatályon kívül helyezést vonja magával.³⁴⁰

Amennyiben egy, a giudice di pace előtti eljárásban előterjesztett, az ügy eldöntése szempontjából releváns dokumentum valóságát támadja meg valamelyik fél, a giudice di pace – az esetleges büntetőjogi következményekről való tájékoztatás mellett – felhívja a megtámadott közokirat vagy magánokirat előterjesztőjét, hogy nyilatkozzon, hogy fel kívánja-e használni az eljárásban az adott okiratot. Amennyiben a fél ragaszkodik az okiratnak a perben való figyelembevételéhez, a giudice di pace az előtte folyó eljárást végzéssel felfüggeszti és megfelelő határidő tűzése mellett felhívja a feleket, hogy az okirat hamissága vonatkozásában indítsanak pert a hatáskörrel rendelkező tribunale előtt. Ha azonban a giudice di pace úgy ítéli meg, hogy a kereset elkülöníthető részeiben a megtámadott okirattól függetlenül is képes dönteni, eljárását folytatja, amellett, hogy az okirat valóságára vonatkozásában a tribunale előtti per megindítására hívja fel a feleket. Amennyiben a felek egyike sem indít pert a tribunale előtt a megszabott határidőn belül, a giudice di pace folytatja az esetlegesen felfüggesztett eljárását és ekkor az adott okiratot valódinak kell tekinteni. [CPC 222., 255. és 313. cikk]

5.2.5. Döntés a giudice di pace előtt folyó eljárásban

Amennyiben a felek által elmondottak, illetve az általuk előterjesztett bizonyítékok alapján a giudice di pace úgy ítéli meg, hogy az előtte folyó ügy megérett a döntésre, felhívja a feleket,

³³⁹ A felek az általuk bemutatott dokumentumokat az eljárás befejezéséig a giudice di pace előtt az ügy irataihoz csatolják, ez azonban nem kötelező. [CPC 320. cikk 5. bek.]

³⁴⁰ Grossi – Pagni i. m. 278.

hogy fejtsék ki a következtetéseiket és tárgyalják meg az ügyet: erre akár a tárgyaláson sor kerülhet, de amennyiben ezt szükségesnek tartja, új határnapot tűz. Ezt követően 15 napon belül az a giudice di pace, aki a bizonyítási eljárást lefolytatta, elkészíti és hivatala iktatja a határozatot. [CPC 321. cikk]

5.2.6. Jogorvoslat a giudice di pace döntése ellen

5.2.6.1. Fellebbezés

A giudice di pace eljárása során hozott ítélet ellen fellebbezéssel (appello) élhetnek a felek, mely esetén a tribunale jár el egyesbíróként. [CPC 339., 341. és 350. cikk 1. bek.] A másodfokú eljárásban alapvetően a tribunale első fokú eljárására irányadó szabályokat alkalmazzák és mind tény-, mind pedig jogkérdésben megváltoztathatják az első fokú ítéletet. A másodfokú eljárásban csak nyomós okból van helye új tények, bizonyítékok előadásának. [CPC 345. és 359. cikk]

5.2.6.2. Felülvizsgálat

Az olasz polgári perrendtartás szerint a fellebbezési eljárásban hozott határozatok, valamint azon első fokú eljárásokban hozott határozatok ellen, melyek esetében a felek nem élhettek fellebbezéssel, felülvizsgálati kérelem (ricorso per cassazione) terjeszthető elő: ez nem csak az ítéletekre terjed ki, hanem az eljárás során hozott végzésekre is.³⁴¹ A felülvizsgálati eljárás során a Corte di Cassazione jár el, mely érdemben dönt a kérelem tárgyában, amennyiben ahhoz nem szükséges további tényállás-megállapítás. [CPC 360. és 384. cikk 2. bek.] Ha azonban a felülvizsgálati kérelem érinti a tényállást, a Corte di Cassazione visszautalja az ügyet a tárgyaló bíró elé, aki előtt a felek valamelyikének egy éven belül kérelmeznie kell az eljárás folytatását: amennyiben ez nem történik meg, megszüntetik az eljárást. [CPC 392-393. cikk]

5.2.6.3. Perújítás

A perújítási eljárást (revocazione) a megtámadott határozatot hozó bíróság előtt lehet megindítani valamely, az olasz polgári perrendtartás (CPC) 395. cikkében rögzített ok alapján, melyek az ítélet alapjának súlyos hiányosságainak orvoslását célozzák.³⁴² A perújítási kérelem folytán – a magyar eljáráshoz hasonlóan – egy kétlépcsős eljárás jön létre: először

³⁴¹ Bunge i. m. 211.

³⁴² Például ha egy olyan bizonyítékot vettek figyelembe a per eldöntése során, ami a későbbiekben hamisnak bizonyult, vagy ha az egyik fél rosszhiszemű magatartása a per során kárt okozott a másik félnek.

ugyanis a perújítási ok megalapozottságáról döntenek (*fase rescidente*) és erről határozatot hoznak. Amennyiben a perújítási ok alapján a perújítást megalapozottnak tartják, a második lépcsőben (*fase rescissoria*) a szükségeshez képest újra tárgyalják az ügyet, melynek eredményeként hatályában fenntartják vagy megváltoztatják a megtámadott határozatot.³⁴³

5.3. *Ex equo et bono* eljárás

A *giudice di pace* a jogalkotó rendelkezése értelmében jogosult egyfajta méltányossági eljárást lefolytatni. Ezt az *ex equo et bono* eljárást a CPC 113. cikke azokban az esetekben engedi alkalmazni, ahol a kereseti követelés értéke nem haladja meg az 1.100 euró összeget, kivételt képeznek azonban a CPC 1342. cikke által szabályozott általános szerződési feltételek (*contratti di massa*) vonatkozásában indított eljárások. Az *ex equo et bono* eljárás alkalmazására csak az ingókkal kapcsolatos követelések érvényesítése esetén van lehetőség, ingatlanokkal kapcsolatos keresetek esetén tehát ez az eljárás nem alkalmazható. Ugyancsak nem járhat el a *giudice di pace ex equo et bono* eljárás keretében, ha az alperes viszontkeresete meghaladja az 1.100 euró összeget.³⁴⁴

Az *ex equo et bono* eljárás keretében hozott döntések esetében a jogalkotó korlátozta a jogorvoslati lehetőségeket: e körben ugyanis csak eljárási jogszabálysértésre, az alkotmány, valamint a közösségi jog szabályainak, illetőleg a per tárgyához kapcsolódó alapelvek megsértésére hivatkozással lehetséges eljárást kezdeményezni a Corte di Cassazione előtt. [CPC 339. cikk 3. bek.]

5.4. Összegzés

A kis értékű követelések perbeli érvényesítése kapcsán Olaszországban gyakorlatilag egy kétlépcsős rendszer jött létre, ahol mindenképpen a *giudice di pace* jár el az általános, a *tribunale* első fokú eljárására irányadó szabályokhoz képest valamelyest egyszerűbb szabályok szerint. Az első csoportba azok az ingókkal kapcsolatos ügyek tartoznak, ahol a per tárgyának értéke nem haladja meg az 1.100 euró összeget. E körben a *giudice di pace* mérlegelésére bízta a jogalkotó az eljárási szabályok kialakítását a polgári eljárásjogi alapelvek korlátai között: ez nyilvánvalóan a per hatékonyságát segíti. A jogorvoslati lehetőségek korlátozása e körben szintén az arányosság és hatékonyság alapelveinek érvényesülését hivatott előmozdítani. Az ingókkal kapcsolatos 1.100 euró és 5.000 euró közötti jogvitákban, illetőleg a baleseti kártérítési követelések érvényesítésére irányuló, 20.000 euró alatti pertárgyértékkel bíró jogvitákban a *giudice di pace* eljárásának kereteit már

³⁴³ Bunge i. m. 211-212.

³⁴⁴ Grossi – Pagni i. m. 159.

rögzíti az olasz polgári perrendtartás: kiemelt szereppel bír a szóbeliség, az első (és sok esetben egyetlen) tárgyalás, valamint a felek álláspontjainak (többszöri) egyeztetése. Ennek köszönhetően az eljárás a tárgyalások számának és a bizonyítás bizonyos fokú korlátozásának, illetőleg a szóbeliség nagyobb térnyerésének hatására nagy valószínűséggel gyorsabbá válik, és noha e körben a jogorvoslati lehetőségek igénybevételét nem korlátozták, feltehetőleg a korábbiaknál hatékonyabb eljárást honosítottak meg.

Bár az 1990-es évek elején megvalósított reform nem érte el a célját, az elmúlt mintegy két évtized – úgy tűnik – igazolta, hogy a giudice di pace jogintézményének bevezetése a gyakorlatban sikeresnek bizonyult.³⁴⁵ Ezt bizonyítja, hogy a giudice di pace előtt eljárások időtartama viszonylag megfelelő mértékűre csökkent³⁴⁶ és a meghozott határozatok összesen mintegy 4%-át támadják meg fellebbezéssel.³⁴⁷

³⁴⁵ Vö. Heiss, Helmut-Johann: *Verfahrensverbund und Verfahrensbeschleunigung im italienischen Zivilprozeß*. Aachen: Shaker Verlag, 1997. 24-25.; Caponi, Remo: *Die Entwicklung der italienischen Zivilrechtspflege in den Jahren 1990-2010: Grundlinien*. In: Sutter-Somm, Thomas – Harsági Viktória (Hrsg.): *Die Entwicklung des Zivilprozessrechts in Mitteleuropa um die Jahrtausendwende. Reform und Kodifikation – Tradition und Erneuerung*. Zürich-Basel-Genf: Schulthess, 2012. 51.

³⁴⁶ A 2009. évre vonatkozó statisztikák szerint a giudice di pace előtt folyó eljárások átlagos időtartama alig tizennégy hónap, míg a tribunale előtt csaknem huszonnyolc hónapig tartanak az első fokú eljárások. Ld. Caponi (2012) i. m. 50-51.

³⁴⁷ Trocker (2009) i. m. 119.

6. A kis értékű követelések perbeli érvényesítése Svájcban

Svájcban az 1999. április 18-i Szövetségi Alkotmány tette lehetővé, hogy az egyes kantonok polgári eljárásjogát egységesítsék. A hosszú kodifikációs munka eredményeként megszületett polgári perrendtartás 2011. január 1-jén lépett hatályba, felváltva ezáltal meghatározott körben a 26 kanton polgári perrendtartásait.

A Különös rész fejezetei között kaptak helyet az egyszerűsített eljárásokra vonatkozó rendelkezések, melyek a jelen fejezet témáját képezik.

6.1. Az egyszerűsített eljárás és a sommás eljárás elhatárolása – alkalmazási terület

A svájci polgári perrendtartásban a jogalkotó lényegében három általános eljárástípust honosított meg: a rendes eljárást, az egyszerűsített eljárást és a sommás eljárást. Elmondható, hogy míg a rendes és az egyszerűsített eljárásban mindig véglegesen eldönti a bíró az előtte folyó vitát, addig a sommás eljárás keretében lehetőség van egy gyors, bírói „beavatkozásra”, amely nem feltétlenül jelenti az anyagi jogi helyzet végleges eldöntését.³⁴⁸

Az egyszerűsített eljárásra vonatkozó 4. fejezet és a sommás eljárásra vonatkozó 5. fejezet alkalmazási területeit a jogalkotó meglehetősen pontosan elválasztotta egymástól, hiszen – ahogy az már a fentiekből is kiderült – a sommás eljárással ellentétben az egyszerűsített eljárások szabályai közelebb állnak a rendes eljárási szabályokhoz.³⁴⁹

Az egyszerűsített eljárások szabályait alapvetően a 30.000 frank pertárgyértéket meg nem haladó vagyoni jogi ügyekben lehet alkalmazni. [ZPO 243 cikk (1) bek.] Értékhatártól függetlenül egyszerűsített eljárás keretében bírálják el a magánjog ún. szociálisan érzékeny területeit.³⁵⁰ Ezeken a területeken a gyengébb fél számára egyszerűbb és könnyebb megindítani a polgári pert, valamint viszonylag rövid időn belül dönti el a bíróság a felek jogvitáját, s emellett gyakran költségmentesség is érvényesül.³⁵¹ Így az egyenjogúságot

³⁴⁸ Mazan, Stephan: Summarisches Verfahren. In: Spühler, Karl – Tenchio, Luca – Infanger, Dominik: Basler Kommentar. Schweizerische Zivilprozessordnung. Basel, Helbing Lichtenhahn Verlag, 2010. 1146.

³⁴⁹ Staehelin, Adrian – Staehelin, Daniel – Grolimund, Pascal: Zivilprozessrecht nach dem Entwurf für eine Schweizerische Zivilprozessordnung und weiteren Erlassen – unter Einbezug des internationalen Rechts. Zürich-Basel-Genf, Schulthess Juristische Medien AG, 2008. 345.

³⁵⁰ Sutter-Somm, Thomas: Vereinheitlichung des Schweizerischen Zivilprozessrechts – Der Vorentwurf zur Schweizerischen Zivilprozessordnung im Überblick. ZZPInt, 2002. 393.; Sutter-Somm, Thomas: Schweizerisches Zivilprozessrecht. Zürich-Basel-Genf, Schulthess Juristische Medien AG, 2007. 167.; Meier, Isaak: Schweizerisches Zivilprozessrecht – eine kritische Darstellung aus der Sicht von Praxis und Lehre. Schulthess Zürich-Basel-Genf, Juristische Medien AG, 2010. 349.; Spühler, Karl – Dolge, Annette – Gehri, Myriam: Schweizerisches Zivilprozessrecht und Grundzüge des internationalen Zivilprozessrechts. Neunte Auflage des von Oscar Vogel begründeten Werkes. Bern, Stämpfli Verlag AG, 2010. 312-313.; Staehelin A. – Staehelin D. – Grolimund i. m. 345.; Gasser i. m. 74-75.; Sutter-Somm, Thomas: Schweizerisches Zivilprozessrecht. 2. Auflage. Zürich-Basel-Genf, Schulthess Juristische Medien AG, 2012. 285.

³⁵¹ Sutter-Somm (2007) i. m. 167.; Gasser i. m. 73.

biztosító, 1995. március 24-i törvény alapján felmerülő jogvitákat, az erőszak, fenyegetés vagy zaklatás miatt, a svájci polgári törvénykönyv 28b cikkén alapuló jogvitákat, a lakó és üzlethelyiségek bérletéből és haszonbérletéből, illetve a mezőgazdasági haszonbérletből származó jogvitákat, amennyiben azok a bérleti és haszonbérleti díj letétjére, a túlzott bérleti vagy haszonbérleti díjak elleni védelemre, a bérleti vagy haszonbérleti jogviszony meghosszabbítására vagy az abban érvényesülő felmondási védelemre irányulnak, az adatvédelemről szóló, 1992. június 19-i szövetségi törvény alapján a tájékoztatáshoz való jog érvényesítése kapcsán felmerülő jogvitákat, az együttműködésről szóló, 1993. szeptember 13-i törvényen alapuló jogvitákat, valamint a betegbiztosításról szóló, 1994. március 18-i szövetségi törvény alapján a szociális betegbiztosítást kiegészítő biztosításokból eredő jogvitákat. [ZPO 243. cikk (2) bek.]

A fentiek mellett a családi jogi ügyekben a gyermekek érdekei érvényesítésére indított önálló keresetek elbírálására, így különösen a gyermeknek a szüleivel szemben indított tartási keresete vagy az apasági kereset esetén³⁵² szintén az egyszerűsített eljárások szabályait kell alkalmazni. [ZPO 295. cikk]

Nem alkalmazhatóak azonban az egyszerűsített eljárás szabályai a svájci polgári perrendtartás alapján a kizárólagos kantonális hatáskörbe tartozó [ZPO 5. és 8. cikkek], valamint a gazdasági bíróságok elé tartozó [ZPO 6. cikk] jogvitákban. [ZPO 243. cikk (3) bek.]

Sommás eljárás lefolytatására kerül a fentiekhez képest sor a törvény által meghatározott esetekben, az egyszerűbb megítélésű ügyek esetén indult jogvédelmi eljárásokban, a bírósági tilalom esetén, az ideiglenes intézkedések körében, valamint a nemperes eljárások kapcsán indult ügyekben. [ZPO 248. cikk] Az alkalmazhatóság külön törvényi eseteit aztán maga a svájci polgári perrendtartás tartalmazza a polgári törvénykönyv személyi jogra, családi jogra, öröklési jogra és dologi jogra vonatkozó részeinek, valamint a kötelmi jogi törvény általános, az egyes szerződéses jogviszonyokra vonatkozó, a társasági jogi, valamint az értékpapírok jogára vonatkozó részének meghatározott szakaszaira való utalással. [ZPO 249-250. cikkek] Ezen felül a sommás eljárás alkalmazandóságát írták elő a követelések behajtásáról és a csődről szóló, 1989. április 11-i szövetségi törvény meghatározott cikkeinek kapcsán. [ZPO 251. cikk]

Tekintettel e széles alkalmazási körére a sommás eljárás nagy jelentőséggel bír a mindennapi ítélkezésben. A sommás eljárással a jogalkotó egy meglehetősen rugalmas

³⁵² Spühler – Dolge – Gehri i. m. 314.

eljárást honosított meg, amely a bíróság részére viszonylag nagy szabadságot biztosít a pervezetésben, hiszen lényegében csak az eljárás fő irányvonalait határozta meg, melyeken belül a bíró szabad mozgástérrel bír az egyes eljárási cselekmények meghatározásakor. A sommás eljárás legfontosabb alapelvei az eljárás gyorsítása és a gyakran megjelenő korlátozott bizonyítás. A sommás eljárásnak alapvetően két fajtáját különböztethetjük meg: tipikus sommás eljárás és atipikus sommás eljárás. Az ún. tipikus sommás eljárás legjellemzőbb vonása a korlátozott bizonyítás, mely egyrészt a bizonyítási eszközöknek az okiratokra való korlátozásában [ZPO 254. cikk (1) bek.], másrészt pedig abban érhető tetten, hogy az állításokat, illetve a kétségbe vonást nem kell pontosan igazolni, hanem elegendő azt valószínűsíteni. E korlátozás azonban azt eredményezi, hogy az ún. tipikus eljárásban született ítélet nem a véglegesség igényével születik, hanem lehetőség van egy későbbi eljárás lefolytatására a bizonyítás korlátozása nélkül. Lényegében tehát a tipikus sommás eljárásban egyfajta ideiglenes intézkedésről beszélhetünk. Ezzel ellentétben az atipikus sommás eljárás nem korlátozza a bizonyítást: minden bizonyítási eszköz elfogadható és feleknek állításaikat pontosan igazolniuk kell, nem elegendő csak valószínűsíteni azokat. A bíró az atipikus sommás eljárásban teljes körűen megvizsgálja a felek közötti jogvitát és ezáltal a véglegesség igényével dönt a felek közötti anyagi jogvitában. A sommás karakter az atipikus eljárásokban tehát csak az eljárás gyorsaságában jelenik meg.³⁵³

6.2. Az egyszerűsített eljárások

6.2.1. Az egyszerűsített eljárásokról általában

SUTTER-SOMM és GROB-ANDERMACHER az egyszerűsített eljárásokat a rendes eljárások egyfajta könnyített fajtájaként jellemzik, ugyanis az ezen eljárásban született döntések teljes jogerővel bírnak és a sommás eljárással ellentétben nem korlátozták e körben a bizonyítási eszközöket.³⁵⁴

Az egyszerűsített eljárások tehát alapvetően a rendes eljárások modelljét követik: középpontjukban a tárgyalás áll, amelyet egy előzetes szóbeli vagy írásbeli eljárás keretében készítenek elő az egyeztetési eljárás³⁵⁵ után. A jogalkotó szeme előtt az egyszerűsített eljárások kapcsán az ügyek egy tárgyalás keretében történő elbírálásának – gyakran

³⁵³ Vö. Mazan i. m. 1147-1149.;

³⁵⁴ Sutter-Somm – Grob-Andermacher i. m. 143.

³⁵⁵ A Svájci polgári perrendtartás (ZPO) 197. cikke alapján a pereket egy egyeztetési eljárásnak kell megelőznie. Az egyeztetési eljárásról lsd. részletesebben: Svájci polgári perrendtartás 197-212. cikk; Gasser i. m. 76-81.

megvalósíthatatlan – célja lebegett: ez kifejezetten rögzítésre is került a tárgyalásra vonatkozó szabályok [ZPO 246. cikk (1) bek.] között.³⁵⁶

A svájci polgári perrendtartás rendelkezései szerint a Szövetségi Tanács formanyomtatványokat bocsát a bíróság és a felek rendelkezésére az egyes bírósági iratok, illetőleg az egyes beadványok elkészítésének megkönnyítése érdekében. A jogalkotó a felek számára rendelkezésre álló beadványok nyomtatványai kapcsán külön rögzítette a követelményt, miszerint azokat úgy kell megszövegezni, hogy azt a felek jogi képviselő nélkül is képesek legyenek kitölteni. [ZPO 400. cikk (2) bek.] E nyomtatványok különösen fontos szerephez jutnak az egyszerűsített eljárások esetében, hiszen a pertárgy értékére, illetve az ügy szociális jellegére tekintettel a felek feltehetőleg gyakran jogi képviselő nélkül járnak el.³⁵⁷ Természetesen azonban a jogi képviselők is használhatják ezen formanyomtatványokat, melyek az internetről letölthetőek.³⁵⁸

6.2.2. A felek és képviselőik

Svájcban minden perbeli cselekvőképes személy meghatalmazást adhat a perbeli képviselőre. A hivatásos képviseleti jogosultság körében a jogalkotó differenciált Svájcban. A svájci bíróság előtt folyó összes perben, így a polgári perekben, s ezáltal az egyszerűsített eljárásokban is jogosultak képviselőként eljárni azok az ügyvédek, akiket az ügyvédekről szóló 2000. június 23-i törvény erre feljogosít. A vagyoni jogi ügyekben indult egyszerűsített eljárásokban az ügyvédekén kívül eljárhatnak még a szabadalmi ügyvivők, valamint jogi végzettség nélküli ún. jogi ügyvivők („Rechtsagent/Rechtsagentin”), akiket erre a kantonális jog feljogosít. [ZPO 68. cikk (1)-(2) bek.] A képviselet kapcsán azonban fontos leszögezni, hogy a jogalkotó éppen az egyszerűsített eljárások tárgyra, feltehetőleg szociálpolitikai és egyéb okokból igyekezett olyan szabályokat megalkotni, olyan jogintézményeket alkalmazni,³⁵⁹ melyek megkönnyítik az ügyvéd nélkül eljáró fél jogérvényesítési lehetőségeit és a felek és a bíróság nagyfokú együttműködésén alapul.³⁶⁰

6.2.3. Kereset az egyszerűsített eljárásban

Az egyszerűsített eljárás megindítására irányuló keresetlevelet az általános szabályok szerinti formában írásban lehet benyújtani, de emellett lehetősége van a későbbi felperesnek a szóbeli

³⁵⁶ Meier i. m. 350.

³⁵⁷ Meier i. m. 351.

³⁵⁸ Gasser i. m. 81.

³⁵⁹ Pl. formanyomtatványok alkalmazása, (korlátozott) nyomozati elv érvényesülése stb.

³⁶⁰ Vö. Staehelin A. – Staehelin D. – Grolimund i. m. 347.

előterjesztésre is, jegyzőkönyvbe mondás útján. A keresetlevélnek tartalmaznia kell a felek megjelölését, a követelést, a jogvita tárgyának, illetve – amennyiben szükséges – a pertárgy értékének megjelölését, valamint keltezést és a fél aláírását. [ZPO 244. cikk (1) bek.] A jogalkotó a keresetlevél kötelező tartalmi elemei között nem sorolta fel a kereset indokolását, s az esetleges későbbi értelmezési nehézségek elkerülése érdekében rögzítette is, hogy a kereset indokolása nem szükséges. [ZPO 244. cikk (2) bek.] A keresetlevél mellékleteként be kell nyújtani a képviselőre vonatkozó meghatalmazást, a kereseti engedélyt vagy nyilatkozatot, hogy a fél lemond az egyeztetési eljárásról, valamint azokat a rendelkezésre álló okiratokat, amelyek bizonyítási eszközként szolgálhatnak. [ZPO 244. cikk (3) bek.]

A keresetváltoztatásra vonatkozóan nem találunk speciális szabályokat az egyszerűsített eljárásokra vonatkozó szabályok között, így az általános szabályok szerint az elsőfokú eljárásban keresetváltoztatásra akkor van lehetőség, ha a megváltoztatott vagy az új igény elbírálására ugyanazon eljárás keretében van lehetőség és a korábbi kereset tárgyával összefüggésben van vagy a másik fél hozzájárult a keresetváltoztatáshoz. [ZPO 227. cikk (1) bek.]

6.2.4. Perköltség-biztosíték az egyszerűsített eljárás keretében

Svájcban a magyar szabályokhoz hasonlóan, de azokhoz képest szélesebb körben az alperes kérelmére a felperest a bíróság perköltség-biztosíték adására kötelezheti. Erre akkor kerülhet sor, ha a felperes nem rendelkezik lakóhellyel vagy székhellyel Svájcban, ha a felperes fizetéseképtelennek tűnik, azaz ha csődeljárás indult ellene vagy hagyatéki eljárás van folyamatban vagy bizonyítványt állítottak ki a tartozásairól, ha a felperes egy korábbi eljárás perköltségeivel tartozik, valamint ha egyéb okok miatt jelentősen veszélyeztetett az alperes kielégítése. [ZPO 99. cikk (1) bek.]

Az egyszerűsített eljárásokban a felperestől nem lehet perköltség-biztosítékot követelni. Ez alól egyetlen kivétel került nevesítésre: azokban a vagyoni jogi vitákban, ahol a pertárgy értéke nem haladja meg a 30.000 frank összeget, lehetséges a perköltség-biztosíték adásának elrendelése. [ZPO 99. cikk (3) bek. a. pont]

6.2.5. Perbehívás

Az egyszerűsített eljárások körében nincs lehetőség perbehívásra, amelynek keretében egyébként a perbehívó fél a perbehívott személlyel szemben fennálló követeléseit

perveszteség esetén érvényesítheti azon bíróság előtt, amelyik a keresetet tárgyalja. [ZPO 81. cikk (1) és (3) bek.]

6.2.6. Idézés a tárgyalásra és nyilatkozat

A keresetlevél alapján történő intézkedések kapcsán a svájci jogalkotó kétosztatúvá tette az egyszerűsített eljárást attól függően, hogy az előterjesztett keresetlevelét a felperes megfelelő tényekkel és bizonyítékokkal alátámasztja-e. Ezáltal gyakorlatilag a felperes választásától függ az eljárás további lefolytatásának formája.³⁶¹ Amennyiben ugyanis a keresetlevél nem tartalmazott indokolást, a bíróság kézbesíti azt az alperesnek és egyúttal idézi a feleket a tárgyalásra. [ZPO 245. cikk (1) bek.] Azonban ha a keresetlevelet a felperes megindokolta, a bíróság megfelelő határidő tűzésével felhívja az alperest írásbeli nyilatkozatának előterjesztésére. [ZPO 245. cikk (2) bek.]

6.2.7. A tárgyalás, intézkedések a pervezetés körében

Az eljárás egyszerűsítése és gyorsítása érdekében a jogalkotó rendelkezése alapján a bíróságnak meg kell tennie minden olyan intézkedést, ami elősegíti, hogy a felek jogvitáját lehetőleg az első tárgyaláson képes legyen elbírálni. [ZPO 246. cikk (1) bek.] Ennek érdekében amennyiben a körülmények ezt kívánják meg, a bíróság levélváltást rendelhet el, valamint „kioktatási tárgyalást” folytathat le. [ZPO 246. cikk (2) bek.] Mindezek ellenére a gyakorlatban gyakran kerül sor második, sőt harmadik tárgyalásra is a felek későbbi előterjesztett bizonyítási indítványai miatt.³⁶²

Az egyszerűsített eljárások során tartott tárgyalás lefolytatására vonatkozóan nem találunk részletes szabályokat, tehát a rendes eljárási szabályok lesznek az irányadók. DOMEJ azonban felhívja a figyelmet, hogy a rendes eljárási szabályokhoz képest az egyszerűsített eljárások tárgyalásai kevésbé rituálisak is lehetnek, hiszen ezen eljárások keretében a tényállást egy szabad kommunikációs folyamat eredményeként kell megállapítani a bíróságnak.³⁶³

6.2.8. A tényállás megállapítása, a bizonyítás

A bíróságnak az egyszerűsített eljárás keretében a megfelelő kérdésekkel arra kell törekednie, hogy a felek a tényállás hiányos részeit kiegészítsék, valamint hogy megjelöljék

³⁶¹ Spühler – Dolge – Gehri i. m. 315.

³⁶² Staehelin A. – Staehelin D. – Grolimund i. m. 347.

³⁶³ Domej, Tanja: Die künftige schweizerische Zivilprozessordnung – Struktur und Charakteristika des Verfahrens. ZZPInt, 2006. 253.

bizonyítékaikat. [ZPO 247. cikk (1) bek.] Áttörve a rendelkezési és tárgyalási elvet, a jogalkotó a bíróság hivatalbóli feladatává tette a tényállás megállapítását azokban az ügyekben, melyek a pertárgy értékére tekintet nélkül az egyszerűsített eljárások körébe tartoznak [ZPO 243. cikk (2) bek.], valamint azon 30.000 frank pertárgyérték alatti ügyekben, amelyek egyébként lakó és üzlethelyiségek bérletéből és haszonbérletéből, valamint mezőgazdasági haszonbérletből származnak, illetőleg azokban az ügyekben, melyek munkajogi jogvitán alapulnak. [247. cikk (2) bek.] A nyomozati elv illetően alkalmazása a polgári perben meglehetősen szokatlan, s igen éles vita bontakozott ki e körben kodifikáció során a Szövetségi Tanács és a kantonok között.³⁶⁴ SUTTER-SOMM szerint lényegében egy korlátozott nyomozati elv érvényesül, mely valahol a szokásos bírói kikérdezés és a korlátlan nyomozati elv között áll. E korlátozott nyomozati elv a tényekkel és a bizonyítási eszközökkel kapcsolatos, tág értelemben vett bírói kérdésfeltevés kötelezettségét jelenti, amely azonban semmilyen esetben sem mentesítheti a feleket a tényállás felderítésében való aktív szerep alól: ezt támasztja alá, hogy e korlátozott nyomozati elv nem az összes egyszerűsített eljárásban érvényesül, hanem csak a „szociális erőfölény-különbségek” esetében, valamint hogy amennyiben az egyszerűsített eljárásban mindkét fél jogi képviselő útján vesz részt, a bíróság a rendes eljárás szabályai szerint köteles eljárni.³⁶⁵

A bizonyításra vonatkozó rendes eljárási szabályok között került rögzítésre a bíróságnak az kötelezettsége, miszerint a bíróságnak a bizonyításfelvétel előtt meg kell tennie a szükséges rendelkezéseket a bizonyítás kapcsán. Ennek keretében megjelölik az engedélyezett bizonyítási eszközöket és meghatározzák, hogy melyik félnek mit kell bizonyítania (bizonyítási teher). [ZPO 154. cikk] Ez a szabály természetesen az egyszerűsített eljárások körében is él, azaz inkább elvileg itt is élnie kellene. Azonban ez az elvileg elengedhetetlen perccselekmény az egyszerűsített eljárások körében sok esetben képtelen betölteni a rendeltetését. A bizonyítási eszközök átvételére ugyanis általában (ideális esetben) közvetlenül a perbeszédekkel kapcsolatban, a szóbeli tárgyaláson kerül sor. MEIER ezért azt javasolja, hogy legalább ezekben az esetekben fel kellett volna adnia a jogalkotónak a bizonyításra vonatkozó rendelkezési kötelezettséget.³⁶⁶

³⁶⁴ Lsd. részletesebben Sutter-Somm, Thomas: Die Verfahrensgrundsätze und die Prozessvoraussetzungen. ZZZ, Heft Nr. 15. 309. és 313.

³⁶⁵ Sutter-Somm (2002) i. m. 393-394.; Sutter-Somm, Thomas: Die Verfahrensgrundsätze und die Prozessvoraussetzungen. ZZZ, Heft Nr. 15. 309-310.; Sutter-Somm (2012) 289-299.

³⁶⁶ Meier i. m. 351.

6.3. Az egyszerűsített eljárások formái

A fentiek alapján egyértelmű, hogy az egyszerűsített eljárások alapvetően három formát ölthetnek: vagy tisztán szóbeli eljárás, vagy tisztán írásbeli eljárás vagy pedig az írásbeli és a szóbeli eljárás keveréke (iratcsere szóbeli tárgyalással) keretében bírálják el a felperes igényét.³⁶⁷

A tisztán szóbeli eljárás keretében az egyeztetési eljárás után a keresetlevél indokolás nélküli benyújtására van lehetőség, ugyanis a bíróság előtt tartott tárgyaláson kerül sor a kereset indoklására és az alperesnek az erre adott válaszára, illetve az esetleges szóváltásra, valamint ennek keretében folytatják le a bizonyítási eljárást, mely után a perbeszédék következnek a határozathozatal előtt. Kritikaként hozható fel az egyszerűsített eljárás ezen formájával szemben, hogy gyakorlatilag lehetetlenné teszi a jogalkotó azon célkitűzését, mely az ügyek egy tárgyalás keretében történő elbírálását irányozza elő. A bizonyítási eljárásra ugyanis a bíróságnak meg kell, illetőleg meg kellene tennie a megfelelő előkészületeket, így például idéznie kell a tanúkat vagy az okiratok felmutatásra szóló felhívást kell tennie. A tisztán szóbeli eljárás esetében azonban a felek a bizonyítékaikat csak a tárgyaláson terjesztik elő [ZPO 245. cikk (1) bek.], így azt megelőzően a bíróság rendelkezésére csupán a keresetlevél tartalmi elemeként rögzített, így ahhoz feltehetően csatolt, a felperes birtokában álló, bizonyítási eszközként szolgáló okiratok állnak. [ZPO 244. cikk (3) bek. c.) pont] Ez azt jelenti, hogy gyakorlatilag a tárgyalás előtt semmiféle bizonyítási eszközt, bizonyítékot nem neveznek meg a felek. MEIER ezen hiányosság orvoslására, azaz a bizonyítási eljárásra való felkészülés érdekében a tisztán írásbeli és a „vegyes” eljárás keretében alkalmazandó kioktatási tárgyalás tartását javasolja [ZPO 246. cikk (2) bek.], ahol a bíróság felhívja a feleket a bizonyítási eszközök megjelölésére.³⁶⁸

A tisztán írásbeli eljárás keretében lefolytatott egyszerűsített eljárások esetében az egyeztetési eljárás után benyújtott keresetlevelet indokolással kell ellátnia a felperesnek, hogy arra vonatkozóan az alperes nyilatkozhasson írásban, esetlegesen a bíróság e körben kioktatási tárgyalást is tarthat, ezek után egy (vagy több) újabb iratcsere és a bizonyítási eljárás következik, melyek alapján a perbeszédék után a bíróság határozatot hoz.

A „vegyes” eljárás az írásbeli eljárással megegyező módon indul, ám az alperes írásbeli nyilatkozata és az esetleges kioktatási tárgyalás után gyakorlatilag szóbeli eljárássá alakul, azaz a bíróság tárgyalást tart a felperes követelése kapcsán. Ahogy arra MEIER is

³⁶⁷ Meier i. m. 349-351.; Gasser i. m. 81.

³⁶⁸ Meier i. m. 350.

felhívja a figyelmet, feltehetőleg ezen eljárási forma esetében érhető el a legnagyobb valószínűséggel az ügyek egy tárgyalás keretében történő elbírálásának célja.³⁶⁹

6.4. Perorvoslatok az egyszerűsített eljárásban

6.4.1. Fellebbezés

Svájcban fellebbezéssel támadhatók meg a hibás jogalkalmazásra vagy a tényállás hibás megállapítására hivatkozással az elsőfokú ítéletek és végzések, valamint az elsőfokú, ideiglenes intézkedésről hozott határozatok. [ZPO 308. cikk (1) bek. és 310. cikk]

Néhány korlátot azonban beépített a jogalkotó a polgári perrendtartásba: a fellebbezés ugyanis vagyoni jogi ügyekben csak akkor nyújtható be, ha a fellebbezéssel vitatott érték legalább 10.000 frankot tesz ki. [ZPO 308. cikk (2) bek.] Tekintettel arra, hogy a kereset és a viszontkereset összege nem adódik össze, a vagyoni jogi perekben meghatározott fellebbezési értékhatárt mind a keresetnek, mind a viszontkeresetnek meg kell haladnia ahhoz, hogy az annak tárgyában hozott egyébként fellebbezéssel megtámadható határozattal szemben előterjesztett fellebbezés ne kerüljön elutasításra. [ZPO 94. cikk (1) bek.] A 10.000 frank értékhatár nyilvánvalóan érinti az egyszerűsített eljárások körét, hiszen lényegében a 30.000 frank pertárgyérték alatti ügyek ilyen eljárás keretében kerülnek elbírálásra.

A fellebbezés alapjául két ok szolgálhat: vagy hibás jogalkalmazásra vagy a tényállás hibás megállapítására kell hivatkozni a fellebbezőnek. A hibás jogalkalmazás, mint fellebbezési alap a szövetségi magánjog védelmét szolgálja: minden tárgyi jog a hatálya alá esik, függetlenül annak szabályozási szintjétől. Hivatkozni lehet erre az okra a nemzetközi magánjog, a polgári eljárásjog, de a Svájci polgári perrendtartás egyes végrehajtási rendeleteinek, sőt bizonyos esetekben a külföldi jog hibás alkalmazása esetén is. A közjogi jogszabályok hibás alkalmazására is hivatkozni lehet a fellebbezésben, amennyiben az polgári ügynek minősül.³⁷⁰ A hibás tényállás-megállapítás fellebbezési okként való feltüntetése a fellebbezés általános perorvoslati minőségével és a reformatórius perorvoslati rendszerrel hozható összefüggésbe a svájci polgári eljárásjogban (is), a jogorvoslati fórumnak ugyanis lehetősége van az első fokú határozat által megállapított tényállást megváltoztatni, azaz nincs kötve ahhoz. E fellebbezési ok egyetlen korlátját a tárgyalási elv képezi.³⁷¹

³⁶⁹ Meier i. m. 351.

³⁷⁰ Spühler – Vock i. m. 2. Kapitel, §3 III. 1.; Baltzer-Bader, Christine: Die Rechtsmittel. In: Sutter-Somm, Thomas – Hasenböhler, Franz (Hrsg.): Die künftige schweizerische Zivilprozessordnung. Mitglieder der Expertenkommission erläutern den Vorentwurf. Zürich-Basel-Genf, Schulthess Juristische Medien AG, 2003. 91-92.

³⁷¹ Spühler – Vock i. m. 2. Kapitel, § 3 II. 2.; Sutter-Somm (2012) 347-348.

A fellebbezési eljárás keretében a bíróság kasszációs-reformatórius jogkörben járhat el, így kellő alapossággal megindokolt döntésével helybenhagyhatja, de meg is változtathatja a megtámadott határozatot, valamint visszaadhatja az ügyet annak újbóli tárgyalására az elsőfokú bíróságnak, ha az a kereset lényeges részében nem döntött vagy a tényállás lényeges részében kiegészítésre szorul.³⁷² Amennyiben új határozatot hoz a másodfokon eljáró bíróság, az elsőfokú eljárás költségeiről is rendelkeznie kell. [ZPO 318. cikk]

6.4.2. Felfolyamodás

A felfolyamodás alapvetően egy rendes jogorvoslat, mely csak meghatározott körben vehető igénybe és melynek keretében a bíróság tárgyaláson kívül határoz.

Felfolyamodással támadhatók meg a hibás jogalkalmazásra vagy a tényállás nyilvánvalóan hibás megállapítására hivatkozással a fellebbezéssel meg nem támadható elsőfokú ítéletek és végzések, valamint az ideiglenes intézkedésekről hozott döntések, ezen felül a törvényben meghatározott egyes elsőfokú határozatok és pervezető intézkedések, illetőleg azok, melyek révén egy nehezen helyrehozható hátrány fenyeget, illetve a jogi késedelem esetei. [ZPO 319-320. cikkek]³⁷³

A jogorvoslati fórum az iratok megvizsgálása eredményeként kasszációs-revíziós jogkörben jár el. Így ha arra a megállapításra jut, hogy a felfolyamodás alapos volt, hatályon kívül helyezi az ítéletet vagy a pervezető végzést és új eljárásra kötelezi az alacsonyabb szintű bíróságot, vagy pedig új határozatot hoz, amennyiben eldönthető az ügy. Jogi késedelem esetén a jogorvoslati fórum határidőt tűzhet az alacsonyabb szintű bíróság számára, amelyen belül annak el kell döntenie az ügyet. A jogorvoslati fórumnak írásbeli indokolással kell ellátnia a döntését. [ZPO 327. cikk]

6.4.3. Felülvizsgálat

A jogorvoslatok harmadik fajtájaként rögzített felülvizsgálat mint rendkívüli perorvoslat csak meghatározott esetekben vehető igénybe a felek részéről. Eszerint felülvizsgálati kérelemmel élhet a fél a jogerős határozattal szemben annál a bíróságnál, amely az ügy érdemében a legfelsőbb fokon ítélezett, ha utólag jelentős tényekről szerez tudomást vagy döntő bizonyítékokat talál, melyeket az eljárás korábbi szakaszában nem érvényesíthetett, kivéve az olyan tényeket és bizonyítékokat, melyek a határozat létrejötte után keletkeztek.

³⁷² Baltzer-Bader i.m. 96.

³⁷³ Vö. Baltzer-Bader i.m. 100-101.; Sutter-Somm (2012) 350-351.

Felülvizsgálatra adhat alapot az is, amennyiben büntetőeljárás volt folyamatban, melynek eredményeként megállapításra került, hogy egy bűncselekmény elkövetése révén a fél számára hátrányos határozat született, nem szükséges azonban az elítélés a büntetőbíróság részéről, hiszen amennyiben nem folytatható le a büntetőeljárás, akkor egyéb módon bebizonyítható e körülmény. Ha megállapításra kerül, hogy a kereseti követelés elismerése, a kereseti kérelem visszavonása vagy a bírósági egyezség hatálytalan, szintén felülvizsgálatra adhat alapot. A fenti három eseten felül a jogalkotó az 1950. november 4-én, Rómában kelt Emberi Jogok Európai Egyezményének megsértésének meghatározott eseteire is alkalmazhatóvá rendelte a felülvizsgálati eljárást. [ZPO 328. cikk] A fentiekből egyértelműen kiderül, hogy a felülvizsgálati kérelmet az ügy érdemére kiható kérdésekre hivatkozással lehet csak előterjeszteni, így nem elvileg nem szolgálhat a felülvizsgálat alapjául a (súlyos) eljárási hiba, hiszen azt fellebbezéssel vagy panasszal lehet megtámadni.³⁷⁴

A felülvizsgálati kérelem előterjesztésére az arra alapul szolgáló okról való tudomásszerzéstől számított 90 napon belül van lehetősége a félnek. A kérelmet írásban kell előterjeszteni és indokolni kell. A határozat jogerőre emelkedésétől számított 10 évben határozta meg a svájci jogalkotó a teljes anyagi jogerő beálltát: 10 év elteltével nem nyújtható be felülvizsgálati kérelem. E szabály alól egyetlen kivételt enged: amennyiben a felülvizsgálati kérelem előterjesztésére bűncselekmény elkövetése adott alapot, nem érvényesül a jogvesztő határidő. [ZPO 329. cikk]

A felülvizsgálati kérelem kapcsán a bíróság reformatórius jogkörben jár el: amennyiben ugyanis megállapításra kerül, hogy a kérelem alapos, hatályon kívül helyezi a korábbi határozatot és saját hatáskörben határozatot hoz, melyet írásbeli indokolással lát el melyben rendelkezik a korábbi eljárás költségeinek megfizetéséről is.

6.5. Összegzés

Az egyszerűsített eljárás egyrészt egy gazdaságos és laikusbarát eljárás a kis pertárgyértékkel bíró jogviták esetére, a másik oldalról az egyes rendelkezései a szociálisan gyengébb felek védelmét szolgálják.³⁷⁵

Az egyszerűsített eljárások kapcsán az a cél lebegett a jogalkotó szeme előtt, hogy a gyengébb fél ne riadjon vissza a perindítástól, így a per lefolyása egyszerűbb és gyorsabb, s

³⁷⁴ Spühler – Vock i. m. 2. Kapitel, §5 III. Einleitung.; Baltzer-Bader i.m. 104.; Sutter-Somm (2012) i.m. 355-356.

³⁷⁵ Spühler – Dolge – Gehri i. m. 313.

ezáltal kevésbé költséges, mint az általános szabályok szerint folytatott perek.³⁷⁶ Ennek megfelelően az egyszerűsített eljárások ismertetőjegyei az egyszerűsített kereset-előterjesztés, az uralkodó szóbeliség, a bíróság határozott közreműködése, a törekvés az ügy egy tárgyaláson való elbírálására.³⁷⁷ Ezen egyszerűsítésekkel az eljárás gyorsítását érik el, noha az általános szabályokhoz képest gyorsításokkal (pl. rövidebb határidők) nem találkozunk.³⁷⁸ A kitűzött és az egyszerűsített eljárásokra vonatkozó fejezetben következetesen végigvitt célt azonban némiképp gyengíti, hogy a jogalkotó nem tett kivételt e perek körében sem a polgári pereket megelőző kötelező egyeztetési eljárás alól, noha lényegében az egyszerűsített eljárás a kevésbé formalizált jellege miatt meglehetősen közel áll az egyeztetési eljáráshoz. Így tulajdonképpen egy megkettőzött egyeztetéssel találkozhatunk a svájci egyszerűsített eljárások esetében. Előzetes megegyezés hiányában ez pedig – ahogy arra többen is felhívják a figyelmet – egyértelműen a felek közötti jogvita feloldásának eltolódásához, s egyszersmind az eljárás elhúzódásához vezethet.³⁷⁹

³⁷⁶ Sutter-Somm (2007) i. m. 167.

³⁷⁷ Spühler – Dolge – Gehri i. m. 312.

³⁷⁸ Ibidem.

³⁷⁹ Brönnimann, Jürgen: Die Schweizerische Zivilprozessordnung vom 19.12.2008 – ein Überblick. Recht 2009/3. 91.; Gasser i. m. 76.

7. A kis értékű követelések perbeli érvényesítésének európai megoldásai – Összegzés

A kis értékű követelések perbeli érvényesítésének bemutatott öt nemzeti és egy közösségi modellje kapcsán leszögezhető, hogy bizonyos fokig hasonlóság, s ezáltal akár egyfajta közös fejlődési út is felfedezhető, melynek összehasonlító bemutatására, értékelésére tesztek kísérletet a dolgozat jelen alfejezetében.

Vitathatatlan, hogy az egyre inkább globalizálódó világ, a felgyorsult élet a polgári igazságszolgáltatás területét sem hagyta érintetlenül az ezredforduló idején. Ennek köszönhetően, illetőleg ezáltal különös figyelmet kapott a hatékonyság kérdése e körben. Így Európa-szerte igyekeztek a nemzeti jogalkotók tekintettel lenni a polgári perek költség- és időtényezőjére. Az egyes államokban véghezvitt polgári perrendtartási reformok, melyek több esetben novelláris módosítás által valósultak meg, gyakran szenteltek nagyobb figyelmet a – hatékonyság szempontjából egyébként is nagy jelentőséggel bíró – kis értékű követelések bíróság előtti érvényesítésének kérdésére, ezáltal pedig lényegében az összes bemutatott hatályos modell – noha az előzmények mindenhol találhatók előzmények – viszonylag *fiatal*. Sorrendben először, 1991-ben a pragmatizmusáról ismert német polgári eljárásjog vezette be a jelenleg hatályos diszkrecionális eljárását, melynek keretében a kis értékű követelések érvényesíthetőek. Mintegy négy évvel a német diszkrecionális eljárásnak a jogéletben való megjelenése után, 1995-ben az olasz jogalkotó is életre hívta a kis értékű követelésekre vonatkozó eljárásának jelenleg is hatályos formáját. Az Egyesült Királyság – a kontinentálishoz közelítve valamelyest az angolszász típusú polgári eljárásjogi rendszerét – a Lord Woolf nevével fémjelzett case management-rendszer bevezetésével új alapokra helyezte a kis értékű követelések érvényesítését is 1999-től. Időrendben a következő Franciaország, ahol az ezredforduló után, 2004-ben nyerte el a polgári eljárásjog e területe a jelenleg is hatályos formáját. A 2009. esztendő Hazánk számára két új, kis értékű követelések érvényesítésére irányuló eljárást is hozott, hiszen amellet, hogy a 2008. évi XXX. törvény által bevezetésre került a kisértékű per kategóriája, a polgári és kereskedelmi ügyekben folytatott európai igazságügyi együttműködés keretében megszületett a kis értékű követelések európai eljárása is, mely az alkalmazási feltételeinek fennállása esetén a tagállami polgári perek alternatívája lett. A sort e körben a polgári eljárásjogi egységesítés eredményeként létrejött svájci polgári perrendtartás zárja, mely 2011-es hatálybalépése óta egyszerűsített eljárás keretében biztosítja a (per)hatékonyságot a kis értékű követelések esetében. Mindezek alapján tehát megállapítható, hogy a kis értékű követelések perbeli érvényesítésének kérdése

aktuális, s a természeténél fogva tulajdonképpen a polgári eljárásjog egyik legdinamikusabban fejlődő részterülete is, hiszen e pertípus igyekszik alkalmazkodni a mindennapi és a jogi élet kihívásaihoz, sok esetben egy-egy jogintézmény bevezetésével, melyet aztán – annak beválása esetén – az egész polgári eljárásjogra kiterjedő adaptációja követhet.

Az így létrejött kis értékű követelések perbeli érvényesítésére szolgáló eljárások *önállósága* viszonylag egységes képet rajzol a bemutatott államok vonatkozásában, hiszen az Egyesült Királyságban, Franciaországban, Németországban, Olaszországban és Svájcban is külön, a rendes, általános polgári peres eljárásoktól különböző, azokhoz képest valamelyest egyszerűbb megoldásokat vezettek be, melyek igénybevétele nem függ a felperes választásától. Ehhez képest némiképpen speciálisnak tekinthető az európai közösségi jog által életre hívott kis értékű követelések európai eljárása, mely ugyancsak külön eljárás keretében biztosítja a kis értékű követelések elbírálását, azonban ez az eljárás már fakultatív jelleggel bír, azaz annak igénybeviteléről, illetőleg ennek elmaradásáról a leendő felperes saját mérlegelési jogkörében dönt. A bemutatott eljárásoktól a magyar kisértékű per alapjaiban különbözik: ez a különbség elsősorban abban ragadható meg, hogy az egyébként külön, önálló kisértékű per esetében a jogalkotó a fizetési meghagyásos eljárás lefolytatását határozta meg „kötelező előfeltételként”, azonban az előfeltétel teljesítése esetén is lehetőséget biztosított a feleknek a kisértékű perek szabályaitól közös akarattal történő eltérésre. Tehát míg a többi nemzeti eljárásban a per az első lépcső, addig Magyarországon tulajdonképpen a kisértékű per már az igényérvényesítés második lépcsőfoka, hiszen ezt egy nemperes eljárás már megelőzte.

A kis értékű követelések kapcsán alkalmazott eljárások *határaként megszabott értékek* igen nagy eltéréseket mutatnak. Az Európai Igazságügyi Atlaszban által tartalmazott adatok tanúsága szerint a legalacsonyabb összeghatárral Csehországban találkozhatunk, míg a legmagasabb értékhatárral Románia és Ausztria bír. A két szélső értékhatár között csaknem 30.000 euró összegű eltérés mutatkozik, míg átlaguk 15.039,50 euró. Amennyiben a rendelkezésre álló valamennyi nemzeti adatot nézzük, az átlaguk körülbelül 9.000 euró összegre rúg. Ezek alapján könnyen belátható, hogy az értékhatár vonatkozásában nem beszélhetünk egyfajta hasonlóságról, illetőleg jelenleg még nem figyelhető meg a nemzeti szabályok egymáshoz való közeledése, közelítése. Az adatok alapján még a gazdasági fejlettség, illetőleg az életszínvonal mértéke sem jelölhető meg olyan tényezőnek, melynek hatása egyértelműen kimutatható lenne az értékhatár nagysága kapcsán. Erre jó például szolgálhat Európa gazdaságilag egyik legfejlettebb országa, Németország, ahol a kis értékű követelés tényleg kis értékkel bír, hiszen 600 euró értékhatárt jelöltek ki e körben. Ezzel

szemben a gazdaságilag kevésbé jó mutatókkal bíró Romániában a Németországban alkalmazott értékhatár ötvenszeresével, 30.000 euró értékkel találkozhatunk. A nemzeti jogalkotók tehát egyéb szempontokat vettek figyelembe a kis értékű követelések perbeli érvényesítése kapcsán meghatározott értékhatár vonatkozásában. E szempontok nyilvánvalóan a hatékonyság és arányosság elvében összpontosultak, melyeket az egyes nemzeti álláspontoknak megfelelően tovább differenciáltak. Feltehetőleg az értékhatár meghatározása során különös figyelmet szenteltek az egyes bírósági statisztikáknak, illetőleg a különböző nemzetgazdasági mutatók (pl. minimálbér) is befolyással bírhattak erre: ezek ellenőrizhetősége, illetőleg összehasonlíthatósága azonban lényegében nem valósítható meg.

A kis értékű követelések perbeli érvényesítése kapcsán egy szinte teljesen egységes képpel találkozhatunk, ha a *hatáskör* szempontjából tesszük vizsgálódásunk tárgyává az Európában alkalmazott megoldásokat. Mivel peres eljárásról beszélünk, minden államban bíróság jár el: ennek a bírósági, igazságszolgáltatási rendszerben elfoglalt helye tekintetében már felfedezhető némi különbség. Tipikus azonban, hogy a polgári eljárásoknak e körében a legalacsonyabb szintű rendes bírói fórum ítélkezik, így az Egyesült Királyságban a district judge (kerületi bíró), Németországban az Amstgericht (helyi bíróság), Svájcban a Bezirksgericht (kerületi bíróság), míg Magyarországon a járásbíróság jár el. Franciaországban külön bírói fórumot hoztak létre a kis értékű követelések perbeli érvényesítésére, melyet a *jurisdiction de proximité* („a legközelebbi bíróság”) elnevezéssel illették. Olaszországban pedig a giudice di pace (békebíró) jogintézményének bevezetése révén oldották meg a kis értékű követelések esetén alkalmazandó hatásköri szabályok áttelepítését és ezáltal a bíróságok tehermentesítését. A hatásköri szabályok kapcsán tehát leszögezhető, hogy bár e körben – adott esetben különbíróság létrehozásával – nagymértékben tehermentesíthetők lennének a rendes bíróságok, a nemzeti jogalkotók nemigen éltek ezzel a lehetőséggel. Az ún. bagatellbíróságok létrehozásának gyakori elmaradása feltehetőleg gazdasági, finansziális indokokkal magyarázható. Emellett szereppel bírhat e körben az egyes államok polgárainak perlekedési hajlama, a perlekedési kultúra, hiszen az ügyek csekély száma is indokolhatja a különbíróságok hiányát, valamint az egyezségekre való törekvés hajlandósága, a különböző peren kívüli egyeztetési módszerek, a mediáció népszerűsége és elfogadottsága is szükségszerűen kihatással van a hatásköri szabályok fent taglalt differenciálódására.

Az *előzetes egyeztetést*, illetőleg a felek *egyezségét* több nemzeti polgári eljárásjog próbálja meg előmozdítani külön szabályokkal a kis értékű követelések esetében. Így a svájci polgári eljárásjog előírja az egyszerűsített eljárások esetében egy kötelező egyeztetési eljárást, mely inkább az ügy, a felek viszonyának előzetes tisztázását, felderítését szolgálja,

mint ténylegesen a kibékítésüket, jogvitájuk rendezését, ezáltal viszont – az egyszerűsített eljárás egyébként is kötetlen, egyeztetési jellegének köszönhetően – kettős egyeztetéssel találkozhatunk Svájcban: ez pedig esetlegesen az eljárás elhúzódását eredményezheti. Az Olaszországban a kis értékű követelések elbírálására hatáskörrel bíró giudice di pace előtti eljárás szintén kötelező egyezségi kísérlettel (conciliazione giudiziale) kezdődik, mely abban ölt testet, hogy a giudice di pace az első tárgyalás kezdetén egy viszonylag kötetlen beszélgetés keretében hallgatja meg a feleket, mely során megpróbálja kibékíteni őket. Ehhez képest a francia polgári eljárásjog önkéntes egyeztetést tesz lehetővé e körben a tribunal d’instance egy bírója vagy egy conciliateur de justice (bírószági békéltető) vezetésével, sőt az ügyben eljáró jurisdiction de proximité bírójának lehetősége van arra is, hogy a feleket egy conciliateur elé utasítsa, amennyiben esélyt lát arra, hogy a felek megegyezzenek békéltetés útján. Az európai polgári eljárásjog keretében életre hívott kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet szintén külön említi az egyeztetést, mikor a 12. cikkben, a bíróság feladatai között rögzíti, hogy a bíróság adott esetben a felek közötti egyezségekre törekszik: ebből a megfogalmazásból azonban a felek egyezsége való „rábírása” nem következik, hiszen ez inkább egy ösztönzés arra. Mindezekkel ellentétben az egyeztetést illetően nem találkozhatunk speciális szabályokkal a kis értékű követelések perbeli érvényesítésére vonatkozó szabályok körében sem a német, sem az angol, sem pedig a magyar polgári eljárásjogban. Kétségtelen azonban, hogy az egyeztetés, illetőleg békéltetés azon jogvitákban, ahol a követelés értéke viszonylag csekély, különös jelentőséggel bírhat akár az eljáró fórum, a bíróság tehermentesítése, akár a felek, s adott esetben általában a jogkeresők szempontjából, mely hosszú távon akár a jogi kultúra, a perlekedési hajlandóság változását vonhatja maga után, ezért célszerű külön szabályokkal szorgalmazni a jogviták ezen körében.

Az eljárás karakterisztikuma kapcsán a bemutatott európai modellek esetében leszögezhető, hogy inkább a *szóbeli eljárást* szorgalmazták a jogalkotók. Ezzel összefüggésben a svájci egyszerűsített eljárás adja a legnagyobb mozgásteret a felek és az eljáró bíróság számára, hiszen ez egyfajta választási lehetőséget biztosít a szóbeli, az írásbeli és a „vegyes” (írásbeli eljárás tárgyalás tartása mellett) eljárás között. Ehhez képest a kis értékű követelések európai eljárása esetében a jogalkotók inkább egy írásbeli eljárást irányoztak elő, melynek keretében azonban – a célszerűség és arányosság elvére tekintettel – nem zárták ki annak lehetőségét, hogy a bíróság szóbeli tárgyalást tartson. A többi bemutatott modell, tehát az Egyesült Királyság, Franciaország, Olaszország, Németország, illetőleg Magyarország tekintetében is a szóbeliség érvényesül, így ezekben az eljárásokban kiemelt jelentőséggel bír a szóbeli tárgyalás, mely esetében több modell is a követelésnek az egy

tárgyalás keretében történő elbírálását irányozza elő. Azonban több tárgyalás esetén is különösen fontos szereppel bír az első tárgyalás, melyhez különböző joghatások kapcsolódnak, s ezen első tárgyalás esetében a jogszabályok megpróbálnak valamiféle perkoncentrációt elérni a különböző eljárásjogi lehetőségek, jogok és kötelezettségek telepítésével. Ennek kapcsán érdemes megjegyezni, hogy megfigyelhető, hogy mindegyik modell igyekszik kiküszöbölni, visszaszorítani az ügyvédi részvételt, s ehelyett a felek személyes megjelenésére, a felek személyes megnyilvánulásaira, nyilatkozataira helyezik a hangsúlyt. Ezt nem a jogi képviselő kizárásával érik el, hanem egyrészt azzal, hogy egy viszonylag egyszerű eljárást hoztak létre, mely a felek által átlátható, tehát saját maguk, jogi képviselő nélkül is képesek elvileg eljárni és (eljárás) jogaikat érvényesíteni, kötelezettségeiket teljesíteni, valamint azzal, hogy meghatározott esetekben a jogi képviselő eljárása ellenére is előírják, megkövetelik a felek személyes megjelenését a bíróság előtt.

A kis értékű követelések perbeli érvényesítésére a jogalkotók – nyilvánvalóan a pertárgy értékére tekintettel – egy *kevésbé formális eljárást* próbáltak meg létrehozni, melyben az eljáró bíró több esetben széles mérlegelési jogkörrel, nagy szabadsággal bír az eljárás alakítását illetően, gyakran befolyásolva ezáltal a felek által kifejtendő perbeli cselekmények lehetőségeit és mértékét. Ennek megfelelően több esetben találkozhatunk a kis értékű követelések érvényesítésére irányuló eljárások esetében olyan utalásokkal, melyek az általános szabályokhoz képest a bírónak lehetőséget biztosítanak a célszerűség és arányosság érdekében arra, hogy eltérjenek a polgári perrendtartás (szigorúbb) szabályaitól és viszonylag nagy szabadsággal határozhatják meg az eljárásukat. Ennek talán a legszemléletesebb példája a német polgári perrendtartás § 495a szakaszában található, mely szerint a bíróság egyéni mérlegelése alapján határozhatja meg az eljárását, amennyiben a pertárgy értéke nem haladja meg a 600 euró összeget: maga a jogszabály e körben meglehetősen szűkszavú és első olvasatra talán azt a következtetést engedi levonni, hogy a német bírakat ezen eljárástípus esetében nem köti semmiféle rendelkezés, a jogirodalom több helyen leszögezi azonban, hogy e körben az olyan alkotmányos és általános (polgári eljárásjogi) elveket tiszteletben kell tartani, mint a tisztességes eljárás és a jóhiszeműség elve.³⁸⁰ A német polgári eljárásjog által alkalmazott széles körű diszkrecionális jogkör biztosításához képest valamelyest szűkebb bírói mérlegelési jogkör érhető tetten a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről szóló rendeletben, mely az egyszerűség, gyorsaság és arányosság elvére való

³⁸⁰ Vö. Beck'sche Kurz-Kommentare. i. m. 1597-1598.; Fischer i. m. 978.; Stollmann, Frank: Zur Verfassungsmäßigkeit des neuen § 495a ZPO. NJW, 1991/28. 1720.; Wittschier i. m. 1392.; Zimmermann i. m. 611.; Bergerfurth i. m. 962-963.; Deubner i. m. 2471.

többszöri utalás mellett a tárgyalás tartását, a bírósághoz érkező okiratok lefordítását, valamint a bizonyításfelvételt illetően engedi át a bírák döntési jogkörébe. E kérdések – különösen a tárgyalás tartása és a bizonyításfelvétel – a polgári perek olyan lényeges mozzanatai, melyek esetében a mérlegelési jogkör biztosítása révén kellően széles körben és meghatározó kérdésekben bír a bíró döntési jogosítvánnyal. A bírói mérlegelési jogkör biztosítása helyett az eljárási szabályok egyszerűsítése, a határidők lerövidítése és a jogorvoslati lehetőségek korlátozása jelenik meg a legtöbb nemzeti polgári eljárásjogi szabályozásban a kis értékű követelések perbeli érvényesítése kapcsán, így az Egyesült Királyságban, Franciaországban, Olaszországban és Svájcban, de ezen államok között említhetjük meg Hazánkat is.

Ezen fenti összehasonlító szempontok alapján könnyen belátható, hogy az egyes európai nemzeti jogalkotók a (per)hatékonyság célját a zászlójukra tűzve igyekeztek olyan eljárásokat bevezetni és meghonosítani, melyek segítségével a kis értékű követelések perbeli érvényesítése biztosítható, mégis tekintettel van a pertárgy értékére, s szabályaik révén talán kevésbé jelentenek terhet a bíróságok számára a rendes eljárásokhoz képest. Érdekességük azonban, hogy ezt más-más eszközökkel próbálják elérni, azaz míg az egyik vonatkozásban szigorúbb, a másik vonatkozásban engedékenyebb szabályozással találkozhatunk, azaz lényegében az egyensúly mégiscsak biztosítottá válik és egy viszonylag átlátható, egyszerű eljárás jön létre. Ennek megfelelően tehát az összes vizsgált modell vonatkozásában megállapítható, hogy bizonyos fokig hasonlóságokkal, azonos irányvonalakkal bírnak. Feltehetőleg – az egyéb, a polgári kereskedelmi ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés szempontjából fontos tényezők mellett – ezen következtetés is befolyásolta az európai jogalkotókat a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetésében, mely tulajdonképpen egyfajta ötvözetének is tekinthető az egyes nemzeti eljárásoknak, azonban – ahogy arra már korábban utaltam – ezen eljárás esetében éppen a tagállami eljárásjogok különbözőségéből adódóan túl sok kérdést hagytak nyitva, így lényegében egy önmagában kevésbé életképes eljárást hoztak létre. Bízhatunk azonban abban, hogy az egyes nemzeti és európai jogalkotók ezen felismerésük alapján megpróbálják a helyzetet rendezni, adott esetben további rendelkezések beillesztésével a rendeletbe: ez viszont a nemzeti eljárásjogok további egymáshoz való hasonulását vonhatja maga után.

V. A kis értékű követelések perbeli érvényesítése Hazánkban

1. A kis perértékű ügyek története Magyarországon

A magyar történelemben, a magyar polgári igazságszolgáltatás történetében az államhatalom teljes kiépülése, az állami törvénykezés egyeduralkodóvá válása és a jogágak szétválása után beszélhetünk a polgári és büntetőeljárás és igazságszolgáltatás különválásáról, mely a XIX. század kezdetén történt.³⁸¹ A reformkor a polgári igazságszolgáltatás kapcsán is újításokat hozott, mely legfőképpen az anyagi és alaki magánjog szétválasztásában öltött testet.³⁸² Ennek egyik első, kezdeti lépéseként – többek között – sor került a kis értékű követelések perbeli érvényesítésének külön szabályozására. E külön szabályozás feltehetőleg kettős cél szolgált: egyrészt igyekeztek a pertárgy értékére tekintettel lenni és ennek alapján egy gyorsabb eljárást meghonosítani, másrészt a jogalkotó nagy valószínűséggel felismerte azt, hogy a kis értékű követelések perbeli érvényesítése, mint eljárás kitűnő lehetőséget ad arra, hogy egyes eljárásjogi intézményeket „kipróbáljon” és azok beválása után adott esetben az egész polgári eljárásjog vonatkozásában érvényre jussanak. E célokat szolgálták tehát a reformkorban megjelent, főként a kis értékű követelések bíróság előtti érvényesítésére irányuló eljárások, melyeket az írásbeliség, a bírói meghagyások, a széleskörű jogorvoslati lehetőségek, valamint a perben eljáró bíró aktív szerepének korlátozása érdekében vezettek be, elindítva ezen pertípust az önállóvá válás útján.³⁸³

A jelen alfejezet tehát a magyar polgári igazságszolgáltatás ezen időponttól kezdve – első látásra viszonylag egyenes fejlődési ívet maga mögött tudó – történetének bemutatásával jut el egészen a napjainkban is hatályos, a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény feldolgozásáig, mely vonatkozásában a novellák és a Magyar Köztársaság Alkotmánybíróságának határozatai nyomán újabb és újabb szabályok születtek a perhatékonyság érdekében a kis perértékű ügyekre. Az egyes törvények nyomán születő eljárások kiválasztása kapcsán törekedtem azt szem előtt tartani, hogy melyek azok az eljárások, amelyek a ténylegesen alacsony pertárgyérték, illetve adott esetben az eljárás típusa

³⁸¹ Mezey Barna (szerk.): Magyar jogtörténet. 2., javított kiadás. Budapest: Osiris Kiadó, 1999. 361.

³⁸² Vö. Herczegh Mihály: Magyar polgári törvénykezési rendtartás. Ötödik átdolgozott kiadás. Budapest: Franklin Társulat, 1896. 3.

³⁸³ Vinkler János: A magyar igazságszolgáltatási szervezet és polgári peres eljárás a mohácsi vésztől 1848-ig. Pécs: Dunántúl Egyetemi Nyomdája, 1927. 715.

okán a dolgozat szempontjából figyelmet érdemelnek. A fejezetben azonban nem kerül feldolgozásra a Pp. 2008. évi novelláris módosítása nyomán 2009. január 1-jétől hatályos, a Hatodik részben található új szabályozás, mely a „Kisértékű perek” címet viseli, hiszen ezen „új” eljárástípus bemutatására, illetőleg kritikai elemzésére egy külön, önálló fejezetben kerül sor.

1.1. A szóbeli perek bíróságai

A magyar bírósági eljárásokat a középkorban alapvetően a szóbeliség és a nyilvánosság jellemezte, melyben a tárgyalási elv meglehetősen széles körben érvényesült, így – ahogy arra HAJNIK rámutat – a per tulajdonképpen nem a bírói döntésen alapult, hanem sokkal inkább a peres felek „*valóságos jogi küzdelme*” volt.³⁸⁴ Ezt azonban a későbbi évszázadokban, különösen a XIV. századtól kezdve egyre inkább felváltották az írásbeliségen alapuló eljárások és a bírák is egyre aktívabb szerephez jutottak a jogviták eldöntésében.³⁸⁵ A változás okát HERCZEGH három tényezőben jelölte meg: egyrészt azon történelmi sajátosságban, hogy a XVI. század második felétől megjelent az abszolút uralkodó eszményképe, aki e minőségében – természetesen – jogosult volt arra is, hogy az egyes eljárásokat befolyásolja, azaz a bírák részére konkrét utasításokat adjon a per menetét, illetőleg a per kimenetelét illetően. Az írásbeliség elterjedésének második oka leginkább a bírák személyében rejlett, ugyanis a bírák nagy része a XVI-XVII. századokban osztrák vagy német jogi egyetemen tanult és onnan hazatérve az osztrák, illetőleg a német eljárás sajátosságait, így különösen az írásbeliséget tartották elfogadhatónak és igyekeztek ennek megfelelően eljárni. Az írásbeliség térnyerésének harmadik tényezője a II. József által 1785-ben kibocsátott perrendtartás volt, mely az írásbeliségen alapult és – noha II. József halála után hatályát veszítette – a gyakorlatban fennmaradt még jó néhány évtizedig.³⁸⁶ A szóbeliség természetesen nem halt ki teljesen a XIX. század kezdetére Magyarországon, azonban meglehetősen háttérbe szorult: szóbeli perek csak a legalsóbb szintű bíróságokon éltek az írásbeli perek mellett.³⁸⁷ Ennek okán az e területen megjelenő reformkori törekvések egyik fő célja volt a szóbeliség újbóli

³⁸⁴ Hajnik Imre: A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a Vegyes-házi királyok alatt. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1899. 215-216.

³⁸⁵ Hajnik i. m. 222-227.; Magyary Géza – Nizsalovszky Endre: Magyar polgári perjog. Harmadik kiadás. Budapest: Franklin Társulat, 1939. 27.

³⁸⁶ Herczegh Mihály: Magyar polgári törvénykezési rendtartás. Ötödik átdolgozott kiadás. Budapest: Franklin Társulat, 1896. 7-9.; Vö. még Vinkler János: A magyar igazságszolgáltatási szervezet és polgári peres eljárás a mohácsi vésztől 1848-ig. Pécs: Dunántúl Egyetemi Nyomdája, 1927. 715.

³⁸⁷ Bónis György – Degré Alajos – Varga Endre: A magyar bírósági szervezet és perjog története. Zalaegerszeg: 1996. 158.

térnyerésének biztosítása, mely azonban a bírósági szervezetrendszer fogyatékosai és a megfelelő anyagi feltételek hiánya miatt nem kerülhetett általánosan, azaz az összes polgári per vonatkozásában bevezetésre.³⁸⁸

Nem meglepő tehát, hogy a reformkor csúcspontján, 1836-ban elfogadásra került egy jogszabály, melynek homlokterében a szóbeli eljárás állt, igaz csak az alacsony pertárgyértékkel bíró ügyekben. A reformkori jogalkotás – jelen dolgozat szempontjából – talán legnagyobb eredményének tekinthető tehát az 1836. évi XX. törvénycikk a szóbeli perek bíróságáról, melyben a jogalkotók hatvan forintban határozták meg a kis perértékű ügyek értékhatárát. E pertárgyérték alatt a bíróság egy egyszerűsített, gyorsított eljárás keretében járt el, mely mindenképpen elősegítette a törvénycikk létrehozása során kitűzött cél megvalósulását, azaz a felek tehermentesítését és a perköltségek csökkentését.

A szóbeli perek szabályozásából kiderül az eljárás lényege és a rendes perektől való eltérése:³⁸⁹ a felek számára nyújtott viszonylag gyors jogvédelem biztosítása révén a jogalkotó a kisebb pertárgy vonatkozásában indult eljárások körében igyekezett növelni a hatékonyságot. Hogy ezt milyen eredménnyel tette, arról viszonylag csekély információval rendelkezünk. Ám az eljárás időtállóságára utalhat, hogy több mint 30 éven át hatályban volt a törvénycikk és az 1868. évi polgári törvénykezési rendtartásban rögzített, a kis értékkel bíró követelések érvényesítése kapcsán alkalmazandó sommás eljárás számos ponton azonosságot, hasonlóságot mutat a szóbeli bíróságok eljárásával, azaz a jogalkotók tovább építettek erre az eljárásra és alkalmasnak találták arra, hogy a XIX. század második felében is alapot nyújtson az érintett jogviták elbírálása kapcsán.

1.2. A polgári törvénykezési rendtartás

A törvénykezési rendtartásról szóló 1868. évi LIV. törvénycikk – bár alapvetően nem szánták hosszú időre – mintegy ötven éven át volt alkalmazandó. A rendtartás alapvető újításokat nem hozott a polgári peres eljárások kapcsán, viszont érdeme, hogy a rendes és a különös eljárásokat is szinte minden részletre kiterjedően szabályozta és ezáltal oldott a korábbi nagyfokú jogbizonytalanságon.³⁹⁰ A törvénycikk által létrehozott polgári peres eljárásról megalkotói is tudták, hogy nem korszerű, csupán a kiegyezés utáni alkotmányos rendet

³⁸⁸ Magyary – Nizsalovszky i. m. 29.

³⁸⁹ Vinkler i. m. 717.

³⁹⁰ Bónis – Degré – Varga i. m. 233.

kívánták általa helyreállítani.³⁹¹ Ennek nyomán rengeteg panasz, bírálat érte, különösen az általa kialakított jogorvoslati rendszer kapcsán.³⁹²

A törvénycikk által meghonosított sommás eljárást alapvetően a szóbeliség és közvetlenség elve hatotta át első fokon, s az eljárásjog korábbi jellemzője, az írásbeliség csak a jogorvoslati eljárás során érvényesült. Ezzel szemben a törvénycikk által szintén szabályozott rendes eljárás az akkoriban hagyományos modellt, azaz az írásbeliség modelljét követte.³⁹³

A polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868. évi LIV. törvénycikk 91.§-a alapján két eljárást honosított meg a magyar polgári igazságszolgáltatás történetében: a sommás és a rendes eljárást. E két eljárástípus közötti elhatárolást a sommás eljárás körének meghatározásával rögzítette a jogalkotó.

A jogalkotó az 1868. évi rendtartással bevezetett eljárás kapcsán a „sommás eljárás” elnevezéssel élt. Ezen elnevezéssel a gyors eljárásokat illették: először az 1802. évi XXIII. törvénycikk, majd az 1807. évi XIII. törvénycikk használta ezt a kifejezést. Ahogy arra MAGYARY és NIZSALOVSKY rámutat, az elnevezés tartalma a magyar polgári eljárásjog történetében több alkalommal változott, de minden esetben egy-egy gyors, a rendes eljárástól eltérő, rendkívüli eljárást illettek vele.³⁹⁴

1.2.1. Sommás eljárás az 1868. évi. LIV. törvénycikk alapján

A sommás per kapcsán leszögezhető, hogy annak alapjául, illetve mintájául sok kérdésben az 1836. évi XX. törvénycikk által létrehozott szóbeli per szolgált.

A sommás eljárás legfőbb jellemzője tehát a gyorsaság volt. A jogalkotó ugyanis számos olyan rendelkezést illesztett be a törvénycikk rendelkezései közé, melyek – az alaposság sérelme nélkül – alkalmasak az eljárást gyorsabbá tenni: mint rövidebb határidők rögzítése, a jogorvoslati lehetőségek bizonyos fokú korlátozása, valamint az ítélet azonnal meghozatala és kihirdetése.³⁹⁵

A gyorsaságot irányozta elő a kevésbé formalizált eljárás, melyben a szóbeliség, mint eljárási karakter nagy szerepet kapott, ennek megfelelően a felperes jogosult volt

³⁹¹ Vö. Sárffy Andor: Magyar polgári perjog. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1946. 24.

³⁹² Bónis – Degré – Varga i. m. 235.

³⁹³ Fodor Ármán – Márkus Dezső: A polgári törvénykezési rendtartás kézikönyve. II. kötet. Budapest: Singer és Wolfner Kiadása, 1894. 3.

³⁹⁴ Vö. Magyary – Nizsalovszky i. m. 610-611.

³⁹⁵ Apáthy István: Polgári törvénykezési rendtartás, az 1868. LIV. t.cz., úgy az ezt módosító és kiegészítő törvények s rendeletek alapján, egyenlő tekintettel az elmélet és gyakorlat igényeire. Pest: Heckenast Gusztáv, 1872. 114-115.

keresetlevelét szóban is előterjeszteni és maga a tárgyalás szóbeli és nyilvános volt, s a periratok alakszerűsége sem volt megkívánt.³⁹⁶ Mindezt egy viszonylag aktív, a per vezetését a kezében tartó bíróval kívánták elérni, akinek törvényi kötelessége volt az igazság, a tényállás felderítése és tisztázása: e célból a felekhez és a tanúkhoz annyi kérdést intézhetett, amennyit szükségesnek tartott. [117.§] A bizonyítás keretében a szabad bizonyítás elve érvényesült, így a felek tanú, szemle, szakértő, becsüs, megkeresés útján is, de még eskü által is bizonyíthatták állításaikat. [119-123.§] Ha felek között nem jött létre egyezség, a bíróság a tényállás felderítése után berekesztette az eljárást, s nyomban ítéletet is hozott. Az ítéletben foglalt kötelezettségek teljesítésére legfeljebb nyolc napot engedélyezhetett a bíróság. [124.§]

1.2.2. Községi bíraskodás az 1868. évi LIV. törvénycikk alapján

A törvénykezési rendtartás a községi bíraskodásra vonatkozóan külön, egyszerűbb szabályokat rögzített a Kilenczedik Czim I. Fejezete alatt, mely szabályozás célja nyilvánvalóan egyrészt a bíróságok tehermentesítése, másrészt pedig a kis perértékű ügyekben való eljárás egyszerűsítése, gyorsítása volt.

A községi bíraskodás hatáskörébe tartozott a községi lakosoknak 30 forint értéket meg nem haladó személyes kereseteinek elbírálása. A községi bíraskodás hatáskörébe tartozó ügyekben a községi bíróság mint egyeztető békebíró járt el, s ennek megfelelően kérelemre az eljárásban résztvevő feleket személyes megjelenésre maga elé idézhette. [476.§] Idézés esetén kötelező volt a felek megjelenése a községi bíróság előtt. [479.§] Amennyiben mindkét fél megjelent a bíróság előtt, a bíróságnak meg kellett kísérelnie egyezséget létrehozni a felek között. Ha létrejött az egyezség a felek között, a bíróság ennek tényét jegyzőkönyvbe vette és az egyezség végrehajthatóvá vált. [477.§] Ha a bíróság egyezségre való törekvése sikertelen maradt, de a felek hajlandóak voltak magukat alávetni a községi bíróság ítélkezésének, akkor a bíróság a sommás eljárás fent ismertetett szabályai szerint járt el és hozott ítéletet, mely azonnali foganatosításra a törvény az esküdt vagy a jegyző kiküldésével adott lehetőséget, ugyanis az ítélet ellen fellebbezésnek nem volt helye. Az ítéletben elmarasztalt fél számára azonban „a törvény rendes útja”, azaz a rendes eljárás megindításának lehetősége nyitva állt. Amennyiben valamilyen ok folytán a felek nem kötöttek egyezséget és nem fogadták el a községi bíraskodást, illetőleg ha a szabályszerűen idézett fél nem jelent meg, a bíróság ennek tényéről hivatalos bizonyítványt állított ki, mely feljogosította az eljárás kérelmezőjét

³⁹⁶ Bónis – Degré – Varga i. m. 233.

(felperest) arra, hogy az 1868. évi LIV. törvény szerinti rendes eljárást indítson. A bizonyítvány hiányában ugyanis a rendes bíróság elutasította a keresetet. [480.§]

1.3. A kisebb polgári peres ügyekben való eljárás

A kisebb polgári peres eljárások kapcsán új szabályok jelentek meg az 1877. évi XXII. törvénycikk révén, mely egy jellemzően szóbeli eljárást hozott létre, ahol a közvetlenség és a nyilvánosság elve nagy szerepet kapott. [37.§] VASZY rámutat, hogy ez a felek érdekében állt, ugyanis a közvetlen, szóbeli érintkezés megkönnyítette mind a feleknek, mind a bíróságnak a tényállás tisztázása vonatkozásában fennálló kötelezettségének teljesítését, a nyilvánosság biztosítása révén pedig a bírót a jogalkotó erkölcsileg kötelezte a részrehajlástól való tartózkodásra, védelmet biztosítva ezáltal is a felek számára.³⁹⁷

A jogalkotó a kisebb polgári peres ügyek vonatkozásában első fokon két eljáró fórumot jelölt meg: vagy a községi bíraskodás keretében bírálták el a jogvitát, vagy a felek illetőségétől függően a járásbíró, szolgabíró, illetőleg a békebíró járt el. A községi bíraskodás keretében, azaz némiképpen alacsonyabb szinten rendeződtek első fokon azok a jogviták, ahol a pertárgy értéke nem haladta meg a 20 forint összeget. [14.§]

A jogalkotó a kisebb polgári peres ügyek kapcsán kifejezetten figyelemmel volt a forgalmi viszonyokra és a járás területi nagyságára, hiszen ahol élénkebb a forgalom, illetve nagyobb a terület, nyilvánvalóan több iparos is tartózkodott, így feltehetőleg több per is indult.³⁹⁸ A megyékben eljáró szolgabíró csak akkor járhatott el a kisebb polgári peres ügyekben, ha erre külön felhatalmazása volt. Erre a felhatalmazásra a jogalkotó rendelkezése értelmében az igazságszolgáltatás gyorsítása érdekében kerülhetett sor, ám figyelemmel kellett lenni arra, hogy a felhatalmazás következtében a szolgabíró ne hátráltassa közigazgatási eljárásokat. További feltétel volt a szolgabíró személyével szemben, hogy jogot végzett, illetőleg elméleti bírói vagy jogtudományi államvizsgát tett, vagy már bírói hivatal viselt személy legyen. [2.§]

Az 1868. évi rendtartás mintájára alapult a kisebb polgári peres ügyekben az eljárás, így az eljárás gyorsítását és a kevésbé formalizált voltát e körben is igyekeztek érvényre juttatni, így a felperes keresetét – avagy ahogy a törvénycikk fogalmaz „panaszát” – szóban és írásban is előterjeszthette, s amennyiben az több, különböző jogalaptól származó és különböző tárgyú követelést is tartalmazott, azonban a felek személye megegyezett, a bíróság

³⁹⁷ Vaszy György: Eljárás a kisebb polgári peres ügyekben. Budapest: Franklin-Társulat, 1908. 5.

³⁹⁸ Vaszy i. m. 9.

az összes követelés elbírálására jogosult volt. [28.§] A szóban előterjesztett panaszt a bíró sajátkezűleg vette minta szerinti panasz-jegyzőkönyvbe. Az írásban előterjesztett keresetlevelekkel szemben két követelményt támasztottak: rövidség és világosság. A beérkezett keresetleveleket a bíróság érkezési sorrendben iktatta és intézte el.³⁹⁹

A bíró a panasz hozzá való beérkezése után az ügyet megvizsgálta és amennyiben úgy ítélte meg, hogy annak elbírálására az 1877. évi XXII. törvény alapján hatáskörrel és illetékességgel rendelkezik, a panasz tárgyalására a lehető legkorábbi időpontra hatánapot tűzött, ellenkező esetben írásban visszautasító végzést hozott, melyet a rövid írásba foglalás után azonnal, de legfeljebb 8 napon belül kézbesített a felperesnek. [29.§]

A bíróság a feleket az ügy tárgyalására rendszerint írásban idézte. A tárgyalás szóbeli, közvetlen és nyilvános volt. [37.§] A kisebb polgári peres ügyekben is a tárgyalási elv érvényesült, azaz a per eldöntéséhez szükséges adatokat és bizonyítékokat a felek voltak kötelesek szolgáltatni. A bizonyítás eszközei a jogalkotó rendelkezése szerint a következők voltak: beismerés, okirat, tanúvallomás, szakértők véleménye és bírói szemle. [19.§ ,44.§]

A tárgyalási elvet némiképp áttörte a jogalkotó a kisebb polgári peres ügyek kapcsán a szemle és a szakértői vélemény esetében, feltehetőleg ezen bizonyítási eszközök viszonylagosan objektív volta okán. Az 1877. évi XXII. törvénycikk ugyanis lehetővé tette, hogy a bíróság akkor is elrendelje az előtte folyó eljárásban a bírói szemlét vagy szakértő meghallgatását, ha a felek ezt nem kérték. [49.§]

A kisebb polgári peres ügyekben a jogalkotó a bírák kötelezettségévé tette, hogy a felek meghallgatása után és annak nyomán próbálják meg a feleket egyezsége bírni. Amennyiben az eljáró bíró e törvényi „ígyekezete” sikerrel járt, ennek tényét a tárgyalási jegyzőkönyvbe felvették. [42.§]

Amennyiben az eljáró bíró nem tudta egyezsége bírni a feleket és további bizonyítás nem volt szükséges, illetőleg a bizonyítási eljárás lefolytatása után a bíróság a kisebb polgári peres ügyekben ítélettel döntött. Az ítéletben meghatározott kötelezettség teljesítésére a jogalkotó nyolc napos teljesítési határidőt szabott meg. [43.§]

A kisebb polgári peres ügyekben folytatott bírósági eljárás szabályai a községi bíráskodás keretein belül némiképp egyszerűbbek voltak, azaz az eljáró bírák valamelyest nagyobb mozgástérrel bírtak, mint a községi bíráskodás alá nem tartozó ügyekben: ezt nyilvánvalóan a pertárgyérték alacsonyabb volta, illetőleg az ügyek egyszerűbb volta indokolta. Ennek megfelelően a szabad bizonyítás elve alapján a jogalkotó a községi bírák

³⁹⁹ Vaszy i. m. 36.

szabad mérlegelési jogkörébe utalta, hogy egy-egy ténykörülmeny valóságát vagy valótlanágát a tárgyalás és a bizonyítás összes eredményének mérlegelése alapján hogyan ítélik meg, illetve azt is, hogy a felek beismerésének – ha azt később vissza is vonták – milyen joghatályt tulajdonítanak. [18.§]

A községi bíraskodás keretében lefolytatott kisebb polgári peres ügyekben – az azon kívül folytatott ügyekkel ellentétben – eskü által történő bizonyításnak nem volt helye, azonban a tanúk és a szakértők – eskü helyett – lelkiismeretükre való hivatkozás mellett kézzel erősíthették meg vallomásukat. A kézzel megerősített vallomás gyakorlatilag VASZY szerint egy „*ünnepélyes fogadalom a tanú, vagy szakértő részéről, hogy az ügyben, mely felől kikérdeztetett, igazságosan, pártatlanul, legjobb meggyőződése és lelkiismerete szerint vallott*”.⁴⁰⁰ Ez a „megerősített vallomás” a jogalkotó rendelkezése szerint az esküvel egyenlő erejű volt. [19-20.§]

Az 1877. évi XXII. törvénycikk által létrehozott eljárás legnagyobb újítása tehát az volt, hogy a kis értékű követelések perbeli érvényesítését visszautalta a községi bíróságok hatáskörébe. Ez azonban – ahogy arra BÓNIS, DEGRÉ és VARGA utal – inkább csak a bíróságok tehermentesítése okán volt előrelépés, az ítélezésen, illetőleg annak szakszerűségén semmit sem változtatott.⁴⁰¹

1.4. Sommás eljárás az 1893. évi XVIII. törvény alapján

1.4.1. A törvény létrejöttének előzményei

Az ideiglenesnek szánt 1868. évi polgári törvénykezési rendtartás nyomán létrejött polgári eljárásjog gyökeres átalakítása régóta dédelgetett álma volt a jogalkotóknak és a jogalkalmazóknak is. Ennek egyik első realizálódása volt az 1877-ben megalkotott, a kisebb polgári peres ügyekre vonatkozó eljárási szabályrendszer, melyet az 1893. évi XVIII. törvénycikk követett a sommás eljárásról. E törvénycikkkel jött létre tulajdonképpen a modern polgári per Magyarországon, mely a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság talaján állott.

A lényeges újítások mellett azonban a Plósz Sándor hosszas előkészítő munkája nyomán megalkotott sommás eljárásról szóló törvénycikk nem tekinthető önálló, magában zárt, egész rendszert alkotó jogszabálynak, hiszen az általa létrehozott eljárás szabályai több helyen is visszautalnak az 1868. évi LIV. törvénycikkre és az 1881. évi LIX. törvénycikkre.⁴⁰²

⁴⁰⁰ Vaszy i. m. 25.

⁴⁰¹ Bónis – Degré – Varga i. m. 235.

⁴⁰² Frank Sala: A polgári törvénykezési rendtartás mai érvényében. Budapest: Franklin-Társulat, 1895. 21.

1.4.2. A sommás eljárás

A sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. törvénycikk a korábbi hatásköri szabályokat felülírta, így több olyan ügýtípus került sommás elbírálás alá, ami korábban nem tartozott e körbe és több korábban sommás eljárás alá tartozó ügyben a rendes eljárási szabályok voltak alkalmazandóak.⁴⁰³ A járásbíróságok hatáskörébe tartozó sommás eljárások körébe meglehetősen sok pertípus tartozott. A sommás eljárás– meglehetősen széles – alkalmazási körét tovább bővítette a jogalkotó a különféle, kereskedelmi, gazdasági jogviszonyokból eredő követelések⁴⁰⁴ érvényesítésére is.

A sommás eljárásban tartott tárgyalások szóbeliek és nyilvánosak voltak. Az eljárás szóbeli karakterét volt hivatott erősíteni, hogy a szóbeli előadás helyett nem volt szabad az iratok tartalmára hivatkozni, sőt az iratok felolvasását is csak akkor tartották megengedhetőnek, ha szó szerinti tartalmuk volt fontos. [25.§] A sommás ügyek tárgyalásának kezdetén a bíróság felhívta a felperest, hogy adja elő keresetét: ennek során a felperes nem volt kötve az idézéssel közölt kereset tartalmához, a bíróság azonban az alperes kérelmére a felperes költségére elhalasztotta a tárgyalást, ha úgy ítélte meg, hogy a felperes által előadott kereset kapcsán az alperes nem tudott kellőképpen felkészülni és emiatt nem tud a kereset vonatkozásában nyilatkozni. [26.§]

A sommás eljárásban eljáró bíróság – ha úgy ítélte meg, hogy az előtte folyó jogvita megérett a döntésre – a tárgyalást bezárta és ítélettel határozott. Lehetőség volt ún. elkülönített végítélet meghozatalára is, ha a bíróság előtt egyesített perek közül csupán egy volt alkalmas a döntésre. [102.§]

A sommás eljárásban született ítéletekkel szembeni rendes jogorvoslat a fellebbezés volt, mely esetében a járásbíróság döntése ellen az illetékes törvényszék, a budapesti és pestvidéki törvényszékek kerületéhez tartozó járásbíróságok felett, ha ezek mint kereskedelmi bíróságok jártak el, a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék döntött másodfokon. A fellebbezési bíróság háromtagú tanácsban ítélezett.⁴⁰⁵ [125.§]

⁴⁰³ Vö. Teller Miksa: Az 1893:XVIII. tcz. visszaható ereje kikötött sommás eljárás esetén. Jogtudományi Közlöny, 1895/46. 364.; Bónis – Degré – Varga i. m. 236.

⁴⁰⁴ Ennek megfelelően a sommás eljárás alá, így a járásbíróságok hatáskörébe tartoztak az a kereskedelmi törvény 258. § 1., 2., 3. és 4. pontjaiban, továbbá a 259. § 1., 2., 3., 6. és 7. pontjaiban, valamint a 260. és 261. §-aiban felsorolt ügyletekből felmerülő keresetek, illetve azon keresetek, melyek egyfelől kereskedő között, másfelől cégvezetője, kereskedelmi meghatalmazottja vagy kereskedősegédje között ezen viszonyból származtak, a mennyiben az 1884:XVII. tc. szerint nem tartoznak az iparhatóság hatáskörébe, úgyszintén azon keresetek is, a melyek a cégvezetőnek vagy kereskedelmi meghatalmazottnak harmadik személyek iránti felelősségéből a kereskedelmi törvény alapján keletkeztek; emellett az ipari és kereskedelmi mustra és minta törvényes oltalmára nézve fennálló szabályoknak, valamint a szabadalmi jognak megsértéséből felmerülő kártérítési keresetek, illetőleg a védjegyek oltalmáról szóló 1890:II. tc. alapján indított kártérítési keresetek.

⁴⁰⁵ Kereskedelmi ülnök nem vehetett részt másodfokon az ítélezésben. [125.§]

A jogalkotó egy új perorvoslati lehetőséget honosított meg a sommás eljárás keretében a felülvizsgálat megteremtésével. E perorvoslati forma – talán éppen az újdonsága révén – számos vitára adott okot, különösen azért, mert általa megjelent a tény- és jogkérdés elhatárolásának kérdése, mely mind a jogkeresők, mind pedig a jogalkalmazók számára nehézséget jelentett.⁴⁰⁶

Felülvizsgálatnak a sommás eljárásban csak a fellebbezési bíróságok ítéletei ellen volt helye, valamint a járásbíróságok azon ítéletei ellen, melyek esetében kizárt volt a fellebbezés. [180.§]

A sommás ügyekben hozott végzések ellen lehetőség volt a felfolyamodás igénybevételére, erre azonban az 1881:LIX. törvénycikk rendelkezései voltak alkalmazandók.⁴⁰⁷

Az 1893. évi XVIII. törvénycikkkel létrehozott eljárás tehát a Hazánkban érvényesülő korábbi pertípusokhoz képest jelentős újításokat hordozott magában, így a közvetlenség, a szóbeliség és a nyilvánosság elvének, valamint a bizonyítékok szabad mérlegelésének biztosítása, illetve a végrehajtás szabályainak alapos rögzítése révén egy gyors és hatékony eljárást sikerült teremteni, mely egyúttal eleget is tett a kor elvárásainak. E részletes és pontos szabályozás, mely mindenképpen előnyének tekinthető, egyúttal egy negatív dolgot is magában foglalt: a részletekben rejlő lehetőségeket nyilvánvalóan csak az ügyvéddel eljáró felek voltak képesek teljes mértékben kiaknázni, így tulajdonképpen a törvénycikk – látens módon – előnyöket biztosított a vagyonosabb rétegek számára.⁴⁰⁸

1.5. 1911. évi I. törvény a polgári perrendtartásról

1.5.1. A törvény létrejöttének előzményei

A sommás eljárásról szóló törvény gyakorlati tapasztalatai alapján megalkotott 1911. évi I. törvény, melyet Plósz Sándor neve fémjelzett, a korábbi polgári eljárásjogot sok tekintetben megreformálta és – főként német és osztrák polgári eljárásjog dogmatikus mintájára, de önálló rendszerben – a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság alapelveivel szötte át.⁴⁰⁹ A mintegy három évtizeden át tartó előkészítési munkálatok nyomán elkészült polgári perrendtartás 1915. január 1-jén lépett hatályba a polgári perrendtartás életbeléptetéséről szóló 1912. évi

⁴⁰⁶ Szalay Tamás: Felülvizsgálat a sommás eljárásban. Jogtudományi Közlöny, 1896/43. 340-341.

⁴⁰⁷ A felfolyamodás szabályozásának kritikai elemzéséről ld. részletesen ld. F. S.: A »felfolyamodások«-ról az új sommás eljárás szerint. Jogtudományi Közlöny, 1895/17. 133-135.

⁴⁰⁸ Bónis – Degré – Varga i. m. 236.

⁴⁰⁹ Magyary – Nizsalovszky i. m. 31.

LIV. törvény (Ppé.) rendelkezése nyomán. Így a sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. törvénycikk is hatályát veszítette, hisz ahogy Sárffy fogalmaz: „*Hivatását betöltötte és eltávolították, mint építőállványokat, amikor a ház már felépült.*”⁴¹⁰

Sajnos azonban a XX. század elejének eseményei Magyarországon is meglehetősen mély nyomokat hagytak, így a háborús, valamint a gazdasági helyzet kihatással volt a polgári perrendtartás állapotára is. A nehéz időkben ugyanis a polgári perek száma többszörösére emelkedett, minek következtében szükséges volt több alkalommal is módosítani a törvényt: e módosítások részint a korábbi rendelkezések tökéletesítésére, részint pedig az eljárás gazdaságosságának növelésére születtek, felszámolva ezáltal néhány eljárási garanciát.⁴¹¹ Ahogy Sárffy említi: „*Fájdalmas, de szükséges műveletek voltak ezek.*”⁴¹²

1.5.2. Eljárás az 1911. évi I. törvénycikk alapján – a járásbírói eljárás

Az 1911. évi I. törvény nyomán a korábbi sommás eljárást a járásbírói eljárás váltotta fel: ennek szabályai azonban lényegében megegyeztek a sommás eljárás fentebb részletesen ismertetett szabályival. A „sommás” kifejezéssel kizárólag a birtokháborítás kapcsán, az ún. sommás visszahelyezési és határperек esetében találkozhatunk.

A járásbírói eljárás a sommás eljárás mintájára tehát a szóbeliség és közvetlenség elvein alapult, így a felek által szóban előterjesztettek bírtak fő szereppel, míg az írásbeli beadványok „csak” az előkészítés, emlékeztetés, illetőleg a bizonyítás szerepét tölthették be.⁴¹³

Az 1911. évi I. törvény által meghonosított járásbírói eljárás – a sommás eljáráshoz hasonlóan – két szakaszra volt bontható: a kereseti követelés és az ellenkérelem előadását, valamint az érdemi tárgyalást előkészítő tárgyalást magában foglaló perfelvételi szakaszt követte az érdemi tárgyalási szakasz. Míg az elsőben a per „létjogosultságát”, addig a második szakaszban az ügyet, azaz a per tárgyát képező magánjogi jogviszonyt vizsgálta az eljáró bíróságnak: e két szakasz világos elkülönítésének oka leginkább abban rejlett – ahogy arra FÖLDES utal –, hogy az első szakaszban kiszekelődjenek azok az ügyek, melyek esetében esetlegesen már az előkészítő iratok cseréjére sem volt szükség. Ennek megfelelően a perfelvételi tárgyalások viszonylag rövidek voltak, így egy napon jó néhány perfelvételi tárgyalásra sor kerülhetett, biztosítva ezáltal, hogy a bíróság érdemi tárgyalást csak az erre

⁴¹⁰ Sárffy i. m. 24.

⁴¹¹ Bónis – Degré – Varga i. m. 240.; Magyary – Nizsalovszky i. m. 33.

⁴¹² Sárffy i. m. 25., 31.

⁴¹³ Sárffy i. m. 145.; Térfi Gyula: Az új polgári perrendtartás. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1914. 1.; Magyary – Nizsalovszky i. m. 38.

alkalmas ügyekben tartson s ennek révén az eljáró bíró időt takarítson meg. Különösen igaz volt ez a járásbíróági eljárásra, ahol az ügyek gyors elbírálásának célja érdekében lehetséges volt az is, hogy a perfelvételi tárgyalást nyomban kövesse az érdemi tárgyalás.⁴¹⁴

A járásbíróági eljárásban – a sommás eljáráshoz hasonlóan – a bíróság meglehetősen szabad mérlegelési jogkörrel bírt a bizonyítás kapcsán. E mérlegelési jogkör alóli kivételek köre lényegében teljes mértékben megegyezett a sommás eljárás esetében rögzített kivételekkel, az esküt azonban felváltotta a fél eskü alatti kihallgatása, mely TÉRFI szerint a formális eskühöz képest tökéletesebbnek bizonyult. A polgári peres eljárás céljaként megjelölt anyagi igazság kiderítése céljából pedig a sommás eljáráshoz képest valamelyest tágabb körben engedett teret a jogalkotó az officialitásnak, de ennek ellenére sikerült továbbra is megtartania az egyensúlyt a rendelkezési elvvel és a nyomozati elv nem jutott indokolatlanul nagy szerephez.⁴¹⁵

Az ügyvédi részvétel a polgári perben valamelyest szélesebb körben érvényesült a sommás eljáráshoz képest, ugyanis a járásbíróágok előtti eljárásokban is kötelezővé vált az ügyvéd általi képviselés, ha a pertárgy értéke meghaladta az 1.000 koronát, s a járásbíróág előtt indult, majd másodfokon a törvényszék elé került ügyekben minden esetben ügyvédkényszer érvényesült.

A fellebbviteli rendszer vonatkozásában sem hozott nagyobb újítást az 1911. évi I. törvény, hiszen az követte a sommás eljárással kialakított rendszert. A fellebbezés esetében a jogalkotó felemelte a korábban érvényesült értékhatárt és a járásbíróágok ítéletei ellen csak az 50 koronát meghaladó ügyekben biztosított fellebbezési jogot a felek számára, míg a törvényszék ítéletei esetében 500 korona értékben határozta meg a felülvizsgálat igénybevehetőségének alsó határát, mely vonatkozásában csak akkor járt el a Kúria, ha a pertárgy értéke meghaladta a 3.000 korona értéket. A felülvizsgálat kapcsán azonban három fontos különbség is felfedezhető. Egyrészt a 100 koronát meg nem haladó jogvitákban kizárták a felülvizsgálatot, helyette azonban biztosították a fellebbezési jogot ténykérdések vonatkozásában is: ez a szóbeli, nyilvános előadással előterjesztett fellebbezések elbírálása TÉRFI megítélése szerint csak kis mértékben terhelte meg jobban a törvényszékeket, mint a felülvizsgálati kérelmek előterjesztése, ellenben a kisebb ügyekben az anyagi igazság kiderülését nagymértékben elősegítette. A másik újítás a felülvizsgálat alapjának tágításában érhető tetten: míg a sommás eljárás e perorvoslatra csak jogkérdésben adott lehetőséget, addig

⁴¹⁴ Földes István: A magyar polgári perrendtartás kézikönyve. Második kiadás. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1944. 114-116.

⁴¹⁵ Térfi Gyula: Az új polgári perrendtartás. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1914. 1.

a polgári perrendtartás nem élt a pozitív meghatározással a felülvizsgálat köréből kizárt ügyek tekintetében, hanem e kérdést a harmadfokú bíróságok megítélésére bízta, noha azok előtt már nem kerülhetett sor sem szóbeli tárgyalásra, sem pedig bizonyításfelvételre. Ezt a változtatást a sommás eljárás kapcsán kialakult gyakorlat indokolta s általa a felek jogainak védelme és az anyagi igazság kiderítése, mint eljárásjogi célok érvényesülése szélesebb körben vált lehetővé. A harmadik újítás a felülvizsgálat körében éppen a kis pertárgyértékkel bíró ügyek körében történt. A jogalkotó ugyanis az 1.000 koronát meg nem haladó ügyekben az ítéletátlak számára előírta, hogy nyilvános előadás útján intézzék el a felülvizsgálatot, s ennek során a felek nem szólalhattak fel. Nyilvánvaló, hogy ezen újítás célja a bíróságok tehermentesítése és az eljárás költséghatékonyságának előmozdítása volt.⁴¹⁶

1.5.3. Eljárás a sommás visszahelyezési és a sommás határperekben

Az 1911. évi I. törvény Hatodik részében rögzített „Külön szabályozott vagyoni eljárások” körében kaptak helyet a sommás visszahelyezési és sommás határperekre vonatkozó különös szabályok. E pertípusok külön szabályozását legfőképpen az indokolta, hogy a falusi bírói gyakorlat leggyakoribb pertípusait képezték.⁴¹⁷

A sommás visszahelyezési és határperek célja a birtokállapot védelme volt, függetlenül attól, hogy maga a birtoklás ténye jogszerű volt-e vagy sem. Ennek megfelelően a sommás visszahelyezési és sommás határper irányulhatott mind ingó dolgokra, mind pedig ingatlanokra: a gyakorlatban ez utóbbi volt a gyakoribb. Sommás visszahelyezési perre került sor tipikusan akkor, mikor az egyik gazda elszántott egy sávot a másik gazda földjéből. A nagyobb joghátrány, nehezebben orvosolható jogsérelem elkerülése és az egyéb körülmények vizsgálásának elkerülése érdekében a sommás visszahelyezési keresettel érvényesíthető követelések köréből azonban a jogalkotó kivette az építmények lerontását, a kerítések eltávolítása kivételével. [576.§] Ugyanígy nem volt sommás visszahelyezési per keretében érvényesíthető az a kereset, melyet olyan közigazgatási hatósági döntés ellen nyújtottak be, mely közjogi jogviszonyon alapult. A sommás határper esetében tulajdonképpen szintén visszahelyezésről van szó, ugyanis sommás határpert a birtoksértés azon esetében lehetett indítani, ha a birtoksértő túlterjeszkedett a saját birtokának határán.⁴¹⁸ A sommás visszahelyezési perekben alkalmazott szabályokat a sommás határperekben azzal az eltéréssel

⁴¹⁶ Térfi i. m. 2.

⁴¹⁷ Sárffy i. m. 448.

⁴¹⁸ Sárffy i. m. 448., 450-451.

kellett alkalmazni, hogy a bíróság az ítélet meghozatala alkalmával a szükséges határkitűzést azonnal foganatosította. [582.§]

A sommás visszahelyezési és határperekben a járásbírók jártak el [1.§ 2. c)], így ezen perek körében a járásbírói eljárás szabályait rendelte a jogalkalmazó alkalmazni meghatározott eltérésekkel. [575.§] Azt a kérdést, hogy miért kerültek járásbírói hatáskörbe e pertípusok, SÁRFFY a járásbírói eljárás gyorsabb voltában jelölte meg.⁴¹⁹ Leszögezhető azonban, hogy a járásbírói eljárás szabályaitól való eltérések is mind az eljárás és ezáltal a jogvédelem gyorsaságát voltak hivatottak elősegíteni.

Speciális szabályként jelenik meg, hogy a bíróság a tárgyalását – amennyiben azt az ügy körülményeire tekintettel szükségesnek tartotta – a helyszínen is, azaz a bíróság épületén kívül is megtarthatta. [577.§] Erre azonban a járásbírói eljárásnak minden perben lehetősége volt a 142.§ (2) bekezdése alapján, viszont nyilvánvaló hogy a birtokvédelem esetében célszerű volt a birtokállapot helyszíni megtekintése: feltehetőleg ezért hívta fel a jogalkotó a jogalkalmazók figyelmét külön is erre a lehetőségre.⁴²⁰

A bíróság tehát e perek körében nem vizsgálhatta, hogy a birtoklásban megzavart félperes bír-e tulajdonjoggal vagy egyéb, a birtoklásra okot adó joggal a per tárgya felett. Azonban ezt keresethalmazat vagy viszontkereset formájában mégiscsak a per tárgyává lehetett tenni, ezt ugyanis nem zárták ki a sommás visszahelyezési és határperre irányuló szabályok. Ezáltal – ahogy arra SÁRFFY is rámutat – viszont olyan helyzet jött volna létre, hogy a tulajdonjog, illetőleg az egyéb, birtoklásra okot adó jog érvényesítése okán előterjesztett kereset vagy viszontkereset nyomán maga a kért birtokvédelem háttérbe kerül. Ezért – bár nem zárta ki ennek lehetőségét a jogalkotó – a jog tisztázása érdekében történő elhalasztás esetén részítélettel kellett döntenie a bíróságnak a birtokvédelem vonatkozásában, így jogvédelmet kapott a birtoklásban megzavart fél, ugyanakkor a birtoklás alapjául szolgáló jog felett ugyanabban a perben döntött a bíróság, mely ítéletével a korábban hozott részítélet hatályában fenntarthatta, korlátozhatta vagy hatályon kívül helyezhette.⁴²¹ Ennek megfelelően aztán az alperes a részítélet teljesítéséből vagy végrehajtásából származott kárának megtérítését a folyamatban levő perben még a fellebbezési bíróság előtt is kérhette. [579.§]

Ha a bíróság a visszahelyezésnek vagy a háborítás megszüntetésének kérdésében a tárgyalást elhalasztotta, bármelyik fél kérelmére azonnal foganatosítható ideiglenes intézkedéseket rendelhetett el a birtokállapot oltalmára, illetőleg a birtokállapot háborítását

⁴¹⁹ Sárffy i. m. 448.

⁴²⁰ Sárffy i. m. 448-449.

⁴²¹ Sárffy i. m. 449., Bárdos Benő: Sommás visszahelyezés birtokháborítás miatt birtokostársak között. Jogtudományi Közlöny, 1914/33. 347-348.

már ideiglenes intézkedésében is végrehajtás terhe alatt megtilthatta. [580.§] E szabályozás célja nyilvánvalóan az, hogy a felek között kialakult helyzetet valamiképpen, ha csak ideiglenesen is, rendezze a bíróság, megelőzve azon eseteket, hogy azok „kapával, kaszával egymásnak menjenek”.⁴²²

Az ítélet ellen a visszahelyezés és a birtokháborítás megszüntetése kérdésében perújításnak nem volt helye. [581.§] A perújítás lehetőségének kizárása érthető: a pervesztes fél a sommás visszahelyezési és határper befejezése után a tulajdonjogának vagy a birtoklás alapjául szolgáló jogának érvényesítésére pert indíthatott.⁴²³

1.5.4. Községi bíráskodás az 1911. évi I. törvény alapján

A községi bíráskodás gyakorlatilag különös bíróságokon folyt, hiszen az ezen bíróságok nem voltak állami bíróságok és a bírák sem az államfő kinevezése nyomán jártak el, ahogy arra FÖLDES rámutat, mégis közzogi bíróságoknak tekinthetők, hiszen nem a peres felek rendelkeztek a bíró személye felől.⁴²⁴

A községi bíróságok feladata az volt, hogy első fokon eljárjon az alacsony értékű pertárgy vonatkozásában indított jogvitákban és ezáltal e jogviták csak másodfokon terheljék a járásbíróságokat. A községi bíróságok eljárása azonban kikerülhető volt, ugyanis a pénz fizetésére és a helyettesíthető dolgok és értékpapírok kiadása iránti igények fizetési meghagyás keretében is érvényesíthetők voltak a járásbíróság előtt.⁴²⁵

A községi bíráskodásra irányadó szabályozás az 1911. évi I. törvény Kilencedik részében csak egyfajta keretszabályozásként jelenik meg, s az utolsó szakaszban a belügyminisztert és az igazságügyminisztert hatalmazta fel a jogalkotó a részletes szabályok kidolgozásával, melyet rendeleti formában kellett megtenniük, hogy azt a későbbiekben a gyakorlati tapasztalatok figyelembevételével módosíthassák. Ennek nyomán születtek meg az 197.100/1914. és a 197.200/1914. B.M. számú rendeletek a községi bíráskodás részletes szabályaival.

A községi bíráskodást a jogalkotó rendelkezése szerint a törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsú városokban a közgyűlés által erre a célra rendelt egy vagy több közigazgatási tisztviselő, a nagyközségekben a bíró a tanács egy tagjával és a jegyzővel

⁴²² Sárffy i. m. 450.

⁴²³ Sárffy i. m. 450.

⁴²⁴ Földes István: A magyar polgári perrendtartás kézikönyve. Második kiadás. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1944. 407.

⁴²⁵ Fabinyi Tihamér: A polgári perrendtartás törvénye és joggyakorlata. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1931. 220.; Sárffy i. m. 543.

vagy helyettesével, a kisközségekben a bíró az előjáróság két tagjával, Budapest kerületeiben pedig a kerületi városbíró⁴²⁶ gyakorolták. [755.§] A községi bíráskodás keretében tehát nem feltétlenül jogász végzettségű bírák jártak el.

A belügyminiszter a községi bíráskodás gyakorlására békebíró⁴²⁷ nevezhetett ki, ha ezt a törvényhatósági joggal felruházott város közvetlenül, a rendezett tanácsú város képviselőtestülete és a községnek vagy az egy körjegyzőségben szövetkezett több kisközségnek előjárósága a közigazgatási bizottság útján kérte, illetve javasolt olyan személyt, aki megfelelő volt e tisztsége betöltésére, melyet vállalt is. A békebíró illetékességi területén a községi bíróság csak helyettesítés esetében járhatott el. [756.§] A békebíráskodás azonban a gyakorlatban nem érvényesült.⁴²⁸

A több eljárási garanciát biztosító járásbíróági eljárás biztosítása és az eljárás gyorsítása, illetve költséghatékonyabbá tétele érdekében a jogalkotó rögzítette,⁴²⁹ hogy amennyiben a községi bíróság megállapította, hogy az előtte folyó eljárás nem tartozik a községi bíráskodás hatálya alá, a per az illetékes rendes bíróság elé került, mely a továbbiakban már nem mondhatta ki hatáskörének hiányát. [759.§]

A községi bíróságok előtti eljárásban a feleket a jogalkotó nem a hagyományos felperes-alperes névvel illette, hanem a panaszló és panaszlott elnevezéssel, jelezve ezáltal is az eljárás jellegét. A községi bíráskodással ugyanis a jogalkotó nyilvánvalóan egy gyors eljárást kívánt fenntartani az e típusú bíróságok hatáskörébe tartozó, viszonylag egyszerűbb ügyekben. Ennek megfelelően az eljárás lefolytatására határidőt szabott meg: ha a községi bíróság az előtte megindított eljárást harminc napon belül nem fejezte be, és a panaszló ettől az eljárástól az ítélet kihirdetése, illetőleg az egyesség megkötése előtt bejelentette elállását, követelését a kir. járásbíróág előtt érvényesíthette. [761.§]

A községi bíróság előtti eljárásban a felek személyes eljárását szorgalmazta a jogalkotó, így a képviselet költségeit nem ítélt meg a bíróság az ellenfél terhére. [762.§]

A községi bíróság döntése ellen jogorvoslattal élhettek a felek, ugyanis az ügyet a határozat közlésétől számított 15 napon belül járásbíróág elé vihették. Ez tulajdonképpen egyfajta fellebbezés, amelyre vonatkozó bejelentést szóban vagy írásban kellett az eljáró községi bíróságnál megtenni. Jogorvoslat esetén a végrehajtás foganatosítása csak a követelés biztosításáig terjedhetett, ezért árverésre nem került sor, a lefoglalt követelés a végrehajtatóra

⁴²⁶ Ld. 1893. évi XXXIII. tc. 22. §

⁴²⁷ Az 1911. évi I. törvény nyomán kísérletet tettek a békebíráskodás jogintézményének bevezetésére. Ld. erről részletesen: Magyary – Nizsalovszky i. m. 610-611.

⁴²⁸ Sárffy i. m. 543-544.

⁴²⁹ Fabinyi i. m. 224.

nem volt átruházható, nem utalványozhattak készpénzt és a marasztalás tárgyát nem kellett átadni a végrehajtást kérőnek. A járásbíróóság eljárására alapvetően a járásbíróósági eljárásra irányadó szabályok voltak alkalmazandók. [763-764.§]

A községi bíróósági eljárásban született ítéletekkel szemben kizárt volt a perújítás, azonban annak lehetősége fennállott a felek számára, hogy valamely perújítási ok fennállása esetén a községi bíróóság ítéletét vagy az előtte kötött egyezséget keresettel támadják meg a járásbíróóság előtt, tehát – a perújítással ellentétben – nem az ítéletet meghozó községi bíróóságnál. [765.§]

1.6. 1952. évi III. törvény a Polgári perrendtartásról

A Magyarország történetében a XX. század derekán lezajlott viharok az 1911. évi I. törvényt sem kímélték, így azt felváltotta a jelenleg is hatályos 1952. évi III. törvény a Polgári perrendtartásról, mely 1953. január 1-jén lépett hatályba. Ennek nyomán a német-osztrák típusú korábbi eljárásjogi szabályokat felváltották azon szabályok, melyek a szovjet-orosz polgári eljárásjog által ismert és alkalmazott, de Hazánk jogi kultúrájába kevésbé illeszkedő jogintézményeket ötvözték a korábbi szabályokkal.⁴³⁰

A kis értékű követelések perbeli érvényesítése kapcsán az első rendelkezések a VII. Novella⁴³¹ révén honosodtak meg (újra) polgári eljárásjogunkban. A VII. Novella ugyanis – számos egyéb újítása mellett – bevezette a „kis perértékű ügy” kategóriáját, mely körbe a helyi bíróságok hatáskörébe tartozó azon vagyoni jogviták tartoztak, ahol a per tárgyának értéke nem haladta meg a kettőszázezer forint⁴³² összeget. A kis perértékű ügyekben a jogalkotó a jogorvoslati jog korlátozásával látta elérni a perhatékonyság nagyobb érvényesülésének és a bíróságok tehermentesítésének célját. Így a fellebbezés körében az előterjesztésre nyitva álló határidő elmulasztásának igazolására rendelkezésre álló határidőt, a beszámítási kifogás előterjeszthetőségét, valamint a szóbeli, azaz tárgyalás keretében történő elbírálást korlátozta. Emellett az ügy érdemi elbírálására kihatással nem bíró első fokú eljárási szabálysértések esetén nem tette lehetővé a másodfokú bíróság számára, hogy új eljárásra kötelezze az első fokú bíróságot. A felülvizsgálat körében pedig a jogerősen pervesztes fél

⁴³⁰ Vö. Gáspárdy László: Modern magyar perjogtörténet. Miskolc: Novotni Kiadó, 2003. 11-12.; Szilbereky Jenő – Névai László: A polgári perrendtartás magyarázata. Budapest: Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1967. 15-16.

⁴³¹ 1997. évi LXXVII. törvény.

⁴³² Ez az összeg akkoriban a munkanélküli ellátás egy évi összegének felelt meg, azonban többszöröse volt a minimálbér összegének. Ld. Gáspárdy i. m. 52.

jogait korlátozták: csak akkor élhetett ugyanis felülvizsgálati kérelemmel, ha az ok kapcsán, amelyre hivatkozással a felülvizsgálatot kérte, hivatkozott annak „elvi jellegére” is.⁴³³

A perorvoslati lehetőségek korlátozása, mint a kis értékű követelések perbeli érvényesítése kapcsán a VII. Novella által bevezetett szabályozási módszer kapcsán több alkalommal felmerült annak kérdése, hogy vajon a jogorvoslathoz való jog korlátozása, mellyel a jogalkotó a Polgári perrendtartásban élt, mennyire tekinthető alkotmányosnak. A jogorvoslathoz való jog, mint korábban az Alkotmányban és jelenleg az Alaptörvényben biztosított alapjogot az Alkotmánybíróság több határozatával is vizsgálta, illetve igyekezett felfedni a tartalmát. Ennek kapcsán külön és több alkalommal foglalkozott a jogorvoslathoz való jog korlátozásával: ezt még az Alkotmány 1997-ben történt módosítása előtt is lehetővé tette, méghozzá az Alkotmány 8.§ (2) bekezdésére hivatkozással, miszerint a Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és köteleességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja. Így rögzítésre került, hogy a külön fellebbezés, mint egy lehetséges jogorvoslati jog kizárása nem feltétlenül jelenti a jogorvoslati jog korlátozását,⁴³⁴ valamint a perhatékonyság érdekében a kis értékű követelések esetében is indokolt lehet a jogorvoslat igénybevételének korlátozása.⁴³⁵ Ilyen értelemben tehát a VII. Novellával újonnan bevezetett kis perértékű ügy alkotmányos szempontból helytállónak tekinthető és ezáltal valahol mégiscsak egy új, a magyar polgári igazságszolgáltatás történetében addig ismeretlen módszerrel, azaz kizárólag a perorvoslati lehetőségek korlátozásával próbálták meg elérni a kis értékű követelések kapcsán az eljárások gyorsítását, hatékonyabbá tételét.

A VII. Novella által meghonosított szabályokat felváltotta, illetőleg kiegészítette a jogalkotó rendelkezése szerint a 2008. évi XXX. törvény által bevezetett kisértékű perre vonatkozó szabályozás, melynek elemző bemutatása az értekezés következő alfejezetét képezi.

1.7. Összegzés

A dolgozat jelen fejezetében felvázolt fejlődési ív jól mutatja, hogy a kis értékű követelések perbeli érvényesítése kapcsán megjelenő eljárás rendszerint egyfajta kísérleti terepként szolgált a történelem során, azaz az egyes eljárási jogintézmények bevezetése tipikusan e

⁴³³ Gáspárdy i. m. 52-53.

⁴³⁴ 1636/D/1991. AB határozat II. pont; 22/1995. (III.31.) AB határozat. Indokolás II. 3. pont.

⁴³⁵ Ld. részletesebben Wallacher Lajos: Perorvoslat kis perértékű ügyekben – a hetedik Pp. novella. Magyar Jog, 1997/11. 651.

pertípus körében történt meg és „beválása” esetén került szélesebb körben alkalmazásra, illetőleg került kiterjesztésre az összes pertípusra vagy azok nagy részére. E körben példa lehet az 1836-ban újra meghonosított szóbeliségen alapuló eljárás, melyet aztán az 1868. évi rendtartásba és az 1877. évi törvénycikkbe is átvettek. A sommás eljárást szabályozó 1893. évi XVIII. törvénnyel pedig a jogalkotók, különösen Plósz Sándor azon – nem titkolt – célja valósult meg, hogy megvizsgálják a szóbeliségen, közvetlenségen és a felek rendelkezésén alapuló, modern per gyakorlatban, illetve a magyar viszonyok között való alkalmazhatóságát és az esetleges hibák, nehézségek kiküszöbölése után kiterjesszék a szabályokat a rendes, általános eljárásra is.

A kis értékű követelések perbeli érvényesítése kapcsán felvázolt történetiség úgyszintén alátámasztani látszik, hogy az ilyen típusú jogviták esetében minden esetben a legalacsonyabb szintű bírói fórum volt jogosult dönteni, sőt egyes esetekben a hivatásos bírák mellett – vagy éppen helyett – szerepet kaptak a laikus bírák is.

Az eljárások mindegyike kapcsán elmondható, hogy egy gyors, viszonylag széleskörű bírói jogosítványokat felmutató, ugyanakkor a felek számára is garanciákat biztosító eljárás. Ennek elérése érdekében – az 1911. évi polgári perrendtartással bezárólag – a szóbeliség elve által uralt eljárásokat fedezhetünk fel. A szóbeliség már 1936-tól az eljárás kezdetétől, azaz a keresetlevél előterjesztésétől egészen a tárgyalás befejezéséig érvényesült. Az egyes eljárási cselekmények kapcsán az írásbeliség csak viszonylag szűk körben, főként az adminisztratív kérdésekben nyert teret.

A kis értékű követelések perbeli érvényesítése kapcsán különös szereppel bír az egyezség, hiszen ezen jogintézmény révén a polgári jogviták e típusa esetében lehetőség van elkerülni adott esetben a hosszadalmas első, valamint a másodfokú eljárást is. Ezt a lehetőséget a jogalkotók is felismerték, így már az 1868. évi rendtartásban, a községi bíráskodásra vonatkozó szabályok között megjelent az egyeztetési eljárás, melynek eredményeként megszülető egyezség mind a bíróság, mind pedig a felek számára hatékony és jó megoldást kínál. Az 1877. évi XXII. törvénycikk a kisebb polgári peres ügyekben már általános jelleggel mondta ki a hatálya alá tartozó jogviták esetére a bírák azon kötelezettségét, hogy a feleket egyezsége bíráják. Ez a kötelezettség a későbbi törvényekben joggá „szelődött”, de mind a mai napig jelen van a szabályozásban.

A kis értékű követelések érvényesítésére irányuló eljárások kapcsán megfigyelhető, illetve vizsgálható továbbá, hogy milyen viszonyban vannak az általános, rendes eljárással. A vizsgálat tárgyát képező első, az 1836. évben meghonosított eljárás esetében egy önálló eljárás jött létre, mely gyakorlatilag külön eljárási rendet képezett, ezt a rendszert valamelyest

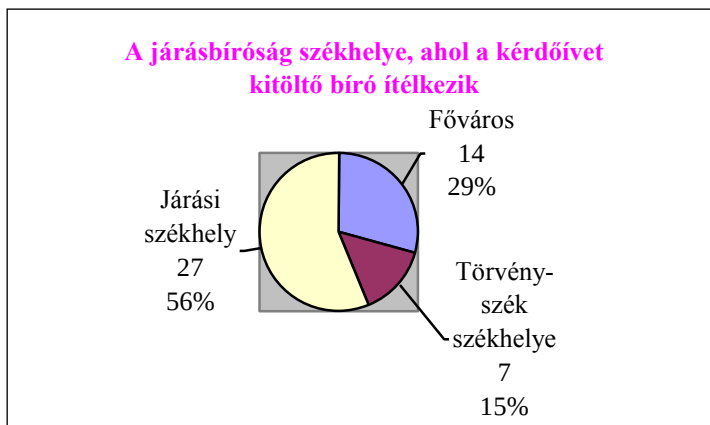
fenntartotta a 1868. évi rendtartás, mely a sommás eljárásokat önálló, a rendes eljárás mellett érvényesülő eljárásként rögzítette. Ehhez képest az 1868. évi rendtartással szabályozott községi bíraskodás már nem volt önálló, külön eljárás, lényegében a rendes eljárás előzményeként jelent meg a perben elmarasztalt fél számára. Ezt a szabályozási rendszert megváltoztatta az 1877-ben létrejött eljárással a jogalkotó és fenn is tartotta az 1893. évi törvény révén létrejött sommás eljárással: ezen eljárásokat meghonosító törvények ugyanis önálló perként rögzítették a kis értékű követelések érvényesítésére irányuló pereket. Ezt az 1911. évi polgári perrendtartás már nem tartotta fenn, ugyanis a járásbírói eljárás részeként nem különült el a rendes eljárásoktól a kis értékű követelések esetén irányadó eljárás. A hatályos polgári perrendtartás e kérdésen nem változtatott, különösen azért sem, mert kezdetben nem szabályozta külön e dolgozat tárgyát képező eljárásokat: ezen a VII. Novella sem változtatott. Nagyfokú újjításként tartható számon a X. Novella által bevezetett ún. kisértékű per, mellyel már egy önálló, ugyanakkor a rendes eljárástól kevésbé elkülönülő eljárást honosítottak meg, melynek ismertetésére a következő alfejezetben kerül sor.

2. A kisértékű perek Magyarországon

A kis pertárgyértékkel bíró ügyek külön pertípus keretében történő elbírálása – ahogy az az előbbi alfejezetből egyértelműen kiderül – lényegében a büntető és a polgári igazságszolgáltatás elkülönítésével, a polgári eljárásjog önálló jogágként való megjelenésével azonos korú Hazánkban. Ez a csaknem kétszáz éves múlt, valamint a kis értékkel bíró követelések kapcsán fellépő – jogos – igény az eljárások gyorsabbá és költséghatékonyabbá tételére ösztönözte a jogalkotókat, hogy a jogintézményt újból „felélesszék” és az újra egy külön eljárás formájában öltöztet a Polgári perrendtartásban. Ennek megfelelően a X. Pp. Novellaként emlegetett 2008. évi XXX. törvény egy régi és egyszersmind új eljárást próbál meghonosítani a magyar polgári eljárásjogban: a kisértékű pert. A kisértékű perek szabályai 2009. január 1-től hatályosak és az ezen időpont után indult eljárások vonatkozásában alkalmazhatók, illetve alkalmazandók. A kisértékű perekkel a jogalkotó a magyar polgári eljárásjog számára ismert „rég” jogintézményt kívánt feléleszteni, e szándékában nyilvánvalóan sokkal inkább a hatékonyság, gazdaságossági célok vezették, mint a jogi hagyományokhoz való ragaszkodás.

A vonatkozó jogszabályok, illetve a – viszonylag csekély – jogirodalom feldolgozása számos kételyt élesztett bennem a kisértékű perek gyakorlati megvalósulása kapcsán. Ezért a felmerülő gyakorlati problémák, illetve általában az eljárás alaposabb megismerése érdekében 2013 áprilisától júniusáig empirikus kutatást végeztem, melynek keretében Magyarország összes törvényszékét megkerestem és az elnököktől engedélyt kértem, hogy a törvényszék illetékességi területén működő járás-, illetőleg kerületi bíróságokon a kisértékű perekben ítélező bírák részére eljuttathassak egy kérdőívet. A kérdőív – mely a dolgozat 1. számú Mellékleteként megtekinthető – összesen tizenöt kérdést tartalmazott, melyek közül tizennégy a bíraktól adatokat kért az általuk lefolytatott kisértékű perek gyakorlatáról (pl. peres felek, a leggyakoribb ügycsoportok, az eljárás lezárásának időpontja, egyezség kötésének aránya). Az adatok kapcsán többnyire becslésen alapuló választ kértem: ez alól két kérdés képezett kivételt. Az első kérdés ugyanis arra irányult, hogy jelölje meg a kérdőívet kitöltő bíró, hogy területi szempontból hol ítélezik: a Fővárosban valamely kerületi bíróságon, valamely törvényszék székhelyén működő járásbíróságon avagy valamely járási székhelyen működő járásbíróságon. Az utolsó, tizenötödik kérdés pedig a bírák saját, szubjektív véleményére irányult, az elégedettségüket, illetőleg elégedetlenségüket próbáltam feltárni ezen kérdéssel, valamint ennek okát.

Tizenkilenc törvényszék⁴³⁶ elnöke hozzájárult a kérelem elküldéséhez és lehetővé tette a bírák részéről az önkéntes, anonim kitöltést. A járásbíróságokra eljuttatott kérdőívek végül egy reprezentatív eredményt hoztak, ugyanis 48 kitöltött kérdőív érkezett vissza hozzám. A kérdőívek részletes feldolgozása során több szempontot alkalmaztam, azonban az alapvető elhatárolás a kérdőívek vonatkozásában, hogy hol található az adott járásbíróság, melyen a kérdőívet kitöltő bíró törvénykezik. Így különbséget tettem a járási székhelyen, a törvényszék székhelyén és a fővárosban eljáró bírák között. Ennek megfelelően 27

kérdőívet (56%) küldtek vissza a járási székhelyeken, míg 7 kérdőívet (15%) a törvényszék székhelyén ítélkező bírák, illetve 14 kérdőív (29%) érkezett a Főváros kerületi bíróságairól.⁴³⁷ E körben, ha egyenként vizsgáljuk meg a megküldött kérdőívek kapcsán a reprezentativitást, megállapítható, hogy míg a járási székhelyeken működő járásbíróságokon és a fővárosban reprezentatívak magukban is az eredmények, ez a törvényszékek székhelyén működő járásbíróságok esetében nem mondható el.

A fentiek alapján lehetőségem nyílt tehát a kísértékű perek alaposabb, nem csak elméleti, tudományos tanulmányozására, hanem a gyakorlati érvényesülés, a legfőbb eljárási elemek jogalkalmazásban való megjelenésének vizsgálatára is, melyeket feldolgozva megfelelő megállapításokat tettem és a jövőbeni jogalkotás számára javaslatokat fogalmaztam meg: mindezek, tehát a kísértékű perek szabályainak bemutatása, kritikai elemzése, valamint gyakorlati érvényesülése képezi jelen dolgozat alfejezetének tárgyát.

⁴³⁶ Balassagyarmati Törvényszék, Debreceni Törvényszék, Egri Törvényszék, Fővárosi Törvényszék, Gyulai Törvényszék, Győri Törvényszék, Kaposvári Törvényszék, Kecskeméti Törvényszék, Miskolci Törvényszék, Nyíregyházi Törvényszék, Pécsi Törvényszék, Szegedi Törvényszék, Szekszárdi Törvényszék, Székesfehérvári Törvényszék, Szolnoki Törvényszék, Szombathelyi Törvényszék, Tatabányai Törvényszék, Veszprémi Törvényszék, Zalaegerszegi Törvényszék.

⁴³⁷ Tekintettel a kérdőív kapcsán érvényesülő anonimitásra, semmiféle információm nincs arra nézve, hogy ténylegesen mely bíróságoktól érkezett vissza kitöltött kérdőív, illetve hogy az egyes visszaérkezett kérdőívek milyen arányban származnak egy és ugyanazon bíróság más-más bíráitól. A járási szintű bíróságokon, azaz 111 bíróságon egy 2012. évi statisztika szerint összesen 872 bíró ítélkezik polgári ügyekben (Az Országos Bírósági Hivatal Elnökének Beszámolója. 103-131. Forrás: http://www.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/kozadatok/obh/3_1_4_obhe_beszamolo_2012_ifelev_teljes.pdf), arra vonatkozóan azonban, hogy közülük ténylegesen hányan járnak el kísértékű perekben is, nem lehet fel semmiféle adat.

2.1. „Kisértékű per” – „kis pertárgyértékű ügy”

A jogalkotó a „kisértékű per” elnevezést választotta a hatályos szabályok megalkotásakor. A névválasztás kapcsán azonban kritikával lehet élni, hiszen meglehetősen pontatlannak tűnik. Az „érték” ugyanis, ami alapján az ügyet, a pert e rész alkalmazási körébe vonja, a címben nem kerül pontosan rögzítésre.⁴³⁸ Ezért úgy tűnik, mintha csak a mennyiség került volna meghatározásra, s a mennyiség egysége a hallgatás homályába veszne. A törvényszövegből természetesen kiviláglik már ez első bekezdésben, hogy az érték egyértelműen a pertárgy értékét jelöli, azonban mindenképpen célszerű lett volna ennek *expressis verbis* tudatosítása, hiszen tekintettel az élet, illetve a jogviszonyok színességére és főként egyediségeikre, s nem utolsó sorban a bírósági eljárások kapcsán az emberi pszichikumban lezajló folyamatokra, elmondhatjuk, hogy „*nincsenek kísértékű perek, hanem csak kis perértékű ügyek*”.⁴³⁹

Az elnevezés kapcsán sajnos sem az előkészítő iratokban, sem pedig a 2008. évi XXX. törvényhez tartozó indokolásban nem találhatunk utalást. Ennek megfelelően adódik az elnevezés indoka. Felmerülhet, hogy az elnevezés megalkotásakor a jogalkotó a külföldi eljárások neveit vette mintául. Az angol „small claim” elnevezés szó szerinti magyar fordításban „kis igény”, „csekély követelés”: ez kevésbé egyeztethető meg a magyar elnevezéssel, hiszen utal a követelésre. A francia polgári eljárásjogban használt „demande de faible importance” kifejezés is utal magára a pertárgyra, hiszen szó szerinti magyar fordítása „csekély jelentőségű igény” lehetne. Ezzel szemben a német, illetve osztrák polgári eljárásjogban alkalmazott „Bagatellverfahren” már csaknem tükörfordítása a jelenlegi címnek, ugyanis talán a „bagatell eljárás”, „csekély jelentőségű eljárás” magyar kifejezéseknek feleltethető meg leginkább. Úgy tűnik tehát, hogy a jogalkotó címadását csak részben támasztják alá a külföldi elnevezések: pusztán a német nyelvű elnevezés feleltethető meg valamelyest a magyar névvel, ugyanakkor kérdéses, hogy vajon valóban ez szolgált-e mintául a név kiválasztásakor.

A névválasztást illetően további lehetőségként merülhet fel, hogy jogtörténeti alapok szolgáltak okul a kísértékű per elnevezéshez. A dolgozat előző alfejezetében, a kis értékű követelések perbeli érvényesítését biztosító eljárások – melyeket Hazánkban a reformkor óta alkalmaztak – egyikének névválasztása sem egyezik meg szó szerint a jelenlegi névvel, pusztán egyetlen, az 1877. évi XXII. törvény nyomán létrejött pertípus visel hasonló nevet: a kisebb polgári peres ügyekben való eljárás. A hatályos elnevezés – melyet fentebb kritikával

⁴³⁸ Vö. Varga István: Kisértékű perek. In: Németh János – Kiss Daisy (szerk.): A Polgári perrendtartás magyarázata. Harmadik (átdolgozott) kiadás. 2. kötet. Budapest: Complex, 2010. 1463.

⁴³⁹ Kaszainé dr. Mezey Katalin: Kisértékű perek. In: Petrik Ferenc (szerk.): Polgári eljárásjog. Kommentár a gyakorlat számára. Budapest: HVG-Orac, 2000. [2008, 26. pótlap] [ISBN 9638213086], D/XXIV. 209.

illettem éppen a pontatlansága okán – egyfelől pontosítása is a „kisebb polgári peres ügy” elnevezésnek, ugyanakkor a keretében érvényesíthető igények korlátozását is jelenti, hiszen a kisebb ügyek közül – már a címéből eredően is – csak a kis értékkel bíró követeléseket vonja a hatálya alá, a többi, kisebb ügyet, melyek adott esetben lehetnek nagyobb értékű ügyek is, azonban nem. Ezen, az 1877. évi XXII. törvénnyel meghonosított eljárástól eltekintve viszonylag egységes volt a jogalkotás a kis értékű követelések perbeli érvényesítése kapcsán és általánosan elfogadott és alkalmazott volt a „kis pertárgyértékű ügy” elnevezés.

Arra a kérdésre, hogy vajon a fenti okok közül melyik vezette a jogalkotót a „kisértékű per” elnevezés megalkotásához, továbbra sem adható egyértelmű válasz, sőt adott esetben felmerülhet, hogy egy harmadik, fent nem szereplő okkal magyarázható az.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a Pp. Hatodik részében szereplő eljárást a jelenlegi „Kisértékű perek” elnevezés helyett célszerű lett volna a „Kis értékű követelések eljárása” vagy „Kis pertárgyértékű ügyek”, illetőleg esetlegesen a történeti hagyományokra és az eljárás jellegére tekintettel „Sommás perek” címmel illetni, elosztatva ezáltal az esetleges félreértéseket és a különböző értelmezési helytelenségeket.

2.2. Kisértékű per – különleges per?

A Pp. kisértékű perekre vonatkozó fejezetének kezdő szakasza, a 387.§ rögtön az (1) bekezdésében rögzíti, hogy az Általános rész szabályait ebben a részben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni. Az Általános részre való visszautalás megfogalmazása szó szerint megegyezik a Pp. Negyedik részében, azaz a Különleges eljárásokról szóló részben rögzített fordulatokkal.⁴⁴⁰ Ez arra engedhet következtetni, hogy a jogalkotó a kisértékű pereket különleges eljárásként kezeli, ennek azonban ellentmond az a tény, hogy a kisértékű perek szabályai nem a Pp. Negyedik részébe, a Különleges perek közé kerültek, hanem egy önálló, Ötödik részébe, a korábban megszüntetett gazdasági perek szabályainak helyére. Később a kiemelt jelentőségű perek meghonosítása révén a kis értékű perekre vonatkozó rendelkezések a törvény Hatodik része alá kerültek.

Ezen inkább dogmatikai, mint gyakorlati kérdés – azaz, hogy a kisértékű per különleges per-e avagy sem – megválaszolása első látásra viszonylag egyszerűnek tűnik, hiszen jelenlegi Polgári perrendtartásunk csupán kétfajta pertípust nevesít: a kizárólag az Általános rész szabályai szerint zajló pereket, illetve a különleges pereket. Ebben a megközelítésben gyakorlatilag egyértelmű, hogy a különleges perek körébe sorolható a kisértékű per. Ám ha alaposabban megvizsgáljuk a kisértékű per szabályait, különösen az annak előzményeire

⁴⁴⁰ Vö. Pp. 276.§ (1) bek., 304.§, 324.§ (1) bek., 343.§ (2) bek., 349.§ (1) bek., 363.§ (2) bek., 365.§.

vonatkozó szabályokat, elbizonytalanodhatunk a fenti kijelentésünk kapcsán, ugyanis a kisértékű per – meghatározott feltételek mellett – a fizetési meghagyással szemben előterjesztett ellentmondás folytán indul meg. Az ellentmondás pedig rendes jogorvoslati lehetőségként áll a fizetési meghagyás kötelezettje rendelkezésére. Ezen szemszögből a kisértékű per lényegében egyfajta jogorvoslati eljárásnak is tekinthető, s bár ténylegesen nem perorvoslat, szélsőséges esetben akár Pp. Harmadik részében, a Perorvoslatok között is szabályozható lenne, ahol az egyes rendes és rendkívüli perorvoslatok szabályai között mindhárom esetben megtaláljuk a fent már említett és hivatkozott visszautalást is az Általános részre.⁴⁴¹

A kis értékű pereket a Polgári perrendtartásba illesztő X. Ppn. indokolása egy negyedik fogalommal, egy negyedik kategóriával bővíti a fenti lehetőségeket, mikor a kisértékű pereket az egyszerűsített, gyorsított pertípusok közé sorolja, ezáltal egy új eljárási rendet teremtve, mely a meghatározott feltételek fennállása esetén a jogérvényesítés egyetlen útját jelenti a jogkeresők számára. Ez a kategória-megjelöléssel akár ki is egyezhetnénk – hiszen talán ez helytállóbb megjelölése lehetne e pertípusnak –, ha tartalmazna ilyen a Polgári perrendtartásunk... Ilyen értelemben a Pp. Hatodik részének az „Egyszerűsített eljárások” címet adva – s a részben egy fejezetben a kisértékű perek szabályait rögzítve – rendeződne a fenti dogmatikai probléma. Ez lehetőséget adhatna a jelenleg a Különleges perek között található, „A bíróság fizetési meghagyásos eljárással összefüggő feladatai” elnevezésű XIX. Fejezet szabályainak áthelyezésére is ezen Hatodik részbe. Ennek köszönhetően megoldódhatnának a fizetési meghagyásos eljárásra, mint nemperes eljárásra vonatkozó, a 2009. évi L. törvény által nem szabályozott, egyes, inkább technikai jellegű rendelkezéseknek a különleges perek körében való rögzítése kapcsán felmerülő dogmatikai kérdések. A kisértékű perekre és a bíróság fizetési meghagyásos eljárással kapcsolatos feladataira vonatkozó szabályok mellett ezen, „Egyszerűsített eljárások” című részbe beilleszthető lenne a jelenleg a Pp. Ötödik részében szereplő két eljárás, a kiemelt jelentőségű per és a teljesítésigazolási szakértői szerv szakvéleményére alapított per, hiszen ezen eljárások szabályai – noha gazdasági és egyéb jelentőségük messze felülmúlja egy-egy kisértékű per jelentőségét – sok szempontból rokonságot, hasonlóságot mutatnak a kisértékű perek szabályaival.⁴⁴²

⁴⁴¹ Vö. Pp. 239.§, 269.§, 270.§ (1) bek.

⁴⁴² Vö. Wopera Zsuzsa: Az alfától az ómegáig: a kisértékűtől a kiemelt jelentőségű perekig. Miskolci Jogi Szemle, 2011/Különszám. 211-227.

E dogmatikai, s egyszersmind talán jogalkotási-technikai kérdés tisztázása tehát a kisértékű perek szabályainak gyakorlati alkalmazására feltehetőleg nem bírna különösebb hatással, azonban a jogtudomány, a dogmatika felé a szerző szerint mindenképpen kívánatos lenne.

2.3. A kisértékű per fogalma

A Pp. 387.§ (1) bekezdése értelmében a kisértékű perről négy feltétel együttes fennállása esetén beszélhetünk: járásbíróági hatáskörbe tartozó per (a), egymillió forintot meg nem haladó, kizárólag pénzfizetésre irányuló követelések érvényesítésére indított per (b), az eljárás fizetési meghagyással szemben előterjesztett ellentmondás folytán vagy a Pp. 315.§ (2) bekezdése alapján alakult perré (c), valamint ne álljon fenn kizáró ok (d).

Ad a) A járásbíróóság hatáskörét illetően a Pp. Általános részét kell segítségül hívni. A 22.§ (1) bekezdése rögzíti, hogy a járásbíróóságok hatáskörébe tartoznak mindazok a perek, melyek elbírálását törvény nem utalja a törvényszékek hatáskörébe. A törvényszékek első fokú hatáskörébe – főként speciális szakértelmet igénylő mivoltuk miatt – tartozó ügyek körét a 23.§ (1) bekezdésében található felsorolás tartalmazza. E felsorolás nyitottan hagyja az ügyek körét, hiszen o) pontja nyomán lehetőséget ad a jogalkotónak, hogy külön törvényben rögzítsen olyan jogvitákat, melyek a törvényszék hatáskörébe tartoznak első fokon. Ezen szabályok segítségével tehát viszonylag könnyen meghatározható, hogy mi tartozik a járásbíróóságok hatáskörébe. A hazai bírósági szervezetrendszer részét képező közigazgatási és munkaügyi bíróságok hatáskörére vonatkozóan a 22.§ (2) bekezdésében a XX. és XXIII. fejezetre való utalást találhatunk, mely fejezetek élén a jogalkotó taxatív módon rögzíti azokat a jogvitákat, melyek esetében közigazgatási és munkaügyi bíróság jár el.⁴⁴³ A 349.§ (5) bekezdéséből következően a közigazgatási és munkaügyi bíróságok előtt a fél – meghatározott kivételekkel – a pénzkövetelés iránti igényét fizetési meghagyás útján is érvényesítheti. Tehát ha korábban a munkaügyi bíróság is eljárhatott a munkaviszonyból származó pénzkövetelések miatt indított fizetési meghagyásos eljárásban, kérdésként merülhetett fel, hogy vajon az ilyen eljárásban benyújtott ellentmondás nyomán perré alakult ügyek is a kisértékű perek számát gyarapították-e avagy sem. E kérdés megválaszolásához a X. Ppn. indokolása nyújtott segítséget, mely rögzíti, hogy a kisértékű perek szabályai a kizárólag fizetési meghagyás útján érvényesíthető követelések esetében, ellentmondás folytán

⁴⁴³ Vö. Pp. 324-324/A.§ és 349.§

perré alakult eljárásban alkalmazhatók.⁴⁴⁴ Ilyen értelemben tehát bármennyire is teljesülnek a kisértékű perek egyéb feltételei, a korábbi munkaügyi bíróságok által kibocsátott fizetési meghagyás elleni ellentmondás benyújtása nyomán létrejövő polgári per nem kisértékű per. Feltehetőleg ezen kérdés – azaz hogy vajon a munkaügyi bíróságok által lefolytatható fizetési meghagyásos eljárást követő per kisértékű pernek tekintendő-e – eldöntése a jogalkalmazók körében is némi nehézséget okozott, ezért a fizetési meghagyásos eljárást újra szabályozó törvénnyel⁴⁴⁵ a jogalkotó némileg megváltoztatta a Pp. 387.§ (1) bekezdését, s a kisértékű per fogalmánál kifejezetten rögzítette a közigazgatási és munkaügyi bíróság által lefolytatható fizetési meghagyásos eljárásban előterjesztett ellentmondás nyomán létrejövő pernek a kisértékű perekre vonatkozó szabályok alkalmazhatósága alóli kivételként való kezelését.⁴⁴⁶

Ad b) A 2009. évi L. törvény a fizetési meghagyásos eljárásról a 2010. június 1-jei hatályba lépése nyomán módosította a fizetési meghagyással érvényesíthető követelések körét: a 3. § (1) bekezdése értelmében ugyanis fizetési meghagyás útján a pénz fizetésére irányuló, lejárt követelések érvényesíthetők, s ezek közül kizárólagos a fizetési meghagyás útja, ha a lejárt követelés összege az egymillió forintot nem haladja meg. A jogalkotó a Fmhtv. megalkotásával ugyanis kiiktatta az ingó dolog kiadására irányuló fizetési meghagyás jogintézményét a magyar polgári eljárásjogból.

A kisértékű perek alkalmazhatóságára vonatkozó egymillió forintos pertárgyértékhatár megállapítása szempontjából a fizetési meghagyás iránti kérelem beadásának időpontja az irányadó. A pertárgyérték meghatározása a Pp. általános szabályai, azaz a 24-25.§-okban rögzített szabályok szerint történik. Ha azonban a per keresetváltogatás folytán nem tartozna a kisértékű perek körébe, a pert az általános szabályok szerint kell folytatni. A korábban megtett nyilatkozatok és perceselexmények azonban ebben az esetben is hatályosak maradnak. A jogalkotó a törvény indokolásában az egymillió forintos pertárgyértékhatár vonatkozásában az ár- és értékviszonyokra hivatkozik, emellett konkrétan említi, hogy a hatálybalépést megelőző időkből a felülvizsgálati eljárásnak az egymillió forintot meghaladó vitatott értékű ügyekre való korlátozása kapcsán már relevanciával bírt ezen értékhatár. Emellett azzal a bírósági statisztikával indokolja a kisértékű perekben megszabott pertárgyértékhatárt, mely szerint a 2007. évben az egymillió forintot meg nem haladó ügyek száma összesen 159.791 volt, ez az összes (tehát a törvényszéken indult ügyeket is beleértve) polgári peres ügyérkezés

⁴⁴⁴ Indokolás a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2008. évi XXX. törvényhez. Általános indokolás 1. pont, illetve Részletes indokolás 49.§ 1. pont.

⁴⁴⁵ 2009. évi L. törvény a fizetési meghagyásos eljárásról.

⁴⁴⁶ Megállapította a 2009. évi L. törvény a fizetési meghagyásos eljárásról 62.§ (7) bekezdése. Hatályos 2010. június 1-jétől.

32,1%-a volt.⁴⁴⁷ A statisztika kellően meggyőző érvként szerepel a fenti összeghatár vonatkozásában, ennek ellenére némileg eltűzöttnek tekinthető ez az értékhatár. A jogalkotó a kisértékű perek szabályainak kialakításával egyidejűleg újrashabályozta a kisértékű perek kötelező előzményét, a fizetési meghagyásos eljárást. Ezen eljárás vonatkozásában az egyik legnagyobb újítás az volt, hogy a pénz fizetésére irányuló követelés esetére előírt korábbi kettőszázezer forintos értékhatárt egymillió forintba emelték fel, vagyis 2009. január 1. óta az egymillió forint alatti pénzfizetésre irányuló követelések kizárólag fizetési meghagyás útján érvényesíthetők a Fmhtv. 3. § (2) bekezdése szerint. Nyilvánvalóan a két eljárás közötti szoros kapcsolat, az egymásra épülésük sarkallta a jogalkotót az azonos összeghatár megjelölésére. Azonban mégis túl magasnak találom ezt az összeget, hiszen a jelenlegi magyar viszonyok között véleménye szerint messze nem tekinthető kis értéknek egymillió forint.⁴⁴⁸ Ha ugyanis számszerűsíteni akarnánk ezt az összeget, akkor azt mondhatjuk, hogy bevezetésekor, 2009-ben a minimálbér⁴⁴⁹ majdnem 14-szerese, az öregségi nyugdíjminimum⁴⁵⁰ 35-szöröse, a havi átlagos nettó kereset⁴⁵¹ több mint 8-szorosa és meghaladta a magyar háztartások egy főre jutó éves nettó átlagjövedelmét⁴⁵². A kisértékű perek jogintézményének bevezetése óta eltelt négy év e kérdés megítélésében nem hozott túlságosan nagy változásokat: 2013-ban a minimálbér⁴⁵³ több mint 10-szerese, az öregségi nyugdíjminimum⁴⁵⁴ 35-szöröse, a havi átlagos nettó kereset⁴⁵⁵ még mindig csaknem 7-szerese

⁴⁴⁷ Indokolás a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2008. évi XXX. Törvényhez. Általános indokolás 1. pont, illetve Részletes indokolás 49.§ 1. pont.

⁴⁴⁸ Vö. Dr. T. Nagy Erzsébet: A Polgári perrendtartási törvény változásai. Ügyvédek Lapja, 2009/1. 19., Oszthimer Katalin: A Polgári perrendtartást módosító XI. novella alkotmányos kérdései. In: Szikora Veronika (szerk): Kihívások és lehetőségek napjaink magánjogában. Tanulmánykötet. Debrecen: Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Jogi Tanszéke, 2009. 342.; Wopera Zsuzsa: Az alfától az ómegáig: a kisértékűtől a kiemelt jelentőségű perekig. Miskolci Jogi Szemle, 2011. Különszám. 217.

⁴⁴⁹ A teljes munkaidőben foglalkoztatott munkavállaló részére megállapított személyi alapbér kötelező legkisebb összege (minimálbér) a teljes munkaidő teljesítése esetén 2010. január 1-jétől havibér alkalmazása esetén 73.500,- forint volt. /A Kormány 295/2009. (XII. 21.) Korm. rendelete a kötelező legkisebb munkabér (minimálbér) és a garantált bérminimum megállapításáról 2.§ (1) bek./

⁴⁵⁰ A 2007. december 31-ét követő, de 2011. január 1-jét megelőző időponttól megállapításra kerülő öregségi teljes nyugdíj legkisebb összege havi 28.500,- forint. /A Kormány 168/1997. (X. 6.) Korm. rendelete a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény végrehajtásáról 11.§/

⁴⁵¹ 2009. évben nemzetgazdasági szinten az átlagos nettó kereset 123.557,- Ft volt (ezen belül a fizikai foglalkozásúaké 91.100,- Ft, a szellemi foglalkozásúaké 156.000,- Ft). Forrás: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qli050.html

⁴⁵² A magyar háztartások egy főre jutó éves átlagos nettó jövedelme 2009-ben 867.658,- forint volt. Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/jovhelyzet/jovhelyzet10.pdf>

⁴⁵³ A 390/2012. (XII. 20.) Kormányrendelet értelmében a minimálbér összege 2013. január 1-től havibér esetén 98.000,- Ft.

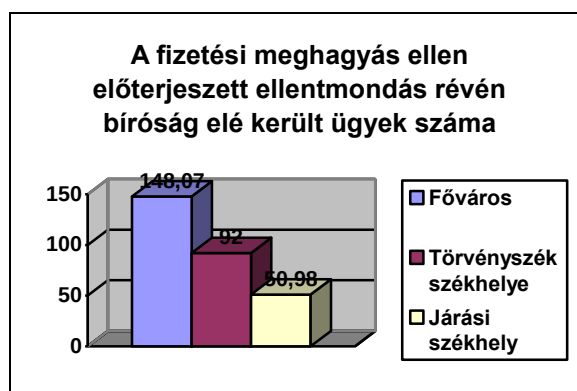
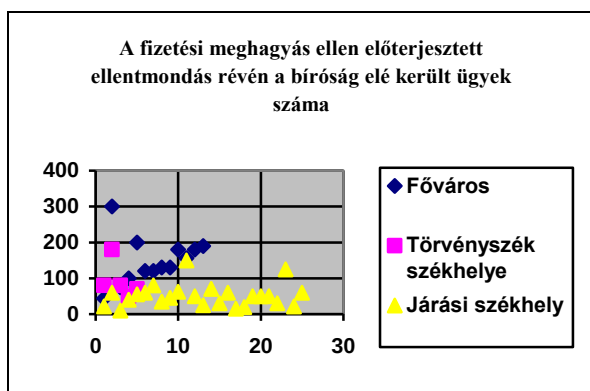
⁴⁵⁴ Az öregségi nyugdíjminimum összege 2009. óta nem változott.

⁴⁵⁵ 2013. január-július hónapokban nemzetgazdasági szinten az átlagos – családi kedvezmény nélkül számított – nettó kereset 149.600,- (ezen belül a fizikai foglalkozásúaké 103 600, a szellemi foglalkozásúaké 198 300) forint volt. Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/let/let21307.pdf>

és körülbelül a magyar háztartások egy főre jutó éves nettó átlagjövedelmét⁴⁵⁶ teszi ki. Ennek alapján javaslom ezt az összeget leszállítani a felére, azaz ötszázezer forintra. Ezt az összeget javaslom fenntartani a fizetési meghagyásos eljárás kötelező igénybevétele kapcsán irányadó értékhatár esetleges felemelése esetén is.

Ad c) A kisértékű perek létrejöttének talán legfontosabb feltétele, hogy az eljárás fizetési meghagyással szemben előterjesztett ellentmondás folytán vagy a Pp. 315.§ (2) bekezdése alapján alakult perré. E feltétel egyértelműnek és világosnak tűnik. A fizetési meghagyásos eljárás olyan KENGYEL megfogalmazásában „a pénzkövetelések érvényesítésére szolgáló egyszerűsített polgári nemperes eljárás, amelyben a közjegyző a jogosult egyoldalú kérelmére a kötelezettet – a bizonyítási eljárás mellőzésével – a kérelemben foglalt követelés teljesítésére vagy az azzal szembeni ellentmondásra hívja fel.”⁴⁵⁷ Az első eset, nevezetesen ha az eljárás a fizetési meghagyással szemben előterjesztett ellentmondás nyomán alakul perré, viszonylag könnyen meghatározható, hiszen a fizetési meghagyásos eljárásról szóló 2009. évi L. törvény pontosan meghatározza ennek menetét és feltételeit. A Pp. 315.§ (2) bekezdése által biztosított lehetőség, mely alapján szintén a kis értékű perek szabályait kell alkalmazni, gyakorlatilag a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem hibájából adódik és ezen lehetőséggel biztosítja a jogalkotó a jogérvényesítést.

Empirikus kutatásom körében a kiküldött kérdőív második kérdése arra irányult, hogy a kérdőívet kitöltő bíró elé évente körülbelül hány olyan ügy érkezik, mely a fizetési meghagyás ellen előterjesztett ellentmondás révén került a bíróság elé.

⁴⁵⁶ A legfrissebb rendelkezésre álló adatok szerint magyar háztartások egy főre jutó éves átlagos nettó jövedelmét a 2011. évre vonatkozóan tartalmazzák: 2011-ben tehát a szerint magyar háztartások egy főre jutó éves átlagos nettó jövedelme 988.927,- forint volt. Forrás: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zhc006b.html

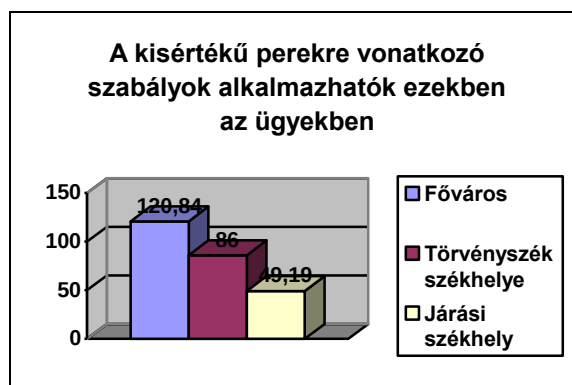
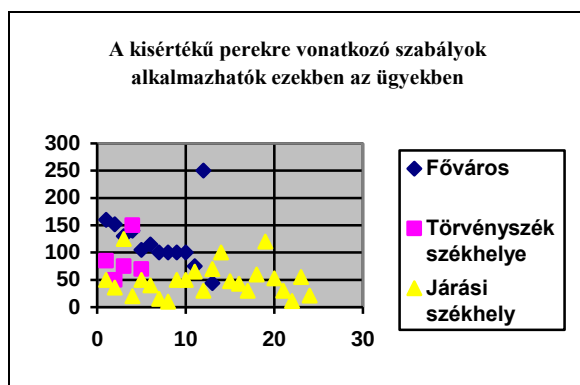
⁴⁵⁷ Kengyel (2012) i. m. 510.

Úgy gondolom, hogy a fenti két ábra kellően jól mutatja, hogy meglehetősen nagy a szórás a bírák ezirányú leterheltsége körében. Ugyanis míg a járási székhelyeken működő járásbíróóságokon a megkérdezett bírákhoz évente átlagosan 50,98 ügy kerül fizetési meghagyásos eljárás következményeként, addig a fővárosi kerületi bíróságokon a bírák ennek csaknem a háromszorosával, 148,07 üggyel kell, hogy megküzdjenek és a törvényszék székhelyén működő járásbíróóságokon ítélkező bírák a fenti két bírósághoz érkező ilyen ügyeknek körülbelül az átlagával, átlagosan 92 üggyel találkoznak. Az országos, összesített átlag 85,1 ügy. A kérdőíveket kitöltő bírák effajta leterheltsége közötti különbségeket már a fenti statisztikai adatok is jól mutatják, azonban ha alaposabban megvizsgáljuk a válaszokat, szinte megdöbbentő különbségeket fedezhetünk fel: míg a járási székhelyeken működő járásbíróóságokon e körben a legkisebb ügyszám 10 és a legmagasabb ügyszám 150 és a törvényszék székhelyén működő járásbíróóságokon a legkisebb ügyszám 50 és a legmagasabb ügyszám 180, addig a fővárosi kerületi bíróságokon 44 és 300 közötti értékekkel találkozunk. Ez összesítve azt jelenti, hogy míg egyes bírák évente 10, míg más bírák évente 300 fizetési meghagyás ellen előterjesztett ellentmondás révén a bíróság elé került ügy érkezik. E fenti értékek között olyan nagy a differenciálódás, olyan nagy egyenlőtlenségek mutatkoznak, hogy az már a joggyakorlat egysége ellen képes hatni, hiszen a kisértékű perek – a későbbiekben kifejtettek szerint – a követelések típusát, a per tárgyát tekintve viszonylag egységes képet mutatnak és egy helyes vagy éppen nem teljesen helyes megítélése a felmerülő (jogi) kérdéseknek a különböző területeken működő szolgáltatók vonatkozásában az eljáró bíróságtól függően sokszorozódhat, ezáltal pedig akár egy, az ugyanolyan típusú ügyekben hozott nem teljesen helyes döntés tömeges előfordulása a jogegység ellen hat és feltehetően a jogkeresők számára a jogbizonytalanság látszatát kelti. Emellett a fent ismertetett, nagyfokú differenciálódás a fővárosi kerületi bíróságoknak e témában betöltött kiemelkedő szerepét mutatja. Ezen adatok tükrözik Hazánk gazdasági és földrajzi jellemzőit is, hiszen e téren is megmutatkozik a főváros-centrikus berendezkedés. Ennek okán e kérdés kevésbé tűnik rendezhetőnek, illetve annak rendezéséhez adott esetben az illetékességi szabályok módosítására lenne szükség: ez azonban nem feltétlenül vezetne eredményre.

Ad d) Noha teljesülnek a kisértékű per fent részletezett fogalmi elemei, még nem feltétlenül beszélhetünk kisértékű perről. A jogalkotó ugyanis bizonyos kivételeket határozott meg. A kivételek tekintetében általánosságban leszögezhetjük, hogy azok a felek érdekeinek, a perbeli esélyegyenlőség messzemenő szem előtt tartásával kerültek meghatározásra. A hirdetményi kézbesítés, mint a kisértékű perek szabályait kizáró ok fennállása esetében ugyanis csupán egyfajta fikció jön létre, hogy a perben érintett fél megismerte a kézbesítendő

irat tartalmát vagy legalábbis tud a kézbesítés tényéről. Ez a valószínűsítés azonban nem elegendő, nem lehet elegendő ahhoz, hogy a kisértékű perek szabályait alkalmazzák, hiszen különösen az egyszerűsített szabályok alkalmazása esetében szükséges, hogy a felek az iratokat, azok tartalmát ténylegesen megismerjék, ugyanis a felek jogainak korlátozása mellett elengedhetetlen néhány garancia biztosítása a felek számára. Az ügygondnok-rendelés, mint a kisértékű perek szabályainak alkalmazását kizáró ok – a hirdetményi kézbesítéshez hasonlóan – szintén a felek perbeli esélyegyenlőségét hivatott elősegíteni, valamint talán a polgárok jogbiztonság-érzetét kívánja erősíteni.

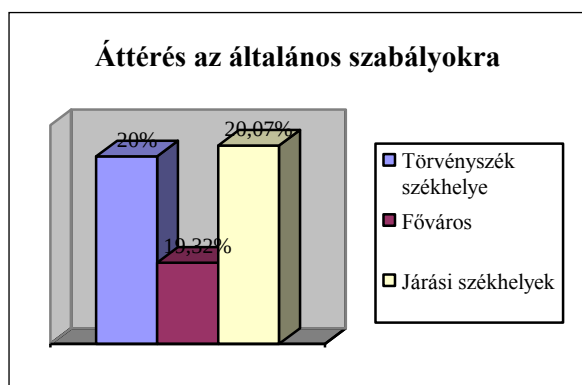
Az empirikus kutatásom során kiküldött kérdőív harmadik kérdés arra irányult, hogy a kérdőívet kitöltő bíró elé évente körülbelül mennyi olyan ügy érkezik, melyben a kisértékű perekre vonatkozó szabályokat lehet alkalmazni. E körben a 48 bíró közül 42 élt a válaszadás lehetőségével: válaszaik – természetesen – igazodtak a második kérdésre, a fizetési meghagyás ellen előterjesztett ellentmondás révén a bíróság elé került ügyek száma kapcsán adott válaszokhoz, így a harmadik kérdés kapcsán is nagy különbségek mutatkoznak a bírák ilyen ügyekkel való terheltsége kapcsán.

Egyértelműen látszik a Főváros kerületi bíróságainak leterheltsége, hiszen évente átlagosan 120,84 kisértékű per lefolytatására alkalmas ügy érkezik a bírák elé: ez a fizetési meghagyás ellen előterjesztett ügyek számának 81,61%-a. E körben az egyes értékek 44 és 250 ügyszám között helyezkednek el. A törvényszékek székhelyén működő járásbíróságokon eljáró bírák átlagosan a fizetési meghagyás ellen előterjesztett ügyek 93,48%-ában, 86 ügyben alkalmazhatják évente a kisértékű perek szabályait: az egyes bírák ilyen ügyekkel való terheltsége 50 és 150 ügyszám között mozog. Ehhez képest jelentősen alacsonyabb a járási székhelyeken működő járásbíróságok effajta ügyszáma: évente átlagosan 49,19 ügyben, a fizetési meghagyás ellen előterjesztett ügyek 96,48%-ában élhetnek a kisértékű perek szabályainak alkalmazásával. A járási székhelyeken működő járásbíróságokon ítélkező bírák

által adott válaszok alapján eléjük évente legkevesebb 10, legfeljebb 130 olyan ügy érkezik, melyekben a kisértékű perek szabályai alkalmazhatóak. Összesítve a fenti adatokat arra az eredményre juthatunk, hogy a bírák évente átlagosan 75,75 ügyben, a fizetési meghagyás ellen előterjesztett ügyek 89%-ában alkalmazhatják a Pp. Hatodik részének rendelkezéseit. Az ilyen ügyek éves száma az egyes bírák között 10 és 250 között helyezkedik el. A fenti, az ügyek számára vonatkozó adatok közötti nagyságrendbeli eltérések – ahogy arra már utalás történt – az egyes bíróságok és bírák leterheltsége közötti különbségekkel magyarázható, viszont e számoknak a második kérdésre adott válaszokkal való egybevetése már viszonylag egységes képet fest elénk: aránylag kis eltérésekkel találkozunk. Így könnyen beláthatjuk, hogy a fizetési meghagyásos eljárások perré alakulása során a járásbíróságokon csak az ügyek mintegy 10%-ában nem alkalmazhatóak a kisértékű perek szabályai.

A kisértékű perek kizárásának harmadik esete, a felek közös kérelme a polgári eljárásjog talán legfontosabb alapelvén, a felek rendelkezési jogán alapul. A polgári perben a felek az ügy urai, így a jogalkotó részükre nyitva hagyta annak lehetőségét, hogy közösen kérjék a jogvitájuk általános szabályok szerinti elbírálását. Éppen e harmadik kizárási ok kritikus pontjának mondható a kisértékű pereknek, hiszen a Pp. 7.§ (2) bekezdése alapján fennálló kioktatási kötelezettség okán különösen nagy szereppel bírnak e körben a bírák. Emiatt fontosnak tartottam ennek gyakorlati érvényesülésének vizsgálatát. Így az empirikus kutatásom keretében kiküldött kérdőív hetedik kérdése arra irányult, hogy a bírák becsülik meg, hogy az általuk tárgyalt kisértékű perekben milyen arányban kérik a felek közösen a kisértékű perek szabályainak elhagyását és az általános eljárásra való áttérést.

E körben – mint alább látható – az egyes bíróságok vonatkozásában viszonylagosan egységes kép mutatkozik: átlagosan a törvényszék székhelyén működő járásbíróságokon 20%, a járási székhelyeken működő járásbíróságokon 20,07% és a fővárosi kerületi bíróságokon 19,32%

arányban kérik az általános szabályokra való áttérést. Ez összesítve 19,84%-ot tesz ki, azaz az ügyek megközelítőleg ötödében élnek a felek rendelkezési jogukkal e kérdés kapcsán. Ha azonban közelebbről megvizsgáljuk a bírák által adott válaszokat, meglehetősen nagy aránybeli különbségekre bukkanhatunk. A járási székhelyeken működő járásbíróságokon ugyanis a legalacsonyabb érték 1% és a legmagasabb 80% és a fővárosi kerületi bíróságokon a legalacsonyabb érték 3% és a legmagasabb 70%, a törvényszék székhelyén működő

járásbíróóságokon a legalacsonyabb érték 0% és a legmagasabb 60%. Ez összesítve azt jelenti, hogy az egyes bírák előtt folyó kisértékű perek körében 0% és 80% között kéri az általános szabályokra való áttérést. Ezen értékek közötti nagy különbség meglepő, de egyszersmind nagyon is jól mutatja a bírónak az eljárás alakításában betöltött szerepét.

2.4. A kisértékű perek a gyakorlatban

A kisértékű perek fent ismertetett fogalmi feltételeinek tisztázása kapcsán fontosnak tartottam a gyakorlatban is megvizsgálni, hogy tipikusan milyen ügyek sorolhatók e körbe, azaz milyen ügyekben alkalmazzák a leggyakrabban a kisértékű perek szabályait és hogy hogy néz ki a felek személyi minősége, összetétele a kisértékű perekben. Kezdeti feltételezésem és elképzelésem az volt, hogy a kisértékű perek tipikusan „kisemberek” jogvitái, ahol feltehetően van valamiféle erőfölény-különbség a felek között. Ennek legtipikusabb megnyilvánulási formája a közüzemi szolgáltatók és ügyfelek közötti jogviták, így a kisértékű perekben természetes személyek állnak szemben jogi személyekkel. Ennek a kérdéseknek a tisztázására az empirikus kutatásom második, harmadik és negyedik kérdése irányul: a megküldött válaszok az ügyek típusát illetően meglepetéssel szolgáltak.

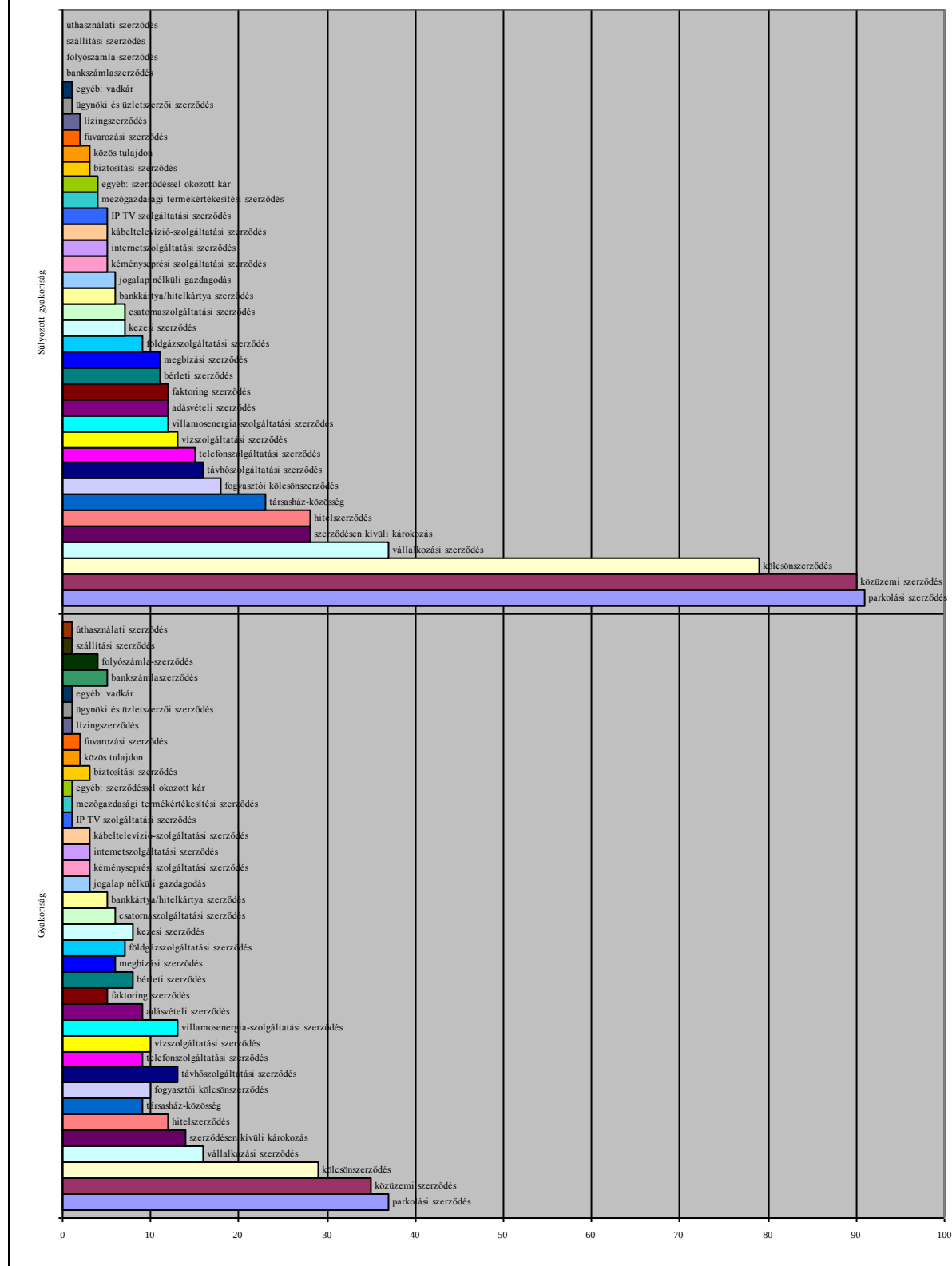
Az empirikus kutatás második kérdése tehát arra irányult, hogy jelölje meg a kérdőívet kitöltő bíró, hogy az általa tárgyalt kisértékű perek körében melyik az az öt leggyakoribb jogviszony, amely a per alapjául szolgál. A jogviszonyok megjelölése kapcsán a fizetési meghagyásos eljárás alapjául szolgáló formanyomtatvány kategóriáit vettem át, függetlenül attól, hogy az adott jogviszony vonatkozásában alkalmazhatóak-e a kisértékű perek szabályai.⁴⁵⁸

⁴⁵⁸ A következő jogviszonyok közül választhattak a bírák: szellemi alkotáshoz fűződő jog sérelme, szerzői mű, illetve szomszédos jog felhasználása, szerzői jog, illetve szomszédos jog díjigény, tulajdonjog, közös tulajdon, bankgarancia szerződés, óvadéki szerződés, kezesi szerződés, értékpapír jogviszony, szerződésen kívüli károkozás, jogalap nélküli gazdagodás, termékfelelősség, adásvételi szerződés, ajándékozási szerződés, szállítási szerződés, közüzemi szerződés, földgázszolgáltatási szerződés, távhőszolgáltatási szerződés, villamosenergia-szolgáltatási szerződés, vízszolgáltatási szerződés, csatornaszolgáltatási szerződés, kéményseprési szolgáltatási szerződés, személyszállítási szerződés, telefonszolgáltatási szerződés, internetszolgáltatási szerződés, kábeltelevízió-szolgáltatási szerződés, IP TV szolgáltatási szerződés, vállalkozási szerződés, mezőgazdasági termékértékesítési szerződés, bérleti szerződés, haszonbérleti szerződés, letéti szerződés, megbízási szerződés, ügyvédi megbízási szerződés, megbízás nélküli ügyvitel, fuvarozási szerződés, nemzetközi fuvarozási szerződés, bizományi szerződés, szállítmányozási szerződés, nemzetközi szállítmányozási szerződés, személyszállítási szerződés, úthasználati szerződés, parkolási szerződés, lízingszerződés, faktoring szerződés, ügynöki és üzletszerzői szerződés, licencia szerződés, hitelszerződés, kölcsönszerződés, fogyasztói kölcsönszerződés, betétszerződés, folyószámla-szerződés, bankszámlaszerződés, bankkártya/hitelkártya szerződés, biztosítási szerződés, tartási szerződés, életjáradéki szerződés, egészségügyi szolgáltatóval kötött finanszírozási szerződés, polgári jogi társaság, társasház-közösség, gazdasági társasági jogviszony, társadalmi szervezetbeli tagsági jogviszony, munkaviszony (ideértve: közalkalmazotti, közszolgálati, szolgálati, bedolgozói jogviszony vagy szövetkezeti tag munkaviszony jellegű jogviszonya), hagyomány, öröklési szerződés, kötelestárs iránti igény, közjegyzői díjigény, egyéb.

Emellett kértem, hogy a gyakoriság sorrendjét is jelöljék. Az ezen kérdés kapcsán adott válaszokat a fentieknek megfelelően külön-külön összesítettem az egyes járási szintű bíróság elhelyezkedése alapján, valamint elkészítettem egy egységes, az összes kérdőívet feldolgozó ábrát is. Tekintettel arra, hogy e körben nem mutatkoznak lényegesebb különbségek a fővárosi kerületi, a törvényszék székhelyén és a járási székhelyeken működő bíróságok között, csak az egységes, összesített adatokat tartalmazó diagrammot mutatom be és az egyes részletes adatokra a diagram után térek ki.⁴⁵⁹

⁴⁵⁹ A kísértékű perek alapjául szolgáló leggyakoribb jogviszonyok kapcsán egyszerű és súlyozott gyakoriságot is számoltam és mindkettő számítási mód eredményei bemutatásra kerülnek az alábbi diagram keretében. Az egyszerű gyakoriság esetében nem vettem figyelembe a kérdőívet kitöltő bíró által megjelölt gyakorisági sorrendet, hanem az általa megjelölt öt leggyakoribb jogviszonyt „egyenrangúnak” tekintettem. Ehhez képest a súlyozott gyakoriság számítása körében a bíró által megjelölt sorrendet szem előtt tartva az egyes, a kérdőívben szereplő jogviszonyok a „helyezésüknek” megfelelően kerültek figyelembevételre, biztosítva ezáltal az alaposabb, mindenre kiterjedő sorrendiség bemutatását.

A kisértékű perek alapjául szolgáló jogviszonyok gyakorisága - összesített adatok

A megjelölt, a kisértékű perek alapjául szolgáló öt leggyakoribb jogviszony kapcsán egyszerű és súlyozott gyakoriságot számoltam, melynek alapján szinte megegyező eredményre jutottam, így minden szempontból a leggyakoribb jogviszony e körben parkolási szerződésen alapul, melyet alig néhány bázisponttal a közüzemi szerződésen alapuló jogviszony követ. A harmadik leggyakoribb jogviszony kölcsönszerződésen, a negyedik vállalkozási szerződésen, az ötödik pedig szerződésen kívüli károkozáson alapul.

Részletezve a beérkezett adatokat elmondható, hogy a fővárosi kerületi bíróságokon a kisértékű perek körében a leggyakoribb a parkolási szerződésen alapuló jogviszony, melyet a közüzemi szerződésen, a kölcsönszerződésen alapuló jogviszonyok követnek. A negyedik leggyakoribb a szerződésen kívüli károkozás miatt és végül ötödikként a fővárosban a társasház-közösség által indított kisértékű perek. A súlyozott gyakoriság ehhez képest más eredményt mutat a fővárosi kerületi bíróságokon: míg az első-második helyen itt is a parkolási és a közüzemi szerződéseken alapuló jogviszonyok szerepelnek, az előkelő harmadik helyet a vállalkozási szerződésen alapuló jogviszonyok, a negyedik helyet a kölcsönszerződésen alapuló jogviszonyok foglalják el és az ötödik leggyakoribb pertípus e körben is a társasház-közösség által indított kisértékű per.

A törvényszék székhelyén működő járásbíróságok esetében a leggyakrabban szintén a parkolási szerződések kapcsán jön létre kisértékű per. A gyakoriság sorrendjében ezt a közüzemi szerződésen alapuló jogviszonyok, majd a társasház-közösség követeléseinek érvényesítése követik, negyedik helyet a lízingszerződésen alapuló, az ötödik helyet pedig a telefonszolgáltatási szerződés és a kölcsönszerződés alapján létrejövő jogviszonyok töltik be. A súlyozott gyakoriság körében e helyeken az első három leggyakoribb jogviszony vonatkozásában nincs eltérés az „egyszerű” gyakorisághoz képest, a negyedik helyen azonban a kölcsönszerződésen alapuló jogviszonyok szerepelnek, melyeket a hitelszerződésen alapuló jogviszonyok követnek.

A járási székhelyek járásbíróságai esetében a kitöltött kérdőívek tanúsága szerint a gyakoriságot tekintve két jogviszony szerepel az első helyen a kisértékű perek vonatkozásában: a parkolási szerződésen és a közüzemi szerződésen alapuló jogviszonyok. Második helyet a kölcsönszerződésen, a harmadik helyet a vállalkozási szerződésen, míg a negyedik és ötödik helyet a villamosenergia-szolgáltatási és a távhőszolgáltatási szerződések töltik be. A súlyozott gyakoriság kapcsán meglepő eredmény tárul e körben elénk: az első helyen ugyanis a kölcsönszerződésen alapuló jogviszony áll, melyet a közüzemi szerződésen

alapuló jogviszony követ és „csak” harmadik a parkolási szerződésen alapuló jogviszony.⁴⁶⁰ A negyedik és ötödik helyen a súlyozott gyakoriság körében hitelszerződésen és vállalkozási szerződésen alapuló jogviszony áll.

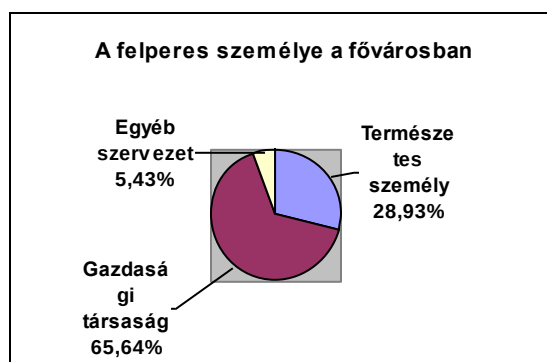
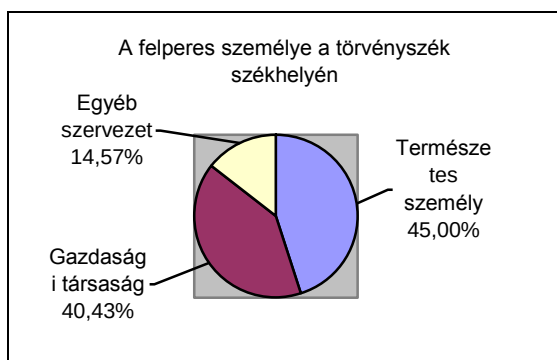
E fenti, a gyakoriságra vonatkozó, meglehetősen részletes eredmények pontosan mutatják, hogy a kisértékű perek feltehetőleg valóban kis értékűek. Emellett csak részben látszanak alátámasztani a kezdeti feltevésemet, miszerint a leggyakoribb jogviszony a közüzemi szerződésen alapuló jogviszony. Ha ugyanis a puszta számadatokat vizsgáljuk, akkor könnyen belátható, hogy a parkolási szerződésen alapuló jogviszony „megelőzte” a közüzemi szerződésen alapuló jogviszonyokat. Amennyiben azonban alaposabban áttekintjük az egyes kategóriákat, megállapítható, hogy a fizetési meghagyás kibocsátására irányuló kérelem – és ezáltal a kiküldött kérdőív – kategóriái a közüzemi szerződések vonatkozásában némi értelmezési nehézséget rejtenek. A kategóriák között ugyanis szerepel a „közüzemi szerződés” egységes megjelölés, majd később találhatunk egyéb, de mindenképpen ez alá tartozó kategóriákat is: földgázszolgáltatási szerződés, távhőszolgáltatási szerződés, villamosenergia-szolgáltatási szerződés, vízszolgáltatási szerződés, csatornaszolgáltatási szerződés, kéményseprési szolgáltatási szerződés, személyszállítási szerződés, telefonszolgáltatási szerződés, internetszolgáltatási szerződés, kábeltelevízió-szolgáltatási szerződés, IP TV szolgáltatási szerződés. Az ezekre az egyes, külön részletező kategóriákra leadott válaszok tulajdonképpen mind-mind a közüzemi szerződések átfogó kategóriáját gazdagítják. Ezáltal már nem lehet kérdéses, hogy a látszat ellenére mégiscsak a közüzemi szerződéseken alapuló jogviszonyok szolgálnak leggyakrabban a kisértékű perek alapjául.

A jogviszonyok ilyen részletes elemzése után térjünk át a felek személyi minőségére és vizsgáljuk meg, hogy valóban az-e a leggyakoribb eset, hogy egy jogi személy indít felperesként kisértékű pert egy természetes személy alperessel szemben: hiszen ez következik az ügýtípusok fenti statisztikai elemzése, de a kezdeti feltételezésem alapján is.

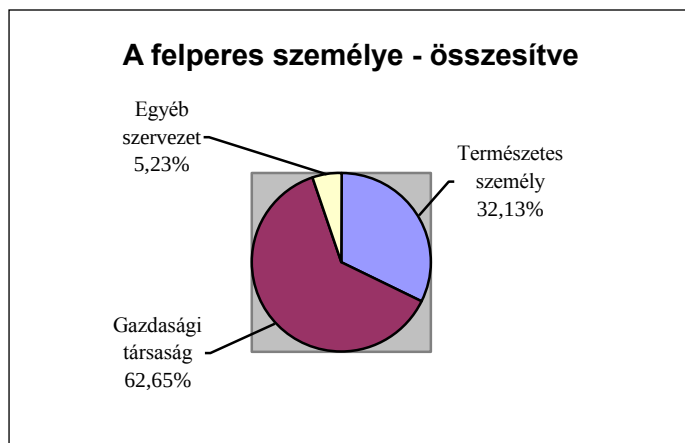
A felperes személyi minőségére az empirikus kutatás keretében megküldött kérdőív ötödik kérdése irányult. Ennek kapcsán három fő válaszadási kategória szerepelt, melyek százalékos megoszlására kérdeztem rá: természetes személy, gazdasági társaság, egyéb szervezet. A gazdasági társaság válasza kapcsán rákérdeztem, hogy a megadott számból körülbelül milyen arányt képeznek a közüzemi szolgáltatók. Erre a kérdésre azonban a legtöbb esetben értelmezhetetlen választ kaptam, ezért ezek feldolgozásától eltekintettem. A közüzemi szolgáltatók perbeli szerepét illető válaszok bizonytalansága feltehetőleg abból

⁴⁶⁰ Ez az eredmény nyilvánvalóan a parkolási övezetek elhelyezkedéséből, illetve a parkolótársaságok székhelyéből adódik.

fakad, hogy a közüzemi szolgáltatást végző társaságok követeléseit gyakran követeléskezelő társaságok próbálják meg érvényesíteni, aki már nem minősülnek közüzemi szolgáltatónak.

A felperes személyi minőségét illetően tehát igaznak bizonyult a kezdeti feltevés, miszerint

a leggyakrabban gazdasági társaságokat találunk ezen az oldalon: összességében az esetek átlagosan 62,65%-ára igaz ez. E körben a fővárosi kerületi bíróságokon és a járási székhelyeken működő bíróságok között nem fedezhetünk fel nagy különbséget, hiszen míg az előbbiek esetében 65,64%, addig az utóbbiak

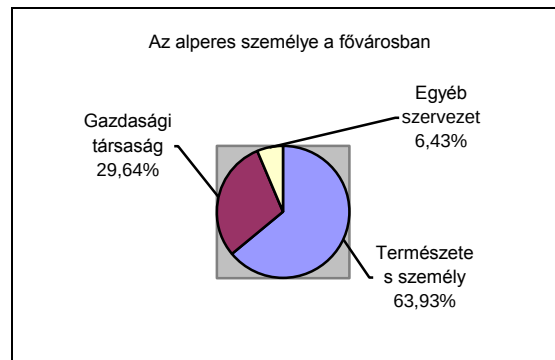
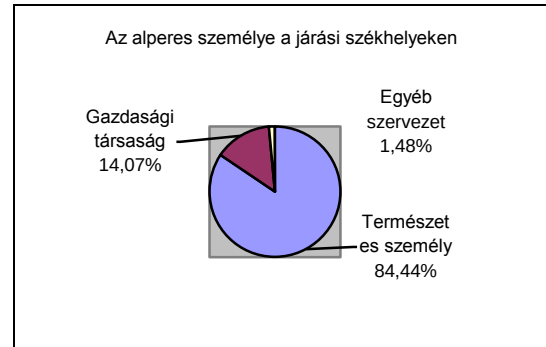
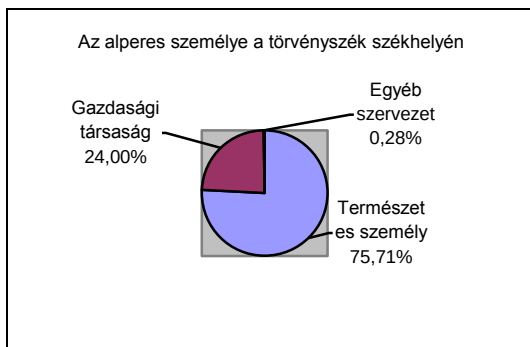
esetében 66,85% ez az arány. Ehhez képest jelentős eltérést mutatnak a törvényszék székhelyén működő járásbíróságok, ahol a kérdőívet kitöltő bírák véleménye szerint a felpereseknek „csak” 40,43%-a gazdasági társaság. A válaszul adott értékek mintegy 95%-ot fogtak át ennek kapcsán, hiszen a gazdasági társaságok felperesi minőségének arányát illetően a fővárosi kerületi bíróságok bírái körében a 20% volt a legalacsonyabb és 100% a legmagasabb érték, ehhez képest a törvényszék székhelyén működő járásbíróságok között a

gazdasági társaságok felperesi minőségének aránya 5% és 88% között volt, a járási székhelyeken működő járásbíróságok esetében pedig 40% és 95% között.

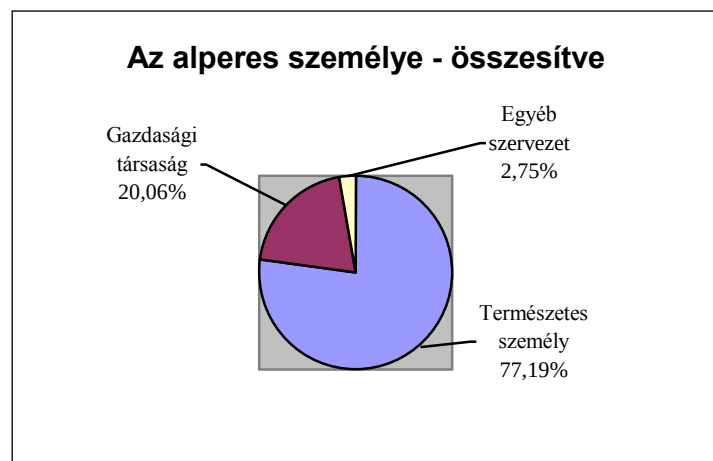
Természetes személyek a kitöltött kérdőívek tanúsága szerint átlagosan 32,13% arányban felperesek kísértékű perekben. E körben is a törvényszék székhelyén működő járásbíróságok „lőgnak ki a sorból”, hiszen esetükben 45% a természetes személy felperesek aránya, míg a fővárosi kerületi bíróságokon ez az arány 28,93% és a járási székhelyeken működő járásbíróságokon 30,44%. A kérdésre válaszul adott értékek kapcsán 80%-nyi különbség mutatkozik a legalacsonyabb és a legmagasabb érték között, hiszen a Fővárosban 0% és 75% közötti, a törvényszék székhelyén működő járásbíróságokon 5% és 80% közötti, míg a járási székhelyeken működő járásbíróságok esetében 4% és 60% közötti arányokat találhatunk a bírák válaszai között.

A kísértékű perekben felperesi minőségben „egyéb szervezet” viszonylag kis arányban szerepel: a fővárosi kerületi bíróságokon 5,43%, a járási székhelyek járásbíróságai előtt 2,7% és a törvényszék székhelyén működő járásbíróságokon 14,57% arányban. Ez összességében 5,23% arányt mutat. E csekély arány ellenére az egyes bíraktól beérkező adatok meglehetősen nagy szórást mutatnak, hiszen mintegy 90%-nyi különbség fedezhető fel. Mindhárom, az empirikus kutatás elhatárolási szempontjaként szereplő bíróságtípus esetében 0% a legalacsonyabb érték az egyéb szervezetek felperesi minőségét illetően és a fővárosi kerületi bíróságokon 25%, míg a járási székhelyek járásbíróságain 20% a legmagasabb érték. Ehhez képest kiemelkedő értéket találhatunk a törvényszék székhelyén működő járásbíróságok bírái által szolgáltatott adatok között: egy bíró állítása szerint 90%-ban egyéb szervezetek szerepelnek felperesként a kísértékű perekben. Ez az érték meglepően magasnak tűnik a többi szolgáltatott adattal összefüggésben: az ok – ahogy arra megjegyzésként maga a kitöltő bíró is utalt – nyilvánvalóan abban rejlik, hogy az adott kérdőívet kitöltő bíró előtt folyó kísértékű perek zöme keretében a társasházközösség érvényesíti jogait és ezáltal az „egyéb szervezet” kategóriába tartozó társasház a felperes a perekben.

Az empirikus kutatás hatodik kérdése keretében az alperes személyiségi minőségét vizsgáltam a felperes személyi minőségével teljesen megegyező módon.

Az alperesek személyi minőségét illetően az alapfeltevézésem az volt, hogy a legtöbb esetben a természetes személyek köréből kerülnek ki. Ezen feltevézésem beigazolódni is látszik, hiszen a fővárosi kerületek bíróságain 63,93%-ban, a törvényszék székhelyén működő járásbíróságokon 75,51%-ban és a járási székhelyeken található járásbíróságokon 84,44%-ban, azaz összesítve átlagosan 77,19%-ban jelölték meg a kérdőívet kitöltő bírák, hogy alperesként természetes személy vesz részt a kisértékű perben. E körben mind a járási székhelyeken, mind pedig a törvényszék székhelyén működő járásbíróságok vonatkozásában a legalacsonyabb

érték 50% volt, ehhez képest a fővárosi kerületi bíróságok bírái közül ketten is 30%-ban jelölték meg a természetes személy alperesek körét. A legmagasabb arányszámokkal a járási székhelyek járásbíróságai körében találkozhatunk: három bíró is 100%-ban jelölte meg az alperesek természetes személyi minőségét. A legmagasabb értékek vonatkozásában a másik két típusú bíróság sem maradt el: 95-95% szerepelt mind fővárosi kerületi, mind pedig a törvényszék székhelyén működő járásbíróságok esetében.

A fentiek alapján is az empirikus kutatás rámutatott, hogy az alperesi jogállás a gazdasági társaságok esetében ritkán fordul elő: a járási székhelyeken működő járásbíróóságok esetében 14,07%, a törvényszék székhelyén működő járásbíróóság esetében 24%, míg a fővárosi kerületi bíróságok esetében 29,64% arányban, azaz összesítve 20,06%-ban. Az alperesi gazdasági társaság arányának legalacsonyabb értéke a járási székhelyeken működő járásbíróóságok esetében 0%, a fővárosi kerületi bíróságok esetében 2%, míg a törvényszék székhelyén működő járásbíróóságok esetében 3% volt. Ehhez képest a legmagasabb érték mind a járási székhelyeken, mind pedig a törvényszék székhelyén 50% volt és a fővárosi kerületi bíróságok bírái közül ketten is 70%-ban határozták meg ezt az értéket.

Egyéb szervezetek – ugyanúgy, ahogy felperesként – alperesként viszonylag elhanyagolható arányban vesznek részt a kisértékű perekben: a kitöltött kérdőívek tanúsága szerint a fővárosi kerületi bíróságokon 6,43% arányban, míg a járási székhelyeken működő járásbíróóságokon 1,48% arányban és a törvény székhelyén működő járásbíróóságokon 0,28% arányban, azaz összesítve 2,75% arányban. A kitöltött 48 kérdőívből e kérdés kapcsán 36 kérdőív esetében, azaz az esetek $\frac{3}{4}$ -ében 0%-ot találunk, így nem meglepő, hogy az empirikus kutatás elhatárolási szempontját képező bíróságtípusok mindegyikében találkozhatunk ezen értékkel, betöltve ezáltal a legalacsonyabb érték szerepét. Ehhez képest az egyéb szervezetek alperesi pozíciója kapcsán nagyobb különbségek fedezhetők fel: míg a törvényszék székhelyén működő járásbíróóság esetében 2% ez, addig a járási székhelyen működő járásbíróóságok esetében 10% és a fővárosi kerületi bíróságok esetében 40%.

Mindezek alapján könnyen igazolást nyer a kezdeti feltételezésem, hogy a kisértékű perek leggyakrabban, azaz a valóságban általában a közüzemi szolgáltatók és ügyfelek közötti vitákat rejtenek és ennek megfelelően felperesként egy gazdasági társaság áll egy természetes személy alperessel szemben a bíróság előtt.

2.5. A tárgyalás előkészítése

A fizetési meghagyás kézbesítése után előterjesztett ellentmondás nyomán a fizetési meghagyásos eljárás kisértékű perré alakul, ha teljesülnek annak a fentebb taglalt egyéb feltételei, ellenkező esetben a bíróság a fizetési meghagyás elleni ellentmondás nyomán létrejött perben a Pp. Általános részének szabályai szerint jár el.

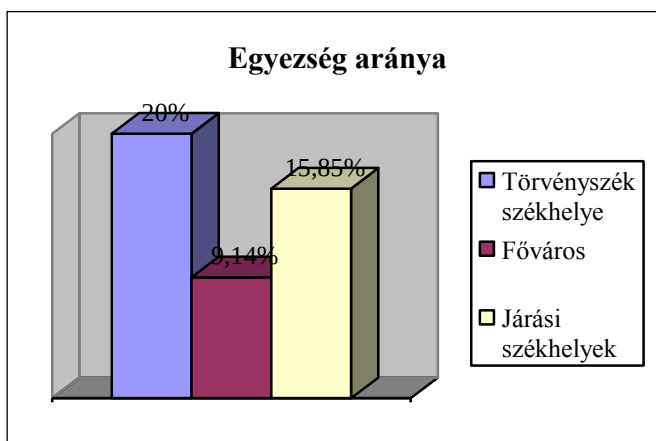
A tárgyalás-előkészítési hatáskörében a bíróság egyebekben a kisértékű perekben is a Pp. Általános részében foglalt szabályok szerint járhat el, ennek keretében – ha szükséges – átteheti az ügyet más bírósághoz, hiánypótlásra hívhatja fel a feleket, valamint az eljárás gyorsabb lefolytatása érdekében további intézkedéseket tehet a tárgyalás előkészítésére. A

bíróságnak ezen, a kisértékű perekben is igénybe vehető további intézkedései a Pp. 124.§ (4) és (6) bekezdései alapján különösen a következők lehetnek: iratok beszerzése más hatóságtól vagy szervezettől, előzetes bizonyítás lefolytatása a Pp. 207-211.§ alapján, ideiglenes intézkedés megtétele a Pp. 156.§ alapján, a felek tárgyaláson kívüli, egymás jelenlétében történő előzetes meghallgatásának elrendelése, a minősítő megkeresése a megismerési engedély beszerzése végett, ha a bíróság észleli, hogy valamelyik beadvány vagy az ahhoz csatolt okirat minősített adatot tartalmaz.

Emellett a jogalkotó a Pp. általános rendelkezéseihez képest rövidebb határidőket irányoz elő a tárgyalás előkészítése kapcsán: az első tárgyalást a jogosult által beadott iratok vagy a közjegyzői aktanyomat beérkezésétől számított 45, kivételes esetekben 60 napon belül meg kell tartani. E határidők mindenképpen a kisértékű perek gyorsabb lefolytatását, az ítélet mielőbbi meghozatalát és ezáltal az ügy gyors lezárását irányozzák elő.

A tárgyalás előkészítése kapcsán a határidők betartása mellett kulcsfontossággal bírhat a bíró abban a vonatkozásban, hogy a tárgyalás megfelelő, csaknem mindenre kiterjedő előkészítése esetén lehetővé válhat, hogy akár már az első tárgyaláson érdemben foglalkozzanak az üggyel, sőt az akár ott a döntésre is megérjen. Erre a kisértékű perekben – bár rövidebb idő áll rendelkezésére – talán nagyobb jogosítvánnyal rendelkezik, hiszen lehetséges, hogy a bíró már a tárgyalás előtt a peres felek véleményét, illetve bizonyítékaikat részletesen megismerje és akár egy előzetes meghallgatás során személyesen tisztázzák az ügy kapcsán felmerülő kérdéseket a bizonyítandó tényekre is kiterjedően. Ez a meglehetősen széleskörű jogosítvány tulajdonképpen a bíró kezébe helyezi a kisértékű perek alakítását, ezáltal pedig a bíró személyi kompetenciájától, jellemétől, adott esetben leterheltségétől függően kisebb-nagyobb mértékű perkoncentráció érhető el. Az aktívabb, a kisértékű pert „jobban a kezében tartó” bíró talán alkalmasabbnak mutatkozik a felek álláspontjainak közelítésére is, elérve ezáltal az egyezséget köztük, mely mindkét fél, de a bíróság szempontjából is számos előnnyel járhat.

A kisértékű perek körében folytatott empirikus kutatásom keretében az egyezség kapcsán is tettem fel kérdést. A kérdőív nyolcadik kérdése ugyanis arra irányult, hogy a kitöltő bíró becsülje meg, hogy az általa tárgyalta kisértékű perek milyen arányban zárulnak egyezséggel.

A nyolcadik kérdés kapcsán kapott válaszok alapján megállapítható, hogy viszonylag szűk körben beszélhetünk egyezséggel záruló kisértékű perekről. A legmagasabb aránnyal e téren a törvényszék székhelyén működő járásbírók büszkélkedhetnek, ahol 20%-ot tesz ki az egyezségek aránya, ennek valamivel több mint $\frac{3}{4}$ -e, 15,85% a járási székhelyeken az egyezségek aránya, míg a fővárosi kerületekben ez az arány „csak” 9,14%. Ezen adatokat összesítve 14,5% arányt kapunk, mely nem feltétlenül tekintendő megfelelő aránynak. Különösen szemet szúr ez az érték akkor, ha alaposabban megvizsgáljuk a bírák által adott válaszokat. Ugyanis mind a fővárosi kerületi bíróságok, mind pedig a törvényszék székhelyén és a járási székhelyen működő járásbírók esetében találkozunk olyan bíróval, aki az általa tárgyalta kisértékű perekben 50%-ban jelölte meg az egyezségek arányát: ez az érték egyébként a legmagasabb magadott érték a kérdés kapcsán. A legalacsonyabb érték a járási székhelyeken működő járásbírók esetében 0%, a törvényszék székhelyén működő bíróság esetében 2%, míg a fővárosi kerületi bíróságok esetében 1%. E kérdésre kapott válaszok némiképp elgondolkodtatók, ugyanis egyértelműen rámutatnak a bírák e téren megjelenő kiemelkedő szerepére, mely azonban már túlmutat az egyedi ügyön, hiszen nyilvánvaló hatással bír a bírák és a bíróságok leterheltsége, valamint az igazságszolgáltatás személyi és anyagi forrásainak megfelelő felhasználása mellett az igazságszolgáltatás megítélésére és az egyes emberek és általában a társadalomnak az igazságszolgáltatásba vetett bizalmára.

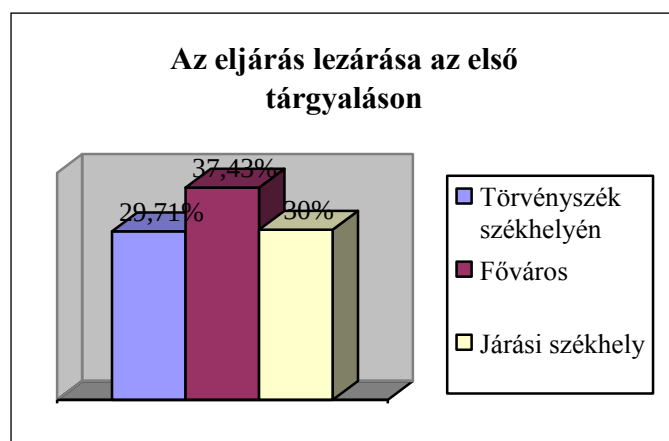
2.6. Tárgyalás a kisértékű perekben

2.6.1. Az első tárgyalási nap

A kisértékű perekben kiemelkedő jelentőséggel bír a tárgyalás az első fokú eljárásban, hiszen az eljárás gyorsaságát nagymértékben elősegítő szóbeliség és a közvetlenség elve a tárgyalás keretében valósul meg. A Pp. ezért az általános, hagyományos eljárás szabályait valamelyest felülírva a kisértékű perek körében az első tárgyalási napnak azt a tárgyalási határnapot tekinti, amelyre az alperes érdemi ellenkérelmének előadása előtt a bíróság a tárgyalást elhalasztotta [Pp. 389. § (1) bek.]. E fogalom-meghatározásból egyértelműen kiderül, hogy a jogalkotó e szabályozás révén az alperes perbeli helyzetén próbál javítani, mikor a perbe bocsátkozásához köti az első tárgyalási napot, ugyanakkor ez eljárás gyorsabb lefolytatását is előíranyozza azon preklúziós szabályok révén, melyek erre a tárgyalásra koncentrálnak a legtöbb perceslelményt (keresetváltoztatás, viszontkereset, beszámítási kifogás, bizonyítási indítvány előterjesztése). Ennek révén nyilvánvaló célja volt a jogalkotónak, hogy az első tárgyaláson, illetve az első tárgyalási napon érdemben tárgyalják a felek közötti jogvitát és lehetőség szerint le is zárják azt.

A kísértékű perek kapcsán folytatott empirikus kutatásom során a bírák részére megküldött kérdőív kilencedik és tizedik kérdése arra irányult, hogy mennyire sikerült e fenti cél elérnie a jogalkotónak, azaz hogy milyen arányban zárulnak le a kísértékű perek az első tárgyaláson, illetve az első tárgyalási napon.

A kérdőív kilencedik kérdésével arra kértem a bírákat, hogy becsüljék meg, hogy az általuk tárgyalta kísértékű perek milyen arányban zárulnak le az első tárgyaláson.

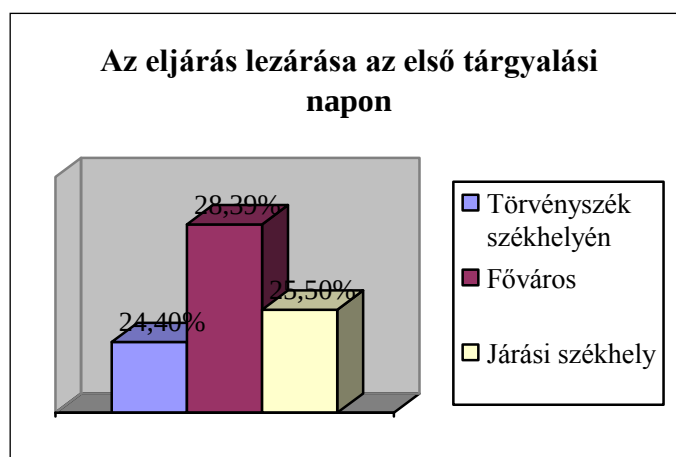

A kérdőívet kitöltő bírák szerint összességében átlagosan az ügyek mintegy egyharmadában, azaz 32,13%-ban zárulnak le a kísértékű perek az első tárgyaláson. Ez az arány a fővárosi kerületi bíróságokon 37,43%, ahol meglehetősen nagy különbségekkel találkozhatunk, hiszen egyes bírák előtt az ügyek 1%-ában, míg más bírák

esetében az ügyek 95%-ában zárulnak le a kísértékű perek az első tárgyaláson. A járási székhelyeken működő járásbíróságokon 30%-os aránnyal bírnak az első tárgyaláson lezáruló kísértékű perek: e helyeken is nagy különbségek fedezhetők fel a bírák válaszai között, hiszen van olyan bíró, aki 0%-os, és van olyan bíró, aki 80%-os befejezési rátát tüntetett fel az általa kitöltött kérdőíven. A törvényszék székhelyén működő járásbíróságok esetében nem találkozhatunk ilyen széles spektrumú értékekkel, hiszen a legalacsonyabb érték 15%, míg a legmagasabb érték 50%, az átlagos befejezési ráta pedig 29,71%.

Az empirikus kutatás keretében kiküldött kérdőívek tizedik kérdése a kísértékű pereknek a Pp. 389.§ (1) bekezdése által meghonosított első tárgyalási napon történő lezárulásának arányára irányult.

A tizedik kérdésre sok esetben a kilencedik kérdésre azonos adatokat tüntettek fel a bírák, azonban az eltérő válaszok összességében csökkentették az egyes átlagokat a tizedik kérdés kapcsán. Így a kitöltött kérdőívek arról tanúskodnak, hogy összességében az ügyek 26,26%-a zárul le az első

tárgyalási napon, ez az érték a járási székhelyeken működő járásbíróságok esetében 25,5%, a

törvényszék székhelyén működő járásbíróóságok esetében 24,4% és a fővárosi kerületi bíróságok esetében 28,39%. Ha az egyes bírúk által a kérdés kapcsán megjelölt értékek szórását vizsgáljuk, a kilencedik kérdéssel megegyező módon nagy különbségekkel találkozhatunk. A legmagasabb arányt 80% jelenti mind a járási székhelyeken működő járásbíróóságok, mind pedig a fővárosi kerületi bíróságok esetében, míg a törvényszék székhelyén működő járásbíróóságok körében legmagasabb érték 50% volt. Ehhez képest a legalacsonyabb értékek egészen minimális lezárási arányt mutatnak: a fővárosban és a törvényszék székhelyén 2%-ot és a járási székhelyeken pedig 0%-ot.

A kilencedik, illetve a tizedik kérdés kapcsán adott válaszok ismét gondolkodásra ösztönöznek. Egyrészt azért, hogy miért találkozhatunk a tizedik kérdésre adott válaszok körében összességében alacsonyabb értékekkel, másrészt pedig azért, hogy mi lehet az egyes bíróságok vonatkozásában megjelenő gyakran 80-90%-nyi különbségek oka.

A kilencedik és tizedik kérdések kapcsán adott válaszok körében megjelenő különbség számomra meglepetéssel szolgált, ugyanis előzetes várakozásaim szerint éppen ellentétes eredményre kellett volna jutnom. Ha ugyanis el kell határolni egymástól az első tárgyalás és az első tárgyalási nap kategóriáit, egyértelműnek tűnik, hogy a perkoncentráció sokkal nagyobb mértékben az első tárgyalási napra összpontosul, azaz adott esetben az ügyben tartott második vagy harmadik tárgyalás lesz az, mely eleget tesz a Pp. 389.§ (1) bekezdésében rögzített feltételeknek. Ilyen értelemben tehát az első tárgyalási napon nyílik lehetőség arra, hogy a bíróság és a felek is elvileg teljes körűen megismerjék egymás állításait és bizonyítékait, lehetővé téve talán egyúttal a bíró részére az érdemi döntést, illetve a felek részére az egyezségkötési hajlandóság növekedését. Ez pedig egyértelműen az első tárgyalási napon történt befejezés magasabb arányára engedne következtetni. Ennek ellenére vajon miért zárulnak le az első tárgyalási napon a kisértékű perek nagyobb arányban? E kérdésre egyrészt a felek közreműködő magatartása adhat választ. Ha ugyanis az alperes az első tárgyaláson elismeri a felperes követelését vagy a felek hajlandóak egyezséget kötni, akkor lehetséges az első tárgyaláson lezárni az ügyet, hiszen ennek hiányában a kétoldalú meghallgatás elvéből következően nem lenne lehetséges a kisértékű per lezárása. A másik, talán gyakorlatiasabb válasz a fenti kérdésre abban rejlődhet, hogy a bírúk előtt nem különül el, illetve nem kezelik külön kategóriákként az első tárgyalást és az első tárgyalási napot: azok a gyakorlatban nyilvánvalóan igen gyakran egybeesnek. A harmadik választ a fenti kérdésre a kisértékű perek megfelelő, csaknem mindenre kiterjedő bírói előkészítése adhatja. Ennek megvalósulása kívánatos lenne és a perkoncentráció megfelelő szintjét biztosítva alkalmas lehet arra, hogy előmozdítsa a kisértékű perek gyors lezárását. Hogy a feltett kérdésre adott három válasz

közül vajon melyik áll legközelebb a valósághoz, nehéz megítélni. Talán a helyes válasz az, hogy mindhárom bizonyos mértékben érvényesül és a keverékük képes elérni a bírák által adott válaszok nyomán létrejövő eredményeket.

A másik elgondolkodtató körülmény a kérdőív kilencedik és tizedik kérdésére adott válaszok kapcsán az egyes bírák válaszai közötti gyakran 80-90%-os eltérések. Ennek okát egyértelműen a bírának az eljárásban betöltött szerepében kell keresni. Ha ugyanis a bírák aktív szerepet töltenek be, azaz „menedzselik az ügyet”, így élnek a perkoncentráció és a preklúziós szabályok által kínált minden lehetőséggel, illetve a tárgyalás előkészítése során minden lehetséges és célszerű intézkedést megtesznek, szinte lehetetlennek tűnik, hogy 0% vagy ahhoz közeli arányt mutassanak fel a kísértékű perek első tárgyaláson vagy első tárgyalási napon történő lezárása kapcsán.

2.6.2. A tárgyalás elmulasztásának következményei

A tárgyalás elmulasztása a kísértékű perekben – némi eltéréstől eltekintve – a Pp. Általános részében rögzített szabályok szerinti következményekkel jár. Így a Pp. 390.§ (1) bekezdése nem zárja ki a bírósági meghagyás kibocsátását sem, ha azonban a fizetési meghagyással szemben előterjesztett ellentmondás érdemi ellenkérelmet (védekezést) is tartalmazott, a fizetési meghagyás ellen benyújtott ellentmondás alapján kitűzött tárgyalás elmulasztása esetén kizárt a kísértékű perben a bírósági meghagyás kibocsátása.⁴⁶¹

A folytatólagos tárgyalások elmulasztása nem gátolja az ügy elbírálását.⁴⁶² A jogalkotó a kísértékű perek szabályainak megalkotásakor ezért úgy rendelkezett, hogy a folytatólagos tárgyalás elmulasztása esetén a bíróság az ügy érdemében a rendelkezésre álló adatok alapján dönt és csak kivételes esetben halaszthatja el a tárgyalást. [390.§ (2) bek.] A jogalkotó ezen rendelkezése mindenképpen üdvözlendő, hiszen noha a bírák szabad mérlegelési jogkörének növelése által méginkább lehetővé válik az eljárás gyors lezárása, ugyanakkor szem előtt tartja a felek érdekeit és az ügy megfelelő alapossággal való megismerésének célját is.

Abban az esetben, ha a felek közül bármelyik tárgyaláson egyik fél sem jelenik meg, vagy a megjelent fél az ügy tárgyalását nem kívánja, illetőleg nyilatkozatot egyáltalában nem tesz, és a távollevő felperes megelőzőleg egyik esetben sem kérte, hogy a bíróság a tárgyalást távollétében is tartsa meg, a bíróság súlyosabb szankciót alkalmaz a felekkel szemben, mint az általános szabályok szerint. Ez esetben ugyanis a Pp. 137.§ (1) bekezdésében rögzített

⁴⁶¹ 2/2009. Polgári jogegységi határozat a Legfelsőbb Bíróság PK 172. kollégiumi állásfoglalása felülvizsgálatáról.

⁴⁶² Kengyel (2012) i. m. 527.

szünetelés helyett a bíróságnak meg kell szüntetnie a felek között folyó kisértékű pert. [390.§ (3) bek.] Ezen szigorúbb szabályozás indoka nyilvánvalóan a kisértékű perek lényegi elemét, a gyors eljárást hivatott szolgálni, hiszen a felek jelenléte a tárgyaláson ehhez nélkülözhetetlen.

2.6.3. A folytatólagos tárgyalás

A jogalkotó a kisértékű perek elbírálását illetően a jogalkalmazók kezébe adott szinte minden lehetséges eszközt, hogy a felek közötti jogvitát egy tárgyaláson, azaz a kisértékű perekben oly fontos szerepet betöltő az első tárgyalási napon eldöntse.⁴⁶³ Ez a cél azonban nem minden esetben valósítható meg. Ezért a jogalkotó – az igényérvényesítés gyorsítása érdekében – rendelkezett a kisértékű perekben tartott folytatólagos tárgyalásról. Azt ugyanis úgy kell kitűzni, hogy az általános szabályokban rögzített négy hónap [142. § (2) bek.] helyett jelentősen rövidebb időn belül, az elhalasztott tárgyalás napját követően legkésőbb harminc napon belül megtartható legyen. [391. §] A folytatólagos tárgyalás időpontjának meghatározására az ügy körülményeinek⁴⁶⁴ figyelembevételével kell, hogy sor kerüljön, azaz kevésbé függhet a bíróság mérlegelésétől, s az objektív okok fennállását leszámítva kötelező a 30 napos határidő betartása.⁴⁶⁵ Természetesen e lerövidített két tárgyalás között eltelhető időtartamba a törvénykezési szünet ideje nem számít bele. [104/A. § (1) bek.] A jogalkalmazás részéről okkal vetődik fel a kérdés, hogy vajon a polgári igazságszolgáltatás mindenki által ismert leterheltsége mellett betartható lesz-e e viszonylag szoros határidő.⁴⁶⁶ Amennyiben ugyanis a bíróság megsérti a perhatékonyság elvét, azaz az eljárás ésszerű időn belül való befejezéshez való jogot, a Pp. 2. § (3) bekezdése alapján a fél – az alapvető jogait ért sérelemre hivatkozással – méltányos elégtételt biztosító kártérítésre tarthat igényt, feltéve, hogy a sérelem a jogorvoslati eljárásban nem orvosolható. Ezen kártérítési ügyben azonban a bíróság mulasztását „objektív” okok alapján ítélik meg, azaz kártérítéssel tartozik a bíróság, ha a törvényben előírt határidőket nem tartja be, és ezzel okozza az ügy elhúzódását. Ennek megfelelően tehát a kisértékű perek szabályai között rögzített viszonylag szoros határidők tartása a leterheltségétől függetlenül minden eljáró bíró elemi kötelessége, hiszen az eldöntendő ügyek nagy száma nem mentesít, jogállami keretek között nem is mentesíthet a

⁴⁶³ Vö. Indokolás a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2008. évi XXX. Törvényhez. Általános indokolás 1. pont, illetve Részletes indokolás 49.§ 4-5. pont, Kaszainé i. m. 218/6.

⁴⁶⁴ Pl. szakértői vélemény elkészítésének határideje.

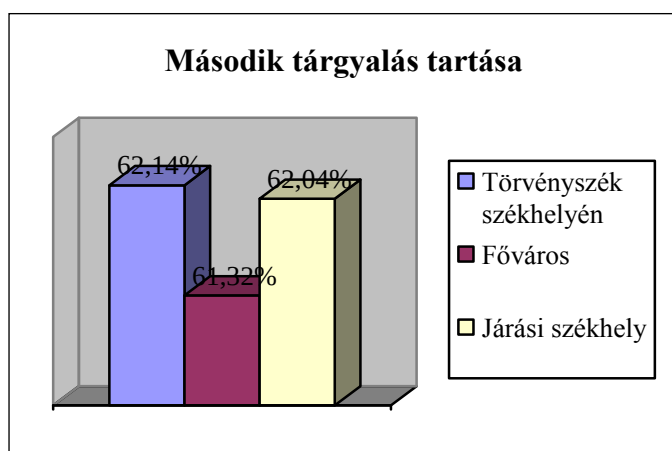
⁴⁶⁵ Vö. Kaszainé i. m. 218/6., Dr. T. Nagy Erzsébet: A Polgári perrendtartási törvény változásai. Ügyvédek Lapja, 2009/1. 20.

⁴⁶⁶ T. Nagy i. m. 20.

törvényi határidők betartásának kötelezettsége alól.⁴⁶⁷ Félő azonban, hogy éppen e leterheltség és a szoros eljárási határidők együttes fennállása okán számos esetben a kisértékű perek el fognak húzódni, ami éppen az életre hívásuk által elérni kívánt hatékonyságot, azaz a polgári perek egyszerűsítésének és gyorsításának magasztos célját kockáztatja, emellett pedig alapja lehet egy újabb pernek, az elhúzódás miatti kártérítési pernek.

Empirikus kutatásom keretében a folytatólagos tárgyalások arányát is vizsgáltam, így a kérdőíven szereplő tizenegyedik és a tizenkettedik kérdés erre irányult.

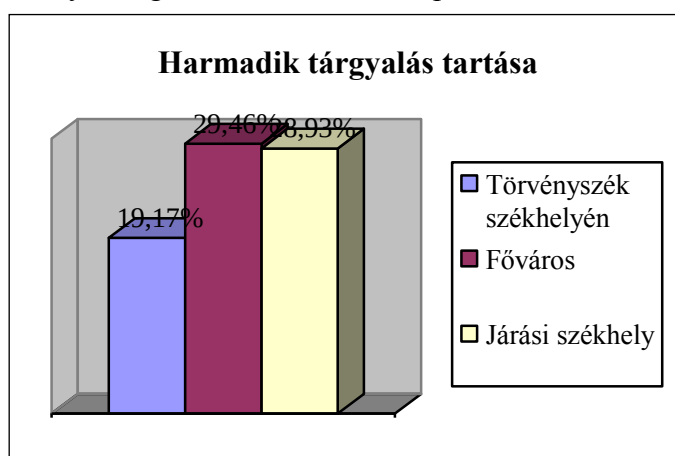
A tizenegyedik kérdésben arra kértem a kérdőívet kitöltő bírót, hogy becsülje meg, hogy az általa tárgyalta ügyekben milyen arányban tartanak második tárgyalást.

A kisértékű perekben az empirikus kutatás eredménye alapján igen gyakran tartanak második alkalommal tárgyalást. Így a törvényszék székhelyén található járásbíróóságokon az ügyek 62,14%-ában, a járási székhelyeken működő járásbíróóságokon az ügyek 62,04%-ában és a fővárosi kerületi bíróságokon az ügyek 61,32%-

ában. A kérdőívet kitöltő bírák által adott válaszokat összesítve 61,84%-os arányt kaphatunk a kisértékű perekben tartott második tárgyalás tartása kapcsán. A törvényszék székhelyén működő járásbíróóságok körében a legmagasabb érték 75% és a legalacsonyabb 50%, ennél nagyobb szórással találkozhatunk a járási székhelyeken működő járásbíróóságok esetében, ahol a legmagasabb érték 99% és a legalacsonyabb érték 11%. A fővárosi kerületi bíróságok esetében a második tárgyalás tartásának aránya még ennél is szélesebb spektrumot ölel át: a legmagasabb érték 97%, míg a legalacsonyabb érték 4%.

Az empirikus kutatás kérdőívének tizenkettedik kérdése szintén a folytatólagos tárgyalás tartását feszegette, annak megbecslését kértem ugyanis a kitöltő bíráktól, hogy az általuk tárgyalta kisértékű perekben

⁴⁶⁷ T. Nagy i. m. 20.

milyen arányban kerül sor harmadik tárgyalás tartására.

Harmadik tárgyalást már a kisértékű perek alig több mint egynegyedében, összességében 27,84%-ban tartanak. Ez az arány a Főváros kerületi bíróságai és a járási székhelyek járásbíróságai esetében egymáshoz igen közel áll, hiszen míg az előbbiek esetében 29,46%, az utóbbiak esetében 28,93%. Ezen értékhez képest viszonylag számottevő csökkenést könyvelhetünk el a törvényszék székhelyén működő járásbíróságok esetében, ahol a kérdőívek azt tanúsítják, hogy a kisértékű pereknek csupán 19,17%-ában tartanak harmadik tárgyalást. A legalacsonyabb és legmagasabb értékek e fenti arányokhoz igazodnak, így fővárosi kerületi bíróságokon 0,5% és 65% közötti értékekkel szolgáltak a bírák, a járási székhelyeken működő járásbíróságok esetében 2% és 50% közötti értékek kerültek megjelölésre és a törvényszék székhelyén működő járásbíróságok körében a legalacsonyabb érték 0% volt, míg a legmagasabb 30%.

A fenti, az első, második és harmadik tárgyalás tartása kapcsán szolgáltatott adatok jól mutatják, hogy a kisértékű perek rendszerint az első két tárgyaláson lezárulnak és csak viszonylag szűk körben kerül sor harmadik, illetve további tárgyalásra. Ezáltal megvalósulni látszik azon jogalkotói cél, hogy ezen pereket lehetőség szerint egy tárgyaláson bírálják el és zárják le, hiszen ha számításba vesszük az első tárgyalási nap kategóriáját, feltehetőleg gyakran fordul elő, hogy az ügyben tartott második tárgyalás minősül az első tárgyalási napnak, így viszont a statisztikai adatok alapján leszögezhető, hogy a kisértékű perek mintegy háromnegyede esetében lezárulnak az első tárgyaláson, illetve az első tárgyalási napon, azaz a bírák megfelelően élnek eljárási jogosítványaikkal és ezáltal eleget tesznek a jogalkotói követelményeknek.

2.7. Keresetváltoztatás – viszontkereset – beszámítási kifogás

A Pp. Általános részében található szabályok a keresetváltoztatás, a viszontkereset, valamint a beszámítási kifogás előterjeszthetőségére vonatkozóan bizonyos szempontból az eljárás gyorsítása és egyszerűsítése ellen hatnak, ezért a jogalkotó a Pp. 391/A-391/C.§ szakaszokban a kisértékű perekben korlátozta az előterjesztés szabadságát. Ezt főként az ellenfél (keresetváltoztatás esetében az alperes, viszontkereset és beszámítási kifogás esetében pedig a felperes) hozzájárulásának megkövetelésével kívánta elérni, emellett csak meghatározott objektív okok fennállása esetén van lehetőség az előterjesztésre. Ezen objektív okok kapcsán megállapítható, hogy a jogalkotó olyan körülmények, feltételek teljesülése esetén engedi meghosszabbítani az előterjesztésre nyitva álló határidőt, mikor a bíróság a bizonyosság viszonylag magas fokán állhat a jogalapot illetően: ehhez vagy az ellenfél elismerését vagy

közzokiratot, illetőleg teljes bizonyító erejű magánokiratot kíván meg a követelés fennálltáról. Az okok egy része pedig a méltányosság elvének érvényesülését tükrözi. Nem lenne ugyanis méltányos, ha a bíróság kizárná az előterjeszthetőséget azokban az esetekben, mikor a fél az adott követelés érvényesíthetőségének lehetőségét csak később, az első tárgyalás után szerzi meg, akár annak későbbi lejártá, akár a későbbi tudomásszerzés okán. Bár a jogalkotó ezt *expressis verbis* nem rögzíti, nyilvánvaló, hogy ezen esetekben az előterjesztő félnek az előterjesztéssel egyidejűleg igazolnia kell a követelés első tárgyalás után való esedékessé válását, illetőleg a későbbi tudomásszerzést, azaz a Pp. által említett valószínűsítésnek magas fokúnak kell lennie. Az első tárgyalás utáni előterjeszthetőség utolsó esetének, azaz az eljáró bíróság kivételes engedélye alapján történő benyújtás esetének rögzítését e körben is főként a méltányosság, valamint a rendelkezési elv érvényesülésének biztosítása indokolhatta, melynek kétségtelenül mindkét fél vonatkozásában fenn kell állnia, feltehetőleg ezért rögzítette a jogalkotó, hogy az ilyen módon tett előterjesztéseket az ellenféllel a folytatólagos tárgyalást megelőző 8. napig kézbesítés útján közölni kell. Így 8 napos tárgyalási időköz áll fenn, mely feltehetőleg elengedő időt jelent a védekezéshez az ellenfél számára.

E szabályozás célja talán az egyik legszemléletesebb rendelkezése a kisértékű perekről szóló fejezetnek, mely a per elhúzódását, elhúzását próbálja meggátolni, vagyis a célszerűség, a perhatékonyság és különösen a gazdaságosság elve ellen hat. E körben a bírák alapvetően kevés mozgástérrel bírnak: a jogszabályok viszonylag széles körben rögzítik az előterjesztés lehetőségét és feltételeit és a bírák számára csak kivételes esetekben engedik át e kérdés megítélését. Ugyanakkor a kivételes eset kategóriája nem kerül pontosabban meghatározásra, mely révén mégiscsak egy „kiskapu” nyílt a bírák számára, hogy adott esetben hozzájáruljanak a kisértékű perek elhúzásához. Csak remélhető, hogy a bírák e lehetőséget valóban kivételes esetekre tartják fenn és nem nyitnak utat minden kérelemnek.

2.8. Bizonyítás a kisértékű perekben

A bizonyítás a polgári perek egyik kulcsfontosságú jogintézménye, mely szinte minden egyéb eljárási cselekményre és ezáltal az eljárás alakulására is kihatással van. Ennek okán a kisértékű perekben talán még nagyobb jelentőséggel bír, mint egyébként, ezért e perek körében az eljárás gyors lefolytatása érdekében a jogalkotó a bizonyítási indítványok előterjesztését is az első tárgyalási napra koncentrálja. Az eljárási jogok garanciális biztosítását tükrözik az első tárgyalás után előterjeszthető bizonyítási indítványok hivatkozási

okai, ugyanis azok a per menetében, az első tárgyalás után bekövetkező eseményekhez⁴⁶⁸ igazodnak. Egyebekben a bizonyítási indítvány előterjeszthetőségére vonatkozó szabályok a kisértékű perekben számos egyezőséget mutatnak a keresetváltoztatás, a viszontkereset, valamint a beszámítási kifogás előterjeszthetőségére vonatkozó szabályozással: ennek oka nyilvánvaló, hiszen minden preklúziós szabállyal a kisértékű perek gyorsítását, hatékonyabbá tételét kívánta elérni a jogalkotó. A gyakorlat körében ez azonban értelemszerűen vegyes érzelmeket váltott ki: a felek és ügyvédjeik körében a pernyertesség, illetve a pervesztesség sejthetőségének megfelelően, míg a bírák körében a kisértékű perekkel szemben felhozott leggyakoribb kritika éppen a bizonyítást illeti.

Az empirikus kutatásom keretében a bírák részére megküldött kérdőív utolsó kérdése a bírának a kisértékű perek hatályos szabályozásával való elégedettségét, illetve ennek okát vizsgálta. E körben az elégedetlenségüknek hangot adók bírák zöme a bizonyítással kapcsolatos okokra hivatkozott. Különösen a bizonyítékok előterjesztésének, előterjeszthetőségének és ezáltal a tényállás megfelelő felderíthetőségének kérdését kifogásolták. E kritikák valóban helytállóknak tekinthetők, ha a „hagyományos”, a Pp. Általános részét uraló permodellt vesszük alapul. A kisértékű perek körében azonban a jogalkotói szándék a felek magatartásának megváltoztatására is irányult: a hatályos szabályokból ugyanis egyértelműen kitűnik, hogy a jogalkotó aktív, a „saját ügyüket menedzselő”, a jogvita eldöntését előmozdító és ennek érdekében a bíróval messzemenően együttműködő feleket feltételez. Az effajta magatartásnak nem eleget tevő feleket pedig a preklúziós szabályok által rögzített következményekkel sújtja. Emellett az egész Pp-t átható tárgyalási és rendelkezési elvből következően a tényállás felderítése kapcsán elsősorban a felek bírnak kötelezettségekkel, azaz a tényállás felderítése csak annyiban feladata az eljáró bírónak, amennyiben ennek feltételeit, illetve lehetőségeit a felek biztosítják számára. Ezen megközelítésben és a jogalkotói szándék szem előtt tartásával leszögezhető, hogy a kisértékű perek hatályos, a bizonyításra vonatkozó szabályai megfelelőek.

2.9. Határozatok a kisértékű perekben

Az eljáró bíróság a per érdemében a kisértékű perekben ítélettel dönt,⁴⁶⁹ mely tartalmilag lényegében megegyezik az általános szabályok szerint lefolytatott eljárásokban hozott ítélettel. A jogalkotó azonban az ítélet további kötelező tartalmi elemeként rögzítette, hogy

⁴⁶⁸ Pl. keresetváltoztatás, viszontkereset, illetőleg beszámítási kifogás előterjesztése, mely szintén csak meghatározott feltételek teljesülése mellett lehetséges.

⁴⁶⁹ Vö. Pp. 387.§ (1) bek., illetve 212.§ (1) bek.

rendelkező részét követően, azaz a perorvoslati záradékban a feleket tájékoztatni kell a kísértékű perekben benyújtható fellebbezés kötelező tartalmi elemeiről, valamint az ezek hiányából adódó jogkövetkezményekről is. [391/D. §] Ennek megfelelően a feleket tehát tájékoztatni kell arról, hogy fellebbezést csak lényeges eljárási szabály megsértésére vagy az érdemi elbírálás alapjául szolgáló jogszabály téves alkalmazására hivatkozással lehetséges benyújtani, s ezt pontosan meg kell jelölnie fellebbezésében a félnek, ellenkező esetben ugyanis a másodfokú bíróság a Pp. 393. § (1) bekezdése alapján hivatalból elutasítja a fellebbezést. Ezen szigorú szabályozás alól – a perbeli esélyegyenlőség elvén – egyetlen kivétel érvényesül: nem szükséges ugyanis a fellebbező félnek pontosan megjelölnie a megsértett jogszabályhelyet, elég, ha rögzíti fellebbezésében az elsőfokú ítélet meghozatala előtti eljárás jogszabálysértőnek vélt mozzanatát és azt, hogy véleménye szerint az ítélet mely jogát vagy jogos érdekét sérti.⁴⁷⁰ [393. § (1) bek]

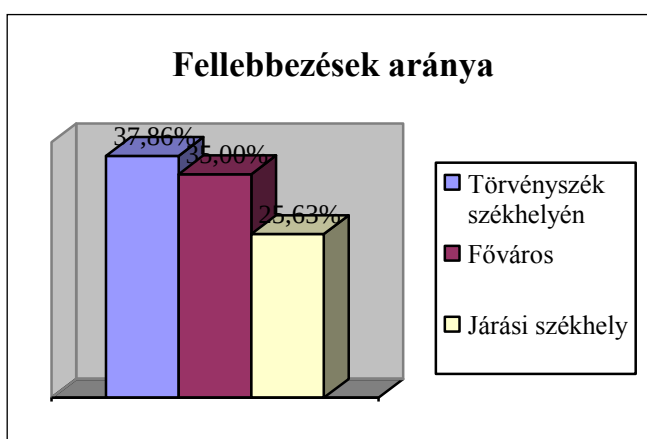
A Pp. 387.§ (1) bekezdésének megfelelően – szabályozás hiányában – az általános szabályok szerint a bíróság a kísértékű per érdemén kívül, a per során felmerült minden más kérdésben – ideértve a per megszüntetését is – végzéssel fog határozni. [212. § (1) bek.] A kísértékű perben hozott végzések ellen a perorvoslati lehetőségek is ugyanabban a körben és ugyanazon szabályok szerint állnak rendelkezésre, mint a nem kísértékű perekben. Így az ítéletek elleni fellebbezés kötelező tartalmi elemeként rögzített hivatkozásokat sem kell feltüntetni a kísértékű perekben hozott végzések elleni fellebbezésekben. [394/A. §]

2.10. Perorvoslatok a kísértékű perben

2.10.1. Fellebbezés

A kísértékű perek körében folytatott empirikus kutatásom keretében összeállított kérdőív tizenharmadik és tizennegyedik kérdése az ilyen ügyekben előterjesztett fellebbezéseket vizsgálja. A tizenharmadik kérdéssel arra kértem a kísértékű pereket tárgyaló bírákat, hogy becsüljék meg, hogy az általuk tárgyalt kísértékű perekben milyen arányban fellebbezik meg a felek az ítéletet.

A fellebbezések arányát illetően a

⁴⁷⁰ BH 2000. 357.

kitöltött kérdőívekben szereplő értékeket összesítve 30,15%-os átlag mutatkozott: ez az érték a törvényszékek székhelyén működő járásbírók esetében 37,86%, a fővárosi kerületi bíróságok esetében 35%, míg a járási székhelyeken található járásbírók esetében 25,63% volt. Az egyes becsléseket megvizsgálva arra jutottam, hogy az elhatárolás alapját képező egyes bírósági típusok esetében a legmagasabb becslött érték 80%. Ezen értékhez képest nagy szórást mutatnak a legalacsonyabb becslött értékek, hiszen a járási székhelyeken működő járásbírók esetében ez 2%, a törvényszék székhelyén működő járásbírók esetében 15% és a fővárosi kerületi bíróságok esetében 10%.

Noha az összesített átlagok reálisnak és ezáltal tulajdonképpen elfogadhatónak tekinthetők, az egyes szélsőséges értékek elgondolkodtatók, ugyanis mind a 80%-os, mind pedig a 2%-os fellebbezési arány valamiféle problémára utalhat. A túl magas értékek az első fokon eljáró bírónak a felek szemszögéből nézve nem teljesen megfelelő eljárására, adott esetben a túl feszes ütemű pervezetésére, a preklúziós szabályok pontos alkalmazására utalnak, illetőleg effajta eredménnyel járhatnak az első fokon tömegesen hozott, az anyagi jogi értelemben hibás döntések is. Ezzel szemben a túl alacsony értékek azt sugallják, hogy az első fokon eljáró bíró mindkét fél „minden eljárési igényét kielégítette”, azaz a jogvitájukat véleményük szerint a bíróság megfelelő eljárás keretében döntötte el és nem érzi egyikük sem, így a pervesztes fél sem azt, hogy a bíróság ne vizsgált volna meg minden, a vita kapcsán releváns körülményt és ne biztosított volna mindegyiküknek megfelelő lehetőséget az álláspontjuk ismertetésére és megvédésére. Ez azonban nyilvánvalóan a perkoncentráció és a kisértékű perek kapcsán kitűzött jogalkotói célok ellen hat, ugyanis e körben a jogalkotó, a bíróság és a felek érdekei nagyon is elkülönülnek egymástól. Az alacsony értékekre magyarázatul szolgálhat még, ha a kisértékű per egyezséggel zárul, hiszen ebben az esetben elvileg mindkét elégedett lesz a per eredményével és nem élnek a fellebbezési jogukkal. Ezen összefüggés tisztázása érdekében megvizsgáltam tehát minden 10% alatti fellebbezési arányt mutató kérdőívet és összevettem a nyolcadik, az egyezséggel történő lezárásra irányuló és a tizenharmadik, a fellebbezési arányra irányuló kérdéseket. Ennek kapcsán nem találtam összefüggést: az alacsony fellebbezési arányt becslő bírák rendszerint a kisértékű perek egyezséggel történő lezárásának arányát is 10% alatti értékben jelölték meg. Így a szélsőértékek mögött rejlő okok továbbra is tisztázatlanok maradtak.

A Pp. kisértékű perekre vonatkozó fejezetében külön alcím alatt tárgyalja az ilyen perekben benyújtható fellebbezés megengedettségét, illetve szabályait. Eszerint a kisértékű perben két okra hivatkozással lehet fellebbezést benyújtani: az elsőfokú eljárás szabályainak lényeges megsértésére vagy az ügy érdemi elbírálásának alapjául szolgáló jogszabály téves

alkalmazására kell fellebbezésében az általános szabályok szerint fellebbezésre jogosultaknak [233.§ (1) bek.] hivatkozniuk. [392.§ (1) bek.] A jogalkotó ennek kapcsán azonban nyitva hagyta annak kérdését, hogy pontosan mi minősül az elsőfokú eljárás szabályainak lényeges megsértésének. A Pp. 392.§ (2) bekezdése a lényeges eljárási szabálysértésre vonatkozóan leszögezi, hogy ilyennek minősül minden olyan jogszabálysértés, amelynek az ügy érdemi elbírálására kihatása volt, azonban ezt nem részletezi tovább. Ennek kapcsán érdemes visszautalni a Pp. 252.§ (2) bekezdésére, mely a nem kis értékű perekben benyújtott fellebbezés és az az alapján lefolytatott másodfokú eljárás esetében használja a „lényeges eljárási szabálysértés” megjelölést. A jogalkotó azonban nyitva hagyta annak kérdését, hogy mi minősül ilyen eljárási szabálysértésnek, ezért e fogalom kimunkálása a bíróságok feladata (volt). Elmondható, hogy a bírói gyakorlat viszonylag következetes volt ennek kapcsán, így e fogalom viszonylag jól megragadható a bírósági határozatok⁴⁷¹ tükrében, ezért messze nem tartom biztosnak, hogy elvetendő lenne ezen, a bírói gyakorlat nyomán kialakult fogalom átvétele a kisértékű perekben. Ezt azonban a jogalkotó a kisértékű perek kategóriáját (újra) meghonosító törvény indokolásában kizárta, mikor rögzítette, hogy a Pp. 252.§ (2) bekezdése szerinti lényeges eljárási szabálysértés esetei nem feltétlenül esnek egybe azokkal az eljárási szabálysértésekkel, amelyek az ügy érdemi elbírálására is kihatással vannak.⁴⁷² Így tehát annak kimunkálása, hogy pontosan melyek lesznek a kisértékű perekben az olyan lényeges eljárási szabálysértések, melyek az ügy érdemi elbírálására kihatással vannak, szintén a bírákra vár, akik azonban feltehetőleg ebben az esetben is élni fognak az analógia intézményével és a nem kisértékű perek fellebbezési szabályai kapcsán kialakított fogalom mintájára fogják tartalommal kitölteni a kisértékű perek lényeges eljárási szabálysértési kategóriáját.

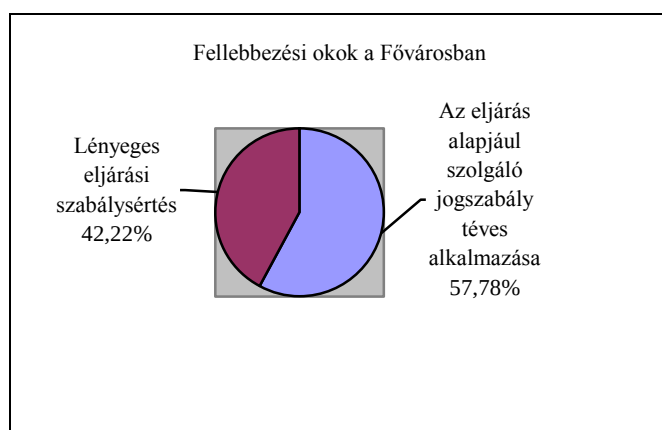
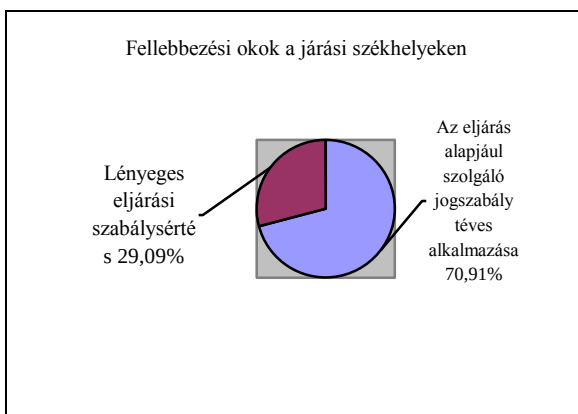
A kisértékű perekben benyújtható fellebbezés második hivatkozási oka, azaz az ügy érdemi elbírálásának alapjául szolgáló jogszabály téves alkalmazása a fentiek alapján is az anyagi jogszabályok megsértését kell, hogy jelentse, azaz az anyagi jogi norma tartalmával ellentétes, helytelen jogalkalmazást.⁴⁷³

Empirikus kutatásom a fellebbezési okok gyakoriságára is kiterjedt, így a kiküldött kérdőív tizennegyedik kérdésében annak megbecslésére kértem a bírákat, hogy az általuk tárgyalt kisértékű perekben melyik fellebbezési okra milyen arányban hivatkoznak a felek.

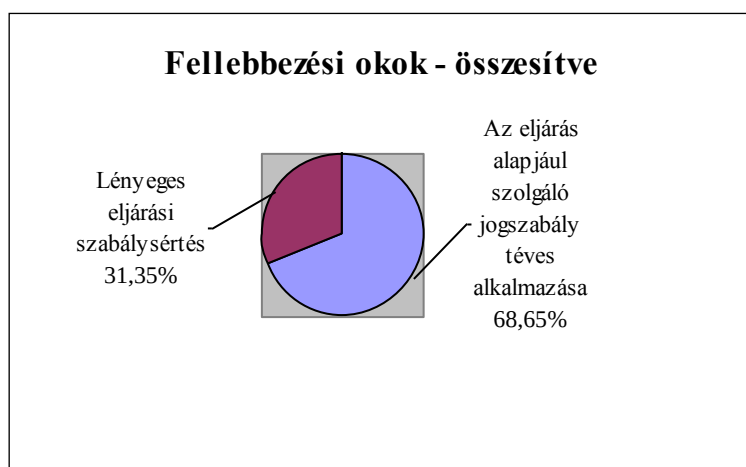
⁴⁷¹ Lsd. BH1991.194, BH1992.128, BH1993.757, BH1994.689, BH1995.36, BH1995.38, BH1995.223, BH1996.217, BH1998.192, BH1999.132.

⁴⁷² Indokolás a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2008. évi XXX. Törvényhez. Általános indokolás 1. pont, illetve Részletes indokolás 49.§ 1. pont.

⁴⁷³ Indokolás a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2008. évi XXX. Törvényhez. Általános indokolás 1. pont, illetve Részletes indokolás 49.§ 1. pont.

A fenti diagramok már első ránézésre is jól láttatják, hogy az eljárás alapjául szolgáló jogszabály téves alkalmazására gyakrabban hivatkoznak a fellebbező felek a kisértékű perekben: ez az adatok összesítése után több mint kétharmados nagyságot mutat: a kisértékű perek 68,65%-ában hivatkoznak az eljárás alapjául szolgáló jogszabály téves alkalmazására, míg 31,35%-ában lényeges eljárási szabálysértésre. A törvényszékek székhelyén működő járásbíróóságok esetében a felek 50% és 95% közötti arányban, átlagosan 76,67%-ban hivatkoznak fellebbezésükben az eljárás alapjául szolgáló jogszabály téves alkalmazására, míg 5% és 50% közötti arányban, átlagosan 23,33%-ban lényeges eljárási szabálysértésre. Ehhez viszonylag közel álló értékekkel találkozhatunk a járási székhelyeken működő járásbíróóságok esetében: 40% és 100% között, átlagosan 70,91%-ban hivatkoznak anyagi jogszabálysértésre, míg 0% és 60% közötti arányban, átlagosan 29,09%-ban lényeges eljárási szabálysértésre. E két

bíróági adatoktól viszonylag különböző, ugyanakkor a fellebbezési okok kiegyenlítettebb hivatkozását figyelhetjük meg a fővárosi kerületek bíróságai esetében, ahol a kérdőívet kitöltő bírák tanúsága szerint az eljárás alapjául szolgáló jogszabály téves alkalmazására 5% és 95% közötti arányban, átlagosan 57,78%-ban hivatkoznak, míg a lényeges eljárási szabálysértés szintén 5% és 95% között, átlagosan 42,22% arányban kerül megjelölésre fellebbezési okként.

Ezen fenti értékek kapcsán elmondhatom, hogy az anyagi jogszabályra való hivatkozás több mint kétharmados nagysága a fellebbezések körében várakozásaimmal éppen ellentétes eredményt hozott. Előzetes várakozásaim alapján ugyanis a lényeges eljárási szabálysértésekre kellett volna gyakrabban hivatkozniuk a feleknek, tekintettel arra, hogy a kisértékű perre vonatkozó szabályozás számos preklúzív rendelkezést tartalmaz és ezáltal – a bíró ezirányú törekvése mellett – egy gyorsabb eljárást tesz lehetővé, melyben a felek talán „kevésbé érzik magukat biztonságban”, azaz gyakran ébredhet bennük az a (téves) képzet, hogy velük szemben valamiféle eljárási szabálysértés történt. A statisztikai adatok más eredménye egyértelműen mutatja, hogy feltevésem téves volt. Ez pedig ismét a bírának a kisértékű perekben betöltött kiemelkedő szerepét mutatja: a megfelelő tájékoztatás a bírák részéről képes elosztatni a felek oldalán az eljárás kapcsán jelentkező kételyeket.

A fellebbezés elutasításának az Általános rész szerint fennálló eseteit a kisértékű perekben a jogalkotó egy esettel bővítette: a fellebbezés elutasítható ugyanis akkor is, ha az nem tartalmazza a Pp. 392. § (1) bekezdésében megkívánt hivatkozást, azaz ha a fellebbező fél fellebbezésében érdemlegesen nem hivatkozott az első fokú eljárás szabályainak lényeges megsértésére vagy az ügy érdemi elbírálásának alapjául szolgáló jogszabály téves alkalmazására. Ám az eljárás természetéből adódóan ezen fellebbezés-elutasítási ok alapján nem kerülhet elutasításra az olyan fellebbezés, mely ugyan nem tartalmaz pontos hivatkozást a jogszabálysértésre, de abból megállapítható, hogy a fellebbező az első fokú ítélet meghozatalát megelőző eljárás mely mozzanatát tartja jogszabálysértőnek és hogy ez álláspontja szerint mely jogát vagy jogos érdekét sérti. [393. § (1) bek.] E vonatkozásban több olyan bírósági ítélet is született, melyek esetében a bíróság a fellebbező félt felhívta a hivatkozás megtételére, azonban mivel az annak nem tett eleget, fellebbezését elutasították.⁴⁷⁴ Ennek kapcsán leszögezhető, hogy egy laikus féltől nem várható el, hogy pontos jogszabályhelyet jelöljön meg fellebbezésében: nyilvánvalóan ez indokolta a fenti szabályozást. Az még talán elképzelhető, hogy ugyanez a laikus fél – talán természetes, vele

⁴⁷⁴ Vö. 4.Pkf.25.549/2011/2., 3.Pkf.25.250/2011/1., 3.Pkf.28.018/2010/1., 17.Pkf.26.986/2010/3., 17.Pkf.26.038/2010/4., 9. Pkf.25.418/2010/3., 1. Pf.20.475/2010/2., 14. Gpkf.44.983/2010/2., 9. Pkf.25.809/2011/5.

született igazságérzete alapján – meg tudja jelölni, hogy az első fokú eljárás melyik mozzanatát tartja jogszabálysértőnek, azonban okkal merülhet fel a kérdés e körben, hogy vajon elvárható-e tőle, hogy megjelölje, hogy konkrétan mely jogát vagy jogos érdekét sérti az által elkövetettnek vélt jogszabálysértés. A jogok, illetve a jogos érdekek megjelölése, megnevezése a jogászok körében nem okoz nagyobb nehézséget, ez azonban a laikusok esetében – különösen egy-egy bonyolultabb vagy annak tűnő ügyben – már nem is olyan egyszerű kérdés. Az egyenlő elbánás, azaz a diszkrimináció tilalmának elvét gyakran hangoztatják és a közéletben is széleskörben használják, többször hivatkoznak is rá, ezen felül azonban már csak ritkán hallhatunk a laikusoktól konkrét jogokat és jogos érdekeket. Ezek alapján feltehetőleg nem elképzelhetetlen, hogy a fellebbezéssel élő, jogi képviselő nélkül eljáró felek közül igen nagy arányban hivatkoznak az előbb említett elvre. Ezen jog lényegében minden más jogot átsző, hiszen gyakorlatilag minden jog, jogos érdek esetében visszautalhatunk az egyenlő elbánás elvére. Kérdés azonban, hogy vajon a bírák, akik saját mérlegelési jogkörükben döntenek az elutasítás e kérdésében, milyen pontosan várják el a konkrét jog vagy jogos érdek megjelölését. Ezért – a szabályozás célját, azaz a kisértékű perek gyorsítását és egyszerűsítését szem előtt tartva – célszerű lenne e bekezdéseket átgondolni, felülvizsgálni, esetleg pontosítani, hiszen a jog világában, az igazságszolgáltatásban magát egyébként is sokszor elveszettnek érző fél talán éppen a jelenlegi szabályozás megismerése után jut arra a következtetésre, hogy nem él fellebbezési jogával, noha az egyébként megalapozott lett volna vagy kerül elutasításra a fellebbezése, mert konkrét jogot vagy jogos érdeket nem tudott megjelölni fellebbezésében.

Véleményem szerint a fent részletezett szabályozási nehézségek a kisértékű perekben alkalmazható fellebbezési okok kapcsán áthidalhatók lennének azáltal, ha a lényeges eljárási szabálysértés fellebbezési ok esetében rögzítésre kerülne a Pp. 252. § (2) bekezdése kapcsán kialakult bírósági gyakorlat irányadó volta, illetve ha a hatályos szabályozás körében törölnék a Pp. 393. § (1) bekezdésének második mondatát, azaz lényegében kötelező elemként írják elő a konkrét jogszabályi hivatkozást a kisértékű perekben benyújtott fellebbezések esetében. Ez a megoldás – bár első látásra a jogérvényesítés megnehezítését sejteti – feltehetőleg csökkentené a fellebbezések számát, illetve az ügyvédek nagyobb arányú megjelenését vonná maga után a kisértékű perekben, akiknek elvileg szintén érdekük fűződhet a kisértékű per gyors lezárásához. Az imént rögzített javaslatom ugyanakkor elhanyagolni látszik azt a körülményt, hogy a kisértékű perek leggyakrabban a közüzemi szolgáltatóknak a természetes személyekkel szemben fennálló kis értékű követeléseinek érvényesítésére irányul. Ebben a megközelítésben ugyanis a fenti, már-már ügyvédkényszert előíró javaslat átgondolandó. Ha

ugyanis a kisértékű perek ezen jellegzetességeit vesszük figyelembe, akkor a jelenleg hatályos szabályozás kapcsán jelentkező nehézségek a legegyszerűbben úgy oldhatók fel, ha a kisértékű perekben általánossá teszik a jogalkotók a fellebbezést, azaz a lényeges eljárási szabálysértés és az ügy alapjául szolgáló jogszabály téves alkalmazása, mint kizárólagos fellebbezési okok törlendők lennének a kisértékű perekre vonatkozó szabályok közül. Ez a megoldás viszont egyértelműen a kisértékű perek célja, a gyors és célszerű elbírálás ellen hat és nem elhanyagolható módon a másodfokon eljáró törvényszékek további terhelését vonja maga után. Ezen feltételezhető eredmények mindegyike elkerülendő. Mindezek alapján a jogalkotónak mérlegelnie kellene az egyes megoldásoktól várható előnyöket, illetve hátrányokat és ezek figyelembevételével kellene rendezni a kisértékű perekben előterjeszthető fellebbezések okát.

2.10.2. Perújítás

A kisértékű perekre vonatkozóan a jogalkotó nem határozott meg külön szabályokat a perújítás kapcsán, így arra a 387. § (1) bekezdés értelmében az általános szabályok lennének irányadók. Azonban a kisértékű perek természetéből adódóan nem minden perújítási ok kerülhet hivatkozásra egy kisértékű perben hozott ítélettel szemben. Így nem lehet a hirdetményi kézbesítés szabálytalanságára hivatkozni, hiszen a Pp. 387. § (4) bekezdése értelmében nem beszélhetünk kisértékű perről, ha az iratokat hirdetmény útján kell kézbesíteni.

Perújítási kérelemmel a Pp. szerint csak jogerős ítélet ellen lehet élni. Ilyen értelemben perújítással támadhatók meg az ügyek érdemi elbírálását célzó jogerős ítéletek, valamint a jogerős ítélet hatályú határozatok.⁴⁷⁵ Ezen utóbbi kategória, azaz az ítélet hatályú határozatok közé három határozattípus tartozik: a jogerős fizetési meghagyás, a jogerős bírósági meghagyás, valamint a bíróság által jogerős végzéssel jóváhagyott egyezség. A kisértékű perekben azonban fogalmilag kizárt a jogerős fizetési meghagyás elleni perújítás, hiszen e perek a fizetési meghagyás elleni ellentmondás benyújtása nyomán jönnek létre: ez pedig kizárja a fizetési meghagyás jogerőre emelkedését. A bírósági meghagyás kibocsátásának, valamint a felek egyezségének bíróság általi jóváhagyásának nincs akadálya a kisértékű perekben, így az e tárgyakban hozott, jogerőre emelkedett határozatok természetesen megtámadhatók perújítással.

⁴⁷⁵ Kengyel (2012) i. m. 409-410.

Mindezek alapján leszögezhetjük tehát, hogy az általános szabályokhoz képest „csak” négy ok szolgálhat a kisértékű perekben hozott ítéletek és ítélet hatályú határozatok elleni perújítás alapjául, mely eljárás – külön rendelkezések hiányában – a Pp. XIII. Fejezetének szabályai szerint fog lefolytatódni. Ez egyszersmind azt is jelenti, hogy a kisértékű perek kapcsán kitűzött jogalkotói cél, azaz az alacsony pertárgyértékkel bíró eljárások gyors lefolytatása - az eljárás egészét tekintve – háttérbe szorul, hiszen a perújítás adott esetben „megduplázhathatja” az eljárás időtartamát. Ugyanakkor a perújítás megengedhetősége esetén – elméletileg – ismét alkalmazhatóak lesznek a kisértékű perek szabályai, azaz a megismételt első fokú eljárás keretében ismét lehetőség lesz a jogvita viszonylag szűk időkeretek között történő elbírálására. Könnyen belátható ennek alapján, hogy a jogalkotói célt a kisértékű perek kapcsán leginkább az szolgálná, ha e pertípusok esetében kizárnák a perújítás lehetőségét. Le kell szögezni azonban, hogy ennek megvalósulása komoly aggályokat vethet fel, hiszen az fellebbezési eljárásban érvényesülő újítási tilalom feloldását garanciális okokból biztosítani kell: még a jogalkotói cél némiképp szem elől tévesztése árán is.

2.10.3. Felülvizsgálat

A perújításhoz hasonlóan a felülvizsgálatra, mint rendkívüli perorvoslatra vonatkozóan sem találunk külön rendelkezést a Pp.-nek a kisértékű perekről szóló Hatodik részében. Ez a Pp. 387. § (1) bekezdése alapján azt kell, hogy jelentse, hogy arra az általános szabályok lesznek az irányadók. Ennek megfelelően a felülvizsgálatra csak jogszabálysértésre hivatkozással kerülhet sor.

A megtámadható határozatok vonatkozásában azonban egy újabb korlátozó, kizáró ok alkalmazása tűnik elkerülhetetlennek: a Pp. 271. § (2) bekezdése alapján ugyanis nincs helye felülvizsgálatnak olyan vagyoni jogi ügyben, amelyben a felülvizsgálati kérelemben vitatott érték, illetve annak a 24. §, valamint a 25. § (3) és (4) bekezdése alapján, továbbá a 25. § (3) bekezdésének az egyesített perekre történő megfelelő alkalmazásával megállapított értéke a hárommillió forintot nem haladja meg. Ez az értékhatártól függő kizárás azonban nem vonatkozik a Pp. 271. § (2) bekezdésének második mondatában rögzített esetekre. Tekintettel azonban a kisértékű perek fogalmára – mely szerint a kisértékű perek a járásbíróságok hatáskörébe tartozó, az egymillió forintot meg nem haladó, pénzfizetésre irányuló követelések érvényesítésére indított perek, amelyekben az eljárás fizetési meghagyással szemben előterjesztett ellentmondás folytán alakult perré [387. § (1) bek.] – leszögezhetjük, hogy a jogalkotó csak egészen kivételes esetben teszi lehetővé a kisértékű perekben hozott ítéletek

felülvizsgálatát. Mivel a felülvizsgálat igénybevételének lehetősége csak akkor nyílik meg, ha ez egymillió forintot meghaladja a felülvizsgálati kérelemben vitatott érték, ez gyakorlatilag kizárja a felülvizsgálat igénybevételét, hiszen a kisértékű perek szabályait csak az egymillió forintot meg nem haladó, pénzfizetésre irányuló követelések érvényesítése esetén lehet alkalmazni, tehát a két eljárás szabályainak alkalmazási körei között nem lelhető fel metszet. Az értékhatártól függő kizárás alóli kivételek, azaz a felülvizsgálat megengedettsége tekintetében újra a kisértékű perek Pp. 387. § (1) bekezdésében foglalt fogalma nyújt eligazítást. Mivel a kisértékű perekben kizárólag a járásbíróságok járhatnak el, kizárt felülvizsgálati kérelemmel élni értékhatártól függetlenül a legtöbb, a törvény által rögzített esetben. A kivételek alapos megvizsgálása nyomán könnyen megállapíthatjuk, hogy a kisértékű perekben hozott jogerős ítéletek ellen felülvizsgálati kérelemmel élni csak akkor lehetséges, ha az eredetileg fizetési meghagyással érvényesíteni kívánt követelés tartási vagy élelmezési követelés, egyéb járadékon, illetőleg más időszakos szolgáltatáson vagy haszonvételen alapul.⁴⁷⁶

A felülvizsgálati kérelemmel megtámadható határozatok körének fenti, a kisértékű perek természetéből adódó sajátosságain felül a felülvizsgálati eljárást az általános, a Pp. XIV. Fejezetében rögzített szabályok szerint folytatja le a Kúria. Így ha a kisértékű perben érvényesített követelés tartási vagy élelmezési követelés, illetve egyéb járadékon, illetőleg más időszakos szolgáltatáson vagy haszonvételen alapul, akkor a felülvizsgálati eljárás ugyanazon szabályok szerint folyik le, mint a nagyobb, azaz az egymillió forintot meghaladó értékű követelések esetében. Ez ugyanakkor azt is jelenti, hogy a Kúria előtt az addig viszonylag feszes ütemben lefolytatott kisértékű perek „nem élveznek elsőbbséget”, így a felülvizsgálatra irányadó általános határidők érvényesülnek e körben. Ennek kapcsán ismét felvetődhet – a perújításhoz hasonlóan – annak kérdése, hogy vajon a jogalkotó által kitűzött célt, azaz az eljárások gyorsítását mi szolgálná leginkább. Alapvetően két lehetőség adódhat e körben: vagy a felülvizsgálat kizárása e pertípusok esetén is vagy pedig a kisértékű perek nyomán létrejött ítéletek felülvizsgálata kapcsán a soronkívüliség biztosítása. A felülvizsgálat lehetőségét célszerű lehet biztosítani a kisértékű perek összes típusa, azaz nem csak a fent megjelölt, tartással kapcsolatos követelések esetében, hiszen a jogszabálysértések orvoslására kerülhet ezáltal sor. Ugyanakkor nem szabad megfeledkezni arról, hogy a kisértékű perekben rendelkezésre álló fellebbezési lehetőség tulajdonképpen éppen az első fokú eljárásban elkövetett jogszabálysértések orvoslását hivatott szolgálni. Ezáltal az első fokú eljárás

⁴⁷⁶ Vö. Indokolás a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2008. évi XXX. Törvényhez. Részletes indokolás 49. § 10. pont.

jogszabálysértéseire orvoslást adott a jogalkotó, ellenben a másodfokú eljárás esetében ezt nem, illetve csak nagyon szűk körben tette meg.

A felülvizsgálat korlátozása nyilvánvalóan a perhatékonyság célját szolgálta, mely érthető és elfogadható: e körben azonban indokoltnak tartanám a felülvizsgálat kizárását abban az esetben is, ha a kísértékű perben érvényesített követelés tartási vagy élelmezési követelés, valamint egyéb járadékon, illetőleg más időszakos szolgáltatáson vagy haszonvételen alapul, hiszen bár eljárás tárgya indokolhatja a külön kezelését, ezt felülírja az eljárás gyorsítására irányuló jogalkotói szándék.

2.11. A kísértékű perek hatékonysága

Bár a kísértékű perek fogalmi meghatározásából ez nem feltétlenül következik, a jogalkotó fentebb ismertetett álláspontja, valamint e pertípusra vonatkozó szabályok alapján feltételezzük, hogy a kísértékű perek olyan perek, melyek megítélése, elbírálása általában viszonylag egyszerű. Ezért a jogalkotó a külön, az általánoshoz képest némileg egyszerűsített szabályok bevezetésével gyorsítani kívánta e jogviták elbírálását, melyek a következő táblázatban foglalhatók össze:

	<i>A Pp. Általános része szerint lefolyó perek</i>	<i>Kisértékű perek</i>
<i>Pertárgy értéke</i>	1 - 400.000.000 forint	1 - 1.000.000 forint
<i>Illeték</i>	6%	3+3%
<i>Az első tárgyalás időpontja az iratok beérkezésétől</i>	lehetőleg 4 hónapon belül	45 napon belül (kivételesen 60 nap)
<i>A folytatólagos tárgyalás időpontja az előző tárgyalást követően</i>	lehetőleg 4 hónapon belül	legfeljebb 30 nap
<i>Keresetváltoztatás határideje</i>	az első fokú ítélet hozatalát megelőző	első tárgyalási nap, utána kivételesen

	tárgyalás berekasztése	
<i>Viszonkereset előterjesztésének határideje</i>	az első fokú ítélet hozatalát megelőző tárgyalás berekasztése	első tárgyalási nap, utána kivételesen
<i>Beszámítási kifogás előterjesztésének határideje</i>	az első fokú ítélet hozatalát megelőző tárgyalás berekasztése	első tárgyalási nap, utána kivételesen
<i>Bizonyítási indítvány előterjesztésének határideje</i>	az első fokú ítélet hozatalát megelőző tárgyalás berekasztése	első tárgyalási nap, utána kivételesen

A kisértékű perekre vonatkozó jelenleg hatályos szabályok kapcsán tehát leszögezhetjük, hogy a jogalkotó igyekezett tekintettel lenni a perhatékonyság és jóhiszeműség elvére és számos olyan rendelkezést illesztett be a szabályok közé, melyek az eljárás gyorsítását, ezáltal pedig nyilvánvalóan a költségek minimalizálását célozzák.⁴⁷⁷ E nemes célt azonban – elméleti síkon – sajnos megtörni látszik az a rendelkezés, mely a kisértékű perek kizárásának harmadik eseteként rögzíti, hogy a felek közös kérelme esetén a bíróság a pert az Általános rész szabályai szerint folytatja le. A „kibúvó” a polgári eljárásjog talán legfontosabb alapelvén, a felek rendelkezési jogán alapul: a polgári perben a felek az ügy urai, így a jogalkotó részükre nyitva hagyta annak lehetőségét, hogy közösen kérjék a jogvitájuk általános szabályok szerinti elbírálását. A perhatékonyság és a jóhiszeműség elvének a rendelkezési elvvel való összeütközése a kisértékű perekben különösen élesen jelenik meg: ennek kapcsán a jogalkotó – a liberális polgári per modelljét követve – a felek akaratautonómiaja mellett, de ezzel egyidejűleg sajnos a kisértékű perek felett is pálcát tört. A kisértékű perek szabályainak „elhagyását” indokolja ugyanis a pertípus viszonylagos újszerűsége: a jogéletben hosszabb ideje tevékenykedő bírók és ügyvédek feltehetőleg nem szívesen hagyják el a járt utat a kisértékű perek járatlan útjáért, még akkor sem, ha az gyorsabb és a felekre nézve

⁴⁷⁷ Pl. a viszontkereset, a beszámítási kifogás, a keresetváltoztatás és a bizonyítási indítvány előterjesztésének az első tárgyalásra való koncentrálása, valamint a fellebbezési jog korlátozása, illetve a felülvizsgálat lényegileg kizárt volta.

költségekímélőbb is. Emellett az általános szabályok szerinti eljárás a felek számára több mozgásteret, szélesebb eljárási garanciákat kínál, ezáltal pedig a jogbiztonság magasabb fokának érzetét kelti. E lehetőség biztosításával azonban az alacsony pertárgyértékkel bíró eljárások kétszattatúvá is váltak, hiszen az általános szabályok szerint lefolytatott perek és a kísértékű perek – már a szabályozás különbözőségéből eredően – más-más jellegzetességgel bírnak. Ez a kísértékű perek kapcsán a továbbiakban kifejtésre kerülő modell további differenciálására ad okot: lényegében ugyanis a költségek, perhatékonyság és felek racionalitása szempontjából vizsgálva e két eljárástípus között a tényleges perköltségek szempontjából kevésbé éles a különbség, mint a másik félre át nem hárítható, szubjektív költségek kapcsán.

A kísértékű perek szabályaitól az általános eljárás szabályaira való áttérés – ahogy arra fentebb is utalás került – csak elméleti síkon jelent törést az eljárásban, ugyanis bár a jogszabály pusztán a felek közös kérelmét szabja ennek feltételéül, az empirikus kutatás eredményei alapján leszögezhető, hogy a jogalkalmazásban viszonylag korlátozott mértékben élnek ezzel a lehetőséggel. Ezáltal – úgy tűnik – a jogszabály bizonyos szintű fogyatékoságát a gyakorlat kezelni tudja és korrigálja, biztosítva ezáltal a hatékonyság egy meghatározott fokát.

2.12. A kísértékű követelések csoportos igényérvényesítésének lehetőségei

A csoportos perlés szabályainak meghonosítását célul tűző, 2010-ben az Országgyűlés által elfogadott törvény⁴⁷⁸ a köztársasági elnöki aláírás hiányában nem léphetett hatályba. Mégsem mondható az, hogy Magyarországon teljesen ismeretlen lenne a csoportos igényérvényesítés, a csoportos per jogintézménye. Jogrendszerünk ugyanis számos helyen rögzíti vagy az ügyész vagy egy társadalmi szervezet, illetőleg meghatározott szervek (pl. Gazdasági és Versenyhivatal) azon jogát, hogy meghatározott személyek, csoportok érdekében fellépjenek és akár a bíróság előtt polgári peres eljárást is kezdeményezzenek. Emellett tulajdonképpen hasonló célt képes elérni az anyagi jog által szabályozott engedményezés, valamint a pertársaság eljárásjogi jogintézménye is.

⁴⁷⁸ A hatályba nem lépett törvény részletes elemzését ld. Berta Alíz: A csoportos keresetindítás intézményesülése a magyar jogrendben, In: Ádám Antal (szerk.): PhD tanulmányok. (9.) Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, 2010. 115-136.; Sáriné Simkó Ágnes: Együtt vagy külön-külön? In: Bodzási Balázs (szerk.): Ünnepi tanulmányok Balásházy Mária tiszteletére. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem, Gazdasági Jogi Intézet, 2010. 302-309.

A hazai szabályozás hiányosságai azonban feltehetően rövidesen orvoslásra kerülnek, hiszen 2013. június 11-én az Európai Bizottság ajánlást⁴⁷⁹ fogadott el e témát illetően, mely ajánlásban megfogalmazott elveket a tagállamoknak 2015. július 26-ig a nemzeti kollektív jogorvoslati rendszereikben érvényesíteniük kell. Az ajánlásban megfogalmazott elveknek megfelelően tehát a tagállamoknak a fent megjelölt időpontig olyan tisztességes, méltányos, gyors és kevésbé költséges eljárást kell létrehozniuk, mely megkönnyíti az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést, felszámolja a jogellenes gyakorlatokat, és lehetővé teszi a károsultak kártérítéshez jutását az uniós jog által biztosított jogok megsértéséből eredő, tömeges károkozással járó helyzetekben, s ugyanakkor megfelelő eljárási biztosítékokat nyújt a visszaélészerű perlés megelőzése érdekében. [1-2. pont] Ennek érdekében a nemzeti jogalkotóknak nyilvánvalóan egy átfogó, az eljárás számos mozzanata, eljárási cselekménye vonatkozásában speciális szabályozást igénylő szabályhalmazt kell alkotniuk a jogellenes magatartásokkal és a tömeges károkozásokkal szembeni kollektív jogérvényesítés kapcsán. Az ajánlásban erre vonatkozóan megfogalmazott követelmények részletes elemzése, illetve az ezek nyomán alkalmazható szabályokra való javaslattevés csak kis részben érinti a dolgozat témáját, azaz a kis értékű követelések perbeli érvényesítését, sőt az ebbe való belebocsátkozás túl is mutatna annak keretein. Mindezek alapján jelen alfejezet a csoportos igényérvényesítés rövid és felületes elméleti megközelítése után a kis értékű követelések hatályos csoportos igényérvényesítési lehetőségeit mutatja be és elemzi, illetve közelíti meg a joggazdaságtani szempontok figyelembevételével is.

A csoportos igényérvényesítés vonatkozásában tehát a leggyakoribb megkülönböztetés alapján két rendszert ismerünk: az ún. opt-in, illetőleg az opt-out rendszert, melyek esetében az elhatárolás alapja a csoport tagjainak a csoportban való részvétele, valamint az abba való bekerülésük, illetve az abból való kikerülésük. Az opt-in rendszerben ugyanis a csoportban való megjelenéshez, az abban való részvételhez annak minden egyes tagjától szükséges egy akaratnyilatkozat, azaz kifejezetten hozzá kell járulniuk az igényérvényesítéshez: ez a leggyakrabban egy meghatalmazással valósul meg.⁴⁸⁰ Ehhez képest az opt-out rendszerek feltételezik a tagok részvételét, így az ilyen rendszerben indult eljárások eredményeként született ítéletek minden „érintett” személyre kiterjednek és hatályosak lesznek anélkül, hogy azok bármiféle jognyilatkozatot tettek volna. Ilyen értelemben tehát a tagok taggá válása

⁴⁷⁹ A Bizottság Ajánlása (2013. június 11.) az uniós jog által biztosított jogok megsértése tekintetében a jogsértés megszüntetésére és kártérítésre irányuló tagállami kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről (2013/396/EU).

⁴⁸⁰ Az egyéb elhatárolási szempontokról ld. részletesen: Tárczy Edit Zsuzsanna: Class action az Európai Unióban és Magyarországon. Sectio Juridica et Politica, Miskolc, Tomus XXVIII. (2010.) 504-505.

„automatikus”: amennyiben nem kívánnak a csoport tagjai lenni, akkor kiléphetnek, azaz egy kifejezett akaratnyilatkozattal be kell jelenteniük a csoport elhagyását.⁴⁸¹ Tekintettel arra, hogy Magyarországon a csoportos igényérvényesítés jogintézménye már bizonyos körben adott, a csoportos perre vonatkozó szabályok ezidáig még nem születtek, így e kategóriák a csoportos per vonatkozásában még csak elméleti lehetőségekként vetődhetnek fel. Kétségtelen azonban, hogy a hazai jogalkotás sem várhat sokáig a csoportos igényérvényesítés területének szabályozásával, így ezen elmélet kategóriák – remélhetőleg – konkrét, gyakorlati formát fognak ölteni.

A csoportos igényérvényesítés lehetősége és jelentősége különös élességgel vetődhet fel a kis értékű követelések esetében, ugyanis a perhatékonyság, illetőleg a joggazdaságtani szempontok megkívánják ezt.

2.12.1. A csoportos igényérvényesítés lehetőségei a hatályos szabályok szerint – a szabályozás hiányosságai

2.12.1.1 Engedményezés

A polgári anyagi jog által szabályozott engedményezés révén lehetővé válik, hogy a jogosult a követelését másra átruházza: erről az átruházásról értesíteni kell a kötelezettet is. [Ptk. 328-329. §; új Ptk. 6:193-201. §] Az engedményezés jogintézménye a csoportos igényérvényesítés egy speciális alakjaként jelenik meg, hiszen lehetőséget teremt arra, hogy több jogosult követelését „egyesítse”, azaz a csoport – mint olyan – megszűnik létezni és helyébe egy vagy néhány jogosult lép, akik esetében a követelés nagysága az engedményezők létszámától függően az eredeti egyedi követelések összegének többszöröse lesz. Ennek megfelelően azonban előfordulhat, hogy a kis értékű követeléseknek az engedményezés révén való „összeolvadása” már egy olyan nagyságú követelést eredményezhet, ami már nem minősül kis értékű követelésnek, ennek megfelelően már nem lesznek vonatkozásában alkalmazhatóak a kis értékű követelések érvényesítésére irányuló speciális, egyszerűsített eljárás szabályai. Az engedményezés – természeténél fogva – történhet ingyenesen, illetve ellenérték fejében: a csoportos igényérvényesítés körében feltételezni lehet azonban, hogy a jogosultakat nem az ajándékozás szándéka vezeti, azaz ellenérték fejében történő engedményezésről kell beszélni. Így tehát gyakorlatilag az engedményes „megvásárolja” a jogosultak követeléseit és ezt ő maga fogja érvényesíteni a kötelezettel szemben. Ez azonban nyilvánvalóan azt is kell, hogy jelentse, hogy a követelés „eredeti” jogosultja, azaz az engedményező nem kapja meg

⁴⁸¹ Nagy Csongor: A csoportos igényérvényesítés gazdaságtana és lehetőségei a magyar jogban. Jogtudományi Közlöny, 2011/3. 163-164.

követelésének teljes összegét, hanem annak csak az engedménnyessel „kialkudott” hányadát, ellenben mentesül az érvényesítéssel, illetőleg a behajtással kapcsolatos kockázatoktól. Napjainkban ez egy kedvelt jogintézmény: igen sok vállalkozás folytat ilyen jellegű tevékenységet azáltal, hogy megvásárolja viszonylag alacsony áron egy vagy több jogosult követeléseit és azokat maga próbálja meg „behajtani” a kötelezettől, illetőleg kötelezettektől.

Természetesen a kis értékű követelések esetében is igénybe lehet venni az engedményezés jogintézményét: az engedményes lehet akár a csoport tagja, de harmadik személy is. E körben a kis értékű követelések jogi úton való érvényesítése egyszerűbbé, talán áttekinthetőbbé és hatékonyabbá is válik, s mindenféleképpen az igazságszolgáltatási szervek tehermentesítésével jár. Problémaként jelenik azonban az engedményezés kapcsán, hogy vajon a jogosultak milyen mértékben „hajlandóak engedni” követeléseikből, azaz az egyenként fennálló egyébként is kis értékű követeléseiket „milyen áron” hajlandóak átadni az engedményesnek, illetve mi az az érték, ami az engedményes oldalán is elfogadható és számára is profit jön létre az engedményezés révén: e körben éppen a fentiekkel ellentétes irányú valószínűséget feltételezhetünk: amikor a követelések összességében nagy összeget tesznek ki, nagyobb hajlandóság lesz az engedményesek oldalán, s ez az „engedményezési kedv” a követelések összértékének csökkenésével párhuzamosan apad.

A fentiek alapján tehát könnyen beláthatjuk, hogy az engedményezés jogintézménye elméletileg alkalmas arra, hogy a nagyobb számú, de kis értéket képviselő követelések érvényesítésére használják, azonban ennek révén nem jön létre csoport, hanem egy (vagy korlátozott számú) engedményes lép a jogosultak helyébe, akik nem is kapják meg a fennálló követelésük egészét, viszont mentesülnek a kockázatoktól. Emellett az engedményezés gyakorlati kivitelezése nagy számú jogosult esetén viszonylag nehezen teljesíthető.

2.12.1.2. Pertársaság

Az engedményezéssel ellentétben már nem szűnik meg a csoport, ugyanakkor tulajdonképpen nem is beszélhetünk csoportról, ha a jogosultak együtt, egy eljárás keretében próbálják meg igényüket érvényesíteni. Erre gyakorlatilag a pertársaság eljárásjogi intézményét kell segítségül hívniuk, melynek két fajtája (egységes és egyszerű) az érvényesített jog jellegétől függ. A pertársaság esetében pertársak individiuma lényegében megmarad, csupán a hasonló vagy éppen közös jog, ami összekapcsolja ügyeiket. Ezáltal viszont az egyes felek (vagy az engedményeseik) jogait talán egyszerűbben és költséghatékonyabban tudják érvényesíteni, hiszen az eljárási költségek (Pl. képviselet, bizonyítás költségei) arányukat illetően kevesebbek lesznek, feltehetőleg egyszerűbb válik az eljárás, míg a bíróság oldalán a

pertársak számának növekedésével párhuzamosan tehermentesülés tapasztalható és – nem utolsósorban – az egységes bírói gyakorlat is biztosítható ennek révén. Ennek kapcsán azonban aggályos lehet a túlzottan sok tagból álló pertársaság, hiszen bizonyos szám felett kezelhetetlenné, átláthatatlanná válik a pertársaság, s adott esetben a tárgyalás fizikai lebonyolítása is nehézségekbe ütközhet.

A pertársaság létrejöttét nyilvánvalóan a célszerűség indokolja: ez a tanulmány elején felvázolt mindhárom esetben követendő. Kérdés azonban, hogy a gyakorlatban mennyire kompromisszumkészek a jogosultak, azaz hajlandóak egyéb egyéni céljaikon és érdekeiken felülkerekedve egymással pertársaságot létrehozni. Ennek valószínűsége – feltehetőleg – a pertársaság leendő tagjai számának csökkenésével fordított arányban áll, hiszen feltételez egyfajta „ismeretséget” a leendő tagok között, mely az első esetben gyakorlatilag kizárt. Az esetekben egyszerű pertársaság jön létre, hiszen a perbeli követelések hasonló ténybeli és jogi alapból erednek, és ugyanannak a bíróságnak az illetékessége mindegyik alperessel szemben megállapítható, mivel az egyes esetekben ugyanazon alperessel szemben indítanak a jogosultak pert. [Pp. 51. § c) pont] Amennyiben több jogosult kezdeményez eljárást egy vagy több kötelezettel szemben, a pertárgy értékének megállapítása során a követelések összegeit össze kell adni. [Pp. 25. § (3) bek.] Ez pedig azt fogja eredményezni, hogy tényleges igényérvényesítés útjai, azaz eljárás típusa kapcsán különbségek fedezhetők fel a kis értékű követelések összértéke szerint. Ha ugyanis – bár a gyakorlatban szinte kizárt a pertársaság – a jogosultak által vitatott érték együttesen meghaladja az egymillió forintot, lehetővé válik, hogy a jogosulti pertársaság saját maga döntse el, hogy követelését közjegyző előtt, fizetési meghagyásos eljárás útján, avagy közvetlenül a bíróság előtt érvényesíti. Ez a döntési jogosultság egymillió forint alatti összérték esetén már nem áll fenn, így kizárólag fizetési meghagyásos eljárás kezdeményezésével van lehetőség a követelések érvényesítésére. A fizetési meghagyás útja kapcsán azonban problémaként jelenik meg és ezáltal a csoportos igényérvényesítést lehetetleníti el, hogy a fizetési meghagyásos eljárásról szóló 2009. évi L. törvény 21. § (1) bekezdése kizárja annak lehetőségét, hogy akár a jogosulti, akár a kötelezetti oldalon a Pp. 51. § c) pontjára hivatkozással több személy vegyen részt az eljárásban. Ilyen értelemben tehát több, párhuzamos fizetési meghagyásos eljárás jön létre, melyek keretében előterjesztett kötelezetti ellentmondások nyomán ezekkel megegyező számú – kisértékű – perrel terhelik a járásbírókat: ez minden célszerűségi (és ésszerűségi) szabálynak ellentmond. E probléma orvoslására ad lehetőséget a polgári eljárásjog által ismert egyesítés jogintézménye. A bíróság ugyanis hivatalból és kérelemre is elrendelheti az együttes tárgyalás és eldöntés végett az előtte folyamatban levő perek egyesítését, amelyek tárgya egymással

összefügg. [Pp. 149. § (2) és (4) bek.] Tekintettel azonban arra, hogy az ilyen perekben az egyik fél (tipikusan az alperes) mindig megegyezik, nagy a valószínűsége, hogy az ügyek mindegyikében ugyanazon járásbírószágon fog folyni az eljárás, így elvileg semmi akadálya nem lehet a felek kérelme hiányában sem az ügyek egyesítésének: ezáltal viszont elérhető – ha némi vargabetű után is – a pertársaság. E körben azonban fel kell hívni a figyelmet arra, hogy az ügyek nagyszámú egyesítése a hatáskör szempontjából szerephez juthat: ha ugyanis az egyesítés révén a pertárgy értéke meghaladná a 30.000.000,- forint értéket, a Pp. 23. § (1) bekezdés a) pontja alapján a törvényszék lenne jogosult eljárni, így az egyesítés után sor kellene, hogy kerüljön az ügy áttételére is.

Megjegyzendő és érdekes az is, hogy ha a vitatott kis értékű követelések együttesen egymillió forint összegnél nagyobb összegre rúgnak, és az így létrejövő – elméleti – pertársaság a fizetési meghagyás útját kikerülve közvetlenül a bíróághoz fordul követelésének érvényesítése céljából, az eljárásra Polgári perrendtartás általános eljárási szabályai lesznek irányadók. Ezzel szemben, ha fizetési meghagyásos eljárást kezdeményeznek egyenként a jogosultak a közjegyző(k) előtt, az ellentmondás nyomán létrejött polgári perben – az általános eljárás lefolytatására irányuló közös kérelem hiányában – a járásbírószágeknek a kisértékű perekre vonatkozó szabályokat kell alkalmazniuk: ez alól a perek egyesítése sem mentesít.

A pertársaság jogintézménye tehát bizonyos fokig járható útja lehet a csoportok igényérvényesítésének, ennek gyakorlati megvalósulásának esélye azonban – az engedményezéshez hasonlóan – a csoport tagjai számának növekedésével egyre csökken, így a ténylegesen nagy számú csoportok esetében nem képes betölteni funkcióját. Emellett a kis értékű követelések perbeli érvényesítése kapcsán irányadó eljárási szabályok révén a pertársaság létrejötte nem feltétlenül biztosított.

2.12.1.3. Próbaper

Hazánkban a próbaper jogintézményét nem ismeri a polgári eljárásjog, így elméletileg az egyik ügyben született ítélet nem bír hatással a többi ügy lefolytatására, illetőleg eredményére. Ennek ellenére könnyen belátható, hogy mégiscsak megfigyelhető bizonyos hatás, különösen igaz ez, ha az „első perben” született jogerős ítélet Bírósági Határozat (BH) vagy Ítéletáblai Határozat (ÍH) formájában közzétételre kerül, illetőleg jogegységi határozat születik. Ilyen esetekben ugyanis hivatkozhatóvá válik az ügyben született ítélet, mely révén a további, későbbi perekben mind a bíróság, mind pedig a felek számára valamelyest egyszerűbb lesz az ügyet megítélni, az eljárási lehetőségeket felmérni. E vonatkozásban a

követelés értéke nem bír jelentőséggel: a kis értékű, akár tömegesen előforduló ügyek körében – ugyanúgy ahogy a nagyobb értékű követelések esetében – lesz egy olyan ítélet, mely hivatkozási alappá válhat az annak folyamán vagy később indult perekben. A próbaper ilyen létezése célszerűségi szempontból kevés jelentőséggel bír, hiszen – a jogosulti követelés jogosságának megállapítása esetén – elvileg nem bír hatással a perek számára: azaz azonos vagy hasonló követelések érvényesítésére ugyanúgy külön-külön perben kerülhet sor, legfeljebb az ügy megítélése lesz egyszerűbb. A próbaper e körben akkor képes betölteni a tényleges pozitív hatását, ha a próbaper után, illetőleg annak nyomán a jogosultak vagy engedményezés vagy pertársaság létrehozása révén csökkentik (minimalizálják) a követeléseik érvényesítésére irányuló peres eljárások számát. Ha azonban a próbaperben a bíróság ezt állapítja meg, hogy a felperes által érvényesített követelésnek nincs jogalapja, ez mindenképpen hatással bírhat a bíróságok terheire, hiszen feltehetőleg a próbaper kellő „elrettető erővel” bír, azaz minimalizálható annak révén a további perek száma.⁴⁸²

A követelések érvényesítése kapcsán tehát az egy-egy jogosult által indított „első”, azaz próbaper meghatározó lesz a többi per kimenetelét, illetőleg létjogosultságát illetően. Különösen igaz ez a kis értékű követelések csoportos érvényesítése körében, mivel az alperes személye általában megegyezik, így az általános illetékesség alapján indult perek mindegyikében ugyanazon járásbíróság lesz jogosult eljárni és valószínűsíthető, hogy az ügyek azonos jellegére tekintettel az éves ügyelosztási rend alapján ugyanazon bírák fognak eljárni: ezáltal pedig egységes joggyakorlat biztosítható, így e körben a próbaper különös jelentőséghez juthat.

Mindezek alapján egyértelmű, hogy a próbaper milyen nagy jelentőséggel bírhat a csoportos igényérvényesítés körében: ez azonban független a perben érvényesített követelés nagyságától.

2.12.1.4. A kis értékű követelések bíróság előtti érvényesítése a hatályos jog által közérdekből biztosított csoportos igényérvényesítési lehetőségek körében

A hatályos jogszabályok több esetben lehetővé teszik meghatározott érdekek, különösen a közérdek mentén a csoportos igényérvényesítést, azonban ezek – függetlenül az igényérvényesítés alapjául szolgáló jogsértéstől – gyakran „csak” a jogsérelem megállapításának, illetőleg a jogsértéstől való eltiltásnak a kérelmezésére adnak lehetőséget a közérdekből perindításra jogosult személynek, illetőleg szervnek. Bizonyos esetekben

⁴⁸² Nagy (2011) i. m. 166.

azonban lehetőség van meghatározott polgári jogi igény, esetlegesen kártérítési igény érvényesítésére is: ennek kapcsán nem találkozhatunk egyetlen olyan esettel sem, ahol bizonyos (minimum vagy maximum) értékhatárt jelölt volna meg a jogalkotó az igényérvényesítés kapcsán. Így a kis értékű követelések csoportos, közérdekből történő érvényesítését – elméletileg – nem zárja ki egyik olyan lehetőség sem, melynek keretében lehetőség van a követelés tényleges érvényesítésére vagy a kár megtérítésére.

A kis értékű követeléseknek az egy eljárásban történő elintézésére tehát – az esetek típusaitól függően – több megoldás is alkalmas lehet. Így a jogosultak nevében és érdekében eljárva pert indíthat a Gazdasági Versenyhivatal a 1996. évi LVII. törvény 92. § alapján, a fogyasztóvédelmi hatóság vagy a fogyasztó érdekek képviselőjét ellátó egyesület 1997. évi CLV. törvény 38. § alapján, az ügyész, a fogyasztó érdekek képviselőjét ellátó egyesület vagy az Európai Gazdasági Térség bármely tagállamának joga alapján létrejött minősített szervezet az 1997. évi CLV. törvény 39. § alapján, illetőleg a gazdasági kamara a 1999. évi CXXI. törvény 10. § (1) bek. e) pontja alapján. Az egyes felhatalmazott személyek vagy szervek által indított perek vonatkozásában azonban már különbség tehető: a különbségtétel alapja a perben érvényesített követelések összességének nagysága lehet. Ha ugyanis a követelések összesen kitesznek egymillió forint összeget, a perindításra a törvény által feljogosított személy saját maga döntheti el, hogy fizetési meghagyás útján, avagy polgári perben próbálja meg az általa képviselt személyek igényét érvényesíteni. Ez a választási lehetőség a tényleg kis értékű követelések esetében nem áll fenn: ha a követelések összege egymillió forint alatti, először fizetési meghagyásos eljárást kell kezdeményezni egy közjegyzőnél. E körben azonban már nem áll fenn a pertársaság kapcsán ismertetett akadály, azaz az együttes igényérvényesítés kizártsága, így a közérdekből perindításra feljogosított személy az összes követelést egy fizetési meghagyásos eljárás keretében érvényesítheti: ez mindenképpen üdvözlendő. A fizetési meghagyásos eljárást követő polgári per típusa is az érvényesített követelés nagyságától függ. Ha ugyanis az első esetben fizetési meghagyásos eljárást indítanak, azt – a pertárgyértékre tekintettel – egy, a Pp. általános szabályai szerint lefolytatandó per követi. Az utóbbi esetben azonban főszabály szerint a fizetési meghagyással szemben előterjesztett ellentmondás révén kisértékű per jön létre, melynek szabályaitól csak a törvényben meghatározott esetekben lehet eltérni. Bár e körben kevés jelentőséggel bírhat, azonban fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a Pp. 23. § (1) bekezdés k) pontja alapján a tisztességtelen szerződési feltételeknek a Ptk. szabályaira való hivatkozással való megtámadása esetén a törvényszék lesz jogosult eljárni.

A közérdekű igényérvényesítés lehetőségeinek áttekintése kapcsán könnyen belátható, hogy a fentebb bemutatott megoldások közül ez biztosítja a legegyszerűbb, a leggyorsabb és talán a leggazdaságosabb módját annak, hogy kisebb-nagyobb csoportok a hasonló vagy azonos jogviszonyból eredő követeléseiket együttesen érvényesítsék. A hatályos szabályozás egyetlen kritikájaként az hozható fel, hogy jelenleg csak a (jogi) élet meghatározott szegmenseiben vehető igénybe, azaz hiányzik az általános, átfogó jellege. Ehhez kapcsolódik, hogy – sajnos – a keresetindításra feljogosított személyek, illetőleg személyek köre szinte tárgytípusonként eltérő, így a csoportok egy tagjai számára adott esetben nehézséget jelenthet a megfelelő személy vagy szerv kiválasztása.

2.12.2. A kis értékű követelések csoportos érvényesítése, mint lehetőség – joggazdaságtani szempontok

A kis értékű követelések jogi úton való érvényesítése esetében különösen nagy jelentőséggel bírnak a perhatékonysági, joggazdaságtani kérdések, hiszen ezek mint tényezők, illetve szempontok alkalmasak arra, hogy befolyással legyenek a polgárok „perlési hajlandóságára”, azaz képesek tényleges hatást gyakorolni a bíróságok terhelését, illetve tehermentesítését illetően.

A kis értékű követelések csoportos érvényesítése kapcsán le lehet szögezni, hogy a csoportos igényérvényesítés egy lehetséges és hatékony módja lehet annak, hogy a ténylegesen kis értékű, de tömegesen előforduló ügyekben bíróság járjon el. Ugyanis éppen a joggazdaságtani, hatékonysági szempontok miatt feltehetően éppen az ilyen kis értékű követelések esetében magas a „látencia”, azaz a sérelmet szenvedett felek gyakran nem érvényesítik bírósági úton a követelésüket, mert az általuk követelt összeg egyenként arányaiban jóval kisebb összeget tesz ki, mint a perléssel szükségszerűen együtt járó, pernyertesség esetén csak megelőlegezendő költségek (Pl. illeték, bizonyítás költségei, ügyvédi díj és adott esetben a végrehajtás költségei) összesen. A felek „összefogásával” ugyanis nem arányosan emelkednek az eljárási költségek: az illetékfizetés a törvényileg meghatározott minimum- és maximumérték miatt talán még kedvezőbb eredményt is hozhat, s a bizonyítás esetében elképzelhető az is, hogy egyetlen bizonyíték (Pl. szakvélemény) révén az összes ügy eldönthető legyen. A csoportos igényérvényesítéssel együtt járó (jogi) képviselői díj sem egyenes arányban emelkedik a pertárgy értékével.⁴⁸³

⁴⁸³ Vö. Nagy Csongor István: A csoportos igényérvényesítés összehasonlító jogi modelljei – I. rész – Az amerikai class action. Külgazdaság Jogi Melléklete, 2010/9-10. 91.; Nagy (2011) i. m. 166.

Mindeddig a per megindításakor lerovandó költségek szempontjából vizsgáltuk a kis értékű követelések csoportos érvényesítésének lehetőségeit és előnyeit; a joggazdaságtan azonban számos olyan egyéb fogalommal kombinál, melyek tovább árnyalhatják e képet. Így például a bírósági eljárás várható értéke, mint fogalom szintén szereppel bírhat. E tényezők között egy további összefüggés is fennáll: amennyiben ugyanis a keresetindítás költségei magasabbak, mint az eljárás várható értéke, a felperes nagyobb valószínűséggel áll el a keresetétől, míg amennyiben az eljárás várható értéke magasabb a keresetindítási költségnél, feltehetőleg magasabb hajlandóság mutatkozik a felperesben a kereset megindítására.⁴⁸⁴ Bár ez nem feltétlenül egyértelmű, mégis elmondhatjuk, hogy abban az esetben, ha egy személy állít valamit, valamelyest nagyobb lehet a bizonytalansági tényező ahhoz képest, mintha több százan vagy több ezren állítják ugyanazt. Így ha a csoport egyes tagjai ismerik egymást vagy meghatározott körben ismerhetik egymást, jó esetben „egymást erősítik meg a saját közös igazukról”: ez pedig nyilvánvalóan a jogi úton való érvényesítés felé vezető út egyik sarokköve lesz. A kérdés csupán az, hogy ha ilyen nagyszámú sérelmet szenvedett fél egyenként indít (peres) eljárást, nem egyszerűbb-e számukra valamiféle lehetőséget biztosítani a közös, csoportos úton történő perlésre? A hatályos eljárási szabályok ugyanis erre csak meglehetősen nagy vargabetűkkel adnak lehetőséget...

A csoportos igényérvényesítés kapcsán beszélni lehet még az effajta perek társadalmi hatékonyságáról: ez különös szereppel bírhat a nagyszámú vagy akár tömegesen előforduló jogsértések miatt indított perek körében. E szempontból azonban a csoportos perlés – mint Hazánkban jelenleg tulajdonképpen csak elméleti kategória – valamelyest kisebb társadalmi hatékonysággal bír, hiszen a Pp. főszabály szerint „vesztes fizet”-elvét követi: ha a jogaikban sérelmet szenvedett felek egyenként, külön-külön indítanak eljárást a per tárgya mellett minden egyes esetben le kell róni a vesztes félnek az eljárási költségeket is, azaz a csoportos igényérvényesítés lehetőségének fennállta esetén a vesztes félnek arányaiban jelentősen kevesebb eljárási költséget kell lerónia, azaz ugyanazt az ügyet „olcsóbban ússza meg”. Ez pedig feltehetőleg szerényebb hatást fejt ki a jogsértő magatartástól való tartózkodás szándékára. Ezzel szemben a csoportos perlés – mivel nagy számú jogaiban sértett felet feltételez – egy további tényezővel erősíti a saját társadalmi hatékonyságát: mivel a csoportos perlés révén a fentiekben kifejtett okokból csökken a látencia, a jogsértő fél jogsértő tevékenysége sokkal nagyobb nyilvánosságot kap, sokkal többen szereznek arról tudomást, ezáltal pedig a jó hírnevén („goodwill”) sokkal nagyobb csorba esik: ennek a további

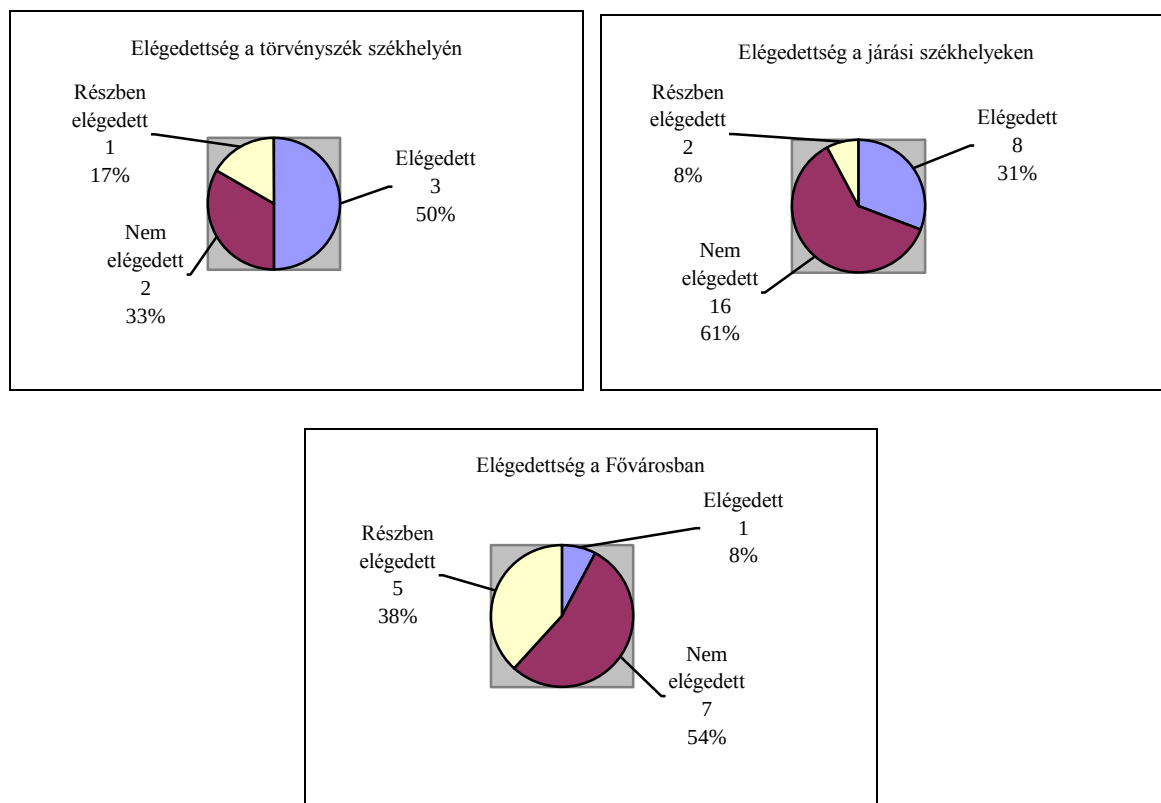
⁴⁸⁴ Cooter, Robert – Ulen, Thomas: Jog és közgazdaságtan. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2005. 433-434.

csorbításától való tartózkodás, illetve ennek helyreállítása érdekében a jogsértő fél a későbbiekben feltehetően nagyobb figyelemmel lesz a jogsértések elkerülésére: ezáltal pedig mégiscsak növekszik a csoportos társadalmi hatékonysága...

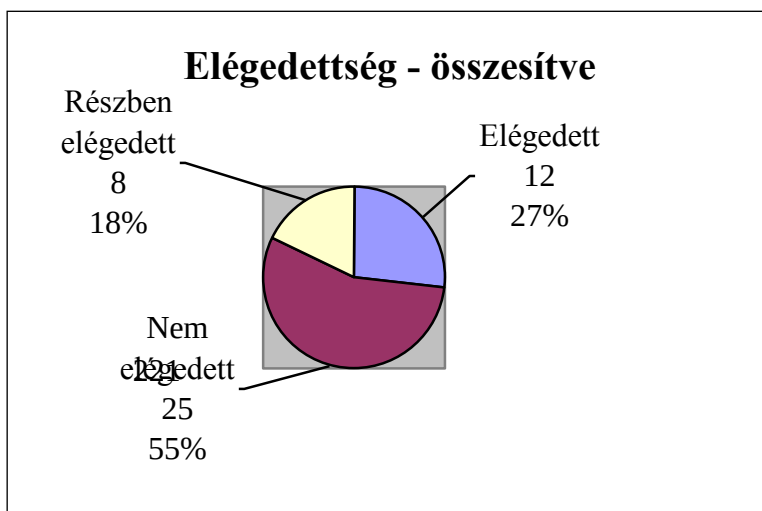
3. Összegzés

A dolgozat jelen fejezetében igyekeztem összefoglalni, bemutatni és elemezni a kis értékű követelések perbeli érvényesítésének hazai történetét, valamint a Polgári perrendtartás legutolsó novelláris módosítása nyomán életre hívott eljárás, a kisértékű per lefolytatásának szabályait, valamint az azok kapcsán kialakult gyakorlatot.

A kisértékű perek körében folytatott empirikus kutatásom kérdőívének utolsó, tizenötödik kérdése a bírának a kisértékű perek hatályos szabályozásával való elégedettségére, valamint ennek okára irányult.

A kisértékű perek kapcsán az elégedettségre vonatkozó kérdést a 48 bíró közül 45 válaszolta meg, akik közül 12 (26,67%) elégedettségét, 25 (55,56%)

elégedetlenségét, míg 8 (17,78%) részbeni elégedettségét fejezte ki. Az elégedettség okaként, azaz az eljárás előnyei között leggyakrabban a gyorsaság és a hatékonyság került feltüntetésre, illetve több alkalommal utalás került e körben arra, hogy a kisértékű perek a feleket aktívabb közreműködésre, mintegy a bírósággal való együttműködésre ösztönzi, illetőleg tulajdonképpen kényszeríti is. Ehhez képest a kisértékű perek kapcsán szinte minden esetben kritikaként hozták fel, hogy a bíró részéről a tényállás felderítése nehézségekbe ütközik, a bíró számára túlságosan széles körű mérlegelési jogkört biztosít, ugyanakkor e pertípusok nem igényelnek klasszikus bírói munkát,⁴⁸⁵ sőt a szabályokat többen alkalmazhatatlannak, illetve ellentmondásosnak ítélték, valamint többen felhívták arra a figyelmet, hogy kis érték nem feltétlenül takar egyszerűséget, azaz egy kisértékű per is lehet bonyolult. Ezen kritikai érvek kapcsán megállapíthatjuk, hogy a kérdőívet kitöltő bírák egy részének nem sikerült feltétlenül azonosulnia a kisértékű pereket létrehozó törvényhozói szándékkal. Ezt tükrözi, hogy a polgári pert uraló rendelkezési és tárgyalási elv ellenére a legtöbben a tényállás felderítése, a bizonyítás kapcsán látják az eljárás legnagyobb hiányosságait. Ez valóban sajátossága a kisértékű pereknek, azonban a jogalkotó által célzott perkoncentráció már a tárgyalásra szóló idézés által tartalmazott tájékoztatásból egyértelművé válhat a felek számára, akiknek nyilvánvalóan elemi érdekük, hogy minden, a per eldöntéséhez szükséges tény, bizonyítékot a bíróság rendelkezésére bocsássonak; ellenkező esetben a bizonyítatlanság következményét kell viselniük. A bíróság tehát ebből a szempontból kötve van a felekhez, így ha azok nem élnek e jogukkal, a bíróság csak a rendelkezésére álló adatok birtokában tudja meghozni döntését. A túlságosan széles körű mérlegelési jogkör, amit szintén kritika illetett, valóban fennáll, azonban a pertípus jellegéből adódóan ez biztosított kell, hogy legyen, hiszen csak ezáltal érhető el a kis értékű követelések gyors és költséghatékony perbeli elbírálása. A szabályok alkalmazhatatlansága, ellentmondásossága, mint kritika részéről nehezen értelmezhető, hiszen – ha valóban ez az eset állna fenn – azt valamennyi, az ilyen ügyekben ítélező bírónak észlelnie kellene és ennek alapján a rendelkezések hatályba lépése óta elmúlt négy év során ezt nyilvánvalóan rendezték volna. Ezen kritikai pont ellen hat az is, hogy – ha nem is nagy százalékban – de a bírák több, mint egytizede elégedett az eljárással: azaz bizonyos bírák – talán éppen a széles körű jogkörük révén – képesek a törvényi rendelkezések bizonyos nehézségein úrrá lenni, s ezáltal egy gyors és a pertárgy értékét is figyelembe vevő eljárást lefolytatni: ezt tükrözik az egyes statisztikai adatok, különösen a tárgyalások és az egyezségkötések száma kapcsán. Az

⁴⁸⁵ Hogy ez alatt pontosan mit értett a kérdőívet kitöltő bíró, nem részletezte. Feltehetőleg a tömeges ügýtípusok elintézése kapcsán érvényesülő bizonyos fokú sablonosságra utalt a klasszikus bírói munka hiányolásakor.

utolsóként említett kritika, azaz hogy a kis érték nem mindig takar egyszerű eljárást, elfogadható, ezért e körben mindenképpen lehetőséget kell biztosítani az általános szabályokra való áttérésre.

A kisértékű perek vizsgálata, elemzése alapján leszögezhetjük, hogy e pertípus jelenlegi szabályozása kapcsán a jogalkotó igyekezett tekintettel lenni a gazdasági és a polgári eljárásjogi hatékonyságra, s ezt az eljárási garanciák biztosítása mellett egész magas szinten el is érte, legalábbis a jogszabályi rendelkezések szintjén. Ezzel szemben hat azonban a kisértékű perek esetében alkalmazandó szabályok kvázi fakultatív jellege, mely által a jogalkotó lehetőséget adott a feleknek az Általános rész szabályaira való áttérésre: az ettől való félelem, illetve a kisértékű perek ezen lehetőség révén történő ellehetetlenülése az empirikus kutatás eredményei alapján nem igazán tűnik reálisnak, hiszen a kérdőív hetedik kérdésére adott válaszok értelmében a felek az esetek kevesebb mint egyötödében kérik közösen az általános szabályokra való áttérést. Ezen statisztikai adatok ellenére – az új Polgári perrendtartás hatályba lépéséig is – mindenképpen indokoltnak tartanám a kizárólag bírák kezébe helyezni e döntést, és a Pp. 387.§ (4) bekezdésének második mondatát az alábbiakra módosítani:

„Nem lehet alkalmazni a kisértékű perek szabályait akkor sem, ha a bíróság – az ügy bonyolultságára tekintettel – hivatalból vagy valamely fél kérelmére a per általános szabályok szerinti elbírálását rendeli el.”

E rendelkezés révén egyrészt elkerülhető lenne a felek rendelkezési jogának korlátlan érvényesülése, másrészt az érték és az ügy egyszerűsége vagy éppen bonyolultsága közötti ellentmondásokat is fel lehetne oldani.

Az új Polgári perrendtartás megalkotásával azonban akár egészen új alapokra is lehetne helyezni a kis értékű követelések perbeli érvényesítését Hazánkban: ennek kapcsán a dolgozatom összehasonlító részében rögzített külföldi minták is figyelembe vehetők. Mindazonáltal véleményem szerint a kis értékű követelések perbeli érvényesítésének jelenlegi rendszere, azaz hogy egy fizetési meghagyásos eljárás előzi meg és az ellentmondás révén jön létre a kisértékű per, melyben a jogalkotók igyekeztek viszonylag nagy fokú perkoncentrációt elérni és a preklúziós szabályokkal egy gyors és a pertárgy értékét is figyelembe vevő eljárást létrehozni, melyben a perorvoslati lehetőségeket is megfelelő keretek közé szorították, megfelelő. A fizetési meghagyásos eljárás, mint a kis értékű követelések érvényesítésének első lépcsőfoka ugyanis szerintem betöltötte a hozzá fűzött reményeket és meglehetősen nagy mértékben tehermentesítette a hazai bíróságokat. Ezt támasztja alá a Magyar Országos Közjegyzői Kamara „Fizetési meghagyásos ügyek statisztika 2012.” elnevezéssel közreadott

statisztikája, mely szerint bár a Hazánkban indult fizetési meghagyásos eljárások 94,81%-a esetében nem éri el a követelés értéke az egymillió forintot, az összes, azaz 531.257 darab egymillió forint érték alatti követelés kapcsán kibocsátott fizetési meghagyás csupán 5,23%-a, azaz 27.809 ügyben jött létre per. Ez pedig a bíróságok előzetes tehermentesítésére utal, mely mindenképpen üdvözlendő. Hogy e perek vajon milyen arányban alkalmasak arra, hogy eleget tegyenek a kisértékű perek alkalmazása kapcsán rögzített feltételeknek, illetőleg hogy ezek közül ténylegesen milyen arányban térnek át az általános szabályok alkalmazására, sajnos további tényleges, számszerű információval nem rendelkezem, de feltehető, hogy 27.809 ügy csak egy részében, saját egyéni becslésem szerint talán körülbelül a felében beszélhetünk csak kisértékű perről.

A fentiek alapján tehát véleményem szerint kisebb módosításokkal, mely különösen az elnevezés módosítása, a pertárgy értékének leszállítása, az általános eljárásra történő áttérés szabályainak pontosítása, a fellebbezés okainak pontosabb megjelölése és a felülvizsgálat lehetőségének teljes kizárása által egy jó és hatékony eljárást lehetne meghonosítani a kis értékű követelések bíróság előtt való érvényesítése kapcsán.

Felmerülhet a kérdés, hogy vajon ezen, az eljárás egészét tekintve apróbb módosítások valóban alkalmasak-e arra, hogy betöltsék a szerepüket és elérjék a jogalkotó által szándékolt célt. E kérdés megválaszolásához az empirikus kutatás eredményeit hívhatjuk segítségül: első és felületes áttekintés alapján elmondhatjuk, hogy az eljárás képtelen betölteni a szerepét, hiszen az eredmények, különösen az átlaguk erről tanúskodnak. Ha azonban alaposabban megvizsgáljuk az egyes értékeket, belátható, hogy vannak olyan bírák, léteznek olyan eljárások, melyek esetében olyan eredményekkel, olyan számarányokkal találkozhatunk, melyek azt támasztják alá, hogy igenis lefolytatható a kisértékű per gyorsan. Igaz ezek az eredmények jelenleg még a szélsőséges értékek között jelennek meg, tükrözik, hogy az eljáró bíró és a felek megfelelő együttműködése esetén, illetve éppen a bíró aktívabb, az eljárást meghatározott keretek között tartó pervezetése révén lehetséges ez. Ennek okán tehát véleményem szerint nem a jogalkotás szintjén kell változásokat, változtatásokat eszközölni, hanem sokkal inkább a jogalkalmazás körében: el kell érni, hogy a jelenleg még szélsőséges adatok, értékek idővel általánosakká váljanak. Ennek egyik lehetséges eszköze lehet a bírák (tovább)képzése, melynek keretében e pertípusok sajátosságai kapcsán látják el őket megfelelő információval. A másik megoldás lehetne, ha a kisértékű pereket egy-egy bíróságon egy bíró elé koncentrálnák, akik kizárólag ilyen típusú perekben ítélnének: ezáltal ugyanis elkerülhető lenne, hogy a bírónak „két tárgyalás közötti szünetben szemléletet kelljen változtatnia”. Ennek megvalósulása azonban nehézségekbe ütközhet, hiszen – bár erre

vonatkozóan pontos statisztikai adatokkal nem bírok – feltételezhető, hogy a bírák számára előírt ügyterhelés messze felülmúlja a kisértékű perek számát. Ha ezt a megoldást szeretnénk mindenképpen alkalmazni, felmerülhet még annak lehetősége, hogy a kisértékű pereket megyénként egy járási szintű bíróságra, tipikusan a törvényszék székhelyén működő járásbíróságra koncentráljuk. Ettől azonban mind ezen bíróságok egyébként kis leterhelt volta, mind pedig annak okán óvva intek, hogy ezáltal eltűnne a kis értékű követelések perbeli érvényesítése kapcsán az egyik legfontosabb kritérium, azaz az az, hogy az eljárást földrajzi értelemben is közel legyen a felekhez.

A jelen fejezetben leírtak alapján könnyen beláthatjuk tehát, hogy a hatályos jogszabályokkal a jogalkotók a jogalkalmazók, illetve a jogkeresők kezébe helyezték a kisértékű perek hatékonyságát. A felek részéről ennek előmozdítása elemi érdekként jelenik meg, hiszen a passzivitásuk nyomán adott esetben a pervesztesség kockázatát kell felvállalniuk, ami nyilvánvalóan nem lehet érdekük. A jogalkalmazó bírák vonatkozásában – ahogy arra már fentebb több helyen utalás történt – a jogalkotó egyfajta szemléletváltást irányzott elő, melynek révén alkalmassá válnak arra, hogy a felekkel együttműködve hozzájáruljanak a kisértékű perek gyors és hatékony lefolytatásához. A szemléletváltás az általam lefolytatott empirikus kutatás eredményeiből következően még nem történt meg minden, kisértékű pereket tárgyaló bíró esetében. Csak remélni tudom, hogy a bírák idővel felismerik a kisértékű perekben rejlő nagyszerű lehetőségeket és ennek megfelelően „elefántcsonttornyait hátrahagyva” vesznek részt, működnek együtt a felekkel a kis értékű követeléseik érvényesítése kapcsán felmerülő jogvitákban.

A kis értékű követelések perbeli érvényesítéséről szóló jelen dolgozatom elején célul tűztem ki, hogy bemutatom, milyen módszerekkel, milyen eljárási jogintézmények alkalmazásával próbálják meg elérni az egyes nemzeti jogalkotók és az európai közösségi jogalkotó e perek körében azt a viszonylag kényes egyensúlyt, mely által ösztönzik az eljárások megindítását, ugyanakkor a (per)hatékonyság érdekében megfelelő korlátok között tartják magát az eljárást. Egyértelmű, hogy egységes modellel nem találkozhatunk, azonban a dolgozat negyedik fejezetének végén található összegzésben igyekeztem bemutatni mindazon tipikus lehetőségeket és módszereket, melyek alkalmasak a fenti cél elérésére. E megoldások, módszerek természetesen a hazai jogalkotó számára is ismertek voltak és már a reformkori jogalkotás eredményei között is szerepelnek. A hatályos, kisértékű perekre vonatkozó szabályozás a fizetési meghagyásos eljárásra való épülése okán viszonylag egyedinek tekinthető, ám mégis magán hordja a fenti tipikus jegyeket, azaz hogy a legalacsonyabb szintű

bírói fórum ítélkezik e körben, hogy különös jelentőséggel bír a szóbeliség, az eljárás kevésbé formális és igyekeznek elősegíteni, hogy a felek jogi képviselő nélkül is eljárhassanak. Ilyen értelemben tehát a hatályos szabályozás Hazánkban eleget tesz az e körben megjelenő tipikus és átlagos követelményeknek. Dolgozatom elején utaltam a 2013 tavaszán megkezdődött polgári eljárásjogi kodifikációra és ennek kapcsán célul tűztem ki, hogy javaslatokat teszek a hazai szabályozás megújítása kapcsán. A kísértékű perek körben folytatott empirikus kutatásaim eredményei alapján magam arra a megállapításra jutottam, hogy e pertípus esetében sokkal inkább a jogalkalmazás oldalán szükséges egy személtváltoztatás, mint a jogalkotó részéről a szabályozás alaposabb, átfogó megváltoztatása. Ennek nyomán a kodifikáció résztvevői számára csak bizonyos kisebb módosításokat javasoltam az eljárás javítása érdekében: őszintén remélem és bízom benne, hogy a jelen dolgozat által javasolt módosítások képesek lesznek betölteni szerepüket és a hatályos eljárást képesek hatékonyabbá, ugyanakkor a peres felek számára még érthetőbbé és elérhetőbbé tenni, betöltve ezáltal jogalkotói részről is a dolgozat előszavában rögzített Arany Jánosi nemes célt.

VI. Köszönetnyilvánítás

Mindenekelőtt szeretném megköszönni Családomnak azt a rengeteg segítséget, támogatást és türelmet, amivel felém fordultak annak érdekében, hogy e dolgozat elkészülhessen.

Külön köszönet témavezetőmnek, Dr. habil. Harsági Viktória tanszékvezető egyetemi docens asszonynak, akinek irodája mindig nyitva állt előttem, ha valami problémám akadt, illetve a konzultációk alkalmával hosszas értekezéseket folytathattunk a kis értékű követelések érvényesítéséről vagy éppen a téma határterületeiről: ezek során számos fontos kérdésre hívta fel figyelmemet.

Hálás vagyok mindazon barátoknak, kollégáknak – név nélkül –, akik segítségemre voltak ezen dolgozat akár lelki, szellemi, akár technikai kivitelezésében.

Köszönöm!

VII. Hivatkozott irodalom

- Acone, Modestino: The Justice of the Peace. In: Fazzalari, Elio – Sheridan, Maurice (Eds.): Italian Yearbook of Civil Procedure. Volume two. Milano: Giuffrè Editore, 1993. 47-60.
- Andrews, Neil: A New Civil Procedural Code for England: Party-Control “Going, Going, Gone”. ZZPInt, 1999. 3-25.
- Andrews, Neil: “Accelerated Justice” under the English Civil Procedure Rules. ZZPInt, 2002. 79-104.
- Baltzer-Bader, Christine: Die Rechtsmittel. In: Sutter-Somm, Thomas – Hasenböhler, Franz (Hrsg.): Die künftige schweizerische Zivilprozessordnung. Mitglieder der Expertenkommission erläutern den Vorentwurf. Zürich-Basel-Genf, Schulthess Juristische Medien AG, 2003. 87-107.
- Baumbach, Adolf – Lauterbach, Wolfgang – Albers, Jan – Hartmann, Peter: Beck’sische Kurz-Kommentare. Zivilprozessordnung mit FamFG, GVG und anderen Nebengesetzen. 69., völlig neubearbeitete Auflage. München: Verlag C. H. Beck, 2011.
- Bergerfurth, Bruno: Das neue „Bagatellverfahren“ nach § 495a ZPO. NJW, 1991/15. 961-964.
- Bittmann, David-Christoph: Vom Exequatur zum qualifizierten Klauselerteilungsverfahren. Die Implementierung des Europäischen Vollstreckungstitels für unbestrittene Forderungen in den nationalen Zivilprozessordnungen. Baden-Baden: Nomos, 2008.
- Blankenburg, Erhard – Dieter, Leipold – Wollschläger, Christian: Neue Methoden im Zivilverfahren – Summarischer Rechtsschutz und Bagatellverfahren. Beiträge zur Strukturanalyse der Rechtspflege. Köln: Bundesanzeiger, 1991.
- Borck, Hans-Günther: Verfahren nach billigem Ermessen. In: Wieczorek, Bernhard – Schütze, Rolf A. (Hrsg.): Zivilprozeßordnung und Nebengesetze. Großkommentar. 3., völlig neu bearbeitete Auflage. Zweiter Band. 3. Teilband, 2. Teil. Berlin / New York: De Gruyter, 2010.
- Brokamp, Arno: Das Europäische Verfahren für geringfügige Forderungen. Tübingen: Mohr Siebeck, 2008.
- Brönnimann, Jürgen: Die Schweizerische Zivilprozessordnung vom 19.12.2008 – ein Überblick. Recht, 2009/3. 79-99.
- Bunge, Jürgen: Zivilprozess und Zwangsvollstreckung in Frankreich und Italien. Eine systematische Darstellung mit Glossaren und Bibliographien. Berlin: Duncker & Humblot, 2008.

- Cadiet, Loïc: Civil Justice Reform: Access, Cost, and Delay. The French Perspective. In: Zuckermann, Adrian A. S. (Ed.): Justice in Crisis – Comparative Perspectives of Civil Procedure. New York: Oxford University Press, 1999. 291-346.
- Cadiet, Loïc – Amrani-Mekki, Soraya: Civil Procedure. In: Bermann, George A. – Picard, Etienne (eds.): Introduction to French Law. The Netherlands: Kluwer Law International, 2008. 309-332.
- Cadiet, Loïc: Introduction to French Civil Justice System and Civil Procedural Law. *Ritsumeikan Law Review*, 2011/28. 331-393.
- Campbell, Christian: International Civil Procedure. Volume II. Salzburg: Yorkhill Law Publishing, 2006.
- Caponi, Remo: Italian Civil Justice Reform 2009. *ZZPInt*, 2009. 143-158.
- Caponi, Remo: Die Entwicklung der italienischen Zivilrechtspflege in den Jahren 1990-2010: Grundlinien. In: Sutter-Somm, Thomas – Harsági Viktória (Hrsg.): Die Entwicklung des Zivilprozessrechts in Mitteleuropa um die Jahrtausendwende. Reform und Kodifikation – Tradition und Erneuerung. Zürich-Basel-Genf: Schulthess, 2012. 47-60.
- Chiarloni, Sergio: Civil Justice and its Paradoxes: An Italian Perspective. In: Zuckermann, Adrian A. S. (Ed.): Justice in Crisis – Comparative Perspectives of Civil Procedure. New York: Oxford University Press, 1999. 263-290.
- Cooter, Robert – Ulen, Thomas: Jog és közgazdaságtan. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2005.
- Cortes Dieguez, Juan Pablo: Does the proposed European procedure enhance the resolution of small claims. *CJQ*, 2008/27. 83-97.
- Cserba Lajos – Gyekiczky Tamás – Kormos Erzsébet – Nagy Adrienn – Nagy Andrea – Wopera Zsuzsa: Polgári perjog. Általános rész. Budapest: Complex Kiadó, 2008.
- De Cristofaro, Marco – Trocker, Nicolò: Civil Justice in Italy. Nagoya University Comparative Study of Civil Justice Vol. 8. Tokyo: Jigakusha, 2010.
- Deubner, Karl Günther: Verfahren vor den Amtsgerichten. In: Rauscher, Thomas – Wax, Peter – Wenzel, Joachim: Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen. Band 1. §§ 1-510c. München: Verlag C. H. Beck, 2008.
- Domej, Tanja: Die künftige schweizerische Zivilprozessordnung – Struktur und Charakteristika des Verfahrens. *ZZPInt*, 2006. 239-269.
- Elliott, Catherine – Jeanpierre, Eric – Vernon, Catherine: French Legal System. Second Edition. Harlow: Pearson Education Limited, 2006.
- Fischer, Frank O.: § 495a ZPO – eine Beweisaufnahme des „Verfahrens nach billigem Ermessen“. *MDR*, 1994/10. 978-983.

- Fischer, Wolfgang: Die Beschleunigungsmechanismen des französischen Zivilprozesses. Bielefeld: Verlag Ernst und Werner Gieseking, 1990.
- Fodor Ármin – Márkus Dezső: A polgári törvénykezési rendtartás kézikönyve. II. kötet. Budapest: Singer és Wolfner Kiadása, 1894.
- Frank Sala: A polgári törvénykezési rendtartás mai érvényében. Budapest: Franklin-Társulat, 1895.
- Frauenberger-Pfeiler, Ulrike: EuZVR: Die neue Generation. Europäisches Mahnverfahren und Bagatellverfahren Teil II. JAP, [2008/2009]/3. 170-172.
- Freitag, Robert – Leible, Stefan: Erleichterung der grenzüberschreitenden Forderungsbeitreibung in Europa: Das Europäische Verfahren für geringfügige Forderungen. Betriebs Berater, 2009/1-2. 2-6.
- Fucik, Robert: Das EU-Bagatellverfahren nach der ZVN 2009. ÖJZ 2009/50. 437-439.
- Gáspárdy László: Modern magyar perjogtörténet. Miskolc: Novotni Kiadó, 2003.
- Gasser, Dominik: Das vereinfachte Verfahren. In: Sutter-Somm, Thomas – Hasenböhler, Franz (Hrsg.): Die künftige schweizerische Zivilprozessordnung. Mitglieder der Expertenkommission erläutern den Vorentwurf. Zürich-Basel-Genf, Schulthess Juristische Medien AG, 2003. 73-86.
- Gottwald, Peter: Civil Justice Reform: Access, Cost, and Expedition. The German Perspective. In: Zuckermann, Adrian A. S. (Ed.): Justice in Crisis – Comparative Perspectives of Civil Procedure. New York: Oxford University Press, 1999. 207-234.
- Grád András – Weller Mónika: A strasbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve. Negyedik, bővített kiadás. Budapest, HVG-Orac, 2011.
- Greene, David: Getting on track. Credit Management, 1999/5. 36-39.
- Grossi, Simona – Pagni, Maria Cristina: Commentary on the Italian Code of Civil Procedure. New York: Oxford University Press, 2010.
- Hackenberg, Philipp: Small-Claims-Verordnung: Neue Wege zur Durchsetzung grenzüberschreitender Forderungen in der EU. BC, 2007/12. 338-341.
- Haibach, Georg: The Commission Proposal for a Regulation Establishing a European Small Claims Procedure: An Analysis. ERPL, 2005/4. 593-601.
- Haibach, Georg: Zur Einführung des ersten europäischen Zivilprozessverfahrens: Verordnung (EG) Nr. 861/2007. EuZW, 2008/5. 137-140.
- Hajnik Imre: A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a vegyes-házi királyok alatt. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1899.

- Harsági Viktória: Kézbésítés a polgári jogvitákban határok nélkül. Budapest: HVG-Orac, 2010.
- Harsági Viktória: A fizetési meghagyásos eljárások hasonlóságai és különbségei Európában. Jogtudományi Közlöny, 2012/1. 1-11.
- Hartweg, Oskar: Prozeßreform und Summary Judgment. ZZPInt, 2000. 19-58.
- Heiss, Helmut-Johann: Verfahrensverbund und Verfahrensbeschleunigung im italienischen Zivilprozeß. Aachen: Shaker Verlag, 1997.
- Hennrichs, Joachim: Verfassungswidrigkeit des neuen § 495a ZPO? NJW, 1991/44. 2815-2816.
- Herget, Kurt: Verfahren vor den Amtsgerichten. In: Zöller, Richard – Geimer, Reinhold – Greger, Reinhard – Herget, Kurt – Heßler, Hans-Joachim – Lückemann, Clemens – Stöber, Kurt – Vollkommer, Max – Feskorn, Christian – Lorenz, Arndt: Zöller Zivilprozessordnung mit FamFG (§§ 1 - 185, 200 - 270, 433 - 484) und Gerichtsverfassungsgesetz, den Einführungsgesetzen, mit internationalem Zivilprozessrecht, EU-Verordnungen, Kostenanmerkungen. Kommentar. 29. neubearbeitete Auflage. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt KG, 2012.
- Herzog, Peter – Weser, Martha: Civil Procedure in France. The Hague / The Netherlands: Martinus Nijhoff, 1967.
- Hess, Burkhard: Europäisches Mahn- und Inkassoverfahren. In: Storme, Marcel (ed.): Procedural Laws in Europe – Towards Harmonisation. Antwerp-Apeldoorn: Maklu, 2003. 323-348.
- Hess, Burkhard – Bittmann, David: Die Verordnungen zur Einführung eines Europäischen Mahnverfahrens und eines Europäischen Verfahrens für geringfügige Forderungen – ein substantieller Integrationsschritt im Europäischen Zivilprozessrecht. IPRax, 2008/4. 305-314.
- Hondius, Ewoud: Towards a European Small Claims Procedure? In: Thevenoz, Luc – Reich, Norbert (Eds.): Droit de la consommation – Konsumentenrecht – Consumer Law – Liber Amicorum Bernd Satuder. Zürich: Schulthess, 2006. 131-146.
- Jackson, Rupert: Review of Civil Litigation Costs: Final Report.
Letölthető: <http://www.judiciary.gov.uk/Resources/JCO/Documents/Reports/jackson-final-report-140110.pdf>
- Jahn, Isabel: Das Europäische Verfahren für geringfügige Forderungen. NJW, 2007/40.2891-2895.
- Jastrow, Serge-Daniel – Mirow, Dirk: Europäische Prozesskostenhilferichtlinie. In: Gebauer, Martin – Wiedmann, Thomas (Hrsg.): Zivilrecht unter europäischem Einfluss. Die richtlinienkonforme Auslegung des BGB und anderer Gesetze – Erläuterung der wichtigsten EG-Verordnungen. Stuttgart: Richard Boorberg Verlag, 2005. 1563-1578.

Jauernig, Othmar: Zivilprozessrecht. Ein Studienbuch. 29., völlig neubearbeitete Auflage des von Friedrich Lent begründeten Werkes. München: Verlag C. H. Beck, 2007.

Jauernig, Wilhelm: Das Bagatellverfahren. Berlin: Verlag Dr. Emil Ebering, 1933.

Jelinek, Wolfgang: Das Europäische Bagatellverfahren aus österreichischer Sicht. In König, Bernhard – Mayr, Peter G. (Hrsg.): Europäisches Zivilverfahrensrecht in Österreich II. 10 Jahre nach dem Vertrag von Amsterdam. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2009. 47-88.

Kaszainé dr. Mezey Katalin: Kisértékű perek. In: Petrik Ferenc (szerk.): Polgári eljárásjog. Kommentár a gyakorlat számára. Budapest: HVG-Orac, 2000. [2008, 26. pótlap] [ISBN 9638213086], D/XXIV. 218/6.

Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog. Budapest: Osiris Kiadó, 2012.

Kengyel Miklós – Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog. Budapest: Osiris Kiadó, 2006.

Kengyel Miklós – Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog. Második, átdolgozott kiadás. Osiris Kiadó, Budapest, 2009.

de Kerstrat, Francoise – Crawford, William E.: New Code of Civil Procedure in France. Book 1. New York: Oceana Publications, Inc. Dobbs Ferry, 1978.

Köblös Adél: Polgári eljárásjog itt és ott. Kontroll, 2005/1. 6-31.

Kramer, Xandra E.: A Major Step in the Harmonization of Procedural Law in Europe: the European Small Claims Procedure – Accomplishments, New Features and Some Fundamental Questions of European Harmonization. In: A. W. Jongbloed (ed.): The XIIIth World Congress of Procedural Law: The Belgian and Dutch Reports. Antwerpen: Intersentia, 2008. 253-283.

Kropholler, Jan: Die Auslegung von EG-Verordnungen zum Internationalen Privat- und Verfahrensrecht – Eine Skizze. In: Basedow, Jürgen (Hrsg.): Aufbruch nach Europa: 75 Jahre Max-Planck-Institut für Privatrecht. Tübingen: Mohr Siebeck, 2001. 583-594.

Kunze, Axel: Das amstgerichtliche Bagatellverfahren nach § 495a ZPO. Bielefeld: Verlag Ernst und Werner Gieseking, 1995.

Kunze, Axel: § 495a ZPO – mehr Rechtsschutz ohne Zivilprozeßrecht? NJW, 1995/42. 2750-2753.

Kunze, Axel: Das amstgerichtliche Bagatellverfahren gemäß § 495a ZPO und die Subsidiarität des BVerfG. NJW, 1997/33. 2154-2155.

Kuschel, Anette – Kunze, Axel: Minima (non) curat praetor – Das Bagatellverfahren in der amstgerichtlichen Praxis. DRiZ, 1996/5. 193-195.

Leible, Stefan – Freitag, Robert: Forderungsbeitreibung in der EU. München: Verlag C. H. Beck, 2008.

- Leipold, Dieter: Verfahren nach billigem Ermessen. In: Berger, Christian – Bork, Reinhard – Brehm, Wolfgang – Grunsky, Wolfgang – Leipold, Dieter – Münzberg, Wolfgang – Oberhammer, Paul – Roth, Herbert – Schlosser, Peter – Wagner, Gerhard: Stein/Jonas – Kommentar zur Zivilprozessordnung. 22. Auflage. Band 5. Tübingen: Mohr Siebeck, 2006.
- Magyary Géza: Magyar polgári perjog. Harmadik Kiadás. Budapest: Franklin Társulat, 1939.
- Mayer, Hans-Peter – Lindemann, Julia: Zum Stand des Verfahrens über den Vorschlag für eine Verordnung des Europäischen Parlaments und des Rates zur Einführung eines europäischen Verfahrens für geringfügige Forderungen. BRAK-Mitt. 2006/5. 207-209.
- Mayer, Hans-Peter – Lindemann, Julia – Haibach, Georg: Small Claims Verordnung – Klage, Urteil, Anerkennung und Vollstreckung geringfügiger Forderungen in Europa. München: Verlag C. H. Beck, 2009.
- Mayr, Peter G.: Das Europäische Bagatellverfahren in Österreich. ZVR, 2009/2. 40-45.
- Mazan, Stephan: Summarisches Verfahren. In: Spühler, Karl – Tenchio, Luca – Infanger, Dominik (Hrsg.): Basler Kommentar. Schweizerische Zivilprozessordnung. Basel, Helbing Lichtenhahn Verlag, 2010.
- Meier, Isaak: Schweizerisches Zivilprozessrecht – eine kritische Darstellung aus der Sicht von Praxis und Lehre. Schulthess Zürich-Basel-Genf, Juristische Medien AG, 2010.
- Mezey Barna (szerk.): Magyar jogtörténet. 2., javított kiadás. Budapest: Osiris Kiadó, 1999.
- Miceli, Thomas J.: The Social versus Private Incentive to Sue. Forrás: http://digitalcommons.uconn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1162&context=econ_wpapers
- Németh János: Rendkívüli perorvoslatok a magyar polgári eljárásban. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1975.
- Németh János – Kiss Daisy (szerk.): A polgári perrendtartás magyarázata 2. Harmadik (átdolgozott) kiadás. Budapest: Complex Kiadó, 2010.
- Olzen, Dirk: Bagatelljustiz: Eine unendliche Geschichte? In: Bettermann, Karl August – Löwisch, Manfred – Otto, Hansjörg – Schmidt, Karsten (Hrsg.): Festschrift für Albrecht Zeuner zum siebzigsten Geburtstag. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 1994. 451-466.
- Oszthimer Katalin: A Polgári perrendtartást módosító XI. novella alkotmányos kérdései. In: Szikora Veronika (szerk.): Kihívások és lehetőségek napjaink magánjogában. Tanulmánykötet. Debrecen: Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Jogi Tanszéke, 2009. 339-351.
- Pallós Nikoletta: A kis értékű követelések európai eljárása a magyar jogi környezetben. Jogtudományi Közlöny, 2010/7-8. 386-391.

- Pearl, Patricia – Goodman, Andrew: Small Claims Procedure: A Practical Guide. Fourth Edition. St Albans: XPL publishing, 2008.
- Peglau, Jens: Säumnis einer Partei und kontradiktorisches Urteil im Verfahren nach § 495a ZPO. NJW, 1997/34. 2222-2224.
- Pickenbrock, Andreas: Der italienische Zivilprozeß im europäischen Umfeld – Eine rechtsvergleichende Studie unter Hervorhebung der richterlichen Verfahrensleitung. Berlin: Duncker & Humblot, 1998.
- Ranjard, Paul: A Comparative Study between the Civil Procedures of France, Germany and China. Forrás:
http://www.ipr2.org/storage/Comparative_Study_on_Civil_Procedures_of_France_Germany_and_China-EN1067.pdf
- Rauscher, Thomas (Hrsg.): Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar. /2. Auflage/ München: Sellier. European Law Publishers, 2007.
- Rechberger, Walter H.: Die neue Generation. Bemerkungen zu den Verordnungen Nr. 805/2004, Nr. 1896/2006 und Nr. 861/2007 des Europäischen Parlaments und des Rates. In Stürner, Rolf – Matsumoto, Hiroyuki – Lücke, Wolfgang – Deguchi, Masahisa (Hrsg.): Festschrift für Dieter Leipold zum 70. Geburtstag. Tübingen: Mohr Siebeck, 2009. 301-315.
- Rechberger, Walter H. – Simotta, Daphne-Ariane: Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts. Erkenntnisverfahren. 7., ergänzte Auflage. Wien: Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2009.
- Reichold, Klaus: Verfahren vor den Amtsgerichten. In: Thomas, Heinz – Putzo, Hans – Reichold, Klaus – Hüßtege, Rainer – Seiler, Christian: Zivilprozessordnung – Kommentar. 32., neubearbeitete Auflage. München: Verlag C. H. Beck, 2011.
- Rosenberg, Leo – Schwab, Karl Heinz – Gottwald, Peter: Zivilprozessrecht. 17., neu bearbeitete Auflage. München: Verlag C. H. Beck, 2010.
- Rottleuthner, Hubert: Umbau des Rechtsstaats? – Zur Entformalisierung des Zivilprozesses im Bereich der Bagatellverfahren – Ergebnisse einer rechtstatsächlichen Untersuchung zur Praxis von § 495a ZPO. NJW, 1996/38. 2473-2477.
- Rottleuthner, Hubert: Entlastung durch Entformalisierung? Rechtstatsächliche Untersuchungen zur Praxis von § 495a ZPO und § 313 StPO. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1997.
- Sárffy Andor: Magyar polgári perjog. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1946.
- Schelp, Robert: Verfahren für den Amtsgerichten. In: Prütting, Hanns – Gehrlein, Markus: ZPO Kommentar. 4. Auflage. Köln: Luchterhand, 2012.

- Scheuer, Ursula: Die Verordnung zur Einführung eines europäischen Verfahrens für geringfügige Forderungen. *Zak*, 2007/12. 226-230.
- Schmieder, Philipp: De minimis non curat praetor. Erheblichkeit als Zulässigkeitschranke? *ZZP*, 2007/2. 199-217.
- Schmidt, Stephanie: *Civil Justice in France. Nagoya University Comparative Study of Civil Justice Vol. 7.* Tokyo: Jigakusha, 2010.
- Schoibl, Norbert A.: Miszellen zum Europäischen Bagatellverfahren – Anmerkungen zum Verfahren nach der „Verordnung (EG) Nr. 861/2007 des Europäischen Parlaments und des Rates zur Einführung eines europäischen Verfahrens für geringfügige Forderungen. In Stürner, Rolf – Matsumoto, Hiroyuki – Lüke, Wolfgang – Deguchi, Masahisa (Hrsg.): *Festschrift für Dieter Leipold zum 70. Geburtstag.* Tübingen: Mohr Siebeck, 2009. 335-350.
- Shavell, Steven: *The Level of Litigation: Private Versus Social Optimality of Suit and of Settlement.* Forrás: http://www.law.harvard.edu/faculty/shavell/pdf/19_Inter_Rev_Law_Econ_99.pdf
- Spier, Kathryn E.: Litigation. In: Polinsky, A. Mitchell – Shavell, Steven (eds.): *Handbook of Law and Economics. Volume I.* North-Holland: Elsevier B. V., 2007.
- Spühler, Karl – Dolge, Annette – Gehri, Myriam: *Schweizerisches Zivilprozessrecht und Grundzüge des internationalen Zivilprozessrechts.* Neunte Auflage des von Oscar Vogel begründetéljen Werkes. Bern, Stämpfli Verlag AG, 2010.
- Spühler, Karl – Vock, Dominik: *Rechtsmittel in Zivilsachen im Kanton Zürich und im Bund.* 2. Auflage. Zürich-Basel-Genf, Schulthess Juristische Medien AG, 2011.
- Staehelin, Adrian – Staehelin, Daniel – Grolimund, Pascal: *Zivilprozessrecht nach dem Entwurf für eine Schweizerische Zivilprozessordnung und weiteren Erlassen – unter Einbezug des internationalen Rechts.* Zürich-Basel-Genf, Schulthess Juristische Medien AG, 2008.
- Städling, Jörg: § 495a II ZPO und § 313a I ZPO: (fast) gleiche Schwestern für Entscheidungen ohne Tatbestand und Gründe. *MDR*, 1995/11. 1102-1104.
- Städling, Jörg: Anwendung des § 495a ZPO in der Praxis. *NJW*, 1996/11. 691-696.
- Stollmann, Frank: Zur Verfassungsmäßigkeit des neuen § 495a ZPO. *NJW*, 1991/28. 1719-1721.
- Storskrubb, Eva: *Civil Procedure and EU Law – A Policy Area Uncovered.* New York: Oxford University Press, 2008.
- Stürner, Rolf: Einstweiliger Rechtsschutz: General Bericht. In: Storme, Marcel (ed.): *Procedural Laws in Europe – Towards Harmonisation.* Antwerp-Apeldoorn: Maklu, 2003. 143-185.

- Sujecki, Bartosz: Europäisches Mahnverfahren. ZEuP, 2006/1. 124-148.
- Sutcliffe, Jeremy: Civil litigation costs. Credit Management, 1999/9. 20-21.
- Sutter-Somm, Thomas: Die Verfahrensgrundsätze und die Prozessvoraussetzungen. ZZZ, 2007/15. 301-326.
- Sutter-Somm, Thomas: Vereinheitlichung des Schweizerischen Zivilprozessrechts – Der Vorentwurf zur Schweizerischen Zivilprozessordnung im Überblick. ZZPInt, 2002. 369-400.
- Sutter-Somm, Thomas: Schweizerisches Zivilprozessrecht. Zürich-Basel-Genf, Schulthess Juristische Medien AG, 2007.
- Sutter-Somm, Thomas – Grob-Andermacher, Béatrice: Tafeln zum Schweizerischen Zivilprozessrecht. Zürich-Basel-Genf, Schulthess Juristische Medien AG, 2011.
- Sutter-Somm, Thomas: Schweizerisches Zivilprozessrecht. 2. Auflage. Zürich-Basel-Genf, Schulthess Juristische Medien AG, 2012.
- Szalai Ákos: A tőkeminimum leszállítása korlátozott felelősségű vállalatokban. Joggazdaságtani elemzés. Közgazdasági Szemle, 2008/6.
- Szilbereky Jenő – Névai László: A polgári perrendtartás magyarázata. Budapest: Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1967.
- T. Nagy Erzsébet: A Polgári perrendtartási törvény változásai. Ügyvédek Lapja, 2009/1. 12-20.
- Tarzia, Giuseppe: Crisis and Reform of Italian Civil Proceedings. In: Fazzalari, Elio – Sheridan, Maurice (Eds.): Italian Yearbook of Civil Procedure. Volume two. Milano: Giuffrè Editore, 1993. 13-25.
- Trocker, Nicolò: Grundlinien der Reform der italienischen Zivilrechtspflege. ZZPInt, 1996. 3-36.
- Trocker, Nicolò: Die Entwicklung des italienischen Zivilprozessrechts: 1918-2008. ZZPInt, 2009. 103-141.
- Varga István: Úton az egységes európai eljárás felé? – Észrevételek az első mérföldkönek szánt „Bagatell Rendelet”-hez. Európai Jog, 2008/5. 9-14.
- Vaszy György: Eljárás a kisebb polgári peres ügyekben. A végrehajtási novellával kiegészített harmadik kiadás. Budapest: Franklin Társulat, 1908.
- Vinkler János: A magyar igazságszolgáltatási szervezet és a polgári peres eljárás a mohácsi vésztől 1848-ig. Pécs: Dunántúl Egyetemi Nyomdája, 1927.
- Wagner, Rolf: Zur Vereinheitlichung des internationalen Zivilverfahrensrechts vier Jahre nach In-Kraft-Treten des Amsterdamer Vertrags. NJW, 2003/33. 2344-2348.

Wallacher Lajos: Perorvoslat kis perértékű ügyekben – a hetedik Pp. novella. Magyar Jog, 1997/11.

Weber, Helmut: Aktuelle Prozeßrechtsreformen in England. ZZPInt, 2000. 59-74.

Wittschier, Johannes: Verfahren vor den Amtsgerichten. In: Musielak, Hans-Joachim: Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz. 9., neubearbeitete Auflage. München: Verlag Franz Vahlen, 2012.

Wopera Zsuzsa: Az alfától az ómegáig: a kisértékűtől a kiemelt jelentőségű perekig. Miskolci Jogi Szemle, 2011. Különszám. 211-227.

Zimmermann, Walter: Zivilprozeßordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen. Kommentar anhand der höchstrichterlichen Rechtsprechung. 4., neubearbeitete und erweiterte Auflage. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 1995.

Zuckermann, Adrian A. S.: English Civil Procedure – The Shift away from Party Control and Orality. ZZPInt, 2006. 65-87.

Zwikel, Martin: Bürgernahe Ziviljustiz. Die französische juridiction de proximité aus deutscher Sicht. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010.

Melléklet – Az empirikus kutatás kérdőíve

A KIS ÉRTÉKŰ KÖVETELÉSEK PERBELI ÉRVÉNYESÍTÉSÉNEK EURÓPAI MEGOLDÁSAI

Kedves Bíró Úr/Asszony!

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának PhD-hallgatójaként doktori értekezésem egyik fő témáját képezi a 2008. évi XXX. törvény által bevezetett Kisértékű per (Pp. 387-394/A.§) szabályainak elemző bemutatása, illetőleg a szabályok gyakorlati érvényesülésének, hatékonyságának vizsgálata. Sajnos azonban ezidáig semmiféle statisztika nem került nyilvánosságra, mely a gyakorlati szempontból történő elemzést lehetővé tenné, ezért empirikus vizsgálatot kezdtem, melynek segítségével szeretném e fenti hiányt pótolni, illetőleg a megfelelő következtetéseket ennek alapján levonni.

Hogy a témával kapcsolatban megbízható és érvényes információkat szerezzek, kérem töltse ki az alábbi kérdőívet és a kérdésekre a lehető legpontosabb válaszokat adja.

A kérdőív kitöltése anonim módon zajlik. Az adatokat csak összesítve elemzem és mutatom be doktori értekezésemben úgy, hogy az egyéni információk sehol sem azonosíthatóak.

Kérem, szánjon rá 15-20 percet, töltse ki és küldje vissza kérdőívemet!

Köszönettel:

dr. Horváth E. Írisz

KÉRDŐÍV

1. Kérem, jelölje meg, hogy területi szempontból Ön milyen bíróságon ítélkezik!

1. Főváros
2. Törvényszék székhelye
3. Járási székhely

2. Az Ön által tárgyalta polgári peres ügyekben évente kb. hány olyan ügy érkezik, mely fizetési meghagyás ellen előterjesztett ellentmondás révén került a bíróság elé?

.....

3. Az Ön által tárgyalta polgári peres ügyekben évente kb. hány olyan ügy érkezik, melyben a kisértékű perekre vonatkozó szabályokat lehet alkalmazni?

.....

4. Kérem, jelölje meg, hogy az Ön által tárgyalta kisértékű perek körében melyik az 5 leggyakoribb jogviszony, ami a per alapjául szolgál! Kérem, a gyakoriság sorrendjét is jelölje!

szellemi alkotáshoz fűződő jog sérelme
szerzői mű, illetve szomszédos jog
felhasználása
szerzői jog, illetve szomszédos jog
díjigény
tulajdonjog
közös tulajdon
bankgarancia szerződés
óvadéki szerződés
kezesi szerződés
értékpapír jogviszony

szerződésen kívüli károkozás
jogalap nélküli gazdagodás
termékfelelősség
adásvételi szerződés
ajándékozási szerződés
szállítási szerződés
közüzemi szerződés
földgázszolgáltatási szerződés
távhőszolgáltatási szerződés
villamosenergia-szolgáltatási szerződés
vízszolgáltatási szerződés

csatornaszolgáltatási szerződés
 kéményseprési szolgáltatási szerződés
 személyszállítási szerződés
 telefonszolgáltatási szerződés
 internetszolgáltatási szerződés
 kábeltelevízió-szolgáltatási szerződés
 IP TV szolgáltatási szerződés
 vállalkozási szerződés
 mezőgazdasági termékértékesítési
 szerződés
 bérleti szerződés
 haszonbérleti szerződés
 letéti szerződés
 megbízási szerződés
 ügyvédi megbízási szerződés
 megbízás nélküli ügyvitel
 fuvarozási szerződés
 nemzetközi fuvarozási szerződés
 bizományi szerződés
 szállítmányozási szerződés
 nemzetközi szállítmányozási szerződés
 személyszállítási szerződés
 úthasználati szerződés
 parkolási szerződés
 lízingszerződés
 faktoring szerződés
 ügynöki és üzletszerzői szerződés
 licencia szerződés
 hitelszerződés
 kölcsönszerződés
 fogyasztói kölcsönszerződés
 betétszerződés
 folyószámla-szerződés
 bankszámlaszerződés
 bankkártya/hitelkártya szerződés
 biztosítási szerződés
 tartási szerződés
 életjáradéki szerződés
 egészségügyi szolgáltatóval kötött
 finanszírozási szerződés
 polgári jogi társaság
 társasház-közösség
 gazdasági társasági jogviszony
 társadalmi szervezetbeli tagsági jogviszony
 munkaviszony (ideértve: közalkalmazotti,
 közszolgálati, szolgálati, bedolgozói
 jogviszony vagy szövetkezeti tag
 munkaviszony jellegű jogviszonya)
 hagyomány
 öröklési szerződés

kötelesrész iránti igény
 közjegyzői díjigény
 egyéb:

.....
 (Kérem, nevezze meg!)

5. Kérem, becsülje meg, hogy az Ön által tárgyalat kísértékű perekben hogyan alakul a felperesek típusainak aránya!

természetes személy %

gazdasági társaság %

ebből közüzemi szolgáltató %

egyéb szervezet %

6. Kérem, becsülje meg, hogy az Ön által tárgyalat kísértékű perekben hogyan alakul az alperesek típusainak aránya!

természetes személy %

gazdasági társaság %

ebből közüzemi szolgáltató %

egyéb szervezet %

7. Kérem, becsülje meg, hogy az Ön által tárgyalat kísértékű perekben milyen arányban kéri a felek közösen a kísértékű perek szabályainak elhagyását és az általános eljárásra való áttérést!

.....%

8. Kérem, becsülje meg, hogy az Ön által tárgyalat kísértékű perek milyen arányban zárulnak egyezséggel!

.....%

9. Kérem, becsülje meg, hogy az Ön által tárgyalat kísértékű perek milyen arányban zárulnak le az első tárgyaláson!

.....%

10. Kérem, becsülje meg, hogy az Ön által tárgyalat kísértékű perek milyen arányban zárulnak le az első tárgyalási napon [Pp. 389.§ (1) bek.]!

.....%

11. Kérem, becsülje meg, hogy az Ön által tárgyalat kísértékű perekben milyen arányban tartanak második tárgyalást!

.....%

12. Kérem, becsülje meg, hogy az Ön által tárgyalat kísértékű perekben milyen arányban tartanak harmadik tárgyalást!

.....%

13. Kérem, becsülje meg, hogy az Ön által tárgyalat kísértékű perekben milyen arányban fellebbezik meg az ítéletet a felek!

.....%

14. Kérem, becsülje meg, hogy az Ön által tárgyalat kísértékű perek esetében előterjesztett fellebbezések körében milyen arányban hivatkoznak az alábbi fellebbezési okokra!

1. Az eljárás alapjául szolgáló jogszabály téves alkalmazása:%

2. Lényeges eljárási szabálysértés:%

15. Elégedett a kísértékű perek hatályos szabályozásával? Kérem, indokolja válaszát!

.....
.....
.....
.....

***Részvételével számos értékes információt kaptam kutatásomhoz.
Segítségét köszönöm!***

Kérem, a kitöltött kérdőívet az alábbi címek valamelyikére szíveskedjék elküldeni:

dr. Horváth E. Írisz egyetemi tanársegéd

PPKE-JÁK

Polgári Eljárásjogi Tanszék

H-1088 Budapest, Szentkirályi u. 28-30.

E-mail: irisz@jak.ppke.hu